

METODERAPPORT

SKUP 2011

22. JULI

VGs terrordekning

ANGREPET MOT NORGE

HER ER BOMBEBILEN

KLOKKEN 15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

15.12.23:

Slik gikk han frem
minutt for minutt før
bombeeksplosjonen

BRUKTE 77 MIN. PÅ Å SLÅ RIKSALARM

ANGREPET MOT NORGE

SØSTEREN I DEKNING

Breiviks amerikanske svoger:
Det er fryktelig for henne

LOS ANGELES (VG) Det er grytidlig morgen når Kevin (38) og to
søstre kommer ut av eneboligen i den fredelige gaten midt
i amerikanske storbyen.

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

vi leve
dette?
s Gjaever
menter

Karin Elena ble drept etter at
Behring Breivik ringte politiet
og sa at han ville overgi seg

VI MÅ VÆRE BEST PÅ DENNE

SAKEN. ALT ANNET ER UVESENTLIG,

EGENTLIG. VIKTIG MED KILDEPLEIE SÅNN AT

VI FÅR AVHØRENE FØRST. VI MÅ DESSUTEN

HA SOM MÅL Å VÆRE DER NÅR

REKONSTRUKSJONEN FINNER STED.

22. JULI

Tekstmeldingen fra pappapermittert avdelingsleder Anders Sooth Knutsen 2.august 2011 satte ambisjonsnivået og trakk linjene for VGs terrordekning i fire korthugne setninger. I denne rapporten vil vi dokumentere hvordan vi nådde de tøffe målene – og at klare, konkret definerte mål ble en egen metode. Men at vi først og fremst lyktes gjennom systematikk.

INNHold

Side 3:	Innholdsregister
Side 4:	Medvirkende journalister og kontaktinformasjon
Side 5:	Utfordring og helhetsbilde
Side 5:	Når og hvordan kom arbeidet i gang
Side 6:	Organisering
Side 6-11:	Metode: Verktøy
Side 11-13:	Metode: Kildekart over involverte
Side 13-15:	Metode: Klare mål
Side 15-18:	Metode: Gåten Breivik
Side 18-23:	Metode: Samfunnssikkerhet
Side 23-32:	Metodisk multimedialt gjennombrudd
Side 33-34:	Kilder og kildekritikk
Side 34-38:	Etiske utfordringer
Side 38:	Konsekvenser
Side 39-41:	Publiseringsoversikt. Sentrale saker.

Vedlegg:

- 1) Minnepinne med all dekning på nett og papir.
- 2) DVD med oppsummering av VGTVs terrordekning.

Innsendere:

Gordon Andersen
Mads A. Andersen
Ronny Berg
Jarle Brenna
Eva-Therese Grøttum
Terje Helsingeng
Morten Hopperstad
Alf Bjarne Johnsen
Fridtjof Nygaard
Dennis Ravndal
Jorunn Stølan
Anne-Stine Sæther
Marius Tetlie
Hans Henrik Torgersen
Eric Utheim
Marianne Vikås
Synnøve Åsebø

Kontakt:

Marius Tetlie
Mobil: 901 44 320
E-post: marius.tetlie@vg.no

Redaksjon:

Verdens Gang AS
Postboks 1185 Sentrum
0107 Oslo

Publisert

Publisert på VG, VG Nett, VGTV, VG Mobil og VG+
I perioden: 22. juli 2011–31. desember 2011

UTFORDRING OG HELHETSBILDE

Terroranslagene mot Regjeringskvartalet og Utøya 22. juli er den alvorligste forbrytelse begått i Norge i fredstid. De bestialske handlingene vil være en del av vår kollektive nasjonale hukommelse, være formende for en hel ungdomsgenerasjons holdninger, og ha varige politiske implikasjoner. Derfor er også terroren en særdeles utfordrende, krevende og viktig oppgave for norske medier.

Vi har i denne rapporten valgt å presentere helhetsbildet bak vår jobbing, og ikke en enkelt sak. Det er den helhetlige, systematiske og sammenhengende dekingen som gjør arbeidet med terroren til noe helt spesielt i metodisk sammenheng. VG har tatt i bruk alt som finnes i den journalistiske verktøykassen, for å oppfylle vårt presseoppdrag. Dekningen har betinget utstrakt bruk av metode innen alle sjangere.

Som vi dokumenterer i denne rapporten, har bevisst og målrettet registrering av personer, fakta og dokumenter vært helt avgjørende for kvaliteten på vår massive multimediale deking: Ofre, gjerningsmann, pårørende, overlevende, politifolk, advokater, helsepersonell og andre med tilknytning til katastrofen. Gjennom enestående samarbeid er 1100 personer registrert, i forhold til hendelsene 22. juli og i forhold til hverandre.

I denne svært målrettede systematikken ligger nøkkelen til de mange store, eksklusive avsløringer vi har presentert, flere av dem har gått verden rundt. Og det er denne metodiske jobbingen som har gjort oss i stand til å publisere storsatsinger som minnebilaget 8. august, Døgnet 20. august og den inngående presentasjonen av masseorderen gjennom 37 bekjente 22.10.

NÅR OG HVORDAN KOM ARBEIDET I GANG

Klokken 15.25.22 fredag ettermiddag endrer alt seg. Bombedrønnet gjør at journalistene skvetter på arbeidsplassene. Sekunder senere raser hele glassfasaden i VG-huset mot bakken. Fra redaksjonen i 6. etasje ser journalistene hvordan vinduene og glasstaket gir etter for lufttrykket. Så går brannalarmen.

Åtte minutter senere publiseres den første av over tusen artikler om terrorangrepet på VG Nett fra fortauet utenfor mediehuset. Samtidig tar flere journalister seg inn i VG-huset igjen, for å gi leserne siste nytt. Senere evakueres vi på ny, og resten av terrordøgnet produseres VG fra kriselokaler på Hotel Bristol.

Dette er historien om hvordan VG arbeidet metodisk med terrorangrepet i månedene som fulgte.

Sentrale problemstillinger ved prosjektstart

- Hvem er personen som sto bak? Hvorfor og hvordan?
- Hvorfor var dette mulig? Hva sviktet i beredskapen?

- Hvem var ofre og overlevende? Hvordan opplevde de og pårørende terrorangrepet? Blir deres rettigheter og interesser ivaretatt?

ORGANISERING

Fra 22. juli til og med 24. august var VGs terrordekning en del av arbeidet til flere avdelinger både i papir- og nettredaksjonen. 25. august ble det nedsatt en egen 22. juli-gruppe. Gruppen består av 13 reportere og en leder.

Sammensetningen var viktig for at vi skulle være i stand til å dekke alle mulige saker. Kompetansen til reporterne er bred og variert: Her er det politiske reportere, kriminaljournalister, allmennreportere, og folk med bakgrunn i helsejournalistikk. Noen av dem med erfaring fra å jobbe i langsiktige prosjekter og med gravesaker.

22. juli-enheten er organisert i tre undergrupper: En gruppe som jobber med systemsvikt og myndighetenes beredskap, en som jobber med menneskene – overlevende, etterlatte og pårørende – mens den siste undergruppen jobber med politiets etterforskning.

VGs 22. juli-gruppe er multimedial – det vil si at den leverer saker og innslag fortløpende til nett, papir, mobil, VG+ på iPad og VGTV. Gjennom daglige felles redaksjonsmøter og felles dataverktøy utveksler reporterne informasjon og viktige fakta på tvers av ansvarsområdene. Ofte har ideer og forslag til metodebruk som har gitt gjennombrudd i flere saker, kommet etter diskusjoner på disse møtene. Og gjennom informasjonsdeling i gruppens felles spørsmålslistor, faktaoversikter og personkartlegging.

METODE: VERKTØY

Siden VG bokstavelig talt ble bombet ut av redaksjonslokalene dreide den første kvelden seg om å skaffe pc-er til journalistene og få gitt ut avis dagen etter. Allerede på morgenen 23. juli ble det imidlertid klart at det var avgjørende å få oversikt. VG hadde et stort antall journalister på jobb, og det var viktig å få samlet og delt informasjonen som var samlet inn.

GOOGLE DOCS

Vi begynte å samle den informasjonen vi satt på i Google Docs. Dette er et nettbasert system hvor du kan opprette både tekstdokumenter og regneark. Det som skiller Google Docs fra andre lignende systemer er at flere personer kan oppdatere dokumentet samtidig (Collaborative editing). Det var et stort antall personer som arbeidet med saken i VG, og systematiseringsarbeidet ville falt sammen dersom journalistene måtte sitte og vente på tur for å registrere sine opplysninger.

Det ble laget lister over kontaktpersoner, omkomne, overlevende og tidslinje. Samtidig hadde VGs krimgruppe allerede et eksisterende system for å dele notater og lister i Microsoft-programmet OneNote. Dette ble benyttet parallelt for å dele informasjon om

den pågående politietterforskningen, som krimgruppen hadde hovedansvar for å følge opp.

Den første tiden verserte det en rekke rykter om hvem som var omkommet og savnet etter terrorangrepet. Systemet vi opprettet i Google Docs var helt sentralt for å holde oversikt over hva som var bekreftet informasjon og hvordan opplysningene var bekreftet. Dokumentet inneholdt også kontaktinformasjon og hvorvidt VG hadde bilde av vedkommende.

DOKUMENT

VG startet allerede på dag én kartlegging av hvem som ble drept på Utøya. Informasjonen ble hentet fra egne kilder, sosiale medier og aviser landet rundt. Mange lokalaviser skrev om ofre og overlevende fra sine respektive dekningsområder.

Vi opprettet et Google Docks-dokument, der viktig informasjon om drepte og skadede ble fordelt i tematiske kolonner til hvert navn. De ulike kategoriene var: Navn/ Født/Alder 22. juli/Fra/Omkommet eller savnet/ Skadet/Forklaring til status/Tipser og kilde/ Facebook/ Pårørende/Blogg/annet/ Bilde/Scanpix.

Denne systematiseringen gjorde at vi i ett dokument klarte å samle omfattende og bred informasjon om alle navnene som vi etter hvert kartla.

Dokumentet bidro også til at ikke flere VG-journalister ringte samme kilde, slik at vi unngikk å påføre pårørende og venner unødig belastning. Informasjon fra kontaktpersoner og familiemedlemmer som ikke ønsket kontakt med VG, ble umiddelbart ført opp i dokumentet slik at ingen andre i VG skulle ta kontakt. Da redaksjonsledelsen besluttet at vi skulle utgi et eget minnebilag, ble dokumentet utvidet med en kolonne med tittel "Nekrolog".

FARGEKODER

For å holde best mulig oversikt i det etter hvert svært omfattende dokumentet, etablerte vi et system med fargekoder. Research-arbeidet med å skaffe bilder av de omkomne, status død eller savnet og nekrolog ble markert med hver sin farge:

Lyseblått på navnet: Bilde i hus. Betyr at VG har bilde av vedkommende som kan settes på trykk.

Lilla på navnet: Usikker. Betyr at billedstatus er usikker, eksempelvis at vi ikke har fått kontakt med noen som har bilder vi kan bruke.

Turkis på navnet: Prosess i gang. Betyr at vi har kommet i kontakt med personer som har tilgang til bilder, men at vi ikke har fått noen avklaring.

Rød under omkommet/savnet: Bekreftet omkommet av politiet. Frem til bekreftelse var det merket med rosa.

Fordelen med Sharepoint er at det er enkelt å opprette nye lister. Disse kan filtreres og sorteres i alle tenkelige varianter. Listene kan også kobles sammen, informasjonen visualiseres og eksporteres til andre systemer. Så snart listene er opprettet, er informasjonen tilgjengelig for alle som gis adgang.

I gruppen hadde vi journalister som har kunnskapen til å opprette lister/databaser selv, slik at vi ikke var avhengige av personer med kunnskap om programmering.

REGISTRE

I arbeidet med å bygge opp kildekart og skaffe opplysninger, har vi også hatt god nytte av offentlige og private registre. Her er noen av registrene vi har benyttet:

BizWeb

Blant annet for å hente firmainformasjon, kontaktinformasjon og fødselsdatoer.

Folkeregisteret

For å hente ut siste registrerte bostedsadresse og adressehistorikk.

Eiendomsregisteret

Våpenregisteret

Arbeidstagerregisteret

Domstolens register, LOVISA

Skattelistene

Kredittrapporter basen til Dun & Bradstreet

Hentet ut regnskaper fra Brønnøysundregistrene

World Check-basen via Risk Information Group. Søk på internasjonale selskaper

AUTOSYS (Det sentrale motorvognregister)

Amerikanske personsøkdatabaser

Den svenske folkbokföringen

SOSIALE MEDIER

VG har brukt sosiale medier flittig i terrordekningen. Fra lørdag morgen 23. juli og to-tre døgn fremover, hadde vi to personer som systematisk overvåket Twitter-kontoer – inkludert utenlandske mediers kontoer. I tillegg tok vi i noen tilfeller direkte kontakt på

Twitter med folk som kunne være relevante kilder. Facebook har også vært et mye brukt hjelpemiddel, i tillegg til YouTube og en rekke nettsteder-ikke minst høyreekstremer.

Blogging har vært et viktig medium for oss for å forstå og få kontakt med mange av de berørte på Utøya. Allerede lørdag 23. juli skrev overlevende Prableen Kaur fra Oslo AUF et blogginnlegg kalt "Helvete på utøya" (http://prableen.origo.no/-/bulletin/show/672218_helvete-paa-utoeya?ref=mst). Her beskrev hun i detalj hva hun hadde opplevd. Dette var for oss den første helhetlige beretningen om hvor grusomme prøvelser ungdommene var blitt utsatt for. For henne var det en måte å få fortalt historien sin på via flere medier, uten at hun trengte å stille opp til intervjuer overalt. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oslobomben/artikkel.php?artid=10080635>

Litt senere kom blogginnlegget til Emma Martinovic fra Kristiansand (http://utoyahelvete.blogg.no/1311527989_helvete_p_uty.html), som tegnet et like grusomt bilde. Hun var villig til å stille til intervju. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oslobomben/artikkel.php?artid=10080831>

Vi skjønnte at blogger kom til å bli et viktig virkemiddel for mange av Utøya-ungdommene som hadde et stort behov for å fortelle sin historie. Derfor etablerte vi en google-overvåkning av blogger med signalordet "Utøya". Gjennom bloggene fikk vi innsikt i hvem som hadde vært på øya, en mulighet for kontakt og ofte også oversikt over hvem som var skadet. Mange blogget om sine skader, blant andre Marthe Ødegaarden og Marte Fevang Smith. Mange av dem som blogget var i utgangspunktet ikke interessert i å snakke med oss, men gjennom bloggene fikk vi likevel viktig informasjon og beskrivelser av de grusomme timene 22. juli. Dette var viktige biter i puslespillet med å kartlegge hendelsesforløpet på Utøya.

Bloggovervåkingen førte også til at vi fikk lese historien til en jente vi lenge hadde forsøkt å få intervju med: Cathrine Trønnes Lie. Hun ble selv ble skutt av Behring Breivik og mistet søsteren sin, Elisabeth. Da hun for første gang blogget om historien sin, tok vi på ny kontakt. Reportasjeideen var å la flere bloggere fortelle sin historie, og problematiserte hvilken betydning og viktighet blogging kan ha for mennesker som er rammet av kriser og traumer.

I saken tok vi kontakt med 15 bloggere vi hadde fått oversikt over, og lagde en interaktiv grafikk slik at leserne selv kunne gå inn og lese de forskjellige bloggene.

Denne saken ble et godt eksempel på kombinasjon av langvarig kildearbeid, multimedialt samarbeid og ulike vinklinger til nett og papir. Mens hele Cathrines historie ble en leseropplevelse i VGs søndagsseksjon på papir, hadde vi flere nettoppslag med den interaktive grafikken og ekspertise som uttalte seg om blogging som redskap i bearbeiding av sorg.

POSTJOURNALER

Vi har systematisk overvåket postlistene til Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Helsedepartementet, Helsedirektoratet, Statsministerens kontor, Departementenes

Servisesenter (DSS), Justisdepartementet, Politidirektoratet, Oslo-politiet og 22. juli-kommisjonen. Kommisjonen var sent ute med å føre postjournal, og etter flere forjeves innsynskrav sendte vi en formell begjæring direkte til Alexandra Bech Gjørsv. Her krevde vi at kommisjonen som offentlig forvaltningsorgan opprettet en postjournal. Det hjalp. Siden har vi mottatt journalen jevnlig på mail, men opplever svært ofte at dokumenter unntas offentlighet.

I postjournalene for øvrig har vi funnet store mengder dokumenter knyttet til 22. juli. Tidvis har de kommet i store bolker, som blir vanskelige for én person å få full oversikt over. Vi har derfor brukt delingssystemet i Sharepoint slik at alle i gruppen kan gå inn å lese og identifisere saker i dokumentene. I notatfeltet på Sharepoint er det mulig å legge inn linker og tekst om saker som er produsert/under produksjon, for å beholde oversikten over hva som er gjort i forhold til relevante dokumenter.

METODE: KILDEKART OVER INVOLVERTE

Alle journalistene i gruppen la fortløpende inn opplysningene som de kom over. Vi hentet inn informasjon fra offisielle kilder som politi og rettsvesen, ved siden av egne kildesamtaler. I tillegg gikk vi som nevnt systematisk igjennom den omfattende mediedekningen og hentet ut navn som det var interessant for oss å registrere i våre oversikter.

Listene hadde også egne felt for "ansvarlig journalist". På den måten fordelte vi ansvar mellom oss for å opprettholde kontakten med vedkommende kontakt eller instans. Det gjaldt både offisielle kilder, bistandsadvokater, pårørende og ofre. Siden Sharepoint-listene enkelt kan filtreres, kunne hver enkelt journalist hente ut oversikt over hva han/hun hadde ansvar for.

Vi noterte også status og tidspunkt for siste kontakt med vedkommende. Det bidro til at vi ikke "glemte" viktige kilder og kunne holde jevnlig kontakt. Den systematiske oppfølgingen av kilder har trolig gjort at vi fanget opp mange nyheter før konkurrerende medier.

Når den enkelte journalist la inn informasjonen i Sharepoint ble det systematisert, og umiddelbart tilgjengelig for de andre som arbeidet med terrorangrepet.

Eksempler på tematisk systematisering av informasjonen:

- Anders Behring Breiviks familie, venner og naboer på Skøyen.
- Polititjenestemenn som hadde deltatt i aksjonen på Utøya og Regjeringskvartalet.
- Helse- og redningspersonell som var i aksjon 22. juli.
- Heltene i Utvika: De sivile som deltok i redningsaksjonen.
- Bistandsadvokatene i saken.
- Omkomne personer i Regjeringskvartalet og Utøya.
- Personer som overlevde terrorangrepet.

Vi opprettet også tidlig en tidslinje for å kunne kontrollere opplysningene opp mot hverandre. Det var viktig å kartlegge Breiviks bevegelser og hendelsene på Utøya, spesielt når det gjaldt politiaksjonen. Vi samlet også alle relevante dokumenter i Sharepoint, der de ble gjort

søkbare. Ved å søke på navn eller stikkord kan man raskt kontrollere om det finnes relevante opplysninger i dokumenter som er hentet inn av andre i gruppen på et tidligere tidspunkt.

Omfanget av terrorangrepet gjør at det ville vært svært vanskelig å holde oversikt uten en systematisk lagring av innsamlet dokumentasjon og avanserte søkemuligheter. For øyeblikket har vi hentet inn nærmere 300 dokumenter som til sammen utgjør over 16.000 A4-sider. Materialet deles gjennom dokumentbiblioteker i Sharepoint slik at det er tilgjengelig for alle i 22. juli-gruppen.

Da vi påbegynte arbeidet med menneskeskjebnene i gruppen, hadde vi liten oversikt over de overlevende. Det var uklare tall på hvor mange som hadde vært på øya under skytingen, og hvor mange som var hardt skadet. Lokalaviser, Facebook og Twitter var da gode hjelpemidler. Vi søkte på signalord som "Utøya", "22. juli", "terror", "Breivik" etc., og fikk etter hvert oversikt over flere hundre av de overlevende som etter hvert ble registrert i en omfattende database. Det gjorde det lettere for oss å identifisere mulige saker om de overlevende, samt å unngå å kontakte personer som ikke var klare for det. Tanken med databasen er at oversikt ikke bare er viktig for arbeidet vi jobber med i dag, men også når denne saken skal dekkes om ett, fem, 10 og 15 år.

Pr. januar 2012 er det registrert 1100 personer i listene vi har brukt i forbindelse med arbeidet med 22. juli. 1100 involverte som er kartlagt ut fra rolle i tragedien, bakgrunn og forhold til hverandre. Et enormt puslespill som håndterer enorme informasjonsmengder i et effektivt, uunnværlig arbeidsredskap.

Listeverktøy		Jarle Brenna	
Bla gjennom	Elementer	Liste	
Kategori : Familie (18)			
Breivik, Jens	402 04-400	Tremening av ABBs mor	Torge Holmberg 07.12.2011 20:58
Breivik, Sidsel		ABBs tante på morsiden	03.01.2012 17:35
Breivik, Tore		ABBs onkel på morsiden	04.01.2012 10:56
Breivik, Jens	404 01-400	Halvbror	Marlene Nilsen 04.01.2012 10:47
Breivik, Jens David	014 01-01 70 88	Far	07.12.2011 20:59
Breivik, Marthe E.	014 01-01 70 88	Mor	07.12.2011 20:59
Breivik, Jens	014 01-01 70 88	Svigerinne til siktetes onkel	04.01.2012 10:52
Breivik, Marthe E.		Halvsøster	Marlene Nilsen 07.12.2011 20:59
Breivik, Jens		Svoger	07.12.2011 21:00
Breivik, Jens		ABBs fetter på farsiden	03.01.2012 14:20
Breivik, Jens		Moren til ABBs halvsøsken	07.12.2011 21:00
Breivik, Jens		Barnsøster	07.12.2011 21:00
Breivik, Jens		Barn av Jens Breivik - ABBs halvbror	03.01.2012 13:03
Breivik, Jens		Barn	21.12.2011 17:44
Tore Tollefsen		Stefar	27.12.2011 12:46
Breivik, Jens		Halvsøster	Marlene Nilsen 07.12.2011 21:01
Breivik, Jens		Svoger	07.12.2011 21:02
Breivik, Jens		Tidligere stemor	Marlene Nilsen 07.12.2011 21:02
Kategori : Venner/bekjente (147)			
Breivik, Jens		Breivik Geofarm	08.12.2011 16:07
Breivik, Jens		Venn opprinnelig fra Somalia, omtalt i manifestet	Marlene Nilsen 03.01.2012 13:39
Breivik, Jens	004 01-01 70 88	Tidligere kollega	Marlene Nilsen 08.12.2011 16:07
Breivik, Jens	004 01-01 70 88	Klassekamerat Ris ungdomsskole	Marlene Nilsen 02.01.2012 17:22
Breivik, Jens	004 01-01 70 88	Venninne av siktetes søster	03.01.2012 11:09
Breivik, Jens	004 01-01 70 88	Barn av Jens Breivik - ABBs halvbror	Marlene Nilsen 08.12.2011 16:07

Eksempel på tematisk dokument i Sharepoint/Breiviks familie

Tidslinje

Dato	Klokkeslett	Beskrivelse
22.07.2011	15:25	AMK får første telefon om bombeeksplosjonen
22.07.2011	15:26	Oslo-politiet mottar første nødtelefon om bombeeksplosjon
22.07.2011	15:28	Første patrulje ankommer Youngsgate ved Folkets hus
22.07.2011	15:29	NTB sender ut hastemelding
22.07.2011	15:30	Oslo-politiets bombegruppe rykker ut fra tjenstested
22.07.2011	15:32	Politiets innsatsleder ankommer Akersgata
22.07.2011	15:32	Lederen av regjeringens kriseråd, Morten Ruud, blir formelt varslet av Krisestøtteenheten (KSE) om eksplosjonen.
22.07.2011	15:34	Første lege ankommer, like etter første ambulanse
22.07.2011	15:46	Kortvarig evakuering pga. feilaktig melding om flere bomber
22.07.2011	16:30	Informasjonsmøte i Kafébygget
22.07.2011	16:57	~~Johannes Oskar Skjold~~ ringer ~~Jean Skjold~~ og sier de må komme med Thorbjørn
22.07.2011	17:00	Turen med politi er registrert i loggen til Thorbjørn
22.07.2011	17:00	Ca. 120 personer fra Oslo og Akershus samler seg i spisesalen til et møte som varer i om lag ti minutter.
22.07.2011	17:04	Thorbjørn skal ha gått fra fastlandet
22.07.2011	17:04	~~Ingvald Brundstad~~ så på klokka da ferge gikk fra landsiden
22.07.2011	17:07	Thorbjørn ankommer Utøya
22.07.2011	17:07	~~Ingvald Brundstad~~ mener fergen ankom Utøya
22.07.2011	17:10	Skytingen skal ha startet
22.07.2011	17:24	~~Johannes Oskar Skjold~~ ringer 112 fra mobilen første gang. Får opptattsignal.
22.07.2011	17:24	AMK ved Vestre Viken får første melding om Utøya
22.07.2011	17:25	~~Lise Marie Andersen (Hoffung)~~ ringer sin mor
22.07.2011	17:25	Nordre Buskerud PD får første nødtelefon via AMK
22.07.2011	17:26	~~Lise Marie Andersen~~ ringer sine foreldre for første gang
22.07.2011	17:26	Nordre Buskerud får første melding om Utøya
22.07.2011	17:27	~~Ingvald Brundstad~~ ringer kjæresten. Kort tid etterpå blir hun skutt
22.07.2011	17:28	AMK Oslo/Akershus får nødtelefon om Utøya
22.07.2011	17:29	Oslo PD informeres om skyting på Utøya via liaison i stab
22.07.2011	17:30	OPS ved Oslo PD får melding om skytingen
22.07.2011	17:38	Formell anmodning til Nordre Buskerud PD om bistand fra Delta
22.07.2011	17:41	Twitter: "Det er skuddveksling på Utøya. AUFs sommerleir evakueres. Fullt kaos. Politi på vei"
22.07.2011	17:45	POD orienteres om skyting på Utøya
22.07.2011	17:45	~~Ingvald Brundstad~~ ringer sin mor (er ved pumpehuset)

Eksempel på tidslinje i Sharepoint

METODE: KLARE MÅL

«Vi MÅ være best på denne saken. Alt annet er uvesentlig, egentlig. Viktig med kildepleie sånn at vi får avhørene først. Vi må dessuten ha som mål å være der når rekonstruksjonen finner sted»

Tekstmelding fra avdelingsleder Anders Sooth Knutsen 2. august 2011 (på pappaperm)

Svært tidlig i fasen pekte VG ut viktige saker som ville være naturlige for progresjonen og utviklingen i straffesaken mot Breivik. Rekonstruksjonen, innholdet i de ulike avhørene og sakkyndigerapporten var allerede den første uken konkrete mål for hvordan vi skulle jobbe langsiktig og metodisk for å få tak i denne informasjonen.

I flere uker gjorde enkelte journalister knapt annet enn å jobbe opp mot kilder som kunne bidra med opplysninger på disse temaene. Opplysninger som på sikt kunne føre til at VG kom først med informasjon fra disse helt sentrale delene av terrorsaken.

For å kunne nå målene begynte vi å registrere alle aktuelle kilder i systemene vi hadde etablert, og kontaktet disse systematisk i jakt på informasjon.

Det ble svært viktig å kartlegge de ulike mulige kildene innen politi, brannvesen, AMK, rettsvesen og advokatmiljø som kunne bidra med informasjon. Alle navn ble delt inn i grupper og fordelt på enkeltjournalister som fikk et særlig oppdrag i å holde kontakten. Terskelen for å legge navn og kontakter inn i registre var svært lav. Ganske raskt vokste databasen på kontaktpersoner til nærmere 1000 personer (Pr. januar 2012 har tallet passert 1100 og stiger fortsatt).

Og den ambisiøse planen lyktes. Det systematiske kildearbeidet førte til at VG var først på en rekke saker som ble viktige i den løpende dekningen av etterforskningen. Tidspunkt for og innhold i Breiviks kommunikasjon med politiet fra Utøya er konkrete eksempler på saker som kom i kjølvannet av systematisk og målrettet jobbing mot mulige kilder i relevante miljøer (VG 3.8 og VG 16.8).

Andre eksempler på viktige saker som kom som et resultat av denne jobbingen var:

- Politiets pågrepelse av 17-årige Anzor Djoukaev som først ble jaget av Breivik, og deretter måtte sitte flere timer i politiets varetekt, uten at familien ble varslet (VG 12.8).
- Breiviks våpenkjøp i Norge (VG 24.8).
- Presentasjonen av Breiviks hovedadvokater på Utøya (VG 8.09)
- Presentasjonen av Torbjørn Vereide som eide telefonen Breivik ringte med fra Utøya. Denne saken var på listen vår fra det ble kjent gjennom Aftenposten 12.8 at Breivik hadde ringt politiet flere ganger fra Utøya for å overgi seg. (VG 14.12)

Ofte ble sakene våre jobbet ut bit for bit ved at vi fikk litt informasjon av noen, og resten av noen andre. Det var også lettere å få noe bekreftet offisielt når vi allerede hadde en del informasjon. I de neste avsnittene går vi litt nærmere inn på hvordan vi konkret tilnærmet oss sakene som vakte mest oppsikt i vår terrordekning.

SLIK JOBBET VI MED REKONSTRUKSJONEN

2. august ble det satt opp som mål at VG burde være der når rekonstruksjonen på Utøya skulle finne sted. På det tidspunktet visste vi ikke noe om når dette eventuelt kunne skje. Heller ikke om det var sikkert at det skulle skje.

I starten av avhørene av Anders Behring Breivik satt politiet inn politioverbetjent og avhørsspesialist Asbjørn Rachlew til å gi pressen en viss informasjon om hvordan avhørene foregikk. Asbjørn Rachlews mandat fra politiet var å gi pressen en innføring i hvordan avhørene gikk metodisk. Han hadde også anledning til å gi noen beskrivelser av hvordan Breivik oppførte seg i avhør.

I et intervju med VG 12. august forklarte Rachlew at politiet ønsket å legge til rette for at Breivik skulle få det tilrettelagt slik at han kunne ransake sitt minne.

- Han kommer også selv med forslag til hvordan han kan stimuleres til å huske bedre, forklarte Rachlew.

I samtalen med Rachlew var det tydelig at politiet ville kunne gå langt i minnestimulerende teknikker, selv om det ikke ble nevnt noe om noen rekonstruksjon hverken fra politiets eller VGs side.

Da VG på et senere tidspunkt fikk opplysninger om at politiet ville være opptatt hele dagen etter på Utøya, så var det nærliggende å begynne å planlegge hvordan VG kunne gå frem for å dekke det vi forventet ville være en rekonstruksjon på stedet for å stimulere Breiviks minne.

SLIK JOBBET VI MED AVHØRENE

VG har hatt fem reportere, hvorav alle arbeider med krim til daglig, som har jobbet spesielt opp mot tilgang til relevante opplysninger fra saksdokumentene. Dette har vært et uttrykt mål fra dag én. Med erfaring fra tidligere kriminalsaker mente vi at det ville være mulig å få tilgang til-og publisere-den type informasjon.

Vi kartla fortløpende hvem som hadde tilgang på informasjon fra etterforskningen, hvilken type informasjon de hadde og satset spesielt på å holde daglig kontakt med kilder på dette nivået. Vi har ved flere tilfeller sittet på informasjon i månedsvis som vi ikke har kunnet publisere av kildehensyn, fordi vår kartlegging viste at svært få hadde kjennskap til dette. Av frykt for å røpe kildene avsto vi derfor fra publisering.

Vi har også flere ganger ikke publisert informasjon på bestemte tidspunkt fordi det kunne ødelagt politiets etterforskning.

SLIK JOBBET VI MED SAKKYNDIGRAPPORTEN

Fra starten av laget vi journalistikk på sakkyndigrapporten. Vi holdt hele tiden kontroll på prosessene rundt hvor og når rapporten ville bli levert og hvem som ville få tilgang på den og innholdet.

Vi hentet inn tilsvarende rapporter for å vite hvordan de var bygget opp, hvilken begrepsbruk som var aktuell å forholde seg til. Da store deler av innholdet i rapporten var i hus, var vi allerede forberedt på sjargongen og ordlyden.

METODE: GÅTEN BREIVIK

Arbeidet i VGs terrorgruppe har gått i flere retninger. Et hovedspor har vært Anders Behring Breivik-vestkantgutten som ble terrorist. Få timer etter at han ble pågrepet på Utøya 22. juli hadde VG navnet, og kunne begynne å gjøre research rundt hans person.

På det tidspunktet startet arbeidet som ga grunnlag for artikkelen «Gåten Breivik», som ble presentert som oppslag og over seks sider inne i avisen nøyaktig tre måneder senere-lørdag 22. oktober.

Kort tid etter at VGs terrorgruppe ble etablert 25. august ble det satt i gang et dypdykk i terroristens liv og virke. Vi begynte nærmest på nytt igjen, og fra da av ble alle kontakter satt inn i system for å skape best mulig oversikt over kontaktnettet: Familiemedlemmer, venner, klassekamerater, naboer, lærere, foreldre til venner og så videre. I tillegg hentet vi inn all relevant personinformasjon fra offentlige registre og kilder.

Vår idé til dypdykket var spørsmålet svært mange stilte seg denne perioden: Hvem er Anders Behring Breivik? Hva har han gjort i livet? Hvordan fremsto han for omgivelsene? Hvorfor var det ingen som hadde fattet mistanke? Og ikke minst: Hva og når gikk det så fryktelig galt?

Vi hentet blant annet ut alle navnene på venner og familie som Breivik nevnte i manifestet, og la dem inn i vårt system. De aller fleste var kun navngitt ved fornavn, så vi måtte begynne en nøstejobb ved å snakke med de personene vi allerede hadde kontaktinformasjon på for å høre om de visste etternavnene. Til slutt satt vi med en komplett liste med navn på personer Breivik hadde nevnt i sitt manifest.

Gjennom kontaktene vi skaffet oss hentet vi inn årbøker fra skolene Anders Behring Breivik hadde vært elev ved. Vi oppsøkte skolene, kontaktet lærere som hadde undervist Breivik og hentet inn fullstendige klasselister.

Vi la alle disse navnene inn i systemet, og skaffet kontaktinformasjon gjennom tradisjonelle kilder som telefonkatalogen, BizWeb og Folkeregisteret, samt sosiale medier.

Etter hvert som vi kontaktet disse personene merket vi av for når vi hadde ringt dem, om de hadde svart og eventuelt hva de hadde sagt. På den måten hadde vi hele tiden oversikt, og flere journalister kunne ringe samtidig uten å ringe dobbelt. Et spørsmål vi alltid stilte de som ønsket å snakke var om de kjente andre personer som hadde hatt en relasjon til Breivik. Dette genererte nye navn, og til slutt satt vi igjen med over 100 navn, og lyktes å komme i kontakt med 73 av dem da vi publiserte artikkelen 22. oktober. 37 av dem ville la seg intervju.

Vi brukte det samme arbeidsverktøyet som vi hadde bygd opp i terrorsaken – egne arbeidsområder i Sharepoint med kontaktlister som vi tilpasset etter behovet.

Her noterte vi:

- Navn
- Hvilket bekjentskap de hadde med Anders Behring Breivik
- Alt av kontaktinfo
- Hvilken journalist som har kontakt
- Når personen sist hadde blitt kontaktet – og utfallet av dette
- Alt av notater vi hadde gjort under samtaler

Alle personene vi kontaktet ble kategorisert ut fra bekjentskap/forhold til Breivik. Kategoriene våre var «familie», «venner/bekjente», «naboer» og «øvrige». Ved at vi hele tiden oppdaterte disse listene etter hvert som vi ringte hadde vi til en hver tid oversikt over hvem vi ikke hadde fått tak i, hvem som ikke ville snakke og hvem vi kunne kontakte på nytt. Denne metoden effektiviserte våre arbeidsdager betraktelig i arbeidet med å

komme i kontakt med flest mulig som kunne sitte på informasjon om Breivik. Systemet har sorteringsvalg som gjorde det enkelt å holde oversikt gjennom hele arbeidsprosessen.

Per i dag inneholder listen 154 navn-et tall som stadig øker. Listen er fremdeles et svært nyttig verktøy for alle som jobber med saken, og kommer til å være en unik kildebase i all den tid terrorsaken er aktuell for VGs dagsorden.

Synkront med ringerundene hentet vi inn arbeidshistorikk og all annen relevant informasjon om siktede, i tillegg til klasselister og skoleårbøker. Dette arbeidet genererte stadig nye navn vi kunne kontakte, og vi reiste ut til alle de stedene Breivik hadde hatt en tilknytning til (tidligere bosteder, skoler, arbeidsplasser og lignende) for å snakke med personer som kunne kjenne ham. Vi startet også et omfattende arbeid inn mot sentrale offentlige aktører som kunne ha informasjon om siktedes fortid: barnevern, politi og forsvarer.

I dette arbeidet fikk vi raskt nyss om at Anders Behring Breivik hadde en fortid innenfor barnevernet, men det tok noe tid før vi fikk innsikt i hva dette innebar. Siden vi hadde et såpass stort tidsrom å jobbe innenfor før publisering på tremånedersdagen for terroren, var vi hele tiden bevisste på at vi til en hver tid måtte vurdere publisering av enkeltdeler underveis dersom vi skulle komme over nyhetspoeng.

10 dager før publisering av «Gåten Breivik» satt vi på nok informasjon til en sak om at en psykolog hadde anbefalt at siktede burde flyttes permanent fra hjemmet da han var fire år, fikk vi informasjon om at også TV 2 satt på en lignende sak, og vi valgte derfor å publisere saken. Den påfølgende dagen (12.10.11) ble saken oppslag i VG-en sak som ene og alene ble jobbet frem i prosjektet.

UTFORDRINGER

I dette arbeidet hadde vi nok av utfordringer, først og fremst fordi vi startet opp igjen ringerundene såpass lenge etter. Da hadde mange av personene blitt nedringt av presse fra hele verden, og flere sa de nektet å snakke fordi de hadde så dårlige erfaringer med tidligere uttalelser. De sa de hadde opplevd å bli kraftig feilsitert og at sitatene deres var pyntet på. Samtidig var det mange av Breiviks nærmeste, med åpenbar innsikt i hans liv, som gikk under jorden og gjorde seg totalt utilgjengelige.

En av de største utfordringene var likevel hvordan personene vi snakket med ønsket å bli omtalt. Samtlige nektet å stå frem med bilde-det ble satt som krav før de sa noe som helst. De ønsket ikke å bli satt i sammenheng med terroristen. Lukkede kilder i en slik sak er ikke en ønsket situasjon, men det sto mellom ikke å publisere noe som helst, eller å publisere saken uten åpne kilder. Slik vi så det var det umulig å lage denne saken på noen annen måte siden kildene var klar i sin sak. Vår løsning var å skrive høyt oppe i teksten hvor mange vi hadde vært i kontakt med, og hvor mange av dem saken var bygd på.

Noe av det mest krevende, var å oppnå kontakt med Breiviks nærmeste. Deler av hans familie er bosatt i USA, og var ikke søkbare gjennom vanlig internettsøk. For å finne adressen og familieforhold, slik at vår korrespondent i USA kunne oppsøke dem, tok vi i

bruk amerikanske personsøketjenester som MyLife og PeopleSearch. Store deler av dette arbeidet ble gjort mens vår korrespondent befant seg i Los Angeles, på jakt etter Breiviks halvsøster og svoger på den adressen vi hadde funnet.

Korrespondenten hadde snakket med en mann utenfor det aktuelle huset, men vedkommende hadde nektet for å være Breiviks svoger. Her i Norge gikk vi systematisk gjennom alle på Facebook med svogerens navn (et svært vanlig amerikansk navn, så listen var lang). Siden flere amerikanske personsøketjenester (betalingstjenester) gir navn på personens slektninger, satt vi også med navnene på svogerens to brødre. I vårt Facebook-søk gikk vi gjennom vennelistene til personene med svogerens navn, og til slutt fikk vi treff på brødrenes navn, og vi hadde vår mann.

Gjennom brødrenes Facebook-sider fant vi ut hvor svogeren hadde studert. Et søk på Facebook med hans navn + navnet på skolen, førte oss til svogerens LinkedIn-side, som igjen ledet oss til firmaet han nå jobber. Der lå det et bilde av ham – samme mann som vår korrespondent hadde møtt utenfor huset. Dermed kunne korrespondenten reise tilbake til adressen og konfrontere ham med dette – og vi fikk de første kommentarene fra ham. Og så langt de eneste han har kommet med i media, så vidt vi vet.

ULIKE PLATTFORMER-ULIKE GREP

Hvordan kunne vi skille presentasjonen av Breiviks liv på VGs ulike plattformer – papirutgaven, nettet og VG+ på iPad? Vi ønsket å gi en fullgod presentasjon på de multimediale flatene uten å ta luven av papiravisen på publiseringsdagen. Vi valgte å koble på to designere fra VG Nett cirka tre uker før publisering for at vi kunne drodle ideer sammen. Mens de seks sidene i papirutgaven var storytelling spekket med detaljer fra Breiviks liv – som innbød til at leseren skulle lese fra begynnelse til slutt, valgte vi å lage en interaktiv og informativ tidslinje til VG Nett. Vi tømte våre registre for detaljer i hans liv og systematiserte disse fra år til år – fra han ble født til 22. juli 2011. Samtidig fylte vi inn boksene i tidslinjen med bilder av ham tatt det aktuelle året (både bilder vi allerede satt på da vi startet prosjektet og nye bilder vi hadde jobbet frem), og bilder fra tidligere bostedsadresser, barnehage, skoler og arbeidsplasser. Dermed kunne leseren få helt forskjellige leseropplevelser av samme sak i VG papir og VG Nett. VG+ lagde sitt eget uttrykk og tidslinje (dobbeltsjekk dette) som skilte seg fra både VG Nett og papiravisen. I tidslinjen i papiravisen plukket vi ut de årene det skjedde viktige og dramatiske ting i Breiviks liv. Vi kombinerte disse med store hendelser som skjedde det aktuelle året, for å sette hans liv inn i en større sammenheng, og plassere ham i tiden. Alle hendelsene hadde en referanse til noe rundt Breivik og hans ideologi. Som for eksempel året 1986:

- Sveriges statsminister, sosialdemokraten Olof Palme, blir myrdet på åpen gate i Stockholm.
- Anders begynner i 1. klasse på Smestad barneskole i Oslo.

METODE: SAMFUNNSSIKKERHET

Allerede de første timene etter terrorangrepet kom samfunnssikkerhet og beredskap høyt på VG-redaksjonens dagsorden. Søndag 24. juli hadde VG den første artikkelen

om sikkerhetssvikt i regjeringskvartalet på trykk: Den åpne Grubbegata. Vi hadde ved selvsyn sett hvordan det ble gravd ned økt sikkerhet i VGs nabolag, en observasjon det ble høyaktuelt å følge opp denne fredagen. Det var ikke lett å få kontakt med de som hadde hatt befatning med saken denne kvelden, men via kilder og Oslo kommunes nettsider kom avsløringen: Regjeringen hadde allerede i 2005 bedt Oslo kommune om å stenge Grubbegata. Saken ble tett fulgt opp, og endte med et eksklusivt intervju med forsyningsminister Rigmor Aasrud der hun går meget hardt ut mot Oslo kommune.

MER SYSTEMATISK

Etter at 22. juli-gruppen i VG organiserte seg i august 2011, gikk vi mer systematisk i gang med å sjekke hvordan myndighetene har fulgt opp samfunnssikkerhet og beredskap.

Vi bestemte oss for å måle etablerte systemer i nåtid opp mot de to siste regjeringers løfter og føringer overfor Stortinget.

Var planene oppfylt? Løftene holdt? Var samfunnsberedskapen så god som den burde vært? Hadde pengene kommet, eller var det bare luftige mål?

Nøkkeldokumenter var Sårbarhetsmeldingen fra Bondevik 2-regjeringen etter 11. september 2001, og stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet fra Stoltenberg 1 i 2007.

Jakten på løfter som ikke var fulgt opp, viste seg å være verd jobben:

Allerede i 2005 ble de første planene lagt for en felles operativ base for politihelikopteret og Beredskapstroppen, og Hundetjenesten i Oslo politidistrikt, i Oslo sentrum. Det var også vurdert om Bombegruppen skulle inn i den samme basen.

Vi bestilte innsyn i alle relevante dokumenter fra Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet.

Vi kunne lese oss fram til at ideen var å utnytte felles ressurser på en bedre måte. Man hadde høyst blandende erfaringer med å stasjonere politihelikopteret på Gardermoen. Tåke på Gardermoen førte til betydelig nedetid, og flytid og reaksjonstid inn til sentrale Oslo var ikke tilfredsstillende. Fra en felles base ville Beredskapstroppen kunne laste direkte i helikopter for å vinne tid i skarpe utrykninger.

Vi kontaktet Jernbaneverket, som bekreftet at de nektet å frigi den aktuelle tomten i Groruddalen, og at det forsinket prosjektet ytterligere. Jan Bøhler i Oslo Ap bekreftet at han hadde jobbet med saken, uten å komme i mål. Etter VGs omtale og 22. juli har etableringen av basen fått høyere prioritet fra politisk ledelse i Justisdepartementet.

Helt siden 2004 hadde DSB jobbet med å etablere en database hvor nødetatene, kommuner og frivillige kunne legge inn redningsressurser med alt tilgjengelig utstyr for å kunne reagere raskt og riktig når behovet meldte seg. Det såkalte Narre-registeret ble bedt omtalt i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet i 2007. Hordaland ble pilotfylke, og fra 2009 var registeret etablert lokalt der.

Narre-registeret var omtalt i stortingsmeldingen fra 2007. Igjen ga dokumentinnsyn via offentlighetsloven resultater. DSB ga oss velvillig innsyn i sin saksmappe. Et brev fra Justisdepartementet til DSB viste at departementet i 2010 hadde gitt ordre om at prosjektet skulle legges ned, angivelig på grunn av pengemangel. DSB hadde beregnet kostnadene for registeret til 12 millioner kroner.

Som en del av kartleggingen, bestemte vi oss for å gå bredt ut og teste dagens sikkerhet i forhold til plan. Vi dro til Tønsberg og møtte ledelsen i DSB, samlet inn årsrapporter og dokumenter. Vi besøkte Sivilforsvarets base i Oslo og inspiserte utstyret. Vi bestilte logger for politihelikopteret. Vi gikk grundig gjennom direktivet om politiets beredskapssystem fra Politidirektoratet. Vi gikk igjennom alt tilgjengelig materiale om Nødnett. Resultatet ble en bred reportasje om svake ledd i sikkerheten.

Omfattende kunnskap som vi innhentet i prosjektet om samfunnsberedskap (se forrige avsnitt), satte oss i stand til å stille presise spørsmål til både myndighetspersoner og til sentralt plasserte kilder om fremdriften i sakene, og om aktuelle planer. Denne innsikten resulterte blant annet i at vi kunne avsløre en rekke nyheter om samfunnssikkerhet fra det kommende statsbudsjettet

RIKSALARM OG MANGLENDE VARSLING

Undersøkelsene av politiets handlemåte den 22. juli var en viktig del av undersøkelsene vi gjorde rundt samfunnsberedskapen. Vi lærte mye av å undersøke hva som sto i planverket, for deretter å sjekke hva politiet og andre nødetater i praksis foretok seg i den skarpe situasjonen 22. juli.

Vi reagerte tidlig på opplysningene fra Kripos om at den første riksalarmen til særorganene og landets politidistrikter ikke ble sendt ut før klokken 16.43 den 22. juli, en time og 17 minutter etter terrorangrepet mot Regjeringskvartalet.

Det fremgår av Politiets beredskapssystem, PBS, og diverse dokumenter vi begjærte og fikk innsyn i, at en dedikert PC alltid skal være påslått i samtlige operasjonssentraler, ene og alene for å motta meldinger fra Kripos og POD, såkalte riksalarmer. Samtidig hadde vi kildeopplysninger om at riksalarmene ikke nådde fram til operasjonslederne.

Hverken Politidirektoratet eller Politiets materielltjeneste ønsket å uttale seg om saken. 7. september sendte vi derfor en e-post til samtlige politidistrikter og særorganer for å undersøke deres rutiner for mottak av riksalarm. Svarene tydet på at dette ville politietaten holde hemmelig, og at de svarte koordinert:

Sunnmøre politidistrikt svarte: "Det pågår et sentralt arbeid med å evaluere hendelsene som skjedde 22. juli. Vi gir derfor ingen informasjon i denne forbindelse på nåværende tidspunkt."

Nord-Trøndelag svarte: "Nord-Trøndelag politidistrikt vil ikke gi svar på deres spørsmål om våre rutiner relatert til Kripos sin varslings etter anslaget mot regjeringskvartalet. Spørsmålene dere stiller inngår i Evalueringsutvalgets mandat, og vi finner det ikke riktig å

gi disse svarene til VG på nåværende tidspunkt.”

Kripos svarte: ”Det er Desken som har det nasjonale varslingsansvaret ved Kripos. Utover dette ønsker vi ikke å gå ut med ytterligere opplysninger før dette er innrapportert til evalueringsutvalget.”

Vi visste fortsatt ikke i hvor stor grad riksalarmerne hadde nådd mottagerne, men bestemte oss for å lage en artikkel rundt det vi visste om rutinene for riksalarm.

Midt i november ga arbeidet endelig frukter, og vi fikk bekreftet våre opplysninger fra tidligere på høsten. Etter lang tids nøling og taushet, erkjente Kripos nå at det var store mangler ved riksalarmsystemet. Dette punktet ble en sentral del av politiets interne evaluering. Uken før jul bekreftet fungerende politidirektør Vidar Refvik i et intervju med VG at riksalarm-systemet hadde sviktet 22. juli 2011.

OBJEKTSIKRING AV STORTINGET OG STATSMINISTERBOLIGEN

I tiden etter terrorangrepet ble det også raskt et tema hvordan myndighetene hadde sikret såkalte skjermingsverdige objekter og personer i minuttene, timene og dagene som fulgte. Den ti år gamle Sikkerhetsloven har nylig fått forskrifter med spesifikke krav til objektsikring, prioritet og egne tiltak.

Fra toppen av denne listen var det relevant å prioritere sikring av Stortinget og av statsministerboligen, der statsminister Jens Stoltenberg og etter hvert sentrale deler av regjeringen befant seg den 22. juli.

Det ble tidlig kjent at Stortinget var uten sikring da alarmen gikk, og at det tok noe tid før sikring ble etablert. Stortingets administrasjon bekreftet at de sto uten politibeskyttelse den første tiden etter angrepet hos ”naboen” i regjeringskvartalet, men nektet å uttale seg om når politiet var på plass. En intern erfaringsrapport om 22. juli ble unntatt offentlighet i Stortinget.

I oktober, da erfaringsrapporten ble sendt til 22. juli-kommisjonen, bekreftet stortingspresident Dag Terje Andersen overfor VG at politiet ankom rundt klokken 18.00-mer enn to og en halv time etter terrorangrepet. Få dager senere fikk vi innsyn i den hemmelige rapporten fra kommisjonen. Trolig var det en glipp at Stortinget ikke hadde varslet kommisjonen om hemmeligholdet.

Rapporten viste at styrker fra Heimevernet avløste politiet klokken 04.45 neste morgen. ”Skandaløst dårlig”, uttalte Andre Oktay Dahl (H). Reaksjonstiden i forhold til Stortinget genererte flere saker. Våre undersøkelser i arkiver og med muntlige kilder i Stortinget tydet på at innsatsstyrken i Heimevernet, HV 016, hadde et spesielt ansvar for objektsikring av Stortinget.

Ved statsministerboligen kunne vi konstatere at det heller ikke var postert ut politivakthold. Inne i bygningen var statsminister Jens Stoltenberg og hans nærmeste medarbeidere brakt ned i et sikkert rom i kjelleren av livvaktene fra PST, bare minutter

etter angrepet. Det tok imidlertid lang tid før vi fikk sikre opplysninger om når det ytre vaktholdet-objektsikringen-ble etablert.

Via omveier fikk vi kontakt med en person med inngående kjennskap til sikkerheten rundt statsministerboligen den aktuelle dagen. Vedkommende fortalte oss om at kun én uniformert politibil utenfor statsministerboligen ankom området senere på ettermiddagen, men at tjenestemennene satt inne i bilen og observerte. Politiet nektet imidlertid å fortelle oss når området rundt boligen og regjeringens representasjonsanlegg ble sperret av, og viste til sikkerhetshensyn.

Mangelen på ytre sikkerhet var påfallende siden både statsministeren og etter hvert flere sentrale statsråder samlet seg der. Regjeringens beslutningsapparat var altså uten ytre beskyttelse. Vi mente at en slik opplysning ikke kan unndras fra offentligheten av sikkerhetshensyn.

Om morgenen 17. oktober sendte vi en mail til informasjonssjefen ved Oslo politidistrikt og viste til at Stoltenberg flere ganger hadde manet til åpenhet etter terrorangrepet mot Norge, og i en uttalelse 30. september sa politidirektør Øystein Mæland følgende til NRK:

«Vi skal så sant det er mulig prøve å gi svar på spørsmålene som kommer opp. Vi har ingenting å skjule og ønsker åpenhet.»

Samme dag klokken 15 svarte informasjonssjefen:

“Statsministeren ble øyeblikkelig ført til et sikkert rom etter eksplosjonen i Regjeringskvartalet. I tillegg var det da flere livvakter og sikkerhetspersonell i bygget. Bygget som sådan er ivaretatt med fysiske sikringstiltak. Objektvakthold ble etter en totalvurdering gradvis forsterket utover kvelden i tråd med de opplysninger du har redegjort for i din mail. Vi har sammen med livvaktene registrert at arbeidet med sperringer for øvrig ble iverksatt ca. 1835. og området ble ytterligere sikret etter at den totale ressursituasjonen tillot dette.”

18. oktober kunne vi dermed publisere hvordan Statsministerboligen manglet ytre sikkerhet etter terrorangrepet.

Samme dag ga daværende forsvarsminister Grete Faremo (Ap) et intervju med VG, hvor hun slo fast at det var uaktuelt for HV å sikre de to nevnte anleggene, før politiet eventuelt anmoder om det:

Faremo understreket i intervjuet at det er politiet og det sivile samfunnet-og ikke HV-som har ansvaret for sikkerhetsspørsmål i fredstid. Samtidig varslet hun en gjennomgang av Forsvarets bistand til nasjonal sikkerhet, og av den såkalte bistandsinstruksjonen som regulerer forholdet mellom politiet og Forsvaret.

Kildearbeidet og analysen av politiets ressursbruk etter terrorangrepet satte oss på sporet av flere oppsiktsvekkende avsløringer. Via sentrale kilder fikk vi senere bekreftet at Gro Harlem Brundtland, som Anders Behring Breivik hadde utpekt som et av hans tre prioriterte mål på Utøya, ikke ble tilbudt noen beskyttelse etter terrorangrepet.

HEIMEVERNET OG MILITÆRFAGLIG RÅD

Vi jobbet videre med å se på HVs dimensjonering og kapasitet. Våre undersøkelser indikerte at HV umulig kunne klare den omfangsrike oppgaven å sikre hele listen av skjermingsverdige objekter i hovedstaden.

Kilder ga oss innsyn i den såkalte 1 Alfa-listen som viser prioriterte objekter i Oslo-området i en krisesituasjon. Denne listen ble holdt opp mot eksperter på objektsikring som kunne beregne hvor mange soldater som var nødvendig for å holde døgnvakthold på de ulike objektene.

Resultatet ble sjekket opp mot kapasiteten til Innsatsstyrken fra HV 02 (Oslo og Akershus Heimevernsdistrikt), før vi konfronterte HVs ledelse med våre funn. Dette kunne umulig gå i hop, så vi.

Etter en rekke samtaler med HV 02-sjef Stein Erik Lauglo, erkjente han at kapasiteten ikke strakk til:

- Et mer omfattende terrorangrep enn det vi opplevde 22. juli ville ført til større behov for objektsikring fra politiets side. Da kunne ikke Heimevernet ha sikret mer enn et par-tre objekter i Oslo og maks åtte på hele Østlandet, sa Lauglo til VG 31. oktober 2011.

Samtidig arbeidet vi mot kilder i Forsvaret for å få opplysninger om forsvarssjefens nært forestående militærfaglige råd til forsvarsministeren, som skulle presenteres senere i november. Vi visste at det hemmeligstemplede dokumentet på dette tidspunktet var på intern høring. Gjennom kilder i Forsvaret fikk vi de nødvendige kvalitetssikrede bekreftelsene til å kunne lage sak. Vi avslørte også at forsvarssjefen i den interne planen ville redusere både innsatsstyrken og oppfølgingsstyrken, og at områdestrukturen skulle reduseres med fire distrikter. Planen hadde allerede møtt sterk intern motstand.

En grundig runde med samtaler med kilder viste imidlertid av regjeringen neppe vil følge forsvarssjefens militærfaglige råd blindt. VG kunne også avsløre at antiterrorstyrken HV-016 har gjennomført øvelser med skarpskyting fra helikopter.

METODISK MULTIMEDIALT GJENNOMBRUDD

Terroråret 2011 ble også året da VG smeltet sammen til ett mediehus, etter mange års gradvis redaksjonell synkronisering på alle plattformer. Dekningen av 22. juli-terroren ble det definitive gjennombruddet for VGs multimediale satsing. Alle jobbet for alle, og vi klarte bedre enn noensinne å fordele fruktene av det intense journalistiske arbeidet på alle plattformer. Nyhetene ut på nettet pr. omgående, ledsaget av reportasjer og intervjuer på VGTV og så massiv oppfølging og fordypning i papir. 22. juli inviterte også til innovative grep. Vi ville bruke alle VGs plattformer til å beskrive det ufattelige dramaet på en annerledes måte.

DØGNET SOM ENDRET NORGE

- Vi må lage noe som virkelig står ut etter oss, for ettertiden, i denne saken; noe vi kan være stolte av, og som forteller noe annet om denne historiske dagen!

Slik lød oppdraget fra ansvarlig redaktør 29. juli. Ideen ble diskutert, utviklet og spisset:

1) Vi ønsket å fortelle historien om de dramatiske 24 timene som endret Norge, på en måte som ikke var gjort før. Dette ville vi gjøre ved hjelp av overraskende og helt andre kilder enn dem som preget nyhetsdekningen hver dag på denne tiden - og vi ville tilpasse presentasjonen alle våre plattformer.

2) Vi ville bokstavelig talt fortelle historien om dette døgnet, kronologisk, ved å starte med å beskrive uskylden klokken 00.00-før alt hadde skjedd-og ende klokken 24, ved utgangen av det mest grufulle døgnet i Norge i fredstid. Vi visste at en slik streng kronologi ville stille store krav til fortellerevne og visuell presentasjon.

Vi la en strategi for gjennomføring:

- 1) Finne kildene som ikke hadde vært presentert i nyhetsdekningen etter tre uker, men som kunne gi oss nye perspektiv og historier om døgnet 22/7. Krav: Stoffet vårt måtte selvsagt fremstå som relevant, og innholdet basert på ny informasjon.
- 2) Presentere historien gjennom disse kildene, med vekt på litterære virkemidler i teksten.
- 3) Presentere grafikk og bilder på en måte som skilte seg fra nyhetsdekningen, samtidig som de skulle fortelle noe nytt (et ufravikelig krav).
- 4) Finne ulike og skreddersydde løsninger for å presentere innholdet på mobil, TV, nett og iPad.

PLANLEGGING

Vi fant at den offisielle minnedagen 21. august, som skulle markere avslutningen på den offentlige sørgetiden, og innledningen til en normalisert valgkamp, var riktig anledning til å presentere et annerledes og omfattende journalistisk arbeid. Det vil si at vi hadde mindre enn tre uker på oss for å bli helt ferdig, fra vi startet arbeidet mandag 1. august. Altså knapt med tid.

"Vi" de første to ukene, var tre personer: En featurereporter, en nyhetsjournalist og en arbeidsleder.

Vi gjorde imidlertid avtale med en redigerer og en designer om å utforme presentasjonen når de kom tilbake fra sine ferier, mandag i uke 3 for vårt prosjekt-altså den uken vi skulle publisere. Nøkkelfolk på VG Nett og i VGTV ble involvert, og fant løsninger på sine plattformer i samarbeid med oss, også siste uken.

Det å håndplukke folk med ulik kompetanse, skal ikke undervurderes, heller ikke i det skrivende teamet for et dokumentararbeid som dette: Folk tenker og jobber forskjellig, og det er bra.

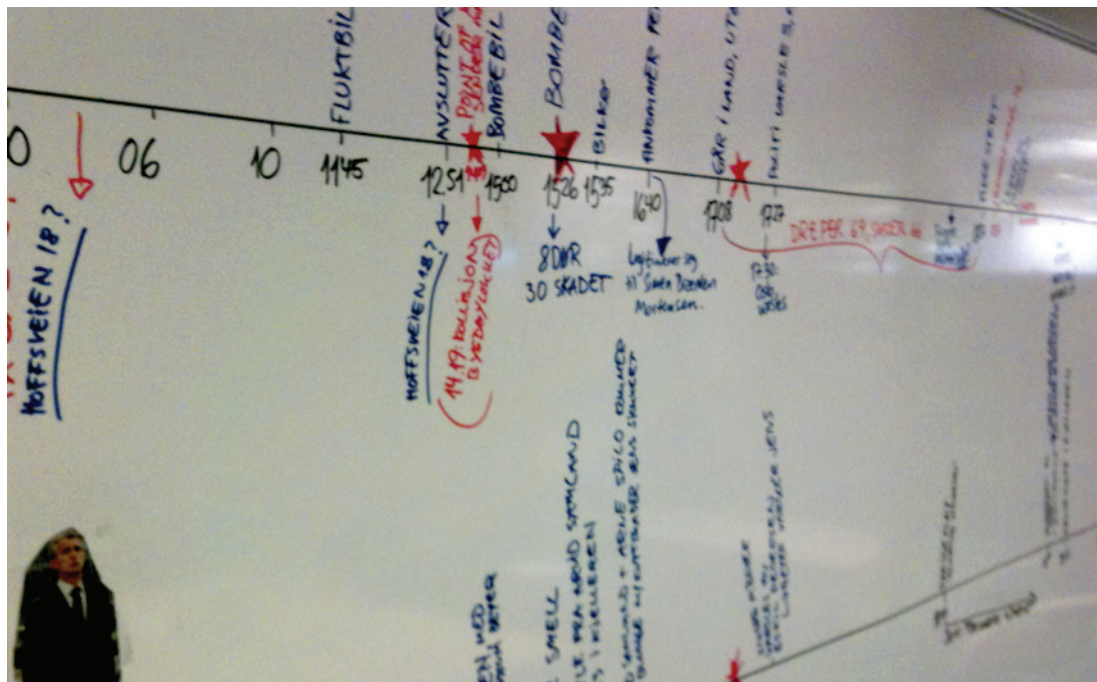
En featurereporter med sin styrke i dramaturgisk fremstillingsevne, i kombinasjon med en nyhetsreporter som hadde jobbet med saken siden hun løp fra pulten da bomben smalt 22. juli, ble et godt team. Men denne konstellasjonen er uvanlig i VG, og teamet hadde aldri jobbet sammen før.

Prosjektet var utfordrende; Nyhetsjegerne jobbet på spreng parallelt med oss, og én ting var åpenbart: I disse ukene måtte alle i VG konsentrere seg om sine egne oppgaver, for best mulig resultat på alle nivåer. Vi kunne på ingen måte lene oss til nyhetsfolkene i vårt newsfeature-prosjekt-vi måtte gjøre en selvstendig og helt annerledes jobb, samtidig som vi utvekslet informasjon med nyhetsavdelingen underveis.

Først mandag i uke 3 (i vår tidsregning) fikk vi dedikerte nettressurser, tv-ressurser og deskfolk med på laget. Samarbeidet gikk bra, men i en ideell verden burde disse vært inne tidligere.

GJENNOMFØRING

- **Alle må kunne saken:** Det var ingen vei utenom. Teamet måtte sette seg ned og lese gjennom absolutt alt norske og utenlandske medier hadde skrevet om angrepene frem til da. Dette tok cirka halvannen arbeidsdag
- **Tavler og Excel:** Igjen, ulike metoder fungerer for ulike reporterhoder: Vi brukte to store tavler i redaksjonen for å lage tidslinjer for hovedpersonene (se bilde). I tillegg brukte vi en del tid på å lage detaljerte excelark for alle hendelsene 22. juli. De helt detaljerte tidslinjene valgte vi senere å ofre, til fordel for teksten med litterære elementer og grafikken fra Statsministerens kontor. Vårt prosjekt ble å fortelle en annerledes historie, ikke "imponere" med å vise frem alle detaljer vi hadde. Men nøyaktighetsarbeidet ble vår vei til virkelig å "kunne saken", og snakke dramaturgi ut fra, når vi kom til slutføringen.

NYTTIG REDSKAP: Vi brukte to store tavler av denne typen for å lage tidslinjer for hovedpersonene.

- **Klart definert prosjekt:** Ved å kunne presentere prosjektet for kildene så klart – “vi skal fortelle historien om døgnet kronologisk, gjennom en rekke kilder” – ble det også lettere for folk å stille opp: De var ikke alene, men én stemme blant flere. Mange sentrale kilder vi snakket med, som Mohamed, brannmannen og Utøya-jentene, stilte fordi de syntes det var greit å være del av en større historie – de ville ikke stilt til en tradisjonell nyhetssak om dem alene.
- **Forståelig timing:** Vi hadde en forståelig timing frem mot en offisiell markering. Og denne måten å skrive/presentere på, fremsto ny og spennende også for hardt prøvede kilder i regjeringsapparatet, blant ofre og pårørende og representantene for strafferettspleien akkurat da.
- **Dybdeintervjuer hovedmetode:** Ved å dybdeintervjue de fleste av hovedkildene våre om deres 24 timer, sto vi fritt til å velge ut den delen av døgnet som vi mente var deres mest dramatiske øyeblikk – eller de delene som dramaturgisk brakte vår større historie videre. Dette var grundig forarbeid i form av utskrivning av hele intervjuene fra første dag – hvilket lønnet seg når den store teksten skulle skrives til slutt.
- **Jakt på nye stemmer:** Vi brukte mye tid på å snakke med folk på huset om mulige, nye stemmer – og fikk også innspill fra ledere og reportere i kortere møter og via mail, underveis.
- **Tett på krim:** Vi jobbet tett med krimgruppen i begynnelsen – selv om både de og vi måtte jobbe selvstendig.
- **Litt flaks skal man ha:** Noen ganger har man flaks med en kilde. Brannmannen vår var en fantastisk historieforteller. Han ga sterke beskrivelser, fortalt på en rolig og dermed virkningsfull måte.

TEKSTEN

Vår hovedutfordring i hele prosjektet var å få en tekst på 23.000 tegn til å flyte. Vi jobbet MYE med teksten, hvert avsnitt er diskutert grundig. Selv om kildearbeidet var tidkrevende, så var det denne gangen skrivejobben som var det vanskelige.

Teksten og presentasjonen har en helt bevisst miks mellom “høy og lav”. Vi bygget klare karakterer som vi fulgte gjennom døgnet. Vi har den uredde politimannen Gåsbakk. Lederen Stoltenberg. Ofre fra Utøya og en mor som ikke fikk sin datter tilbake. Vi har vanlige mennesker som dem fra bryllupet og gravferdsetaten. Budbilsjåføren Mohamed blir uforvarende en av de viktigste personene i Norge denne dagen. Å få ham til å stå frem, er kanskje vårt største scoop i prosjektet.

Disse valgene av hovedpersoner dokumenterer tilfældighetene som avgjorde liv og død og nordmenns minner om den 22/7.

Vi hadde mange, gode diskusjoner rundt hva som skulle med og ikke. Ikke minst fordi vi ville at denne historien skulle fortelles rolig, sobert og “nedpå”. Sterke detaljer fra Utøya-

jentenes historier, som preget andre nyhetsreportasjer på denne tiden, ble derfor utelatt hos oss, til fordel for andre detaljer.

De små, vanlige historiene, som hun som giftet seg og ikke ville få dagen ødelagt, eller mannen som har gravd flest graver i fredstid, var viktige å få med i teksten. Disse er avbrekk i en lang og krevende tekst, og "gjør" vårt prosjekt fordi alle i Norge kan relatere til hva de gjorde 22.7.11.

Detaljene ble også ekstremt viktige i vårt prosjekt: Vi borete lenge på å finne ut HVA det var Jens leste på sengen, hva det var Fjordman leste (5-6- mailer for å få vite navnet på boken). Dette løfter saken og gir den en følelse av å være maksimalt autentisk og eksklusiv, mener vi.

Da vi startet arbeidet, følte vi oss ganske trygge på at vi ville få ut mange flere detaljer om ABBs bevegelser den 22.7, på tre arbeidsuker. Vi jobbet hardt med dette, men uten hell: Det skulle ta nær et halvt år før disse opplysningene kom frem.

Vi skrev altså 23 000 tegn om Døgnet som endret Norge den 30. august-nesten uten å nevne den dødbringende hovedpersonen. Men i ettertid mener vi det fungerte å gjøre alle de andre menneskene til hovedpersoner i fortellingen, og ikke ham.

GRAFIKKEN

Vi jobbet målrettet fra dag én med to designløsninger:

1) En annerledes Utøya-grafikk basert på hva ungdommene rakk å tenke mens de rømte. Både helt vanlige – i situasjonen absurde – tanker om hva man har lyst å se på tv, til de store spørsmål i livet. Dette jobbet både arbeidsleder og en dedikert reporter (Sindre Øgar) med i én uke-utfordringen var å finne nye stemmer i kombinasjon med et enkelt og lavmælt uttrykk.

2) En tegning av situasjonen fra det ekstraordinære krisemøtet i statsministerboligen klokken 2030: Vi hadde sett dette møtet beskrevet i Aftenposten rett etter angrepet, og ville se situasjonen tegnet, "rett på".

Vi startet med å be om bilder av rommet og møblene der (for at tegningen skulle bli riktig), samt få vite hvor personene satt i forhold til hverandre/hvem som var til stede. Vi fikk først motvillig noen bilder av enkeltmøbler tilsendt. Så skjønnte vi etter hvert at det faktisk fantes bilder som dokumenterte kvelden. Vi lå tett på Statsministerens kontor, som til slutt ga oss et av bildene vi ønsket – muligens for å slippe mer mas fra oss om tegninger av lokalene. Bildet ga oss grunnlaget for å lage en ekstraordinær grafikk-løsning.

MULTIMEDIAL TILPASNING

Vi skulle ønske at nettet var med tidligere, men også i VG er ressursene begrenset. Særlig i forhold til VGTV/video kunne vi fått til mer. Men vi mener uansett at VG Nett fant en god presentasjonsform i sin frie tidslinje, der hver enkelt persons historie kunne legges ut i

lengre versjon enn det som ble brukt i hovedsaken i papir og på iPad.

Så var spørsmålet: Hvordan engasjere leserne? Jo, nettet hadde ideen: Å invitere alle lesere til å skrive om SITT 22/7-døgn, inn i en egen "blogg" på VG Nett.

Etter å ha lest om hvordan dette døgnet artet seg for statsministeren og Fjordman og en kvinne som giftet seg i rådhuset i Oslo den dagen, kunne leseren gå inn og bidra med hvordan han eller hun opplevde døgnet.

PRESENTASJON

Vi tok "knep" fra magasinverdenen med oss inn i hovedavisen på denne saken – ikke bare i måten teksten ble skrevet, men også i det visuelle. Vi jobbet mye med galleriet av hovedpersoner – det vil si den ønskede miksen av nasjonens ledere og vanlige mennesker, kvinner og menn, unge og gamle. Redigereren og designeren som ble "bestilt" mens de ennå var i ferie, fanget stemningen i prosjektet og loset det visuelt i havn.

OPPSUMMERT

Vi mener at vi gjennom systematisk arbeid, detaljert planlegging og stilistiske grep har klart å skildre skjebnedøgnet på en måte som står ut i forhold til tradisjonelle fortellergrep. En av forutsetningene for å lykkes med et slikt prosjekt er at selve ideen det fremstår krystallklar både for kilder, reportere og lesere. Talent for, og kunnskap om, dramaturgi er viktig for god newsfeature – men fører oss ikke i mål hvis historien ikke samtidig er basert på ny informasjon.

Døgnet som forandret Norge

TEKST: Ronny Berg, Synnøve Åsebø, Sindre Øgar, Alf Bjarne Johansen og Vidar Enerstvedt
 VGTV: Roar Dalmo Moltubak, Patrik Eian Fieldstad, Endre Alsaker-Nøstdahl og Mathias Jørgensen
 GRAFIKK/UTVIKLING: Tom Byermoen, Simen Grytøyr og Dan Kåre Engebretsen

Tweet 57
 +1 4
 Anbefal 1K

22. juli 2011: Norge blir aldri det samme. Her er en rekke eksklusive og unike historier fra folk og helter som var sentrale det døgnet terroren rammet Norge.
 Og: Hva er DIN historie før, under og etter terrorangrepet?

DEN RETTSPSYKIATRISKE RAPPORTEN

Metodisk multimedialt samarbeid fungerte også godt på flere av de store nyhetssakene. Måten VG håndterte den rettspsykiatriske rapporten om Breivik på er godt eksempel på dette.

Vårt utgangspunkt – med bakgrunn i erfaring fra tidligere kriminalsaker – var at det ville være mulig å få tilgang til konklusjoner og annet sentralt innhold i denne rapporten.

Samtidig visste vi at konklusjonen og reaksjonene på dem ville bli gjennomdekket på nett, i etermedier og i morgenaviser. Derfor la vi et løp allerede flere dager før rapporten skulle offentliggjøres, der vi bestemte at dekingen på papir dagen etter måtte gå i dybden på rapporten.

Vi hadde som nevnt tidligere i rapporten sikret oss innsikt i hvordan slike rapporter utformes, og kunne dermed vurdere hvor det var lurt å lete etter informasjon og vinkler – både de som måtte ut pr. omgående, og det som kunne overleve til neste dags papiravis. Men først gjaldt det å vinne nyhetskrigen i real time. Vi har tidligere i rapporten beskrevet hvordan vi fikk ut rapportens konklusjoner via metodisk registrering og beregning av hvem som kunne skaffe oss denne innsikten. Samtidig la vi en plan for hvordan vi kunne være i forkant hele veien, og lyktes. Vi blinket ut naturlige vinkler og intervjuobjekter, slik at vi kunne oppdatere saken fortløpende gjennom dagen da dette var den altoppslukende saken i norske medier.

TIRSDAG 29.11.2011

TERRORANGREPET 22.JULI

Følg vår direkte dekning fra kl. 12.30 med eksperter i studio

Rettspsykiaternes konklusjon: UTILREGNELIG

VG får opplyst at de to rettspsykiatrene konkluderer med at Anders Behring Breivik er strafferettslig utilregnelig. [Les hele saken](#)

Kl. 11.54, over én time før statsadvokatens pressekonferanse om psykiatrirapporten om Breivik, kunne VG Nett avsløre konklusjonen i den. Da hadde vi fått tilgang på informasjonen og brukt den tiden vi mente var nødvendig for å foreta en grundig redaksjonell vurdering av publisering.

YKSTRA TERRORANGREPET 22.JULI

Rettspsykiaternes konklusjon: UTILREGNELIG

Kan vi leve med dette? Anders Giæver kommenterer

VG får opplyst at de to rettspsykiatrene konkluderer med at Anders Behring Breivik er strafferettslig utilregnelig. [Les hele saken](#)

Følg vår direkte dekning fra kl. 12.30 med eksperter i studio

Dennis Ravndal (VG): Velkommen til direkte dekningen for pressekonferansen hos politiet klokken 12.00. Dere kan også følge tv-sendingen vår fra 12.30.

Dennis Ravndal (VG): Som dere ser på forsiden vår, kan vi nå fortelle at de anklagte konkluderer med at Breivik er utilregnelig.

Shelli: Ser det ut som han ikke har valgt å bli sett i en offentlig sammenheng?

Dennis Ravndal (VG): Det er godt til retten å bestemme om han er tilgjengelig eller ikke. Du kan lese mer om det i denne artikkelen.

Johnny: Er dette bare gjetting da dere sier han ikke ble sett sammen med noen av utvalgte?

- Har aldri vært i tvil om konklusjonen
Her leveres rapporten. [Les hele saken](#)

- Det har vært vanskelig
[Se video med psykiater Torstein Husby](#)

Kl. 12.07, kun tretten minutter senere, fulgte VGs Anders Giæver opp med kommentaren «Kan vi leve med dette?». Da var også Cover it livetjenesten vår ute på fronten av VG Nett, som ga tilstedeværelse og nerve til stoffet og den forestående pressekonferansen.

Kl. 12.21 kunne VG Nett bringe reaksjonen fra en representant fra de pårørende som kommenterte konklusjonen i saken «- Breivik må aldri komme ut i dagslys igjen».

Kl. 12.35 gikk vi direkte fra VGTV-studioet i Akersgata med rettspsykiater Henning Værøy og voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk.

Kl. 12.50 meldte vi at direktør Tor Langbach i Domstoladministrasjonen bekreftet at saken ville gå som planlagt selv om rettspsykiaterne konkluderte med at Breivik er utilregnelig.

Så langt hadde ikke statsadvokaten startet sin pressekonferanse og all informasjon som den norske offentligheten kunne forholde seg til kom fra VGs plattformer. Kildene som i vår journalistikk denne timen var nøye plukket ut etter flere ulike scenarioer. Derfor var vi godt rustet på alle plattformer.

Kl. 13 startet statsadvokaten sin pressekonferanse hvor de slapp nyheten VG kunne bringe en drøy time tidligere. Pressekonferansen kunne man følge direkte på VGTV, i egen sak som ble oppdatert fortløpende og med vår journalist på stedet i vårt Cover it liveverktøy.

Kl. 13.40 gikk VGTV-sendingen tilbake til vårt studio i Akersgata, hvor rettspsykiater Værøy og voldsforsker Bjørnebekk kommenterte det som hadde kommet frem under pressekonferansen. Samtidig sendte vi direkteintervjuer med statsadvokat Svein Holden, mangeårig krimjournalist i VG Rolf Widerøe og VG-kommentator Anders Giæver fra pressekonferansen.

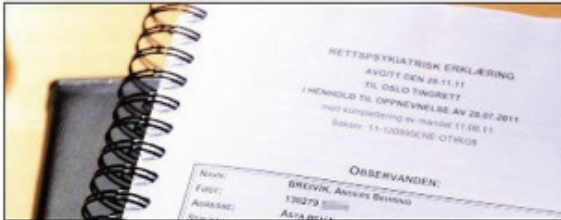
Kl. 14.45 meldte vi at Breivik selv ikke kjente til at han var erklært utilregnelig. Vi fortsatte å følge nyheten dagen igjennom, blant annet med disse saken: Kl. 18.30: «Psykiatri-professor om Breiviks diagnose: - Noen blir friske av behandling» og kommentar fra forsvarerne Geir Lippestad og Vibeke Hein Bæra som var i California. VG hadde også en reporter til stede der for å være først med deres kommentarer på konklusjonen.

Kl. 20.00 sto vi utenfor fengselet og fikk vite hvordan Breivik selv reagerte på konklusjonen og laget raskt saken «- Virket som han ikke aksepterte det». Da hadde vi allerede gjort et intervju med ledelsen på Dikemark sykehus i saken «Klare til å ta imot Breivik».

TERRORANGREPET 22. JULI

**Breivik fikk vite at han er erklært utilregnelig:
- Han ble fornærmet**

[Les hele saken](#)

- Noen blir friske av behandling
 Psykiatriprofessor om diagnosen
[Les hele saken](#)

- Breivik ble gradvis sykere fra 2006
 Psykiaterne i rapporten: - Han vil utgjøre en fare i fremtiden. [Les saken](#)
- Leder av paranoid schizofreni [VG Nett](#) **Derfor ble han erklært utilregnelig**

Klare til å ta imot Breivik
[Les hele saken](#)

Kona fant Speed død
[Les hele saken](#)

- Dyre julekalendere ikke bra for barn
[Les hele saken](#)

Som julekalenderen på kjerringa
 Slik løste Elisabeth Skarbo Moen kalenderstresset. [Les kommentaren](#)

Jacksons lege fikk maksstraff
 Sendte slengskviss til publikum

Kl. 21.00 kunne vi oppdatere masse-morderens reaksjon med at han ble fornærmet over å bli erklært utilregnelig.

Kl. 22.00 kunne VG Nett avsløre at «Rettspsykiaterne havnet på Breiviks dødsliste».

Vår strategiske plan var å "eie" denne saken gjennom døgnet. Derfor kunne vi presentere et 12 siders dypdykk i rapporten i papiravisen dagen etterpå. En nøye planlagt gjennomgang av rapportens mest sentrale elementer. Spekket med nyheter, men først og fremst et tilbud til lesere som ønsket oversikt og mer bakgrunn. I tillegg bidro lederartikkel og kommentar på side 2-3 til at debatten om rapporten fortsatte helt til den i skrivende stund kulminerer med beslutningen om å oppnevne nye sakkyndige.

KILDER OG KILDEKRITIKK

Vi har i tidligere kapitler redegjort detaljert for hvordan vi har jobbet med kildearbeidet i denne saken. Hvordan vi har bygd opp omfattende oversikter over kontakter, status, relasjoner og dokumenter. Systematisert slik at alle som jobber med terrorsaker har oversikten som skal til for at kilder, spørsmål og tips følges opp-og at vi unngår dobbeltarbeid og enda verre: At flere fra VG kontakter samme kilde, uten å vite om hverandre. Oversikt og systematikk har også gjort det lettere å håndheve det hellige hensynet om å beskytte våre kilder. Vi har raskt kunne avklare hvor mange som har kjennskap til sakene vi har publisert, og dermed hindret at avsløringene også har avslørt kildene.

At vi i så stor grad selv har jobbet frem oversikter over navn, fakta og hendelsesforløp har også gjort oss bedre i stand til å gå myndighetene etter i sømmene. Både politi og politikere er gjenstand for gransking etter terrorangrepet. Derfor er det ekstra viktig å være kritisk, og kunne overprøve deres opplysninger og faktafremstilling. Som eksempel kan vi nevne at vi allerede 23. juli fikk mistanke om at politiet opererte med feil tall på drepte, fordi dette ikke stemte med våre egne oversikter. Senere viste det seg at politiet opererte med for høye tall på drepte.

VGs kriminalreportere dro nytte av å ha arbeidet med kriminalsaker gjennom flere år i forhold til å ha etablerte kildeforhold som viste seg å ha kunnskap om etterforskningen i terrorsaken. Da terrorangrepet rammet Norge og gjerningspersonen var pågrepet, var nettopp et bredt kildespekter avgjørende. Vel tre timer etter pågripelsen, var navnet på terroristen kjent for VG. I tillegg la et bredt kildearbeid gjennom hele dekningen grunnlaget for at vi kom i posisjon til å være først ute med de største nyhetene i saken.

Systematikken vi har bygget opp, har også fungert kildekritisk. Vi har effektivt kunnet sjekke opplysninger og påstander opp mot andre kilder og objektive fakta. Vi har vært i stand til å kartlegge hendelsesforløp til dels detaljert, og dermed redusert faren for feilkilder som følge av manglende presisjonsnivå og erindringsforskyvninger.

VGs kjøreregler fastslår at kildemangfold er viktig. Så mange opplysninger som mulig skal sjekkes med flere kilder, så sant det er mulig. Og skal kritikk fremmes, bestreber vi oss på å få den som fremmer den til å stå åpent frem. Eventuelt få en ansvarlig til å bekrefte. Slik vi klarte gjennom kunnskapskvessede presise spørsmål i en del av sakene om samfunnssikkerhet.

I tillegg har vi konsekvent fulgt pressens etiske regler når det gjelder rett til tilsvar og samtidig imøtegåelse i saker der det har fremkommet adressert kritikk. Også dette har vært utfordrende, blant annet fordi politiet har vært meget tilbakeholdne med å kommentere en rekke sentrale punkter i saker VG har publisert. Dette gjelder blant annet hvordan nødandropene fra Utøya og pårørende ble håndtert. I slike tilfeller – ikke minst der den angrepne part forholder seg taus – er det viktig for VG å få frem at vårt kritiske søkelys er rettet mot potensielle systemsvakheter – ikke enkeltpersoner.

Og vi har mange eksempler der vi har sittet på opplysninger i lang tid uten å publisere sak fordi utfallet av den kildekritiske vurderingen har vært at vi trenger flere bekreftelser.

Dermed har vi jaktet bekreftelser fra offisielt og uoffisielt hold. I denne saken har svarene vært spredt på en rekke personer: politi, redningspersonell, advokater, vitner, overlevende, de mange tusen sider med hemmeligstemplede etterforskningsdokumenter, postjournaler osv.

Et eksempel: I midten av november fikk vi opplysninger om hvem som eide telefonen Breivik benyttet da han ringte til politiet fra Utøya. Men kriminalreporterne i 22. juli-gruppen ble raskt enige om at vi ikke kunne ta kontakt med vedkommende, uten at vi hadde en sikker bekreftelse fra politiet, saksdokumenter eller en sentralt plassert kilde.

Fire uker etterpå fikk vi denne bekreftelsen, og vi tok kontakt med Torbjørn Vereide, som stilte opp i intervju 14.12 og fortalte at han hadde lagt telefonen til lading da han hadde kjøkkentjeneste.

ETISKE UTFORDRINGER

Terrorsaken har bydd på store etiske utfordringer for VG. Særlig bildene av masse-morderen tilbake på Utøya-i skytestilling-vakte sterke reaksjoner. De publisistiske avgjørelsene har vært krevende: Avveiningen mellom Vær Varsom-plakatens 1.4 om informasjonsplikt og hensynet til belastningen bilder og omtale innebærer for de berørte.

Men terrordekningen har også betydd kontinuerlige etiske utfordringer for journalister, fotografer og redaksjonelle arbeidsledere. Det har vært helt avgjørende å gå metodisk til verks også her.

Det kan være belastende for etterlatte at det lages journalistikk på skjebnen eller omstendigheten rundt deres kjæres bortgang.

VG har i hele sin dekning av terrorsaken hatt et stort fokus på ikke å gjøre vondt verre i møtet med de berørte som mistet sine kjære 22. juli.

I minnebilaget 8. august ble det trykket bilder av og nekrologer om de omkomne, med den respektive families godkjenning. En familie ønsket ikke minneord offentliggjort, noe VG selvsagt respekterte.

Tilnærmingen i arbeidet med dette bilaget måtte ivareta mange hensyn. Dette var i en tidlig fase, og vi ønsket ikke å ta direkte kontakt med mennesker som nylig hadde fått dødsbudskapet.

Det ble derfor brukt tredjepersoner, som hjalp oss med innhenting av informasjon, og med å klarere at det vi trykket var korrekt og av en slik art at de etterlatte ikke fant det støtende eller plagsomt.

Tredjepersonene vi spurte om å hjelpe oss med dette viktige arbeidet, var personer som var i en slik posisjon at de på en skånsom måte kunne forelegge våre forespørsler overfor de etterlatte familiene, og når teksten var trykkeklar, godkjenne den.

Det ble tatt kontakt med prester, kommunale kriseteam og partifeller i Arbeiderpartiet og AUF som sto i kontakt med de etterlatte. I våre lister i Google Docs hadde vi allerede en rekke navn på kontaktpersoner og tredjepersoner som ble lagt inn fortløpende fra og med kvelden 22. juli. Til hvert offer ble det fra 22. juli oppført en kontaktperson, dersom vi hadde fått kunnskap om det – enten det var en offisiell person fra hjemkommunenes kriseteam, en fra AUF eller Arbeiderpartiet eller andre.

I dette arbeidet ble vi også av disse mer offisielle kontaktpersonene satt videre i forbindelse med andre mellommenn foretrukket av familiene, som naboer, venner og kollegaer.

I de tilfellene hvor det ikke var mulig å komme i kontakt med tredjepersoner som sto de etterlatte nær nok til å kunne hjelpe oss med å hente inn og godkjenne minneord, ble de offisielle minneordene ført i pennen av Arbeiderpartiet brukt. Men også i disse tilfellene sørget vi gjennom tredjepersoner å sikre oss om at familiene ikke hadde innvendinger mot de tekstene og bildene vi trykket.

I absolutt alle tilfellene hvor vi har trykket bilder av omkomne, har vi skaffet godkjennelse hos rettighetshaveren, og hos den etterlatte familien.

Ofte har familiene hatt favorittbilder de har ønsket skulle brukes. VG har da etterstrebet å etterkomme familienes ønsker. Vi har også vært nøye med, i alle publiserte saker, å forklare de etterlatte i nøyaktig hvilken kontekst og sammenheng bilde av deres kjære skal bli publisert. I arbeidet med minnebilaget måtte vi ofte gå en ekstra runde, og få godkjent en redigert versjon av det vi opprinnelig hadde fått i hus. Arbeidskrevende, men helt nødvendig, slik vi så det.

Også i senere sammenhenger etter minnebilaget, har kontakten med etterlatte skjedd via tredjeperson.

De eneste unntakene har vært i de tilfeller hvor vi på et tidligere tidspunkt har vært i kontakt med de aktuelle etterlatte, og allerede har bygget opp et tillitsforhold til dem, eller at de aktuelle familiene i betydelig grad har stått fram hos andre, ofte lokale, medier.

Et eksempel på at vi har brukt en forsiktig fremgangsmåte overfor de berørte, er en sak som sto på trykk i VG Helg julaften.

I denne artikkelen presenterte vi fremtidsdrømmene til syv ungdommer som mistet livet sitt på Utøya, fortalt av deres foreldre og søsken.

Kontakten inn mot disse familiene skjedde ved at vi brukte tredjepersoner som mellommenn. Enten bistandsadvokater, eller kontaktpersonene vi har brukt i tidligere sammenhenger, for eksempel minnebilaget.

Vi vet fra kontakten med bistandsadvokater og etterlatte selv, at de har gode og dårlige dager. En direktekontakt på en dårlig dag kunne ha ført til en ekstra belastning i sorgen.

SKRIFTLIGE FORESPØRSLER

Ved å sende skriftlige forespørsler ønsket vi å gi familiene sjansen til å forholde seg til våre forespørsler når det passet familiene, og at de skulle kunne få sjansen til å diskutere forespørslene innad i familiene i det tempoet som passet dem.

Familiene har også uttrykt at de satte pris på å få en skriftlig henvendelse å forholde seg til, når de skulle diskutere forespørselen internt.

I disse brevene har vi et stor oppmerksomhet til å forklare så detaljert som mulig hva vi ønsket, og hvilke problemstillinger de måtte tenke over før de svarte, slik at det ikke skulle komme "negative" overraskelser da vi var ute på selve intervjuoppdraget. Blant annet ble det i brevene forklart hvordan vi ønsket å billedlegge reportasjen.

DETTE SKREV VI

Til Margrethe Bøyum Kløvens foreldre:

Hei.

Mitt navn er Eric Brekstad Utheim, og jeg er journalist i VG.

Jeg tar kontakt angående en sak VGs papirutgave planlegger til jul.

Flere har uttrykt at det verste med Utøya var at ungdommer med livet foran seg ble revet bort. Vi ønsker å lage en sak hvor vi forteller om hva samfunnet mistet den dagen: flinke, ressurssterke og ambisiøse ungdommer som ville preget og påvirket fremtiden, men som nå ikke får den muligheten.

Vår idé er å presentere en sak hvor flere etterlatte forteller om hvilke fremtidsplaner deres barn hadde.

Hva brant ungdommene for politisk, hvilke vyer hadde de for fremtiden, hvilket yrke ønsket de å satse på?

Saken skal omhandle flere foreldre. Vi forsøker å gå skånsomt fram, og har ennå ikke rukket å rette så mange henvendelser, men så langt har fem sagt ja. Vi ser for oss oppunder ti i saken til slutt. Det vil da bli viet like mye plass på alle.

Vi har selvfølgelig forståelse for at denne typen henvendelse ikke er noe man svarer på, på stående fot. Dere må gjerne ta litt tid på å vurdere henvendelsen.

Om dere velger å si ja og snakke om hva Margrethe planla for voksenlivet, skal dere selvfølgelig få lov til å lese alt-og godkjenne det-før det kommer i avisen. Ingenting dere ikke ønsker på trykk, kommer på trykk. Det kan vi love. Skulle dere si ja, setter dere og ingen andre, grensene for intervjuet.

Sier dere ja kommer vi på besøk en dag som passer dere. Dere bestemmer hvor, når og hvor lenge. Billedgrepet som er brukt på de vi allerede har laget, er et stilrent og verdig bilde av foreldrene, som holder et innrammet portrett av sitt barn. Hvis dere har et bilde av datteren deres som dere synes er spesielt fint, bruker vi det.

Under står mine kontaktdetaljer. Ønsker dere å stille ytterligere spørsmål, eller respondere på henvendelsen, kan du ta kontakt når som helst.

Med hilsen,
ERIC UTHEIM
Journalist i VG
958 45 718
ericu@vg.no

SMS

Den eneste av familiene i denne reportasjen som ikke ble forelagt et slikt brev var foreldrene til drepte Gizem Dogan. De hadde ved flere tidligere anledninger blitt intervjuet av VG, og vi følte at vårt forhold til dem var av en slik art at vi kunne ta direkte kontakt, og over telefon forklare vår forespørsel.

I to andre tilfeller i denne reportasjen, ble det tatt direkte kontakt med etterlatte, men da skriftlig på SMS- og mot familier som allerede hadde gitt intervjuer om sine omkomne barn i andre medier. I disse SMS-ene brukte vi mye av den samme ordlyden som i brevene- og henvendelsene på SMS var ikke om intervju, men om vi kunne ta kontakt for å forklare hva saken gikk ut på.

Når kontakt var etablert, og de hadde sagt ja til å høre på hva vi ønsket å spørre dem om, ble også disse familiene sendt brev, som de kunne bruke når de gikk interne runder for å diskutere om de skulle si ja eller nei til å stå fram.

Det ble-etter samme metodikk-også sendt forespørsler til familier som takket nei til å være med i denne reportasjen. Også disse har, i det de takket nei, uttrykt at de satte pris på vår skånsomme fremgangsmåte, og gitt til kjenne at de fant kontakten respektfull.

GENERELT OM ARBEIDET MED OVERLEVENDE OG ETTERLATTE

Arbeidet med overlevende og etterlatte etter 22. juli har i stor grad handlet om langvarig tillitsbygging. Vi har mange ganger snakket jevnlig med personer i månedsvis, før døren har åpnet seg til historien vi søker. Ofte har vi fått nei. Noen ganger har begrunnelsen vært vår egen legitime og historisk dokumenterende journalistikk, som har falt enkelte berørte tungt for brystet. Rekonstruksjonsbildene fra Utøya er det tydeligste eksemplet på dette.

Den sentrale bakgrunnen for VGs beslutning om å publisere bildene av masse-morderen tilbake på Utøya, er at historien har vist oss viktigheten av nøktern og ugjendrivelig dokumentasjon og publisering. På samme måte som sterke grupperinger i dag fornekter

nazistenes konsentrasjonsleire og massakrene på Balkan, vil det bli forsøkt sådd tvil om ugjerningene på Utøya overhodet skjedde. Vi vil tro at bildene Vidkun Quisling på massegravene på Trandum og en glisende Henry Rinnan på vei til og fra retten, provoserte mange berørte og la sten til byrden for pårørende og overlevende etter krigens grusomheter. Likevel er vel ingen i dag i tvil om at det var riktig og viktig å publisere disse bildene.

Vi forstår at det ikke er lett for pårørende og overlevende etter terroren 22. juli å innta dette perspektivet under en måned etter katastrofen. Og publiseringen av bildene fra rekonstruksjonen lukket mange dører i arbeidet med pårørende og overlevende. Mange reagerte negativt. Forespørsler ble møtt med et blankt nei. Den tilliten vi hadde bygd opp de første ukene, var brutt for mange og måtte bygges opp på nytt.

Vi valgte å møte opp, treffe folk, invitere på kaffe og vise hvem vi er og hva vi ville. Litt etter litt fikk vi normalisert forholdet.

Som reportere har vi dermed stått i konflikten mellom nyhetene vi jakter på og brenner for, og den viktige stemmen til de som er direkte rammet.

For kontakten med de overlevende og etterlatte er mye mer enn historier om sorg. Deres fortellinger er også et viktig og nødvendig supplement og korrektiv til den offisielle versjonen av hva som skjedde. Derfor er det også svært viktig å opparbeide kilder blant de berørte, noe vi har jobbet mye med.

Tross omfanget i vår dekning, har VGs terrorgruppe ikke på noe tidspunkt fått tilbakemelding om at vår kontakt mot etterlatte har blitt oppfattet som lite respektfull eller støtende.

KONSEKVENSER

Den viktigste konsekvensen av vårt arbeid med terrorsaken er at offentligheten er sikret innsyn i politiarbeid, etterforskning, gransking og politiske prosesser før, under og etter katastrofen.

Myndigheter og politikere har ikke fått satt dagsorden alene. Dette er demokratisk sett ekstra viktig i en situasjon der disse instansene – ikke minst politiet – er utsatt for skarp kritikk, og selv under gransking og etterforskning. Sjelden har det vært viktigere å være vaktbikkje, sjelden har det vært viktigere å ha ressurser og journalistisk kreativitet til å gå øvrigheten etter i sømmene og sørge for at det kommer noe positivt ut av det forferdelige. Vi mener at vi har gitt overlevende, pårørende og en sterkt berørt befolkning nødvendig innsikt som myndighetene hverken kan eller vil gi. I hvert fall ikke nå.

PUBLISERT

VG har publisert artikler og innslag om terrorsaken på alle plattformer praktisk talt kontinuerlig etter 22.7. Samtlige publiserte artikler på nett (fronthenvisinger) og papir

til og med 31.12.2011 er med på vedlagte minnepinne. Debattartikler og kronikker er ikke med.

Alt som er publisert på nett kan også finnes her:
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oslobomben/>

[Anders Behring Breivik](#) | [Etterforskningen og rettsaken](#) | [Nyhetsrunden](#) | [Ofrene](#) | [Politiet og beredskapen](#) | [Politikk og samfunnet](#) | [Alle](#)

Rubrisert etter tema:

SENTRALE SAKER

Her er i stikkords form noen av de mest oppsiktsvekkende sakene VG har publisert etter terroren 22.7. Det dreier seg i all hovedsak om eksklusive saker som er resultat av det systematiske metodearbeidet vi har beskrevet i denne rapporten. Praktisk talt alle sakene er presentert og fulgt opp på VG Nett og andre VG-plattformer samme dag, slik at de samme datoene gjelder for digital publisering. Sakenes nyhetsverdi er stort sett selvforklarende (ref. titlene), men mange er også omtalt og begrunnet i rapporten.

JULI:

- 23.07: Bred terrordekning, med navn og bilde på masseorderen i store deler av opplaget.
- 27.07: Det første store intervjuet om Jens Stoltenbergs terrordøgn.
- 28.07: OVERLEVDE PINNE GJENNOM HODET 28.7 (Intervjuet med Line Nersnæs)
- 29.07: STORT INTERVJU MED GEIR LIPPESTAD (Derfor sa jeg ja)

AUGUST:

- 02.08: BREIVIKS MAT GIFT-SJEKKES
- 03.08: DRAPSMANNENS TELEFONSAMTALE
- 05.08: - JEG ER FJORDMAN 5.8
- 06.08: VILLE STJELE FLY OG RØMME FRA UTØYA 6.8
- 08.08: MINNEBILAGET. Minneord om 76 av terrorofrene.
- 10.08: BREIVIKS UKJENTE DIALOG MED UNGE FRP-STJERNER
- 11.08: SA HAN VISSTE OM CELLER FRA AL-QAIDA I NORGE
- 12.08: AUF-OFFER SPERRET INNE I HUS MED BREIVIK
- 13.08: SCANNET FOR BOMBEUTLØSER PÅ KROPPEN
- 14.08: REKONSTRUKSJONEN. Breivik tilbake på Utøya
- 16.08: SA HAN VILLE OVERGI SEG 28 MIN FØR HAN BLE TATT
- 17.08: KARIN (15) DREPT LIKE FØR BREIVIK BLE TATT
- 20.08: DØGNET SOM FORANDRET OSS
- 21.08: TØFT GJENSYN MED UTØYA (Overlevende står frem)
- 23.08: VENNEN DREPT, BROREN I KOMA
- 24.08: HAN SOLGTE DRAPSRIFLEN TIL BREIVIK
- 25.08: POLITIET SELGER UTØYA-BÅTEN TIL HØYSTBYDENDE
- 31.08: FRYKTER BREIVIK SKAL TA GISLER

SEPTEMBER:

- 01.09: STORBERGET STOPPET REDNINGSREGISTER
- 03.09: INTERVJU MED FRIMURERNES STORMESTER
(Derfor fikk han bli en av oss)
- 05.09: KVINNELIG LÆRER GRANSKES ETTER KONTAKT MED BREIVIK
- 07.09: BOMBE-BILENS SISTE DØGN
- 08.09: HAN HAR AVHØRT BREIVIK I 30 TIMER
- 10.09: MERKET FOR LIVET
- 13.09: UTØYA-OFRE FEIRET VALGET SAMMEN/YLVA (14) SKUTT FIRE GANGER
- 15.09: UTØYA-HELT HEDRES I TYSKLAND, MEN INGEN HEDRER DE NORSKE
HELTENE
- 16.09: HER STÅR BOMBEBILEN (Overvåkningsbildene)
- 17.09: SLIK SPANET HAN I DAGENE FØR TERROREN
- 18.09: HER ER FLUKTRUTEN
- 20.09: PRESTENS VANSKELIGE MØTE MED BREIVIK
- 21.09: LIPPESTAD-INTERVJU OM TRUSLER, FAMILIEN OG AVHØRENE
- 24.09: MØTET MED BREIVIKS SVOGER I USA
- 26.09: ADRIAN MÅ LEVE MED KULE I KROPPEN
- 28.09: BRUKTE 77 MIN. PÅ Å SLÅ RIKSALARM
- 29.09: FIKK STORE LÅN AV MAMMA

OKTOBER:

- 02.10: JORIDS EGNE UTØYA-BILDER: -HER REDDET JEG LIVET
- 08.10: UTØYA-HELTENE
- 11.10: HØYBLOKKEN KAN BLI REVET
- 12.10: PSYKOLOG VILLE TA BREIVIK FRA HJEMMET DA HAN VAR FIRE
- 14.10: - JEG LYVER I MANIFESTET
- 15.10: HOMOFIL UTE AV SAKEN
- 16.10: JOURNALISTER BRØT SEG INN PÅ LIPPESTADS KJØKKEN
- 17.10: POLITIHELIKOPTRET I LUFTEN 6 TIMER ETTER TERROREN/ALT SOM
GIKK GALT
- 18.10: STATSMINISTERBOLIGEN UBEVOKTET I TRE TIMER
- 19.10: HAR IKKE OVERSIKT (POLITIDIREKTORATET)
- 20.10: SKAL SCANNE BREIVIKS HJERNE
- 22.10: GÅTEN BREIVIK (37 bekjente forteller)
- 23.10: MØT FIRE BREIVIK-OFRE
- 27.10: TRODDE HAN VILLE BLI TATT I OSLO
- 28.10: - BREIVIK BØR FÅ STRAFFERABATT
- 29.10: FORBEREDT PÅ Å BLI DREPT I FENGSEL

NOVEMBER:

- 01.11: TILTAKENE STORBERGET DROPPET
- 11.11: HADDE 900 SKUDD IGJEN
- 13.11: - JEG VIL FORKLARE MINE GRUSOMME HANDLINGER
- 15.11: BREIVIK I ÅPEN RETT
- 16.11: LIPPESTAD: JEG BLE TRUET
- 17.11: MOTTOK ALDRI RIKSALARM/SENDT TIL FEIL E-POST-ADRESSER
- 18.11: HER ER AVHØRENE/MÅLENE HANS

19.11: SLIK ER BREIVIK I AVHØRENE
20.11: GRO UBEVOKTET ETTER TERROREN
25.11: ANTITERROR-STYRKE NEDLAGT 7 MND FØR TERROREN
26.11: TAKK FOR AT DU REDDET MEG.
Møtet mellom overlevende Jarl (17) og Madeleine (18)
27.11: GA ALLE TERRORTILLEGG (Justisministeren)
28.11: HUN SKULLE BARE HJELPE MEG (Liv Tørres om kollegaen som ble drept)
29.11, 30.11, 1.12: PSYKIATRIRAPPORT-DEKNINGEN

DESEMBER:

02.12: SLIK KUNNE PST AVSLØRT HAM
03.12: ALLTID ENIGE UTEN TVIL
03.12: - PST MOTSIER SEG SELV-IGJEN
04.12: SENDTE E-POST OM BROREN (Breiviks søster)
06.12: LO-BYGGET SKADET FOR 22 MILL
06.12: - FJORDMAN OG RUSTAD MÅ TA ANSVAR (Lippestad-utspill)
10.12: BREIVIKS MOBILSAMTALER
14.12: BER OM GIÆVER OG STANGHELLE PÅ CELLEN
16.12: SLIK KUNNE VI SPART 16 MINUTTER (Politiet)
21.12: KAN BLI INNLAGT
22.12: FORTALTE VENNENE OM SITT HAT
23.12: HALVSØSTERENS BREV TIL MOREN
23.12: PSYKOLOG-RAPPORT 1983
31.12: FAMILIENS TAKKEBREV TIL REDNINGSMANNEN ESPEN

VG

Nr. 223
Søndag
14. august
2011, Uke 32

Kr. 15,00
Dørsalg
kr. 20,00

eksklusivt

ANGREPET MOT NORGE

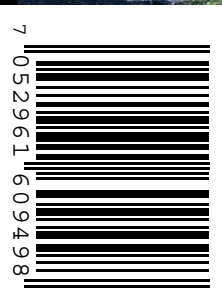
Her er Breivik

TILBAKE PÅ UTØYA

**Se de unike bildene fra
rekonstruksjonen**

I GÅR KL 15.24: Masse-morder Anders Behring Breivik viser politiet hvordan han drepte for fote på Utøya 22. juli.
● SIDE 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 og 13

ANGREPET MOT NORGE

I GÅR KL. 14.02: Drapsmannen
Der ligger MS Thorbjørn som skal

REPORTASJE: GORDON ANDERSEN, MARIANNE VIKÅS, MORTEN S. HOPPERSTAD, JARLE BRENNÅ, INGUNN VIKEN, TROND SOLBERG (foto), HELGE MIKALSEN (foto)

UTØYA-MASSAKREN

VG
eksklusivt

VISTE INGEN FØLELSER: En tilsynelatende uberørt og godt bevoktet Anders Behring Breivik (32) tar sine første skritt på fergeleiet i Utvika – på vei til rekonstruksjon av massakeren på Utøya.

ankommer fergeleiet i Utvika.
l frakte ham tilbake til dødens øy.

ANGREPET MOT NORGE

KL. 14.59: Breivik er tilbake på Utøya om båtturen med MS Thorbjørn før

UTVIKA (VG) Med fotlenker og håndjern kom Anders Behring Breivik (32) tilbake til fergeleiet i Utvika.

I åtte timer, helt frem til klokken 22.00 i går, forklarte Breivik seg i detalj om de grufulle drapene han begikk på øya 22. juli. 69 mennesker, mange av dem ungdommer, lå døde tilbake da han var ferdig med massakren. Klokken 14.02 i går: I en sølvgrå Ford Mondeo stasjonsvogn ankommer den terrorsiktede 32-åringen fergekaia i Tyrifjorden i

Buskerud – drøyt tre uker etter den grufulle massakren på Utøya.

Rolig

Iført den samme røde Lacoste-genseren som han brukte under fengslingsmøtet i Oslo tingrett, dongeribukse og lyse sko stiger han rolig ut av bilen og går mot den åpne parkeringsplassen ved kaia.

Kontrasten er enorm sammenlignet med kvelden og natten 22. juli. Da ble området brukt som evakueringsplass for hardt sårede AUF-ere, omkomne og overlevende etter Breiviks drapstøkt. Politiet tar ingen sjanser – sikkerhetstiltakene er voldsomme: Rundt ankene på Asker-mannen har politiet festet fotlenker, og rundt hånd-

UTØYA-MASSAKREN

VG
eksklusivt

PÅ VEI TIL UTØYA: Om bord i fergen MS Torbjørn 22. juli ble passasjerer mistenksomme da Anders Behring Breivik dukket opp som forkledd politimann. I går var han tilbake.

Utøya-fergen og forklarer politiet hvor han startet massedrapet.

leddene har han håndjern. De er festet med en kjetting til et sort belte som igjen sitter rundt livet på Breivik.

Fotlenkene gjør at Breivik ble tvunget til å gå med små, kalvbeinte skritt – mens hendene var fastlåst foran magen.

På parkeringsplassen står en rekke sivile politibiler, en uniformert bil og en sort varebil som 32-åringen og hans

forsvarer Geir Lippestad satt i. I tillegg setter en rekke sivilkledde etterforskere og en avhører med sixpence seg inn i bilen kort tid etter ankomst. Samtlige av politifolkene bærer skuddsikre vester.

Bak dem blir skyvedøren lukket igjen, og på utsiden står tungt bevæpnede tjenestemenn fra den nasjonale innsatsstyrken i Oslo politidistrikt og

holder vakt.

Samtidig står politiets eget filmteam, en lydmann og en kameramann, og forbereder utstyret som snart skal dokumentere hver minste detalj i rekonstruksjonen av Breiviks massakre.

Etter 34 minutter åpnes skyvedøren på den svarte varebilen. Ut kommer etterforskerne, avhørere og Breiviks forsvarer. Sekunder senere

kommer også den terrorsiktete 32-åringen.

Skuddsikker vest

Nå har Breivik tatt av seg den mye omtalte røde Lacoste-genser. Under har 32-åringen en rød t-skjorte, men siden politiet ikke tar noen sjanser i forhold til sikkerheten, er han påført

ANGREPET MOT NORGE

KL 15.31: Massemorderen Andre Utøya. Han leder an under rekon.

en skuddsikker vest og sikkerhetssele med et tau festet på ryggen.

I den andre enden av tauet står en spesielt utplukket politimann – med svarte hansker og et solid grep til tauet. Han skal sørge for at Breivik ikke overrasker politiet.

Fotlenker og håndjern er tatt av, og Breivik kan starte sin forklaring om hvordan han gjennomførte sin såkalte

operasjon på Utøya – etter at han først har detonert bilbomben utenfor Regjeringskvartalet i Oslo få timer tidligere 22. juli.

Rolig og behersket

Rolig og behersket leder 32-åringen følget av etterforskere, avhørere og filmteam rundt på området ved ferge-

leiet, hvor MS Thorbjørn ligger for- tøyd med motoren på tomgang.

Bak ham går fortsatt betjenten med skinnhanskene og holder i tauet. Breiviks forsvarer, advokat Geir Lippes- tad, er utstyrt med høretelefoner – slik at han selv på avstand kan følge med på klientens versjon av drapstoktet.

Samtidig forklarer massemorderen etterforskeren med sixpence og de

andre politifolkene om hvor blant an- net fluktbilen fra Regjeringskvartalet – en Fiat Doblo varebil – sto parkert for tre uker siden.

Med kraftige armbevegelser peker en tilsynelatende uberørt Breivik rundt seg på fergeleiet før de går om bord på MS Thorbjørn sammen med følget – inkludert forsvareren.

Et lite minutt senere går de av fer-

UTØYA-MASSAKREN

VG
eksklusivt

BREIVIK I BÅND: Et enormt sikkerhetsoppbud møtte Breivik da han i går var tilbake på Utøya. Masse-morderen ble fotfulgt av en politimann (i hvit t-skjorte) som hele tiden kontrollerte ham med et tau festet til kroppen hans.

ers Behring Breivik er tilbake på struksjonen av dødsruten.

gen igjen. Forklaringen fortsetter på land.

Turister

Vel 250 meter bortenfor politiets hemmelige rekonstruksjon, går intetanende campingturister og tilreisende fra fjern og nær ned til vannet ved Utvika camping. Mange legger ned blomster

til minne om ofrene etter tragedien. Ingen vet at Breivik er tilbake på Utøya – bare 600–700 meter unna dem.

Kaia var svært sentral som evakueringsplass under redningsaksjonen som pågår under Breiviks massakre.

En rekke av campingturistene og fastboende satte sine egne live i fare da de kastet seg ut i fritidsbåtene og dro opp vettskremte ungdommer som

hadde lagt på svøm fra Breiviks dødelige prosjektiler – mens massakren fortsatt pågikk.

Dagligliv

I går var Utvika camping preget av dagliglivet: Noen badet, andre dro på båttur i det fine været.

Klokken 14.56 entrer Breivik nok en gang MS Thorbjørn og fergen bakket rolig ut i Tyrifjorden før den snur rundt og kjørte i sakte fart mot Utøya.

Om bord i den åpne båten blir 32-åringen plassert i midten sammen med avhøreren med sixpence og sin personlige vokter. Forklaringen og gestikuleringen fortsatte mens en rød ribb med bevæpnede tjenestemenn fra

ANGREPET MOT NORGE

KL 17.50: Breivik viser ett av de st og drepte en gruppe ungdommer – a

innsatsstyrken eskorterer fergen over fjorden.

På forhånd har politiet forberedt seg grundig:

Allerede klokken ti dukker den første politibilen opp. En time før Breivik skal ankomme Utvika, har minst 14 tungt bevæpnede tjenestemenn fra innsatsstyrken saumfart Utøya med

politihunder – blant annet for å undersøke at ikke uvedkommende befinner seg på åstedet.

Politibåter

I tillegg tar seks politibåter oppstilling rundt øya for å kunne avskjære sivile båter fra å komme i nærheten av

AUFs idylliske sommersted.

I luften sirkler politihelikopter for å overvåke luftrom og for å ha enda bedre oversikt over hva som skjer på bakken.

En rekke sivile polititjenestemenn med skuddsikre vester er også til stede på øya.

Klokken 15.05 går Breivik i land på

Utøya. Noe av det første som møter ham er det hvite resepsjonshuset til AUF – hvor ungdomspartiets røde flagg vaier i vinden.

På Utøya er den terrørsiktede 32-åringen i full gang med å forklare hva som skjedde da hans egen operasjon gikk inn i sin andre fase.

Med korte skritt går Breivik frem

UTØYA-MASSAKREN

VG
eksklusivt

SNAKKESALIG: I over åtte timer forklarte Anders Behring Breivik seg i detalj om masse-drapene. Etterforskeren med sixpence (t.v) fulgte hele tiden nøye med.

stedene i vannkanten hvor han skjøt alt blir filmet av politiet.

og tilbake, peker og forklarer til en etterforsker.

Bak følger fortsatt den personlige vokteren med tauet. I tillegg er filmteamet hakk i hæl.

14 minutter etter ankomsten til Utøya, holder Breivik hendene sammen – akkurat som om han tar grep rundt en pistol. Deretter retter han det

fiktive våpenet og peker opp mot det hvite resepsjonshuset.

Personlige våpen

Etter det VG får opplyst, brukte 32-åringen sine personlige våpen under drapstoktet: en 9 mm Glock og en Ruger M14 5.56 mm.

Trolig viser han nå hvordan massakren startet for politiet.

Minuttet etter forlater MS Thorbjørn Utøya – akkurat slik den gjorde under angrepet 22. juli.

Deretter fortsetter 32-åringen opp grusveien mot resepsjonshuset og rundt på baksiden. Kort tid etter kommer Breivik frem igjen med etterfors-

kere og kamerateamet på slep. Sammen går de oppover stien mot teltplassen og hovedhuset på øya – et sted hvor flere uskyldige AUF-ere måtte bøte med livet.

Over to timer senere er massemorderen og politiet tilbake på fergeleiet på Utøya. Igjen former 32-åringene hendene som om han holder i et våpen

ANGREPET MOT NORGE

KL. 20.15: Anders Behring Breivik prøvde å skyte desperate ungdommer

– men denne gangen viser håndbevegelsene at han simulerer at han holder i en rifle – og peker ut mot vannet.

Inn i skogen

Trolig viser han hvordan han skjøt etter vettskremte AUF-ere som svømte

fra øya og også mot redningsmannskapene som hjalp dem opp av det kalde vannet.

Etter om lag et kvarter går følget inn i skogen igjen.

Peker og viser

Klokken 17.53 kommer Breivik og føl-

get gående ut av skogen på nordsiden av øya og ned mot pumpehuset hvor flere personer ble funnet drept etter massakren.

Der peker og viser 32-åringen hva han gjorde da han kom ned til vannkanten under drapstoktet. Etter vel 20 minutter fortsetter rekonstruksjonen inne i skogen på vestsiden mot klippe-

ne hvor det også ble funnet en rekke omkomne.

Tilbake til fengselet

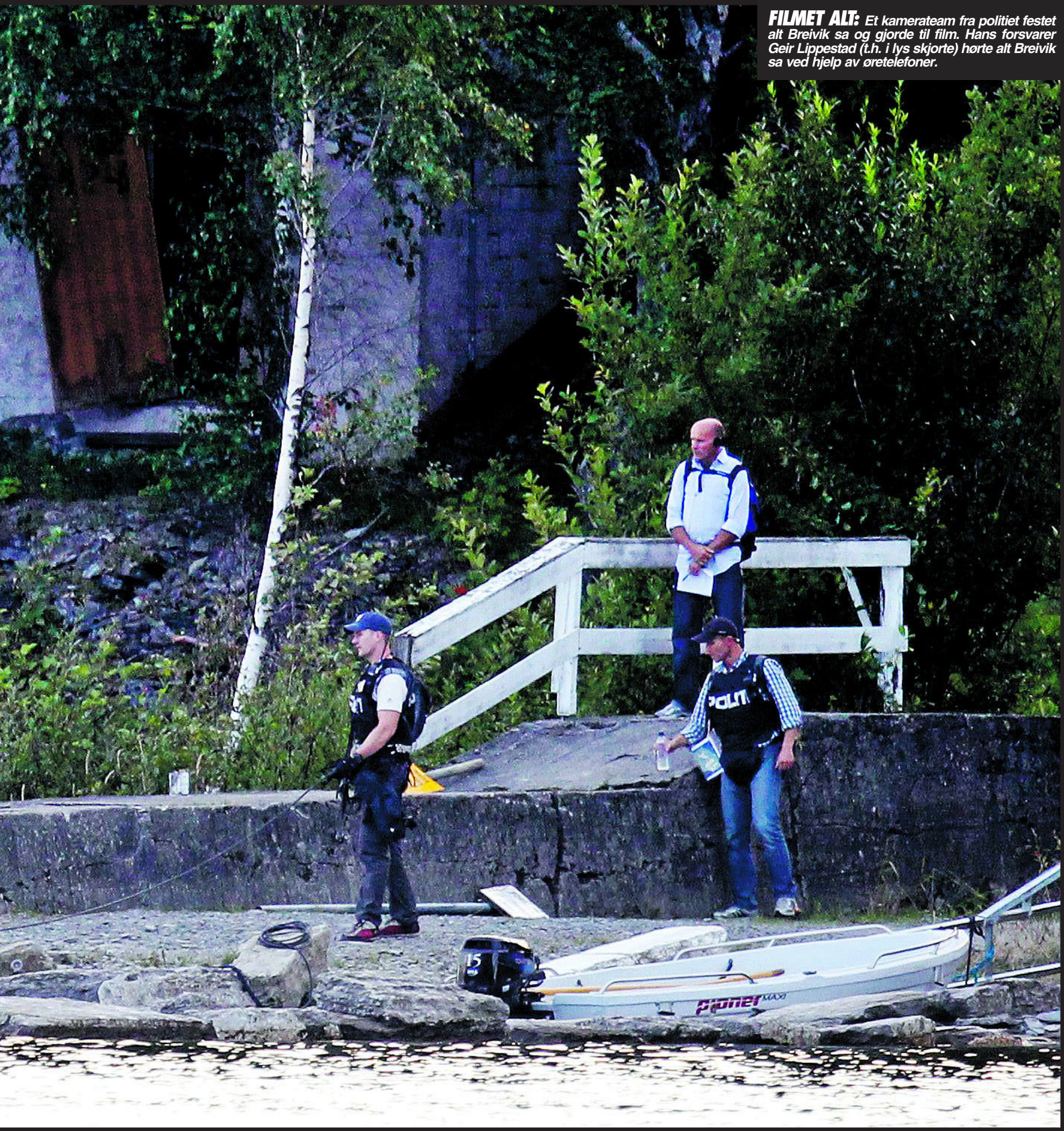
Klokken 21.08 kommer Breivik til syne igjen på nordsiden av sommerøya, men etter noen minutter forsvinner de vestover og inn i skogen på ny.

UTØYA-MASSAKREN

VG
eksklusivt

FILMET ALT: Et kamerateam fra politiet festet alt Breivik sa og gjorde til film. Hans forsvarer Geir Lippestad (t.h. i lys skjorte) hørte alt Breivik sa ved hjelp av øretelefoner.

ik viser og forklarer hvordan han ner som flyktet fra Utøya i vannet.

MS Thorbjørn er nå tilbake i vannkanten på nordsiden – et sted den også tidligere på dagen holdt til da den testet et anløp.

Vel 40 minutter senere er politihelikopteret tilbake i luftrommet over Utøya, og klokken 21.59 setter Breivik seg inn i innsatsstyrkens sorte Gelen-derwagen og kjøres om bord i fergen.

Syv minutter senere kjører bilen i land på fergeleiet i Utvika, og Breivik fraktes umiddelbart tilbake til Ila landsfengsel.

Det lyktes ikke VG å komme i kontakt med hverken politiet eller Breiviks forsvarer i går kveld.

E-post: gordon.andersen@vg.no
marianne.vikas@vg.no
morten.hopperstad@vg.no
ingunn.viken@vg.no

SE VIDEO PÅ
VG +

 Se alle bildene og
 eksklusiv video på VG +

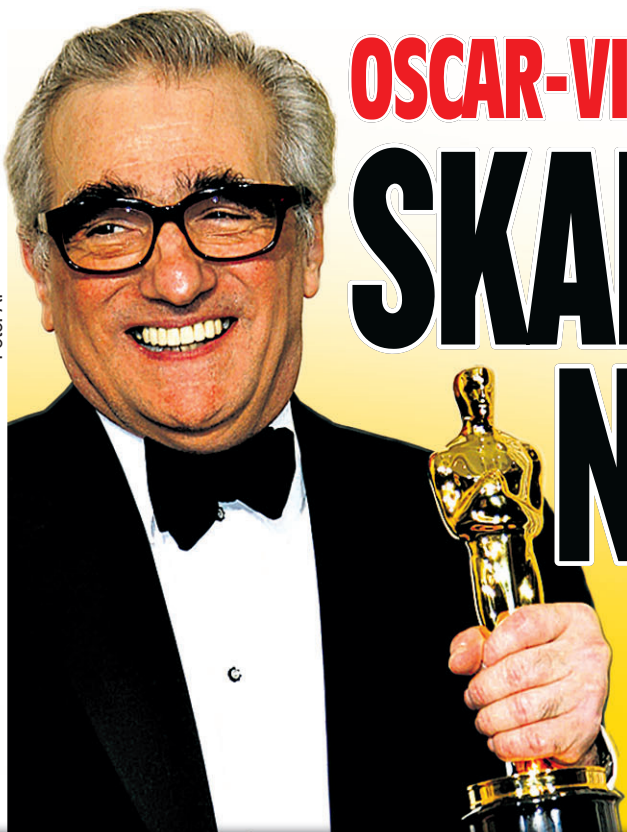

Fredag **BIL**
40 SIDER

Familie-
bilen med
565 hk

Foto: AP

OSCAR-VINNER MARTIN SCORSESE:

**SKAL LAGE
NESBØ-
FILM**

Foto: KRISTER SØRBO

**HARRY HOLE TIL
HOLLYWOOD:**
Jo Nesbø får sin
favorittregissør til å
lage «Snømannen».

● SIDE 32 og 33

V G

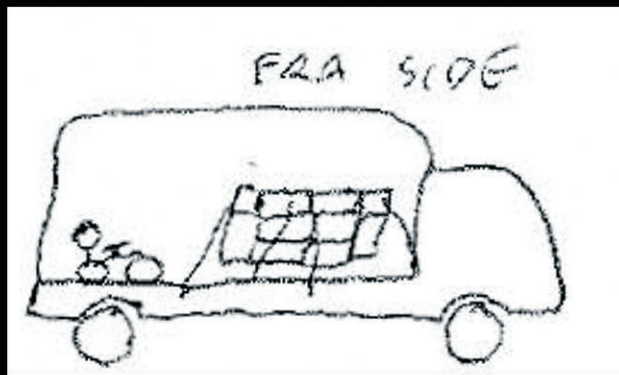
Nr. 319
Fredag
18. november
2011
Uke 46
Kr. 20,00

NORGES MEST LESTE AVIS!

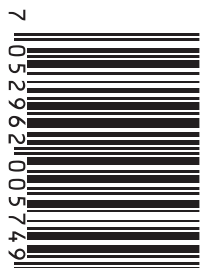
BREIVIKS DETALJERTE FORKLARINGER:

**HER ER
AVHØRENE**

■ **UTØYA VAR PLAN B**
■ **JONAS, GRO OG ESKIL**
VAR HOVEDMÅLENE
■ **TEGNET BOMBEBILEN**

● SIDE 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16 og 17

Derfor skriver vi om forklaringen

VG har fått omfattende innsikt i hva den terrorsiktede Anders Behring Breivik har forklart i politiavhør.

På de neste sidene omtaler vi sentrale deler av forklaringene i forhold til planleggingen og gjennomføringen av terrorhandlingene den 22. juli.

Vi har valgt å utelate deler av det han har sagt i avhør.

Vi kommer i dag ikke til å gjengi de detaljerte beskrivelsene han har gitt rundt drapene på Utøya.

Vi har i denne omgangen også valgt å utelate Breiviks egne ord og utlegninger om det ideologiske grunnlaget for forbrytelsene. Vi ønsker ikke at han skal få en talerstol for sine propagandamessige utlegninger, og i vår dekning vektlegger vi derfor å få fram fakta rundt hendelsesforløpet.

For VG har det fra starten vært viktig å dokumentere og belyse denne saken best mulig. Artikkene på de neste sidene bringer ny og vesentlig informasjon med tanke på grundigheten i planleggingen, og det gir en sammenheng i det som skjedde.

Det er første gang offentligheten får «høre» Breiviks egen stemme og ordvalg. Disse ordene er ikke fasiten rundt hva som skjedde 22. juli, men er en viktig del av det å få klarhet i det faktiske hendelsesforløpet.

Forsvarer Geir Lippestad har i intervjuer forklart at det er vanskelig for normale mennesker å følge Breiviks tankegang og rasjonale for det han har gjort. Avhørene viser hvordan han på den ene siden kan forklare seg greit om en konkret handling, for så å komme med helt uforståelige utlegninger om hvorfor han gjennomførte andre. Forklaringene gir også innsikt i en kvasimilitær ordbruk og et fiendepreget verdensbilde. Når de rettsoppnevnte psykiaterne kommer med sine konklusjoner rundt hvorvidt siktede er tilregnelig, vil disse bli debattert og målt opp mot alt tilgjengelig materiale. Breiviks egne forklaringer vil åpenbart være en viktig del av dette.

Det vil være ulike ønsker og oppfatninger rundt hvor detaljert pressen skal være i dekningen av terror-saken. Det gjelder i befolkningen generelt, og det gjelder de som var direkte berørt av terroren i regjeringskvartalet og på Utøya. Noen har vært opptatt av å verne seg mot informasjon, andre har kritisert politi og myndigheter for at det går for langsomt i å få fram hendelsesforløpet. For oss i pressen er dette en vanskelig balansegang.

VGs linje er å vektlegge informasjon og dokumentasjon, ikke det spekulative. Vi ønsker å gå til kjernen av det som er pressens viktigste oppgaver:

Å undersøke hva som skjedde og hvorfor – og å fortelle det til våre lesere.

Ansvarlig redaktør:

TORRY PEDERSEN

torry.pedersen@vg.no

Da han kom til Utøya ville Anders Behring Breivik tenne på bygningene – men fant ikke lighteren.

AVHØR

Av MARIANNE VIKÅS, JARLE BRENNÅ, DENNIS RAVNDAL, GORDON ANDERSEN, MORTEN HOPPERSTAD,

RENT

Da Anders Behring Breivik hørte på radio at regjeringsblokka ikke raste sammen som følge av bomben, bestemte han seg for å fullføre terrorplanen med massakren på Utøya.

Det har han forklart i politiavhør. Med lighter tente Breivik på lunten til bomben, gikk ut av bilen, satte på et falskt blålys og låste bilen slik at ingen skal kunne avverge planen. Bilen sto da parkert helt inntil hovedinngangen til hovedblokka i regjeringskvartalet. Siden han ikke hørte noen eksplosjon på sin flukt ut av Oslo sentrum, fryktet han at bomben aldri gikk av. I bilen kom kontrabeskjeden via radiokanalen P4, som meldte om en bombeeksplosjon i sentrum. På samme radiokanal fikk han også meldingen om at høyblokka ikke hadde rast sammen, slik han hadde håpet. **Dermed fortsatte Breivik mot sitt neste mål – AUFs sommerleir på Utøya.**

Svært detaljert

Breivik har gitt politiet en svært detaljert forklaring av hvordan dagen han ble terrorist og massemorder forløp. Anders Behring Breivik har til nå gjennomført 18 avhør på til sammen 130 timer. Her er noe av det han har forklart om hendelsesforløpet: Ved 08-tiden fredag 22. juli sto Anders Behring Breivik (32) på kjøkkenet i sin mors leilighet i Hoffsveien på Skøyen. Han smurte med seg smørbrød med ost og skinke i tre rasjoner. Den ene fortærte han umiddelbart, de to andre skulle bli niste-pakken under terrorangrepene. Da han ankom hovedstaden ved 23-tiden kvelden før, bestemte han seg for å sove lenger enn først planlagt. Han var utmattet etter en intensiv innspurt av bombeproduksjonen på Åsta, og følte han måtte være uthvilt, får VG opplyst. Etter frokost satte han opp PC-en, installerte program for å masseutsende manifestet og sendte en test til sin egen e-post for å forsikre seg om alt fungerte. Han installerte også et nytt modem – det raskeste på markedet.

Litt tilfeldig

– Operasjonen måtte gjennomføres onsdag, torsdag eller fredag. Det var litt tilfeldig at det ble fredag, har Breivik forklart. I avhør har han oppgitt at en av grunnene til at han ville legge dette til en ukedag, var fordi at offentlige ansatte har fri i helgen. På forhånd hadde 32-åringen pakket utstyret han trengte inn i de to leiebilene – en Fiat Doblo og en Volkswagen Crafter. **På dette tidspunktet var Breivik bare timer unna å gjennomføre terroraksjonen.** Cirka klokken 12 ble Breiviks lånte Fiat registrert gjennom bompaseringen på Skøyen, på vei inn mot Oslo. I baksetet, skjult under en plastpose, hadde han en hagle. På Hammersborg torg, noen hundre meter unna regjeringskvartalet, parkerte han bilen og tok en taxi tilbake til morens leilighet. Der satte han seg foran PC-en og masseutsendte manifestet til 1003 mottagere verden over. Da var klokken 14.09. Omtrent samtidig oppdaget han at videokameraet han hadde planlagt å dokumentere operasjonen med, ikke var blitt ladet. Dermed gikk den planen i vasken – for nå kunne han ikke drøye det lenger. Fra morens leilighet gikk han til bombebilen som sto parkert utenfor Olsens Enke hagesenter i Sigurd Iversens vei, noen hundre meter unna. Breivik gikk inn i det

»»» bekmørke lasterommet hvor den 950 kilos tunge kunstgjødselbomba var plassert foran motorsykkelen, som han planla å bruke for å komme seg bort fra regjeringskvartalet så raskt som mulig.

Lykkemynt

I lyset fra en lommelykt skal han ha skiftet fra sivile klær, en brun piké-skjorte fra Ralph Lauren, en brun-stripede Lacostegenser, en brun bukse og pumasko, til sin hjemmese-nekrede politiuniform over det han selv kaller en rustning han hadde skaffet seg på internett. Rundt halsen skal han ha hatt et kjede med St. Georgskors og et dødninghode. Han hadde også med seg Knights Templar-mynt, som han så på som en lykkemynt, hevder han i avhør. Turen inn mot regjeringskvartalet gikk imidlertid ikke som planlagt. På Bygdøylokket hadde en budbil snurret rundt, og køen var lang. Sammen med hundrevis av andre bilister satt Breivik i kø i bilen som var lastet med sprengstoff. I sakte tempo løste køen seg opp, og Breivik kunne fortsette. I avhør har han forklart at han drakk Red Bull. Fremme i sentrum, i starten av Grubbegata, stanset han for å feste et blålys med sugekopper på bilen. Deretter fortsatte han oppover gaten, mot målet. Han hadde tenkt gjennom de fleste scenarioer, blant annet at det kunne være sperringer med kjetting. Derfor lå det en avbitertang ved siden av ham.

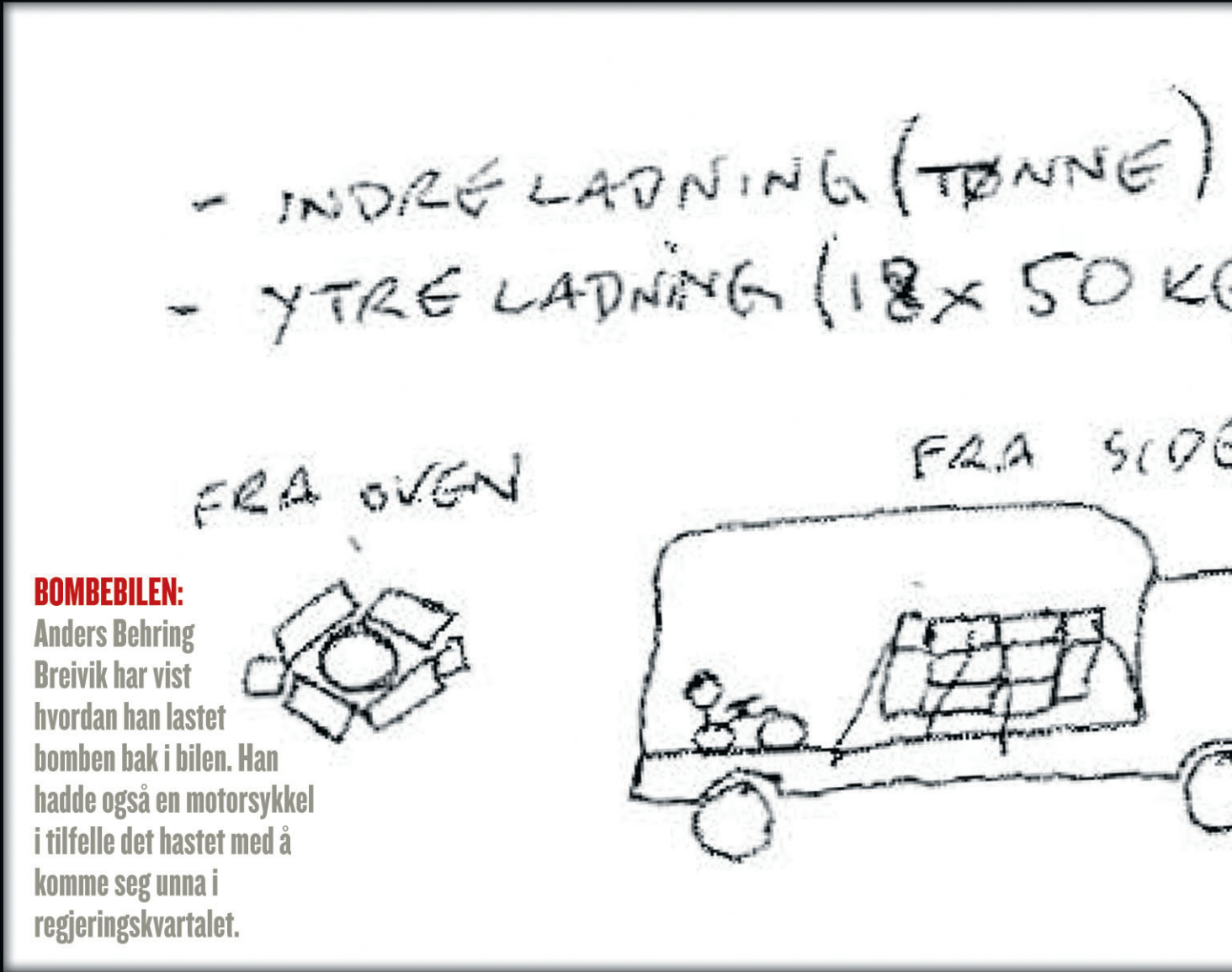
Veldig nervøs

Nå var det imidlertid ingen kjetting som sperret, så han med enkelhet kunne kjøre helt inn til inngangen. Planen om å bruke motorsykkelen i flukten hadde han nå forkastet, og lot den bli stående sammen med bomben.

” Det man sier i avhør kan være oppkonstruert for å legitimere handlingen i ettertid, men det er vanskelig å slutte ut fra et avhør. Det er stor forskjell å lese tekst og å se et menneske foran seg. Det gir et helt annet og mer komplett bilde. Pål Grøndahl, rettspsykiatrisk sakkyndig

Med lighter tente han på lunten, gikk ut av bilen, satte på blålyset og låste bilen slik at ingen skal kunne avverge planen. – Jeg var veldig nervøs i det øyeblikket jeg tente på, jeg tenkte at det var ingen vei tilbake og at jeg muligens ville dø om to sekunder, har Breivik sagt i avhør. Breivik har forklart at han på dette tidspunktet fryktet å bli overmannet av bevæpnede etterretningsagenter. Derfor tok han Glock-pistolen ut av hylsteret, holdt den i høyre hånd og løp oppover Grubbegata mot Hammersborg torg. – Jeg måtte bare fokusere på planen jeg hadde gått gjennom i hodet hundre ganger, stole på treningen min og handle rasjonelt og pragmatisk ut fra planen, har Breivik opplyst til politiet. Han har forklart at han på veien mot fluktbilen støtte på en person som han oppfattet som nysgjerrig. Han fryktet at vedkommende var en agent, og vurderte om han skulle skyte. Dette slo han imidlertid ifra seg da han vurderte personen som sivil. Uten å ha møtt et eneste hinder kunne Breivik starte opp Fiaten og kjøre bort. Bak i bilen lå en 100-liters sort pelikankasse, som inneholdt ammunisjon, skuddsikker vest, to fireliterskanner med diesel og ekstra plater, blant annet for å beskytte skrittet. I bilen hadde han også mer Red Bull, sjokolade, en ekstra Camel-

BREIVIK-AVHØRENE

BOMBEBILEN: Anders Behring Breivik har vist hvordan han lastet bomben bak i bilen. Han hadde også en motorsykkel i tilfelle det hastet med å komme seg unna i regjeringskvartalet.

Breivik tente på lunten: ” Jeg var veldig nervøs i det øyeblikket jeg tente på, jeg tenkte at det var ingen vei tilbake og at jeg

= 35 KG ANAL NM
SEKILER = 900 KG ANALFO

VILLE RIVE HØYBLOKKA

Massemorder Anders Behring Breivik (32) bygde bomben for å knuse konstruksjonen av Høyblokka, men planen mislyktes.

Ifølge 32-åringens politiforklaring var det to biler som blokkerte muligheten for å plassere varebilen med kunstgjødselbomben slik han hadde planlagt. Istedenfor å svinge til høyre, slik at han kunne parkere mot søylene, ble Breivik tvunget til å kjøre til venstre.

Dermed ble høyresiden på varebilen stående mot bygningen. Bomben bak i bilen var imidlertid lastet slik at den skulle gi maksimal effekt mot venstre, ifølge terroristens forklaring til politiet.

– Den første raden med søyler skulle gi etter slik at deler av bygningen raste sammen. Da går alt fra øverste etasje og nedover, har Breivik sagt til politiet.

Ifølge massemorderen ble minst 200 kilo av bomben utløst i feil retning i forhold til planen. Hans advokat, Geir Lippestad, svarer følgende på spørsmål om Breivik regnet eksplosjonen i regjeringskvartalet som fullført:

– Det var nok utfallet av eksplosjonen, som gjorde at han bestemte seg for å dra til Utøya, sier Lippestad.

back med drikke og tre plasthåndjern.

Vurderte blålys

Breivik har forklart til politiet at han «i alle fall» hadde 500 runder med ammunisjon ekstra med to hurtigladere: En for riflen og én for Glock'en.

I avhør har han forklart at han ikke hørte bomben eksplodere, men at han antar det skjedde samtidig som kassene i bagasjerommet falt ned og utløste høye lyder.

Siden han ikke hørte noen eksplosjon, fryktet han at planen hans mislykkes – at bomben aldri gikk av. Kontrabeskjeden kom kort tid senere, da P4 meldte om en eksplosjon i Oslo sentrum. På samme radiokanal fikk han også meldingen om at høyblokka ikke hadde rast sammen, slik han hadde håpet.

Dermed fortsatte Brevik mot sitt

”

Breivik har gjennomført 18 avhør på til sammen 130 timer. Det er svært sjeldent at vi bruker så lang tid på den frie forklaring som vi har gjort i denne saken. Vi er heller ikke ferdige, og har ennå ikke boret så dypt i forklaringene hans.

Christian Hatlo,
påtaleansvarlig

neste mål – AUFs sommerleir på Utøya.

Med seg i Fiaten hadde han 60 spanske ryttere (til å punktere dekk) tilfelle biler skulle legge seg på hjul etter han til Utøya. For å unngå å havne i køen på Bygdøyloket kjørte han ulike småveier på Skøyen, og i avhør har han forklart at han hele veien hadde et rolig fartsmonster under fartsgrensen.

– Jeg vurderte å sette på blålys for å komme raskere frem, men det ville vært en risiko i tilfelle andre politibiler så det, har han forklart. Han fryktet også at polituniformen hans skulle vekke mistanke.

Hjemmelaget PST-symbol

På veien mot Utøya møtte han to ambulanser i retning Oslo, og registrerte at det var lang kø på E18. I hans retning fløt trafikken fint.

I frykt for å bli mistenkeliggjort ved å stå for lenge ved Thorbjørnkaia, fant Breivik en avstikker inn på en privat eiendom hvor han kunne følge med på fergen, har han sagt.

Han visste ikke om det var folk i huset, men han gikk likevel ut av bilen for å gjøre seg klar. Her skiftet han utstyr, gjorde klar skytevåpnene og klistret på PST-symbolet på bilen, som han selv skal ha laget på PC-en hjemme og fått trykket i Praha.

Etter å ha ventet i om lag 40 minutter kjørte han ned mot kaien og trykket ned knappen som aktiverte blålyset.

Han har forklart at han ikke ante hva som ventet ham der nede. I verste fall kunne det stå politifolk å vente på ham.

Det gjorde det imidlertid ikke, men han har forklart at han var svært nervøs. På kaien så han en AUF-stand hvor det sto flere mennesker, hvorav en av dem var i besittelse av en radio.

Ved Utvika skal Breivik ha parkert bilen i skogkanten og gått ned til vaktlederen som sto ved kaia. Han skal ha presenterte seg som Martin Nilsen fra Oslo politidistrikt og fortalte at fergen Thorbjørn måtte tilkalles, så han kunne komme over til Utøya og brife dem om terrorangrepet mot Regjeringskvarta-

»»»

nervøs i det øyeblikket jeg tente på, jeg muligens ville dø om to sekunder

let. Rundt halsen hadde han et falskt politiskilt.

– Jeg sa at det var besluttet at det skulle være utplassering av politibetjenter på visse områder i Oslo for å sikre at det ikke skjedde noe. Jeg sa at vi ikke visste hvem som sto bak, og at det kanskje var høyreekstremister, har Breivik sagt i avhør.

Klokken var da cirka 16.55.

Deretter kom fergen over til landsiden.

Redd for å bli avslørt

Han skal ha slept med seg kassen fra bagasjerommet og over til båten og viste riflen han hadde med seg.

På overfarten til Utøya gjorde han seg kjent med sikkerhetsrutinene på AUF-leiren. Han fikk vite at en av vaktene til daglig var politimann.

I avhør forklarte Breivik at han stilte flere spørsmål rundt politimannen. Var han bevæpnet? Hadde han politimyndighet? Breivik fikk avkreftende svar og ba om at politimannen skulle møte ham på kaia.

På overfarten var Breivik nervøs, har han forklart. Han var redd for å bli avslørt. Hele tiden speidet han mot land, i tilfelle det skulle komme politibiler.

– Egentlig ville jeg spørre om Gro Harlem Brundtland fortsatt var på øya, men jeg turte ikke, har han forklart i avhør.

Det som er spesielt viktig å få av informasjon fra avhørene, er den delen av hendelsesforløpet på Utøya som omhandler mine klienter. Det er veldig viktig for meg at klientene får mest mulig riktig informasjon.

Morten Engesbak,
bistandsadvokat

I stedet sto han taus og forberedte seg mentalt på det som skulle skje. Han hadde tenkt gjennom hva som ville hende dersom politiet var til stede, og var overrasket over at han ikke møtte motstand.

Fergen Thorbjørn nærmet seg land, og han skimtet flere personer med vaktlogo. Breivik forberedte seg.

Da båten la til, ba Breivik om hjelp til å frakte den tunge kassen, som ble kjørt i bil opp til hovedhuset.

Mistenksom

Da 32-åringen fortalte at han jobbet i Oslo politidistrikt, PST, virket det som om en av vaktene ble mistenksom. Breivik forsto at han var i ferd med å bli gjennomskuet, og at han var nødt til å handle, hevder han i avhør.

Han har fortalt politiet inngående om hvordan han psyket seg opp til å avfyre det første skuddet. Breivik begynte å få tvil, har han forklart i ettertid. Skulle han avbryte?

To skudd ga gjenlyd over øya.

Etter at han hadde drept de to første, vurderte han å skyte også de som var om bord på båten, fordi han var redd for at politiets beredskapstropp skulle bruke den over til øya. Han lot det være, fordi han ikke visste om mannskapet var AUF-medlemmer.

I stedet festet han blikket mot en gruppe med mennesker som sto utenfor hovedhuset. For å forvirre dem ropte han «hva skjedde, hva skjedde?» mens han tok av plasten som dekket riflen.

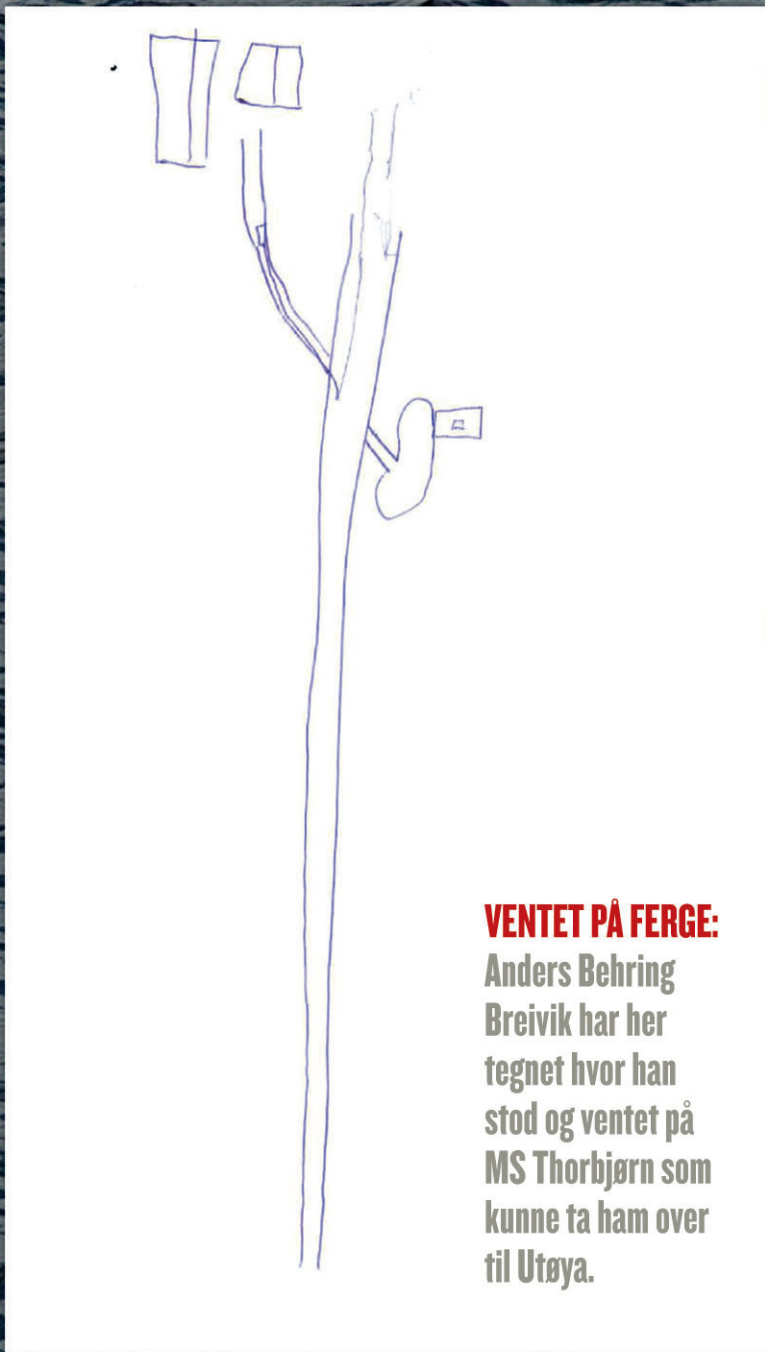
Rolig og metodisk begynte Breivik å bevege seg rundt på øya og skyte ungdommer. Han har fortalt politiet detaljert om hvordan han lokket dem frem, avfyrte skudd og

BREIVIK-AVHØRENE

På Utøya presenterte Breivik seg som polit
”Jeg sa at vi ikke visste hvem som sto ba

VENTET PÅ FERGE:
Anders Behring
Breivik har her
tegnet hvor han
stod og ventet på
MS Thorbjørn som
kunne ta ham over
til Utøya.

forsikret seg om at de var døde.

Etter hvert resonnererte han seg frem til at Gro Harlem Brundtland ikke var på øya. I så fall ville han sett henne. Dermed skiftet han primærmål til AUF-leder Eskil Pedersen, som han visste hvordan så ut.

Grusomme scener

Mens han gikk rundt på øya, hadde han riflen hengende rundt halsen og Glock-pistolen i lårhylsteret. Han forsøkte å gå rolig, slik at ungdommene skulle tro han var en politimann og ikke bli redde.

Breivik var nervøs fordi han hadde forlagt klokken sin. Han trodde det hadde gått ti minutter siden skytingen startet, og hadde beregnet at de spesialtrente politimenne fra beredskapstroppen kunne være der tidligst etter femten minutter.

Han bestemte seg for å starte den psykologiske krigføringen han hadde planlagt, har han fortalt til politiet.

Breivik skrek høyt og ropte «dere skal dø i dag, marxister» mens han skjøt. Målet var å skremme folk ut i vannet, har han forklart i ettertid.

Breivik slet med å ta inn over seg de grusomme scenene, men tenkte hele tiden at det var nødvendig å gjennomføre terroraksjonen.

Han begynte etter en tid å bli tom for ammunisjon, og gikk tilbake til kofferten for å hente mer. Han vurderte da å bruke dieselen for å tenne på byggene på øya, for å få ut dem som gjemte seg der. Da mer-

” Politiet må kontrollere alle Breiviks forklaringer, også det som høres usannsynlig ut. Det er viktig for nasjonen og vår sikkerhet at alt han har planlagt kommer frem i avhørene.

Finn Abrahamsen,
tidligere politioverbetjent

ket han at lighteren var borte, og han forsøkte å finne en ny.

I kiosken på øya fant han en mobiltelefon. Han skjønte at han hans egen telefon var blitt borte på veien, og tenkte at han må bruke mobilen for å ringe Delta (beredskapstroppen) med tanke på å kapitulere.

Han la telefonen i en lomme på brystet av vesten sin og gikk videre på jakt etter flere ofre.

Vellykket

Etter å ha vurdert hvor mange han hadde drept, tenkte han at operasjonen er vellykket, og sa at det var på tide å ringe politiet. Han forsøkte flere ganger, men det var opptatt. Til slutt kom han gjennom.

Breivik presenterte seg med fullt navn og sa at han var en del av den antikomunistiske motstandsbevegelse. Han ba om å bli satt over til Delta, men operatøren «styrte fælt», har han forklart han i avhør. Derfor avsluttet han og ba om å bli oppringt på nummeret han ringte fra.

Etter en ny runde på øya der han skjøt flere ungdommer, hørte han lyden av et helikopter. Det må være Delta som kommer, tenkte Breivik, ifølge forklaringen.

I realiteten var det et helikopter som var leid inn av NRK.

Ute på vannet så han en gul båt. Breivik tenkte det måtte være en politibåt, siden det ikke var logisk å sende inn redningsbåter uten politieskorte. Han fyrte av to skudd mot båten.

Vurderte selvmord

Breivik var ikke sikker, men trodde at han ringte politiet på nytt mens

timannen «Martin Nilsen»:
k, og at det kanskje var høyreekstremister

han sto nede ved vannet. Etter det han mener var rundt ti forsøk, kom han gjennom. Heller ikke denne operatøren klarte å sette han over på telefon til Delta, hevder han.

– Dette går ikke, det er helt kaos der, så det blir nok vanskelig å kapitulere, tenkte Breivik ifølge politiforklaringen.

Han var overrasket over at politiet ikke allerede var kommet frem, og tenkte at de ville være på stedet hvert øyeblikk.

For første gang lurte Breivik på om han ville overleve, og tenkte på det marerittet resten av livet ville bli dersom han faktisk klarte å ka-

” Jeg har klienter som gjemte seg i alle byggene. Det at han skal ha hatt ønske om å tenne på er nytt for meg, men bare føyer seg til eksemplene på at han bevisst ville ramme en rekke unge mennesker.

Inger Johanne Reiestad Hansen, bistandsadvokat

pitulere. Han vurderte selvmord, sier han i avhør. Senere i avhør retter han det til at han «vurderer å selvterminere», men at det er feigt.

I kofferten lå en rustning som han trodde ville gjøre det lettere å overleve. Planen var ikke å kjempe mot politiet, fordi han følte at de var nødvendige i maktovertagelsen av Vest-Europa. Derfor kan man ikke henrette politifolk med mindre det ikke er strengt nødvendig, tenkte Breivik.

Han så helikopteret like over tre-toppene, men ville ikke skyte. Etter det han på forhånd hadde lest, var det ingen skarpskytter om bord, men det klarte han ikke å huske da.

Uten følelser

I stedet forsøkte han å holde seg unna en skuddlinje fra NRK-helikopteret.

Breivik tenkte at det uansett snart var en skarpskytter på plass, og at tiden snart var ute. Han så en gruppe personer ved sørpissen av

” Breivik har ved flere anledninger vist at han har et grandiost selvbilde, og at mye av det han forklarer på ingen måte stemmer med virkeligheten. Det meste av det han forklarer må tas med en stor klype salt.

Magnus Ranstorp, svensk terror ekspert

øya, og skjøt mot dem. Bildet av Breivik i vannkanten ble fanget opp av NRKs videofotograf.

Han gikk deretter rolig av gårde med riflen pekende oppover og pistolen i hylsteret. Slik håpet han å unngå at politiet skulle skyte ham.

Påtaleansvarlig Christian Hatlo sier at Breivik har vist den samme viljen til å forklare seg hele tiden.

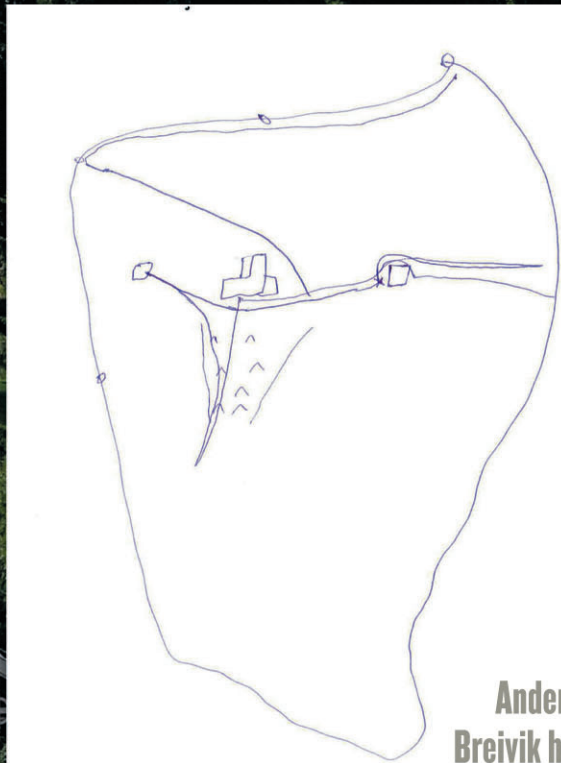
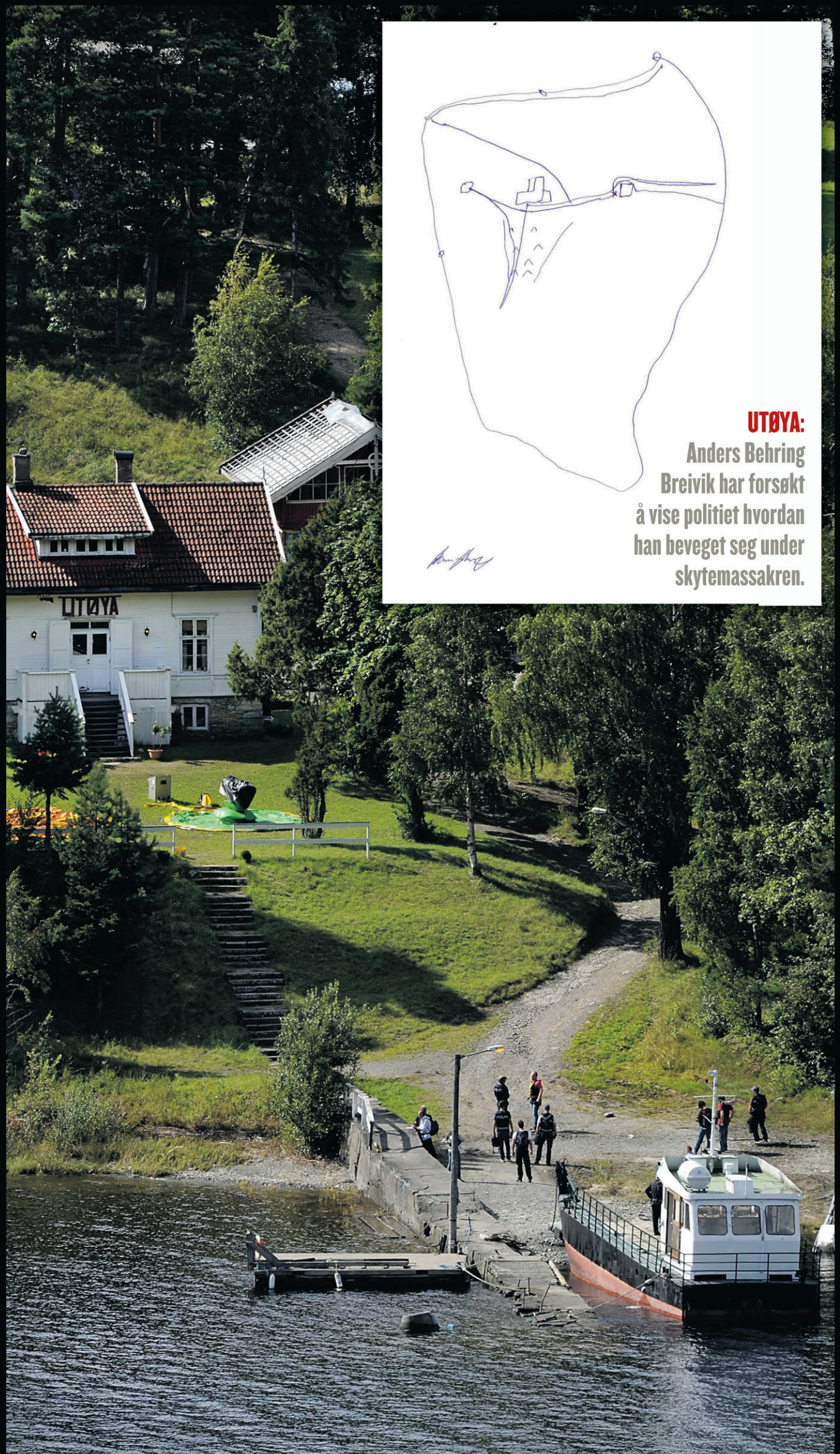
– Det er svært sjeldent at vi bruker så lang tid på den frie forklaring som vi har gjort i denne saken, sier Hatlo.

Han sier politiet til nå ikke har tatt Breivik i noen løgner.

– Men så er vi heller ikke ferdige, og har ennå ikke begynt å bore så dypt i forklaringene hans. Vi får se hvor vi står når vi kommer så langt. Det går monotont og uten følelser, sier Hatlo.

Han ønsker ikke å uttale seg på detaljnivå om hva Breivik har forklart i avhørene.

BREIVIK-AVHØRENE

UTØYA:

Anders Behring Breivik har forsøkt å vise politiet hvordan han beveget seg under skytemassakren.

Breivik: ” Dette går ikke, det er helt kaos der, så det blir nok vanskelig å kapitulere

Anders Behring Breivik (32) hadde pugget en tale han ønsket å lese opp der- som han fulgte sin egen plan om å likvidere hovedmålene på Utøya: Jonas Gahr Støre og Gro Harlem Brundtland.

Etter det VG får opplyst, var et av Breiviks hovedmål med terrorangrepet mot Utøya å likvidere det han beskriver som «Kategori A-forrædere» i Norge:

Utenriksminister Jonas Gahr Støre (51) og tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland (72).

Geir Lippestad ønsker ikke å kommentere VGs opplysninger om Breiviks planer.

– Jeg føler ikke det er rett av meg å si noe om dette. Det er riktig at Breivik har kommet med uttalelser om planer som han ikke har gjennomført, men jeg ønsker av prinsipp ikke å komme inn på disse planene, sier Lippestad.

Skulle bindes fast

Breivik har i politiavhør forklart at han under planleggingen av angrepet mot AUFs sommerleir, bestemte seg for å ta med seg strips for å binde fast den av Ap-politikerne som han ville ta som gissel på øya.

– Jeg regnet med at Støre i alle fall hadde to væpnede vakter som måtte nedkjempes for å få tilgang til ham,

Det er uhyggelig å høre og lese hvordan han har tenkt på og dokumentert alle detaljer. Han fremstår fullstendig kald og følger planen han har lagt for dagen.

Lars Erslev Andersen,
dansk terrekspt

har Breivik sagt i avhør om planleggingen.

Han ble senere forsinket i aksjonen og dro derfor ikke til øya før fredag. Da var Gro Harlem Brundtland gjest, mens Støre var der dagen før.

UD ønsker ikke uttale seg om at Støre var et konkret terrormål.

– Vi kommenterer ikke spørsmål som har med utenriksministerens sikkerhet å gjøre eller saker som er under politietterforskning, sier statssekretær Gry Larsen til VG.

Det har ikke lyktes VG å komme i kontakt med Gro Harlem Brundtland.

Hun har tidligere uttalt at hun ikke har vært opptatt av at hun selv var et mål, og at terrorangrepene først og fremst handler om ungdommene på Utøya.

– For meg handler det om de unge menneskene som var alene der ute. Som møtte denne forferdelige situasjonen. Det er det som preger meg, sa Brundtland.

Vurderte AUF-lederen

I planleggingsfasen av terroraksjonen skal Breivik også ha studert et annet hovedmål: AUF-lederen Eskil Pedersen.

Breivik skal ha studert både fysikken hans, hvor lederen sannsynlig ville oppholde seg og særlig ansiktet hans.

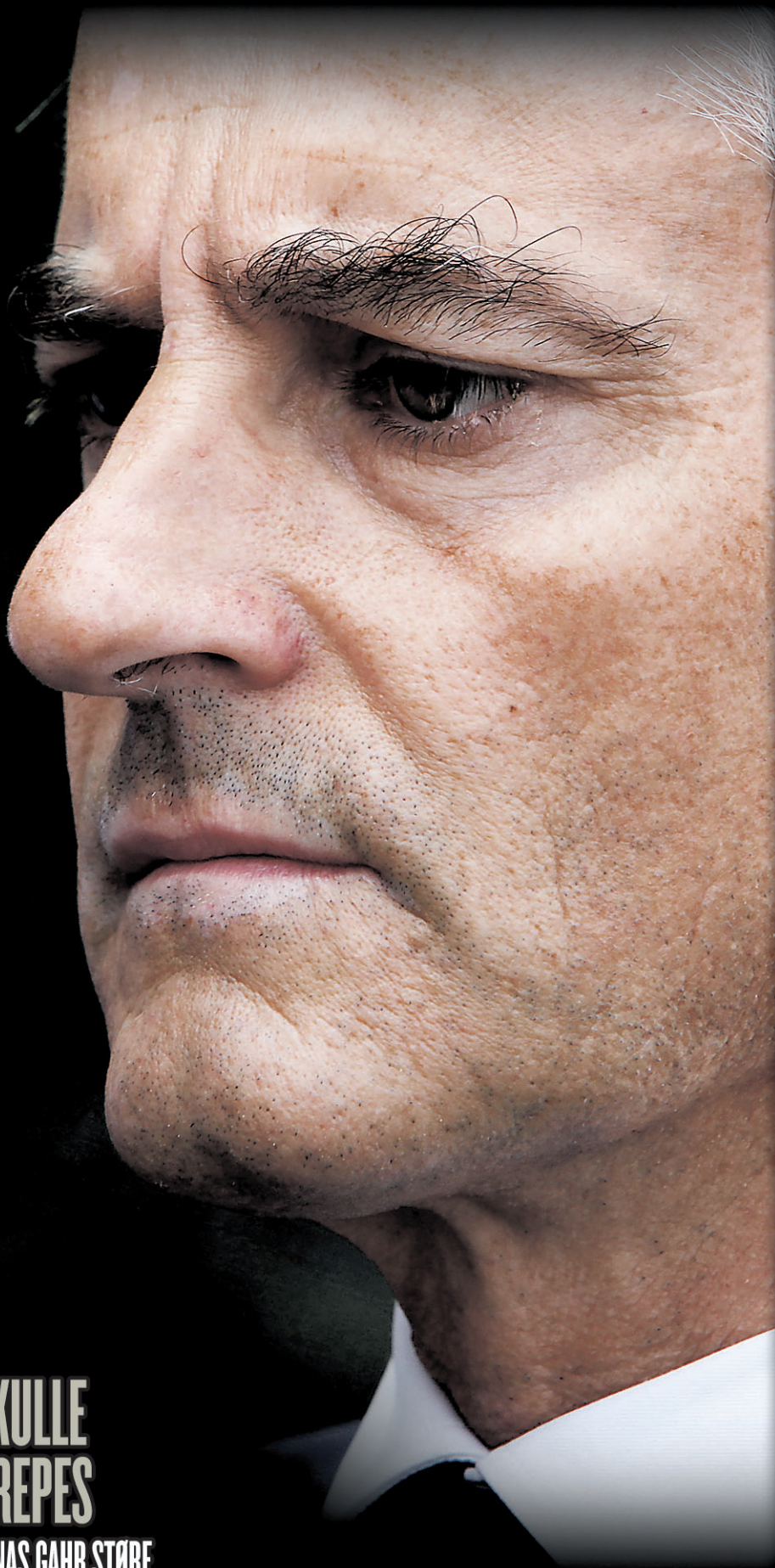
Alt skal Breivik ha lært seg gjennom mediene.

– Vi har ingen kommentar til denne saken, sier Bård Flaarønning, rådgiver for Eskil Pedersen i AUF.

Den svenske terrekspten Magnus Ranstorp ved Forsvarshøgskolen i Sverige, mener de siste opplysningene om Breiviks terrorplaner viser at han har plukket med seg de mest effektive metodene for å skape frykt og sjokk i befolkningen.

BREIVIK-AVHØRENE

HOVEDMÅL

SKULLE
DREPES

JONAS GAHR STØRE

SKULLE
DREPES

GRO HARLEM BRUNDTLAND

Breivik forberedte seg: ”Jeg regnet med at Støre i alle

MÅLENE

VURDERT
SOM MÅL
ESKIL PEDERSEN

– Det at han har valgt ut personer som var på Utøya, og som det sto i programmet at skulle tale, sannsynliggjør at planene har vært konkrete. Også vurderinger rundt hvor mange bevæpnede vakter Støre trolig har og hvordan skaffe utstyr, viser at han har hatt klare tanker om hvordan dette kunne gjennomføres, sier Ranstorp til VG.

Ville filme med mobil

I forkant av terrorangrepene skal Breivik ha vurdert å kjøpe en iPhone for å filme likvideringene, laste opp videoklippene på internett og sende det til 20 nyhetsbyråer. Ifølge ham selv kunne kameraene festes hvor som helst.

Filmplanene ble imidlertid skrinlagt etter flere samtaler med ansatte i mobilbutikker, får VG opplyst.

Årsaken skal ha vært at det ville ta en time å laste opp videoklippene og at Beredskapstroppen fra Oslo ville dukke opp innen den tid, avbryte overføringen og sabotere planen.

– Det var kompendiet som var hovedoperasjonen. Filmen ville bare blitt en bioperasjon, har massemorderen forklart i avhør.

Skrev ned tale

Under et politiavhør skal han ha ytret et ønske om å forklare seg om

” Noen av planene fremstår nærmest teatraliske, og han har ønsket å bruke media for å markedsføre sitt budskap.

Brynjar Lia,
norsk terrekspt

talen han ville lese opp under likvideringene.

– Jeg kunne den veldig godt, men har begynt å glemme den, forklarte Breivik – før han skrev ned talen ordrett for politiet.

Avhøreren skal ha reagert på at masse-morderen smilte og lo etter å ha skrevet ferdig.

Breivik forsto og innrømmet at det hørtes absurd ut hvis man ikke kjente den ideologiske settingen og var kjent med statsvitenskap.

Innholdet i talen dreier seg i all hovedsak om masse-morderens ideologi og organisasjon Knights Templar, og ble ført på et A4-ark med blå penn i blokkbokstaver.

Nederst på arket signerte han med «Anders Behring».

Kopierte al-Qaida

Terrekspt Ranstorp har fått opplest Breiviks likvideringstale, og mener at også argumentasjonen er lånt fra Al-Qaida.

Breivik har også forklart i politiavhør at han ønsket å kopiere en likvideringsmetode som har blitt brukt gjennom århundrer i Europa og av den islamistiske terrororganisasjonen al-Qaida.

Politidadvokat Christian Hatlo ved Oslo politidistrikt ønsker ikke å kommentere saken overfor VG.

” De som var på Utøya har forskjellige behov når det gjelder informasjon fra det Breivik har sagt i avhør. Noen ønsker å få vite alt om alt, andre ønsker å få blaffen i hele Breivik.

Christoffer Arnø,
bistandsadvokat

fall hadde to væpnede vakter som måtte nedkjempes

Terrorekspert Lars Erslev Andersen mener Anders Behring Breivik (32) er en iskald terrorist som så upåvirket og konkret utfører sine angrep.

Særlig da han fortsatte massedrapene, etter at deler av aksjonen ikke går som planlagt.

– Han fremstår fullstendig kald, sier terrorforsker Lars Erslev Andersen ved Dansk Institut for Internationale Studier til VG.

– Når høyblokken ikke raser slik han har planlagt, gir han uttrykk for at det var feil, men går raskt videre til neste punkt på programmet.

Erslev Andersen leder avdelingen for terrorisme og mener Breiviks omhyggelige planlegging og dokumentasjon av alle detaljer er unik:

Monsteriøs

– Ikke bare gjør han uhyrlige ting, men han har lagt konkrete planer for hva han ønsker å gjøre videre – som et angrep mot NRK eller likvidering av norske politikere. Når al-Qaida-terrorister forklarer seg om videre planer er det ofte svevende som at de vil «drepe amerikanere».

– Men Breivik har laget konkrete planer for hvilke terroraksjoner han vil gjennomføre i hvilken rekkefølge, og forklarer seg gjerne i detalj om hvordan. Han fremstår monsteriøs, sier Erslev Andersen.

” Noen har behov for å få vite alt om hver centimeter terroristen dekte da han bevegde seg på øya. Andre, som de to klientene jeg representerer, er ikke opptatt av det han har sagt i avhør.

Harald Otterstad, bistandsadvokat

Breivik har gjennomført 18 avhør på til sammen 130 timer. Det er svært sjeldent at siktede får så mye tid til å forklare seg, opplyser påtaleansvarlig Christian Hatlo.

– Vi er heller ikke ferdige. Vi får se hvor vi står når vi kommer så langt. Det går monotont og uten følelser, sier Hatlo, som ikke ønsker å uttale seg på detaljnivå om hva Breivik har forklart i avhørene.

Ifølge rettspsykiater Pål Grøndahl er det ikke enkelt å lese mangel på empati uten å bruke lang tid på å snakke og observere en person.

– Dette er ting rettspsykiatere bruker mange timer på å vurdere. Det er forskjell på holdninger og handlinger. Man kan gi uttrykk for sterke holdninger, men likevel ikke handle etter dem i dagliglivet, sier Grøndahl, som mener at Anders Behring Breivik må være samarbeidsvillig siden han har gjennomført 130 timer avhør.

– Det tyder jo på en viss lyst til å medvirke, selv om det er vanskelig å spekulere i beveggrunnene hans for det.

Grandiost selvbilde

Terrorekspert Magnus Ranstorp ved Forsvarshøgskolen i Sverige mener at massemorderen ved flere anledninger har vist at han har et grandiost selvbilde, og at mye av det han forklarer på ingen måte stemmer med virkeligheten.

– Ikke alt han sier er sant. Hvis han ønsker det, kan han forklare at hvert eneste bygg eller person i Norge skal ha vært et mål for ham. Han har en ekstraordinær fantasi, og selv om han har konstruert en fantasiverden, er han intelligent nok til å forsøke å manipulere politiet i avhørene, sier Ranstorp.

Bistandsadvokat Harald Otterstad representerer to klienter. En mor som mistet en datter, og en gutt som overlevde.

– Moren har allerede fått informasjon om hvor datteren ble skutt, og hvilke skader hun fikk. Hun har sagt at hun ikke ønsker å vie denne Breivikfyren et sekund mer av sin oppmerksomhet. Han er ikke verdt det, sier Otterstad til VG.

– Skjerner du klientene fra de verste detaljene som kommer fram fra avhørene?

– Jeg pakker ikke inn noe overfor mine to klienter. Begge er robuste personer, og vi snakker om alt rundt saken. Jeg har ikke behov for å slå på noe filter, sier Otterstad.

Bistandsadvokat Karoline Henriksen mener en av deres viktigste oppgave er å holde fokus på dette individuelle behovet.

– Noen vil vite mye, noen vil ikke vite noe som helst. Når det gjelder de jeg representerer så er det ikke så mange som er opptatt av detaljene. Jeg har sagt til mine klienter at jeg har ting tilgjengelig hvis det er informasjon de lurer på.

BREIVIK-AVHØRENE

FULLSTE

Terrorekspert: ” Han er intelligent nok

NDIG KALD

Breiviks stemme

22. juli 2011 var den verste dagen i Norgeshistorien. Anders Behring Breivik hadde planlagt den verre.

– Jeg tror ikke det finnes noen andre i verden med en slik virkelighetsoppfatning. Å gjenfortelle blir umulig, sa forsvarer Geir Lippestad til mediene 29. juli.

Han hadde da bistått Anders Behring Breivik gjennom avhør den første uken etter drapene. Det var sterk kost, og Lippestad fant ikke de rette ordene til å beskrive. På en pressekonferanse for internasjonale journalister kalte han klienten sin for «insane» – gal.

Det er en høyst forståelig reaksjon, fra en som har hørt Breiviks stemme.

Anders Behring Breivik våknet om morgenen 22. juli uten å ha en eneste kjent voldsepisode på samvittigheten. Da han ble arrestert på Utøya omtrent tolv timer senere hadde han drept 77 mennesker og skadet enda flere.

32-åringen, som ble fritatt for førstegangstjeneste, skal forklare seg i en kvasi-militær terminologi som virker som om den er plukket opp fra data- og rollespill, actionfilmer og internett.

Han skal ha rettet på avhørene når de omtalte hans vurdering av «selvterminering» som et ganske simpelt selvmord og skal ha klaget over at «språkqualiteten» i referatene er for lav.

Han ser seg selv som fortroppen i en krig som ennå ikke har begynt, hvor fienden består av kategori A- og B-forrædere, i hovedsak politikere og journalister, som han mener er garantister for hatideologien multikulturalisme og som sørger for muslimsk kolonisering av Norge.

SKUP-konferansen – en konferanse for en kritisk og undersøkende journalistikk – var opprinnelig et høyere prioritert mål enn Utøya.

Han planla også å filme drapene av forræderne som henrettelse- og terrormetode, inspirert av al-Qaida, Hollywood og norsk historie.

Han skal ha sagt i avhør at 85 prosent av befolkningen vil fordømme han, men at han samtidig er sikker på at 15 prosent vil støtte han, og tallet vil stige med årene.

Det er slikt han forteller seg selv når han går i land på Utøya.

I løpet av massakren drepte han også en hund. Det skal han ha gitt uttrykk for anger for etterpå, fordi han regnet med at episoden ville demonisere han som et monster i mediene.

Slik tenker Anders Behring Breivik, og slik ønsker han å snakke til verden.

Om han vil få anledning til det, avhenger av konklusjonene i rettspsykiaternes rapport, som skal foreligge neste uke.

Anders
GIÆVER

Politisk kommentator
anders.giaever@vg.no

til å forsøke å manipulere politiet i avhørene

**STOR MENINGSMÅLING OM STATSMINISTER-INNSATSEN:
ROSES AV 94 PROSENT**

VG

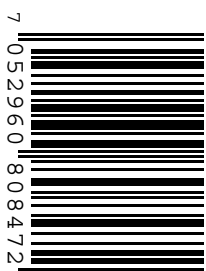
Nr. 205
Onsdag
27. juli
2011
Uke 30
Kr. 12,00

**JENS STOLTENBERG
EKSklusivt**

Foto: GÖRAN BOHLIN

**Slik
var mitt
terror-
døgn**

PÅ ÅSTEDET:
Jens Stoltenberg
inspiserte skadene
i Regjerings-
kvartalet i går.

” *Man angreir aldri på den klemmen man ga*

ANGREPET MOT NORGE

■ ■ Minutter etter at bomben gikk av, ringte blodige medarbeidere fra 16. etasje i Høyblokka i regjeringskvartalet, for å spørre om Jens Stoltenberg var i sikkerhet. I dette intervjuet snakker han ut om sin opplevelse av redselsdøgnet da terroren rammet Norge med fullt kraft.

VG
eksklusivt

I GÅR ETTERMIDDAG: Fra Grubbegata ser Jens Stoltenberg at Statsbygg har startet sikringsarbeider på det som var hans arbeidsplass, Høyblokka i

”En helt ufattelig ondskap

ANGREPET MOT NORGE

Med egne ord og svært detaljert forteller statsminister Jens Stoltenberg for første gang hvordan han opplevde det redselsfulle døgnet etter at Norge ble rammet av to terroranslag.

Sammen med sin politiske rådgiver, Sindre Beyer, satt Stoltenberg på sitt private kontor i første etasje i statsministerboligen i Inkognitogate, og forberedte talen han skulle holde til rundt 600 AUF-ere på Utøya dagen etter.

Klokken 15.26 fredag 22. juli gikk bomben av i regjeringskvartalet. Det er starten på angrepet statsministeren omtaler som den verste ugjerning mot Norge siden andre verdenskrig.

– Jeg fikk en telefon umiddelbart etterpå der de som var på mitt kontor spurte om jeg hadde det bra. Ja, sa jeg, sier Stoltenberg.

Viktig

Ugjerningen har trolig krevd flere enn 76 menneskeliv. Fem døgn etter anslaget mot regjeringskvartalet og massakren på Utøya, legger ikke Stoltenberg skjul på følelsene.

– Jeg har grått. Og jeg mener det er viktig å gråte. Folk må sørge på den måten de finner riktig.

Telefonen kom fra kommunikasjonsrådgiver ved Statsministerens kontor, Arvid Samland. Da bomben gikk av oppholdt han seg på sitt kontor i Høyblokka. Trykket fra bomben knuste vinduet og slo Samland over ende.

– Og så begynte han å beskrive. Her har det vært en eksplosjon. Her er det helt kaos. Han var i 16. etasje og sto på motsatt side av der bomben gikk av, sier Stoltenberg.

Samland og assisterende regjeringsråd Arne Spildo, som også oppholdt seg på SMK da det smalt, ble behandlet for kuttskader av helsepersonell. Deretter dro de til statsministerboligen, hvor de ble ført inn i et sikkert rom.

– Og så kom de til meg. De hadde blod på klærne og kuttskader. Vi gikk på et eget rom, hvor vi satt den første tiden. Det var de to og Sindre Beyer som var sammen med meg.

Uoversiktlig

Stoltenberg beskriver den første tiden som svært uoversiktlig.

– Da er det om å gjøre å få oversikt. Det var veldig uavklart, det var snakk om to bomber. Det var snakk om en ulykke, sier Stoltenberg.

Innen kort tid får han også ringt sin kone Ingrid Schulerud.

– Så ringte jeg til familien som var på hytta og fortalte at alt er bra med meg. Deretter ringte jeg til Torvald og sa det var bra med meg. Og så satt jeg i telefonen sammenhengende med justisminister, helseminister, utenriksminister, politiet.

I de første timene etter at bomben gikk av i regjeringskvartalet, spekulerte internasjonale medier i at Al-Qaida sto bak, og at Norge hadde blitt angrepet på linje med USA, Spania og Storbritannia.

– Jonas Gahr Støre har uttalt at mange nordmenn trodde en islamistisk gruppe sto bak terrorangrepet. Trodde du også det?

– Jeg måtte jobbe med meg selv for ikke å være forutinntatt. Den spanske statsministeren Zapatero har fortalt meg flere ganger hvordan hans forgjenger gjorde den feilen at han gikk for tidlig ut og pekte på skyldige for terroraksjonen i Madrid, og erklærte at de var sikre på at det var ETA. Men så var det Al-Qaida. Jeg fryktet jo at det var en organisasjon. Men jeg jobbet med meg selv, og var tydelig på at jeg ikke ønsket å konkludere, sier Stoltenberg.

Alvorlig

Det hadde gått kun en liten time da AUF-leder Eskil Pedersen ringer til Stoltenbergs rådgiver for å fortelle at det var skyting på Utøya.

Også kulturminister og tidligere AUF-leder Anniken Huitfeldt var varslert om skytingen.

– Eskil Pedersen ringte Sindre og sa

NATT TIL LØRDAG: Rett etter pressekonferansen hvor Jens Stoltenberg fortalt at det var over 80 savnede på Utøya, for ugjerningen.

at det var skyting på Utøya. Og før det var på nyhetene, fikk jeg en tekstmelding fra Anniken om at det var mange drepte på Utøya. Samtidig begynte det å komme meldinger til Sindre fra AUF-ere om at det var mye skyting, forteller Stoltenberg.

– Det første jeg tenkte var: Skyting? Et skudd eller to? Men så skjønnte vi gjennom de tekstmeldingene at det var noe mer enn det. Og da begynte vi å ane omfanget.

– Hva gjorde at det totale alvorlet og om-

fanget gikk opp for deg?

– Meldingen om at regjeringskvartalet var angrepet, var selvfølgelig alvorlig. Og omfanget av det alene forsto vi fort var veldig alvorlig. Så fikk vi de første beskjedene fra Utøya om at det var ti døde. Men det fikk vi nærmest med en gang melding om fra AUF-erne at måtte være feil. I åtte nittiden på kvelden var det et forvirret bilde. De offisielle tallene var veldig lave. Mens alt det vi fikk inn av tekstmeldinger og telefoner, det er jo man-

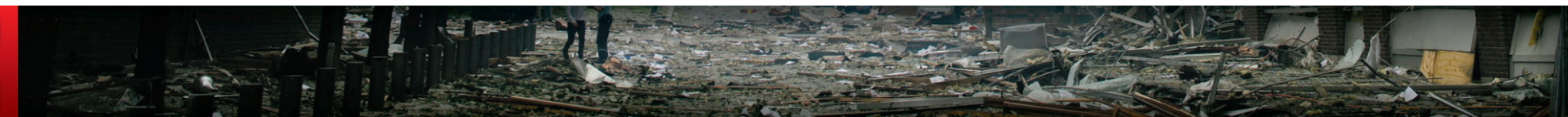
ge av oss som kjenner folk i AUF, sa at det måtte være flere enn ti. De hadde sett mange.

Uttrykk for varme

Statslederen som først kom igjennom for å uttrykke sin sorg med Norge, var statsminister i gjeldsrammede Hellas, Giorgos Papandreou.

– Han ringte på mobilen fredag kveld. Jeg kjente ikke igjen nummeret på telefonen. Han snakker jo norsk,

”Jeg har grått. Og jeg mener det er viktig å gråte

dro han til Ullevål universitetssykehus for å anerkjenne helsearbeidernes innsats for å redde ofrene

eller han snakker svensk, så da han sa det er Giorgos, så ble jeg litt usikker, men så skjønnte jeg det var han. Det var flere som ringte, men de kom ikke igjennom, men jeg fikk tekstmeldinger fra Fredrik Reinfeldt og Lars Løkke Rasmussen, og meldinger om at Angela Merkel og David Cameron var på jakt etter meg.

– Var det vanskelig å snakke med andre statsledere om det som hadde skjedd da?

– Nei. Det er alltid slik at man aldri skal nøle med å gå uttrykk for varme,

gå bort til noen, klappe han på skulderen og gi han en klem. Om noe, så venter man for lenge med det. Man angrer aldri på den klemmen man ga, den blomsten man ga eller den telefonen man tok til en venn som har opplevd noe vondt. Man angrer de gangene man ikke gjorde det. Og på samme måte så opplevde jeg bare glede i at folk har ringt meg, og de aller fleste som har ringt meg har jo ringt for at jeg skal si noe videre til andre.

Rundt midnatt var det fortsatt ikke

offentlig at antallet savnede AUF-ere på Utøya var langt høyere enn ti.

– I to-tiden gikk jeg opp på soverommet mitt for å prøve å sove litt. Da var jeg mentalt forberedt på at tallet var mye høyere enn ti. Men det var veldig uklart hvor mye høyere enn ti, sier Stoltenberg.

Men:

– Det ble ikke noe søvn. Jeg så litt på TV og sendte noen tekstmeldinger. Så, før jeg hadde fått lagt meg, i halv tre-tiden, ble jeg ringt opp av Øystein Mæ-

land om at politiet ville gå ut med over 80.

Ingen søvn

I fire-tiden tok Stoltenberg, sammen med Jonas Gahr Støre, som også var i statsministerboligen utover natten, beslutningen om at Støre skulle dra til Sundvollen hotell.

– Jonas foreslo at han skulle reise til Sundvollen, for da hadde det allerede kom-

SØNDAG ETTERMIDDAG: Partilederne i den rødgrønne regjeringen, Liv Signe Navarsete (Sp), Jens Stoltenberg (Ap) og Kristin Halvorsen (SV) i møte på Stortinget for å orientere de parlamentariske lederne om terrortragedien.

SØNDAG ETTERMIDDAG: Kommunikasjonssjef ved Statsministerens kontor, Trude Måseide, holder paraplyen over Jens Stoltenberg under en befaring rundt det ødelagte regjeringskvartalet. Bak regjeringsråd Nina Frisak og statssekretær Hans Kristian Amundsen.

FREDAG ETTERMIDDAG: Jens Stoltenberg ble ført til et sikkert rom i statsministerboligen umiddelbart etter at bomben gikk av i regjeringskvartalet 22. juli.

ANGREPET MOT NORGE

met mange pårørende dit. Anniken, Gry Larsen og Raymond Johansen var der gjennom natten, sier Stoltenberg.

I de svært tidlige morgentimene ble Stoltenberg sittende sammen med sin statssekretær Hans Kristian Amundsen for å skrive talen Stoltenberg holdt på pressekonferansen lørdag morgen.

Opprinnelig var det ment at kun justisminister Knut Storberget skulle møte pressen.

– Jeg hadde jo kommentert dette fredag kveld. Så vi hadde lagt til grunn at jeg ikke skulle kommentere lørdag morgen, det skulle Knut gjøre. Hans Kristian og jeg snakket sammen utover natten, og vi besluttet i fem-seks tiden at vi skulle ha en pressekonferanse klokken åtte. Så lagde vi teksten som jeg leste opp og forberedte pressekonferansen. Den natten var det ikke noe søvn.

På den første pressekonferansen han holdt etter at hele omfanget av terroranslagene ble kjent, sa Stoltenberg:

«I natt ble det klart at det som skjedde på AUFs sommerleir på Utøya i går er en nasjonal tragedie. Det er ikke til å begripe. Det er som et mare-ritt.»

– Har du sovet noe i det hele tatt de siste dagene?

– Ja. Lørdagen var den lengste dagen. Men så har jeg fått sovet i hvert fall en del de andre nettene.

Mistet nær venn

– Får du krisehjelp?

– Nei, jeg får ikke noe spesiell hjelp. Men jeg får den hjelpen som ligger i at jeg snakker med familie, venner og medarbeidere.

– Hvordan har angrepet endret deg som person?

– Jeg har opplevd to veldig sterke motsetninger. Det ene var å se den rå ondskapsen, en helt ufattelig ondskap, som gjør noe med alle mennesker. Og selv om jeg ikke var der, føler jeg at jeg var nær det, fordi jeg kjenner så mange, fordi jeg har snakket med så mange som har fortalt meg om det, sier Stoltenberg.

I sin tale på gudstjenesten i Oslo domkirke søndag, fortalte Stoltenberg åpent at han hadde mistet en nær venn i attentatet; Monica Bøsei, også omtalt som «Mor Utøya».

– Noe av det første jeg fikk høre var at Monica, som jeg har kjent i over 20 år, var drept. Det fikk jeg høre natt til lørdag, da AUF-ere fortalte meg at de hadde sett at hun ble skutt. Og det var ett navn; jeg kunne ikke forstå hvor vanvittig og hvor ondskapsfullt det som skjedde på Utøya var.

Men Stoltenbergs andre personlige opplevelse står i sterk motsetning til ondskapsen han beskriver:

– Motsatt er kjærligheten, varmen og medmenneskeligheten. Det er grunnleggende i menneskets utvikling at motsetninger utvikler menneskene. Kjærlighet eksisterer som en motsetning til hat. Medmenneskelighet eksisterer som en motsetning til menneskeforakt. Og det jeg er helt sikker på er at kjærligheten vil vinne over hatet, og at medfølelsen vil vinne over fiendskapen. Det er en sterk menneskelig opplevelse. Det gjør noe med meg, så jeg preges av det.

Privilegert

– Hvordan har det vært for deg, som også har mistet nære kjente, og alltid være ansiktet utad?

– Jeg opplever det som mer meningsfullt, fordi da får jeg formidle både medfølelse og respekt på vegne av statsministerembetet, på vegne av regjering og folk i en offisiell sammenheng. Men jeg får også formidle medfølelse, varme og være et medmenneske til mennesker som står meg nær. Det er ingen motsetning for meg. Det gir meg trøst å få lov til å trøste. Det forteller noe om styrken i menneskelig varme og omtanke. Det blir mer menneskelig varme, jo mer den deles, sier Stoltenberg, men legger til:

– Jeg har blitt spurt hvordan jeg har det! Det er mange som har det uende-

LØRDAG MORGEN: En sorgtung parlamentarisk nestleder i Ap, Martin Kolberg, hilser Jens Stoltenberg når han kommer til Sundvollen hotell lørdag morgen. Bak står Kolbergs rådgiver Eva Amble Larsen.

LØRDAG MORGEN: AUF-leder Eskil Pedersen får en klem av Jens Stoltenberg når de møtes utenfor Sundvollen hotell første gang etter at omfanget av massakren på Utøya er kjent.

”Man angreer aldri på den klemmen man ga

SØNDAG ETTERMIDDAG: Jens Stoltenberg gir Dronning Sonja en klem før han viser henne og Kong Harald det ødelagte deltatt i gudstjeneste sammen.

lig mye verre enn meg. De etterlatte etter drepte på Utøya og i regjerkvartalet. Jeg føler meg privilegert som får vise så mye omsorg, støtte og varme til mennesker som har det vanskelig. Jeg får styrke av det.

Større verdier

En dag skal Stoltenberg tilbake til den

politiske hverdagen og markedsføre Aps løfte som full sykehjemsdekning.

– Når tror du at du skal snakke om sykehjemsplasser igjen?

– Det er vanskelig å si noe sikkert om det. Men vi må jo komme tilbake igjen til et politisk liv der vi kan snakke om de viktige sakene i hverdagspolitikken. En jente som hadde mistet venninnen sin på Utøya, sa at det vik-

tigste hun kan gjøre for å hedre venninnen sin, er å være enda mer aktiv i politikk. Men denne saken har også vist at det er større verdier som står over enkeltsakene i politikken; demokrati, åpenhet og kjærlighet.

Mens VG har intervjuet Stoltenberg bak Y-blokken i Grubbegata, har flere titalls personer samlet seg bak speringene lenger opp i gaten.

MANDAG KVELD: Jens Stoltenberg gir sin kone Ingrid Schulerud et kyss mens ekteparet deltar på rosetoget ved Oslo rådhus til minne for ofrene for bomben i regjeringskvartalet og attentatet på Utøya.

regjeringskvartalet. Tidligere på dagen har statsministeren og kongeparet

Statsministeren stanser opp og tar flere i hånden. Han blir møtt av medfølende nikk, skryt og flere som sier:

- Grusomt.
- Forferdelig.
- Lykke til!

Og når Stoltenberg går for å sette seg inn i den ventende bilen, bryter forsamlingen ut i spontan applaus for statsministeren.

TIRSDAG ETTER-MIDDAG: Det brøt ut brann i R4, da bomben gikk av utenfor bygget fredag 22. juli. Jens Stoltenberg ser på oppryddingsarbeidene da VG møtte han i Grubbegata i går.

Ekspløsjonen på Hurtigruten ET MYSTERIUM

NORGES MEST LESTE AVIS

VG

Nr. 256
Fredag
16. september
2011
Uke 37
Kr. 17,00

● HURTIGRUTE-DRAMAET –
SIDE 14, 15, 16 OG 17

HUN GRANSKER 22/7

Har selv
mistet
et barn

Alexandra
Bech Gjørv

SE OVERVÅKNINGSBILDENE FRA 22/7

HER står bombebilen

HER stikker Breivik

● ANGREPET MOT NORGE – SIDE 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 og 13

7 052962 005749

ANNONSE

SEES VI PÅ SØNDAGSTUR?

ANGREPET MOT NORGE HER ER BO

Av GORDON ANDERSEN, MORTEN S. HOPPERSTAD, JARLE BRENNÅ, FRIDTJOF NYGAARD, DENNIS RAVNDAL, MARIANNE VIKÅS, MADS A. ANDERSEN og EVA-THERESE GRØTTUM

I syv minutter og 48 sekunder står bombebilen parkert inn til hovedinngangen på hovedblokken i regjeringskvartalet. Så går den fatale bomben av.

Overvåkningsbildene som VG i dag publiserer, viser hvor enkelt den terrorsiktede 32-åringen tok seg frem da han gjennom sitt grufulle terrorangrep mot regjeringskvartalet endret Norge for alltid. At Anders Behring Breivik kunne gjennomføre sin udåd uten å bli stanset, er allerede blitt kraftig kritisert.

Ingen reagerte

Etter det VG får opplyst skal Breivik ha slått på nødlysene da han først parkerte bombebilen utenfor Grubbegata 4 i forkant av angrepet. Dette er cirka hundre meter fra hovedblokken hvor bomben gikk av.

Mens han sto parkert der skal flere personer ha passert ham på fortauet på den andre siden av veien, uten å ha reagert på den ukjente mannen som satt bak rattet.

Etter det VG får opplyst, slo Breivik av nødlysene før han etter ett minutt og 53 sekunder kjørte videre mot terrormålet som blant annet huser Statsministerens kontor (SMK) og Justisdepartementet (JD).

På vei inn på plassen foran høyblokken er det vanligvis en spinkel kjetting på gjerdene som skal hindre uvedkommende adgang.

Åtte av mennesker ble drept som en følge av den kraftige eksplosjonen. 30 ble såret.

Antente lunt

Bildene viser at Breivik parkerte varebilen tett opptil hovedinngangen ved regjeringskvartalet, og politiet mener at han antente lunt til bomben fra førerhuset før han forlot kjøretøyet. Deretter skal 32-åringen ha beveget seg med raske skritt over plassen foran høyblok-

Den heltrukne linjen viser bombebilens bevegelse. Stiplelinjen viser Breiviks flukt til fots.

ken og oppover Grubbegata.

Sikkerhetssjef Jon Ivar Mehus ved Departementenes service-sentral (DSS) ønsker ikke å kommentere hvorvidt noen av hans ansatte observerte Breivik på monitorene da kameraene fanget ham opp.

Isteden viser sikkerhetssjefen til kommunikasjonssjef Frode Jacobsen i Fornyings- og administrasjonsdepartementet som ikke er overrasket over bildene.

– Vi vet at DSS overleverte mye overvåkningsmateriale til politiet allerede 22. juli, og vi vet at gjerningsmannen var observert også før akkurat dette bildet ble tatt.

– Vaktene slo alarm allerede da bilen ble parkert utenfor, sier han til VG.

Jacobsen kjenner ikke til hva som ble gjort da en bevæpnet Breivik på flukt dukket opp på monitorene.

– Jeg vet ikke hvilke vurderinger som ble gjort, men det er ofte politi som går rundt i det i området. Jeg vet ikke hvor enkelt det var å se at han var bevæpnet på videobildene, sier Jacobsen.

– Så vaktene kan ha trodd at han var politimann?

– Det er mulig, svarer kommunikasjonssjefen.

Bistandsadvokat for de pårørende, Arne Seland, er svært kritisk.

– Vi vet at med en gang Breivik så politiet, så overga han seg. Hvis noen hadde stoppet han der (Grubbegata, red.anm.), så hadde han overgitt seg. Det er ingenting som tilsier noe annet. Dermed kunne menneskeliv helt klart ha vært reddet, sier han til ABC Nyheter.

Gikk til fluktbilen

Overvåkningsbilder fra åstedet viser at Breivik da var iført en sort hjemmelaget politiuniform, skuddsikker vest, marsjstøvler og et ID-kort. I tillegg hadde han en hjelm med visir på hodet, et lårhylster og trolig sin egen 9mm Glock-pistol i høyre hånd.

Våpenet skal være det samme som massemorderen senere brukte under massakren på Utøya som krevde ytterligere 69 menneskeliv.

På Hammersborg torg sto fluktbilen. En sølvgrå Fiat Dublo som Breivik parkerte drøyt fire timer før angrepet, får VG opplyst.

På ferden mot bilen skal han ha snudd seg minst to ganger og kikket over sin venstre skulder mot bombebilen og terrormålet. I tillegg krysset Breivik veien på grunn av anleggsarbeidet i Regjeringskvartalet som skulle sikre området mot nettopp terrorangrep.

Ifølge Geologisk institutt eksploderte bilbomben som blant annet besto av kunstgjødsel som var blandet med diesel klokken 15.24.18.

Det har ikke lyktes VG å få kommentar fra politiet til saken.

KLOKKEN 15.13.23:

Her kjører masse-morder Anders Behring Breivik (32) bombebilen fra Grensen og inn i Grubbegata med en hjemmelaget bombe på 950 kilo i bagasjerommet.

KLOKKEN 15.16.20:

Breivik klarer imidlertid ikke å fullføre svingen inn mot terrormålet i en bevegelse. Det gjør at han må rygge noen meter før han kan kjøre frem mot hovedinngangen.

BOMBEBILEN

**KLOKKEN
15.16.07:**

Breivik kjører inn på plassen foran Regjeringskvartalet gjennom en åpning i gjerdet. Samtidig går flere personer forbi – uvitende om 32-åringens bombeangrep.

Slik gikk han frem minutt for minutt før bombeeksplosjonen

**KLOKKEN
15.17.02:**

Døren på førerhuset åpnes, men Breivik venter ytterligere 16 sekunder før han går ut av bilen. Der blir han stående i noen sekunder før han går i retning Grubbegata.

ANGREPET MOT NORGE

FRYKTTET

Av GORDON ANDERSEN, MORTEN S. HOPPERSTAD, FRIDTJOF NYGAARD, JARLE BRENNÅ, DENNIS RAVNDAL, MARIANNE VIKÅS, MADS A. ANDERSEN og EVA-THERESE GRØTTUM

Her flykter Anders Behring Breivik fra regjeringskvartalet.

Bildene viser hvordan han beveger seg fra åstedet, at han var bevæpnet og at han var iført politilignende utstyr og uniform.

20 minutter etter at Breiviks bombe gikk av i regjeringskvartalet, kom en melding om to udetonerte bomber. Meldingen forsinket redningsarbeidet.

– Ukjent avsender

Politiets innsatsleder i regjeringskvartalet, Thor Langli, fikk cirka klokken 15.45 beskjed om at det kunne være to andre bomber i nærheten av regjeringskvartalet.

Det var helt umulig for politiet internt å finne ut hvor meldingen hadde kommet fra, noe som førte til at Langli ble tvunget til å trekke ut alle redningsarbeidere.

Rundt fem minutter senere kom politiets operasjonssentral med melding om at opplysningen om de udetonerte bombene var noe en politipatrulje hadde fått fra en vektor i regjeringskvartalet.

Innsatsleder Thor Langli mente vektorens opplysninger var så lite spesifikke at de beordret alt hjelpe-mannskap på plass for å fortsette det livreddende arbeidet.

– Det er klare regler for hvordan man skal gå frem når en trusselsituasjon ikke er spesifikk, da skal man bare fortsette å jobbe, sier Langli til VG.

Han mener at redningsarbeidet stoppet opp i rundt fem minutter, men at dette ikke hadde avgjørende betydning for redningsarbeidet.

– En totalskadet Golf

Frykten for at det kunne være flere bomber i området, preget politiets beslutninger i det dramatiske redningsarbeidet. Spesielt var det knyttet mye frykt til en totalskadet Golf. Etter ordre fra politiet ble den sjekket av forsvarets bombeekspert. Det ble konkludert med at

bilen ikke utgjorde noen fare. Bilen ble likevel sett på som et så stort usikkerhetsmoment at politiet beordret Oslo Brannvesen til å slepe kjøretøyet bort fra stedet – nedover Grubbegata.

Politiets bombegruppe jobbet på spreng under svært vanskelige forhold med å sikre de ulike byggene i regjeringskvartalet. Arbeidet var vanskelig fordi det stadig var nedfall av glass og tunge gjenstander fra hovedbygget.

Politiets operasjonssentral ble også nedringt av personer som satt fast inne i hovedblokken i regjeringskvartalet. Politiets råd til dem ble å forsøke å bruke eventuelle nødutganger eller å gå til nærmeste vindu for å rope om hjelp.

I tillegg til redningsarbeid, startet også arbeidet med å innhente informasjon om en gjerningsmann.

Før meldingene kom om vold som skyting på Utøya, var det mannskaper fra beredskapstroppen som hadde ansvaret for jakten på gjerningsmannen.

Meldingene de jobbet etter var informasjon fra vaktmannskaper fra regjeringsbygget som mente å ha sett en gjerningsmann iført en vektorlignende uniform. VG får opplyst at politiet jobbet etter meldinger om at gjerningsmannen var litt mørkere i huden enn en vanlig nordmann, og at han kunne være bevæpnet.

– Mann med våpen

– I startfasen hadde vi noen observasjoner som vi kunne jobbe med, men jeg kan ikke gå spesifikt inn på hva det var. Dette er noe etterforskningsledelsen må svare for, sier innsatsleder Langli.

VG får opplyst at politiet hadde etterretning om at et vitne fra brannvesenet hadde sett en mann gående med våpen utenfor deres lokaler i Grubbegata, bare noen få minutter før eksplosjonen.

Politifolkene som kom til regjeringskvartalet ble møtt av fryktelige synsinntrykk. Første prioritet var å drive livreddende førstehjelp til ambulansepersonell selv hadde kontroll.

De jobbet under ekstreme forhold med hardt skadede personer, døde personer, og legemsdeler spredd utover.

I tillegg var det en stor utfordring for politiet med alle de sivile skuelystne som kom til stedet.

Politifolk gjennomførte bygningene i regjeringskvartalet i tillegg til Høyesterett, KFUM-KFUKs lokaler og VGs lokaler etter døde og skadede.

Da politiets uteledere fikk melding om skyting på Utøya, fikk mannskap fra beredskapstroppen klarsignal om å dra fra regjeringskvartalet for å hjelpe lokalt politiet i Nordre Buskerud politidistrikt.

E-post: gordon.andersen@vg.no

KLOKKEN 15.17.27:

Breivik beveger seg med raske skritt over plassen foran regjeringskvartalet i retning Hammersborg torg. Der venter fluktbilen som blant annet er lastet med ammunisjon.

KLOKKEN 15.17.30:

Her snur Anders Behring Breivik seg for andre gang og kikker mot bombebilen og regjeringskvartalet. I hånden bærer han en pistol, trolig sin egen 9mm Glock-pistol.

Den heltrukne linjen viser bombebilens bevegelser. Stiplelinjen viser Breiviks flukt til fots.

NY BOMBE

KLOKKEN 15.17.30:
Iført en falsk politiuniform, skuddsikker vest, hjelm med visir, pistolhylster på høyre lår og svarte marsjstøvler går massemorderen i Grubbegata mot flukt bilen.

**Melding forsinket
redningsarbeidet
i fem minutter**

KLOKKEN 15.18.33:
Her er massemorderen om lag 20 meter fra Hammersborg torg hvor flukt bilen står. Han har da passert Oslo brann- og redningsetat.

HELG

EKSKLUSIVT

UTDRAG FRA
STEVE JOBS-
BIOGRAFIEN

Foto: AFP

NORGES MEST LESTE AVIS!

Foto: LINN CATHRIN OLSEN

ANE DAHL TORP ETTER 4 SPONTANABORTER:

GRAVID
IGJEN!

● SIDE 44
og 45

VG

Nr. 292

Lørdag

22. oktober 2011

Uke 42

Kr. 20,00

SKATTELISTENE:

Fikk ekstra
skattegave

Foto: PRIVAT

37 BEKJENTE FORTELLER TIL VG:

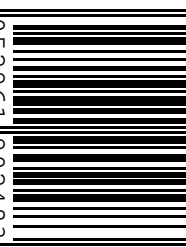
En streber som ikke fikk det til
«Anders var en hvit gangster»
«Var aldri i kontakt med jenter»

GÅTEN
BREVIK

Her er historien om hans liv - SIDE 16, 17, 18, 19, 20 og 21

7 052961 902483

ANNONSE

Få drømmen oppfylt der du handler mat.
Nå kan du spille i kassen hos:

BUNNPRIS

REMA 1000

KIWI mini
pris

NORSK TIPPING

22/7-TERROREN

Tirsdag 13. februar 1979 legges en
kvinne fra Kragerø. **Han heter Anders**

ANDERS BEHRING BREIVIK

nyfødt gutt i armene til en 26 år gammel
ers og skal bli Norges verste terrorist.

22/7-TERROREN

Det er sensommer i 1983. I en rettssal i Oslo byrett sitter en diplomat og hans ekskone.

Før sommeren har en nabo av alenemoren på Skøyen ringt faren og uttrykt bekymring for fireårige Anders Behring Breivik og hans halvsøster. Det er bråk fra leiligheten, og de to barna er mye hjemme alene – også på sen

Marianne Vikås

Design Simen Grytøyr

kveldstid, ja til og med om natten, hevder naboen. Faren er bekymret og nå vil han ta med seg sønnen til Paris der han bor og jobber. 27 år og elleve måneder etter at faren forlater retten og går ut i Apotekergata med beskjed om at han må dra hjem uten Anders, går en 950 kilo tung bombe av noen meter lenger borte.

I dag er det nøyaktig tre måneder siden en fredelig

hovedstad ble forvandlet til en krigssone.

Anders kommer til å bli en gutt som aldri helt passer inn, ifølge de som kjenner ham. Han vil bli best, men rekke ikke til topps i noe. Utseende og sosial status kommer til å bli ekstremt viktig for ham, men fasaden skal komme til å slå sprekker. Mange ganger.

Hvem var han?

– Han var en som strebet hardt, men som aldri fikk ting helt til, sier en tidligere venn til VG.

Men hva var det som fikk denne gutten til å bli en terrorist?

Hvem var Anders Behring Breivik før 22. juli 2011?

Hvordan ble han oppfattet av andre?

Var det noen som fattet mistanke om at noe var fryktelig galt?

I arbeidet med denne saken har VG vært i kontakt med 73 personer som har kjent til ham. 37 av dem har latt seg intervju, men ingen ønsker lenger å vedgå for offentligheten at de har vært en del av hans liv. Å knytte eget navn til denne mannen blir for belastende, mener de.

Vinteren 1979:

Foruten Anders er det 113 jenter og 97 andre gutter som blir født denne februar dagen i 1979.

Diplomaten har kommet hjem fra London for å overvære fødselen, og utenfor sykehusvindue i Oslo er vinterdagen blottet for nedbør. I stedet er skyene lette og vinden kommer fra nordøst. Lenger nordvest i landet er været dårligere, og tre dager før Anders ble født gikk det et stort snøras i Ørsta. Raset rev med seg ni hus og tok livet av tre mennesker – blant dem et søskenpar på seks og åtte år.

32 år, fem måneder og 12 dager senere skal nok en tragedie ramme den lille

sunnmørsbygda. Da skal en av deres egne bli et av svært mange unge ofre for handlingene til gutten som nettopp har kommet til verden.

Nyskilt alenemor

Etter fødselen drar faren tilbake til ambassadejobben i London, og i borettslaget på Nedre Silkestrå er det intet typisk familieliv på vestkanten. Faren er en flyktig skikkelse, og da ekteskapet med Anders' mor er over noen måneder senere,

har han aldri bodd sammen med sin yngste sønn. Fra tidligere ekteskap har han tre barn i alderen ni til 14 år.

Selv har moren en seks år gammel datter hun fikk med en svensk mann, og som nyskilt alenemor er det hardt å få endene til å møtes. Da en jevnaldring ødelegger støtten på Anders' sykkel, hevdes det at moren krever erstatning.

– Moren måtte jobbe mye for å ha råd til å bo der, sier en tidligere nabo.

Mens barna er små, jobber moren deltid ved en Røde Kors-klinikk, et eldrehjem og et konditori, men bare i korte perioder.

Flere er bekymret for Anders og søsteren.

I 1983 kobles en psykolog inn for å observere moren og hennes to barn over en periode. Konklusjonen er urovekkende: Fireårige Anders er i ferd med å utvikle en form for psykisk skjevutvikling, og anbefalingen er klar: Gutten bør flyttes permanent fra hjemmet.

Foto: PRIVAT

Hans beste venn er pakistansk, og flere legger merk

ANDERS BEHRING BREIVIK

1979

- Anders Behring Breivik blir født 13. februar i Oslo.
- Ni av de 77 personene den nyfødte gutten senere skal drepe har kommet til verden.

1983

- Norges verste masse-morder, Arnfinn Nesset, blir kjent skyldig i drap på 22 pasienter.
- En psykolog mener Anders (4) utsettes for omsorgssvikt og vil ha ham permanent fjernet fra hjemmet.

1986

- Sveriges statsminister, sosialdemokraten Olof Palme, blir skutt og drept på åpen gate i Stockholm.
- Anders begynner i 1. klasse på Smestad barneskole i Oslo.

Foto: PRIVAT

1995

- «Una-bomberen» Ted Kaczynski, lover å slutte med terror dersom amerikanske aviser publiserer hans manifest.
- 16 år senere blir Kaczynski sitert i Breiviks manifest.

Foto: PRIVAT

1998

- Gro Harlem Brundtland blir generaldirektør i WHO 27/1.
- 13 år senere skal hun omtales som «landsmorderen» i Breiviks manifest.

Foto: PRIVAT

med blått blod som løper rundt i skolegården. Anders er en normal elev som ikke skiller seg ut. Han blir ikke sett på som et skolelys, men heller ikke mindre begavet. Midt på treet er en dekkende beskrivelse av mye rundt gutten.

Samtidig fortsetter naboene på Silkestrå å bekymre seg.

– Fri oppdragelse

– Anders hadde ingen faste tider for når han måtte komme hjem om kvelden, og oppdragelsen virket fri, sier en tidligere nabo.

Anders er sjelden med nabo-guttene på å spille løkkefotball, men melder seg inn i Bygdøy ballklubb.

– Han var ikke noe balltalent og spilte ikke veldig lenge. Han er ingen idrettsmann, sier en barndomsvenn.

Til treningene pleier Anders å sitte på med faren til en kamerat, som stadig føler at han må minne moren til Anders på å sende med ham fotballskoene – de svarte med oransje og rosa emblem.

De andre foreldrene legger merke til at moren sjelden pleier å stå på sidelinjen for å heie, men de vet at hun er opptatt av sønnens skolegang ved å delta på foreldremøter og elevsamtaler.

På starten av 90-tallet rir tagging og nedgrising av bygninger i Oslo som en mare.

Da Anders begynner på Ris ungdomsskole i 1992, dukker graffiti-signaturen «MORG» opp på veggene mange gremmes over. Det har vokst seg opp et stort taggemiljø – ikke bare på Ris – men i store deler av hovedstaden.

På samme tid opplever Oslo en oppblomstring av nynazisme. På Ris er det flere som barberer hodet og kaller seg nynazister. Den mest fremtredende gruppen dannes i drabantbyen Bøler på østkanten og kalles «Bootboys». Tre av deres medlemmer skal flere år senere bli dømt for det rastiske drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia.

– Ville bli best

På vestkantens skole Ris hører Anders på hiphop, og kler seg i saggebukser og hettegensere. Hans beste venn er pakistansk, og flere legger merke til at Anders begynner å snakke gebrokkent norsk.

VESTKANT:

På Riis ungdomsskole hører Breivik på hiphop og kler seg i saggebukser.

– Anders var en hvit gangster som ikke passet inn, sier en tidligere kamerat. Det er som om det bor en perfeksjonistisk trang i Anders, syntes medelever. Flere ganger drar han til København – også alene – for å kikke på tagging og hente inspirasjon for å bli anerkjent.

– Anders ville bli best, men jeg kan ikke huske at han ble det, sier en klassekamerat.

– Han skrotet over hvor stor tagger han var, og at han tagget mest i hele Oslo, sier en annen.

Men han ble aldri stor i taggemiljøet, mener vennene.

Klassen Anders havner i, er bråkete og gjennomtrekken av lærere er stor. Skolehverdagen preges av status- >>>

Faren har nå flyttet til Paris sammen med sin nye kone, og er nettopp blitt utnevnt til ministerråd for den norske OECD-delegasjonen. Da han får lese psykolograpporten forsterkes bekymringen.

– Ungene var mye hjemme alene. Det skapte seg et inntrykk av at den eldste passet den yngste, sier en tidligere nabo.

Alle er imidlertid ikke enig i bekymringen.

– Moren er en utrolig søt og hyggelig dame som er veldig åpen og

sosial. Til tross for at hun slet økonomisk, tok hun seg godt av barna, sier en venninne av moren.

– Vi så aldri noen omsorgssvikt. Moren hadde ikke god økonomi, men barna fikk det de trengte, sier en tidligere nabo.

Til tross for at Anders' far ba om midlertidig forføyning – han ville ha omsorgen for sønnen umiddelbart i påvente av rettsaken, drar han alene tilbake til Paris. I saksdokumenter skal det angivelig komme frem at omsorgskravet frafalt og

at moren ender opp med full omsorgsrett til deres felles sønn.

Fra leiligheten hvor Anders bor, går de 600 meterne til Smestad barneskole i slakk oppoverbakke forbi fine villaer og hekker høyere enn en syvåring.

På begynnelsen av 80-tallet er det noe ekstra fint med å ha barn som går her – siden de kan bli klassekamerater med både Märtha Louise og Haakon Magnus. Men da Anders Behring Breivik skrives inn i 1. klasse i 1986, er det ikke lenger noen

e til at Anders begynner å snakke gebrokkent norsk

22/7-TERROREN

jag og penger, med fokus på foreldrenes inntekt og prislappen på klærne.

– Å bo på Hoff med alenemor var ikke helt tingen, sier en tidligere venn.

POLITIKK:

Breiviks politiske interesse går mot Frp og han melder seg inn i partiet.

– Anders utpekte seg ikke, var en stille, sjenert fyr som samtidig var litt ovenpå og overlegen. Han var ikke midtpunktet – langt der ifra, men snarere den som satt stille i bakgrunnen og fikk med seg alt, sier en annen.

En dag skjærer deg seg mellom Anders og hans pakistanske

bestevenn.

– De sloss åpenlyst på skolen, så voldsomt at de falt ned trappe, sier en medelev.

Flere hevder at Anders ble banket av den tidligere bestevennen og hans nye gjeng. Bestevennen bryter med det norske miljøet til fordel for det pakistanske, og i 8. klasse kastes han angivelig ut av skolen.

– Gjør dumme ting

Bråket i klassen fortsetter og rektor er ofte inne i klasserommet for å roe gemyttene. Han er tidligere offiser i Luftforsvaret, kjent for å ta med sin militære justis inn i skolehverdagen. I årboken for 9. klasse står det følgende:

«Anders gjør ofte uprovoserte, dumme ting, f.eks. som å slå til rektor o.l.».

– Rektor slo til Anders foran oss i klassen og lærerne som var der. Jeg syntes å huske at bakgrunnen var at rektor hevdet at Anders sto bak noe hærverk eller tagging. Rektor mente at Anders løy, og sa at han skulle slå tilbake om han ikke hadde gjort hærverket. Anders slo, sier en av elevene som var vitne til episoden.

– Anders slo ham i brystet, sier et av de andre øyenvitnene.

Rektoren sier til VG at han ikke kjenner til episoden.

– Vi var fæle

I 1995 opplever sekstenåringen flere store omveltninger. Konk takten med faren brytes og halvsøsteren flytter hjemmefra. I tillegg blir Anders og en kompis pågrepet for tagging. Flere hevder at Anders tyster på de andre taggekompisene – noe som fører til at han blir frosset ut av klasse miljøet. Han blir svært upopulær, og flere av de som tidligere var hans gode venner hevner seg med juling.

– Vi var fæle mot ham, sier en klassevenninne om klassens reaksjon.

Noen tenåringsgutter får aldri nok muskler – ikke Anders heller.

Han begynner å trene både før og etter skoletid. Andre ser ham spise rå egg i kantinen, og da han blir muskuløs mistenker flere at han bruker medikamenter.

– Han ville være stor og sterk som en gangster, sier en tidligere venn.

Når Anders Behring Breivik flere år senere iskaldt skal kjøre en varebil fullastet med sprengstoff inn mot Oslo sentrum, er kroppen full av dop. Blodprøver som blir tatt etter at han har drept

77 mennesker og skadet mange flere, viser at han gikk på en cocktail av anabole steroider, efedrin, aspirin og koffein.

Svært forfengelig

Anders sklir ut av Ris-miljøet og får nye venner på Tåsen. Han forteller damehistorier, men ingen ser ham med noen dame. Til gjengjeld er han svært forfengelig. Før han drar ut på byen, tar han push-ups for å pumpe opp brystet, ifølge en tidligere

venn.

– Han var aldri i kontakt med jenter i en tid hvor de fleste hadde kjærester og byttet seg imellom. Anders var aldri med på det, sier den forhenværende vennen.

Han drømmer om å bli forretningsmann, forteller Anders venner. Derfor bytter han videregående skole etter bare ett år, fra Hartvig Nissen til Oslo Handelsgymnasium, for å få flere økonomiske fag. Han var anonym, og mange år senere har flere av klassekameratene

glemt ham helt.

Når han etter videregående begynner å jobbe som telefonselger, oppfatter kollegene ham som stille, rolig og høflig. Han fremstår som økonomisk velstående, og forteller at han lager falske vitnemål på fritiden.

Meldte seg inn Frp

I 1998 etablerer Anders det første av sine totalt fire selskap. Ingen av dem skal gå særlig bra. To blir

På veggen hang et bilde av en marinejeger med tilsva

ANDERS BEHRING BREIVIK

Foto: PRIVAT

1999:

- Over 100 personer blir drept da en boligblokk sprenges i Moskva. Det antas at muslimske terrorister står bak.
- Anders melder seg inn i Fremskrittspartiet – et parti han er medlem i frem til 2007.

2001:

- Benjamin Hermansen drepes av nynazister på Holmlia i Oslo.
- Anders og en kamerat leier kontor av advokat Geir Lippestad, som forsvarer senere Holmlia-drapsdømte Ole Nicolai Kvisler.

2002:

- Innvandringen øker kraftig. 17.500 personer søker om asyl i Norge, 18 prosent flere enn året før.
- Ifølge hans eget manifest, begynner Anders Behring Breivik å planlegge terror.

2006:

- Muslimer tenner på norske og danske flagg etter at aviser i Norge og Danmark publiserte tegninger av profeten Muhammed.
- Anders flytter igjen inn på gutterommet hos moren.

2011:

- 22. juli: En 950 kilo tung bombe eksploderer i regjeringkvartalet i Oslo.
- Få timer senere blir Anders Behring Breivik pågrepet på Utøya. Totalt er 77 mennesker drept, og 158 skadet.

sentrum – og deler lunsjrom med advokat Geir Lippestad. På den tiden forsvarer Lippestad nynazisten Ole Nicolai Kvisler, som senere dømmes for Holmlia-drapet sammen med to andre nynazister fra Bootboys.

Bor på Frogner

– Anders var fascinert av Benjamin-saken og av Lippestad siden han var advokat. Anders likte å bli kjent med mennesker i høytstående stillinger, sier en tidligere venn.

I samme tidsrom flytter Anders ut fra gutterommet og inn i et kollektiv ved Frognerparken.

– På en av veggene i denne leiligheten husker jeg at det hang et bilde av en marinejeger med tilsvarende uniform og våpen som Breivik brukte under angrepene, sier en barndomskamerat.

Likevel oppleves ikke Anders som våpeninteressert. Han som skal bli Norges verste drapsmann gjennomfører aldri førstegangstjenesten, etter at han søker om utsettelse fire ganger.

De påfølgende fem årene blir Anders boende på Frogner. Det liker han å bemerke.

– Han skrøt mye av området og BMW-en han kjørte. Han var veldig opptatt av biler, og sa at han ville importere en Chrysler kabriolet fra utlandet. Han sjekket tollsider og regnet på avgifter, sier en tidligere venn.

Flytter til moren

Høsten 2006 melder Anders flytting tilbake til moren, som nå bor i Hoffveien – bare noen hundre meter unna sønnens barndomshjem. Da har han, ifølge manifestet han senere skal publisere, allerede planlagt terror i fire år.

– Moren fortalte at det var litt slitsomt å ha ham boende hjemme. Hun fortalte at han satt mye foran dataen og at han ikke hjalp til, sier en venninne av moren.

Vennene ser stadig mindre til Anders, men mot slutten av årtusenets første tiår samler han en gjeng for å feire sin egen bursdag. De ender på vestkantstedet Horgan's.

En venn konfronterer ham med homoryktene som verserer, men Anders blåneker. Kameraten tror ham ikke – det er for rart alt sammen.

Aldri kjæreste, aldri noe sjekking så vidt han har sett, selvopptatt, forfengelig og en feminin væremåte.

Neste gang denne vennen ser

Anders er det på forsiden av en nettavis. Hans barndomsvenn er blitt terrorist.

P.S. Breiviks foreldre har blitt informert om, og fått mulighet til å kommentere denne saken, men ingen av dem ønsker å gjøre det.

REPORTASJE: Morten Hopperstad, Anne Stine Sæther, Dennis Ravndal, Synnøve Åsebø, Terje Helsingeng, Jarle Brenna og Gordon Andersen har medvirket til denne reportasjen.

tvangsoppløst, ett nedlagt og det siste skal han opprette for å kunne kjøpe bombeingredienser uten at noen skal fatte mistanke.

– Hadde han brukt sin energi og vilje til å fortsette med forretninger, er jeg ikke tvil om at han hadde vært millionær i dag, sier en som har stått Anders svært nær.

Anders oppfattes som veltalende, velartikulert, glad i å prate høyt og å høre sin egen stemme.

Han er også politisk engasjert, og melder seg inn i Fremskrittspartiet

på slutten av 1990-tallet. Samtidig begynner han å poste innvandringskritiske innlegg på internett.

– Han hadde politiske ambisjoner – det var han åpen om blant venner. Det var ingen hemmelighet at han ikke likte innvandrere, men han forklarte det på en saklig måte, sier en barndomsvenn.

– Skrøt av BMW-en

Fremskrittspartiet opplever et fall i oppslutningen etter det rasistiske

drapet på Benjamin Hermansen på Holmlia 26. januar 2001. Noen dager senere samler 40.000 mennesker seg i en spontan markering for å minnes offeret, Benjamin Hermansen på 15 år.

Neste gang Norge skal samle seg i en tilsvarende markering er 11 og et halvt år unna, men da er faklene byttet ut med roser.

Tilfeldighetene skal ha det til at Anders og en kamerat, som sammen etablerer et reklamefirma, leier kontor i Nedre Slottsgate i Oslo

rende uniform og våpen som han selv senere brukte

ANGREPET MOT NORGE

STOPPET REDNINGS- REGISTER

Av ALF BJARNE JOHNSEN, MADS A. ANDERSEN,
HANS HENRIK TORGENSEN, EVA-THERESE GRØTTUM og
SVEN ARNE BUGGELAND

Departementet til justisminister Knut Storberget (Ap) trosset faglige råd fra redningstjenesten og stoppet utviklingen av en database med full oversikt over alle redningsressursene i hele landet.

3. juni 2010 fikk basen sitt foreløpige nei.

Da skrev Justisdepartementet til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, at de ikke ville bruke friske penger på prosjektet, fordi de blant annet ville prioritere en oppgradering av Sivildforsvaret.

Tastetrykk unna

Helt siden 2004 hadde DSB jobbet med å utvikle et detaljert register over alt som kunne tenkes å komme til nytte i en akutt hendelse.

Båter, oljelensere, brannpumper eller redningshunder – hensikten med det såkalte Narre-registeret (Nasjonalt ressursregister for redning og beredskap) var å gi redningsledere en søkbar database over alt som kunne komme til nytte i eventuelle redningsaksjoner.

I dette systemet ville for eksempel oversikten over tilgjengelige båter i Tyrifjorden, i nærheten av Utøya, være noen få tastetrykk unna.

DSB beregnet kostnadene til 12 millioner kroner for å bygge registeret ut til full nasjonal dekning.

Men Narre-basen kom aldri ut av Hordaland, som ble utpekt som pilotfylke for det som skulle ha blitt et komplett nasjonalt register.

Et pilotprosjekt

– Jeg kan bekrefte at vi fikk oppdraget med å etablere og evaluere et pilotprosjekt for et nasjonalt register for red-

nings- og beredskapsressurser. Det er nå avsluttet, i samarbeid med Justisdepartementet, sier Hans Kristian Madssen, avdelingsleder for brann, redning og sivildforsvar i DSB.

– Men DSB ville videreføre det?

– Ja, vi anbefalte at det ble videreført og at det ble gjort landsdekkende gjennom en trinnvis utbygging.

– Og det ville koste 12 millioner kroner?

– Det var vår beregning, ja.

– Hadde registeret kunnet gjøre noen forskjell 22. juli?

– Det blir bare spekulasjoner, så det vil jeg ikke kommentere.

– Men er det ikke riktig at alle ressurser ut fra en gitt situasjon ville være tilgjengelig ved noen tastetrykk?

– Brukerne ville kunne søke opp både lokale, regionale og sentrale redningsressurser på Narre-basen, i den grad de var lagt inn i systemet, sier Hans Kristian Madssen til VG.

Storberget skrot

Knut Storberget har flere ganger beskrevet ideen om et nasjonalt ressursregister i stortingsdokumenter:

■ I stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet fra 2007 står det at «Narre vil gi bedre oversikt over hvilke ressurser som er tilgjengelig lokalt, regionalt og sentralt. Registeret

vil kunne effektivisere utkalling av, og bistand fra rednings- og beredskapsressurser.»

■ I 2009, i stortingsmeldingen om brannberedskap, skriver Storberget at alle deltage-

re i prøveordningen i Hordaland er opplært og erfaringene er positive: «Spesielt fremheves at registeret er egnet ved hendelser som er utenom det normale.»

VG ba i går kveld Justisdepartementet om Storbergets kommentar til at prosjektet

ble stanset i juni i fjor. Avdelingsdirektør Ole R. Hafnor ringte tilbake:

– Vi møtte skepsis fra flere høringsinstanser, blant dem Politidirektoratet. Innvendingene var blant annet knyttet til kost-nytte-vurderinger og utfordringer ved å holde databasen ved like. Vi besluttet da å prioritere andre beredskapstiltak, sier avdelings-

**Det ville ha gitt
totaloversikt i
akuttsituasjoner**

OPERATIV VIRKSOMHET:
Tirsdag besøkte Knut Storberget operasjonssentralen ved Søndre Buskerud politidistrikt i Drammen.

Foto: ALF ØYSTEIN STØTVIG

direktør Ole R. Hafnor i Jus-
tisdepartementet.

– Ser nytteverdien

Etter at regjeringen ikke ville finansiere Narre-prosjektet videre, fikk Bergen brannvesen overta systemet. Avdelingsleder Cato Larsen ved 110-sentralen i Bergen sier at databasen nå er tilgjengelig,

blant annet for personellet på 110-sentralen: Sammen med Sivilforsvaret, Heimevernet, kommunene i Hordaland og frivillige organisasjoner, ønsker brannvesenet å utvikle databasen videre:

– Vi er helt avhengige av at alle brukerne oppdaterer med sine ressurser for at dette skal fungere godt. Men vi ser at vi kan få stor nytte av registeret,

sier Cato Larsen til VG.

Etter 22. juli-tragedien har DSB igjen bedt Storberget om penger for å gjøre dette til et nasjonalt register. I et brev til Storberget 1. august i år skriver DSB-sjefen Jon A. Lea:

«Nasjonalt register for rednings- og beredskapsressurser bør i lys av 22.7 vurderes på nytt.»

E-post: alf.bjarne.johnsen@vg.no

STORBERGETS PROBLEMER:

Her er svakhetene ved beredskapen som justisminister Knut Storberget må stå til ansvar for.

Dette vil bli noen av de sentrale temaene for den regjeringssoppnevnte undersøkelseskomisjonen etter 22. juli:

Bemanningen

Fagforeningene i politiet har lenge hevdet at antall operative politifolk er redusert de siste årene. Politiets Fellesforbund mener at mangelen på synlig politi er blitt et stort problem. Var det nok operative politifolk tilgjengelig da bomben gikk av i Oslo og den påfølgende massakren på Utøya fant sted?

Politiets utstyr

Politibåten som Nordre Buskerud politidistrikt stilte med da beredskapstroppen dro ut til Utøya, var en gumibåt som ble så tungt lastet at den var i ferd med å stoppe. Har politiet fått tilgang til det utstyret de trenger for å opprettholde et forsvarlig beredskapsnivå?

Ble varslet

Politiets sikkerhetstjeneste ble varslet om Anders Behring Breiviks navn i forbindelse med at han hadde kjøpt 0,3 kilo natriumnitritt i Polen. Breivik har også uttalt seg innvandringsfiendtlig, men ikke gitt uttrykk for bruk av vold, på diverse internettforum.

PST-fadesen

Sjefen for PST gikk tre dager etter angrepet ut og sa at selv ikke den tidligere østtyske etterretningstjenesten Stasi ville ha fanget opp Anders Behring Breivik. I tillegg uttalte hun til britiske The Times at Breivik har et perfekt arisk utseende, og at Hitler ville hatt plakater av ham. Etterpå la hun seg flat for kritikken som kom mot henne etter de oppsiktsvekkende uttalelsene.

IKT/Samband

Mange av datasystemene politiet bruker er gått ut på dato og fungerer dårlig. En omfattende utredning viser at etterslepet innen IKT-sektoren er opp mot to milliarder kroner. Flere av politiets datasystemer «snakker ikke med hverandre».

Politihelikopter

Politihelikopteret i Oslo, det eneste i landet, sto på bakken 22. juli på grunn av ferieavvikling. Oslo politidistrikt bruker hvert år 40 millioner på helikoptertjenesten. Nå utredes innkjøp av et nytt helikopter samt et reservehelikopter. Politiet foreslo for seks år siden en samlokalisering av beredskapstroppen og politi-helikopteret i Oslo, men ennå er det ikke tatt avgjørelse i saken.

Flere justispolitikere på Stortinget krever svar fra justisminister Knut Storberget på hvorfor dette prosjektet ble skrinlagt.

– Et sånt prosjekt må jo være helt ypperlig. Det er alfa og omega å vite hvor ressursene er, sier Morten Ø. Johansen (Frp) til VG.

Han mener Justis umulig kan ha lyttet til den klare anbefalingen fra DSB om å videreføre kriseberedskapsprosjektet.

– I etterpåklokskapens navn hadde det åpenbart vært smart av Storberget å få på plass et slikt register, sier Høyres justispolitiker Andre Oktay Dahl.

ANGREPET MOT NORGE

Av TERJE HELSINGENG og
HANS HENRIK TORGENSEN

Ingen vil svare på hvorfor det tok en time og 17 minutter før politiet slo riksalarm.

Og grensekontroll ble først beordret to timer og 36 minutter etter at terroren rammet.

Hvorfor det tok så oppsiktsvekkende lang tid, er ikke lett å få svar på.

Evaluerings

Landets 27 politidistrikt, Kripos og Politidirektoratet (POD) viser til at spørsmålet om nasjonal varsling er en sentral del av politietatsens evaluering etter 22. juli. Derfor ønsker politiorganene ikke å opplyse om systemet fungerte.

Det elektroniske systemet skal bidra til rask og sikker varsling i situasjoner som krever hurtig og koordinert politiinnsats, ifølge politiets håndbok i krisehåndtering.

Riksalarmen ble sendt kl. 16.43. Med henvisning til medieoppslag ble politidistriktene bedt om se etter en grå varebil som knyttes til bomben som ble utløst kl. 15.26.

Først to timer og 32 minutter senere, kl. 18.06, ga Kripos ordre om at det med øyeblikkelig virkning skulle iverksettes nordisk alarm som innebærer grensekontroll. Det var bare tre minutter før beredskapstroppen gikk i land på Utøya.

Hos Kripos

Ansvaret for å utløse riksalarm og nordisk alarm ligger hos Kripos, etter anmodning fra politidistriktene eller Politidirektoratet.

En dedikert PC med egen brukeridentitet skal, ifølge den interne instruks, stå i operasjonssentralen og alltid være slått på i alle politidistrikter. PCen skal kun benyttes til å sende og motta alarmmeldinger – og skal restarteres en gang i døgnet.

VG har spurt samtlige 27 politidistrikter hvor PC-en som tar imot alarmmeldingene fysisk sto – og om de faktisk var slått på den aktuelle fredagen. Ingen av spørsmålene vil de besvare.

– Det er desken som har det nasjonale varslingsansvaret ved Kripos. Vi ønsker ikke å gå ut med ytterligere opplysninger før dette er innrapportert til evalueringsutvalget, sier kommunikasjonsrådgiver Anne Bye Sandal i Kripos.

Skulle bli raskere

Innføring av elektronisk varslingssystem, som skulle bidra til rask og sikker varsling når det kreves koordinert innsats, skulle ha vært på plass allerede i 2007. «Politiets data- og materieltjeneste (PDMT) utvikler en teknisk løsning som gjøres operativ i 2007. Data- og materieltjenesten samarbeider med Kripos om dette. Rutiner og oppgaver skal likevel være mest mulig uavhengig av teknologi», skrev POD den gang.

Siden den gang har det gått mange brev med pålegg i Poli-Norge:

11. mars i fjor påla assisterende politidirektør Vidar Refvik

RYSTET NORGE: I løpet av få minutter ble det klart at en bombe hadde gått av i regjeringkvartalet, men det tok tid før Kripos slo riksalarm.

Foto: KYRRE LIEN

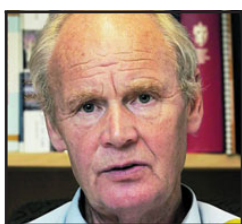
PDMT om å informere distriktene om retningslinjene og i bruk varslingssystemet så raskt det er praktisk mulig.

6. juli i fjor måtte Refvik skrive nytt brev til landets politimestre og særorganer: «Det tas sikte på at systemet skal være operativt innen 15. september 2010. Det blir sendt ut nasjonal varsling når systemet er operativt».

9. september i fjor kunne PDMT endelig melde at «vi

jobber nå for at løsningen er på plass.»

– Systemet for nasjonal varsling ble installert i politi- og lensmannsetaten i fjor høst, i henhold til oppdrag fra Politidirektoratet. Ut over dette har ikke PDMT noen kommentar. Vi henviser til Politidirektoratet, som har det overordnede:

HOLDER TETT: Sjefinspektør Oddbjørn Mjølhus i Politidirektoratet. Foto: NILS BJÅLAND

de ansvaret for bruken av tjenesten, for øvrige spørsmål, er svaret pressevakt Espen Strai gir på VGs henvendelse.

Sjefinspektør for politiberedskap og krisehåndtering i POD, Oddbjørn Mjølhus, svarer føl-

gende:
– Bruken av alarm er en

viktig del av evalueringen etter 22.7. Evalueringen vil også gi oss svar på om systemet fungerte tilfredsstillende eller om det er behov for endringer. Når man utløser en alarm er det viktig at man ser dette i et helhetsbilde og at man faktisk har noe å meddele.

– **Fungerte alt etter planen?**
– Det vil evalueringen vise.

E-post: terje.helsingeng@vg.no

SLÅ

Slik gikk alarmene:

Kl. 16.43 – RIKSALARM:

Riksalarm - kl. 16.43 den 22. juli 2011
Riksalarm - Eksplosjon Mulig(e) bombe(r) i Oslo sentrum
Det vises til medieoppslag i saken.
Det anmodes at man ser etter en liten grå varebil, mulig reg nr XXXXXXXX Det er pr nå ukjent relasjon mellom eksplosjon og kjøretøyet, men dersom det påtreffes varsles Desken eller Oslo pd for ytterli-

gere instruksjoner. Det anmodes om å utvise forholdsmessig forsiktighet ved tilnærming til kjøretøyet. Ytterligere informasjon vil følge
VENNLIGST BEKREFT MOTTAK AV DENNE MELDINGEN!

Vennlig hilsen
Desken Kripos

Kl. 18.06 – NORDISK ALARM:

«POD har med umiddelbar virkning gjeninnført grensekontroll på indre Schengen grenser.»

INFO ALARMTYPER

Politiet opererer med fire forskjellige alarmtyper. En dedikert PC som varsler ved lys- eller lyd-signal skal være installert i operasjonssentralen.

● **DISTRIKTSALARM:** Sende meldinger til politidistriktene enheter, særorganer og eventuelt naboliktrikter.

● **RIKSALARM:** Sende meldinger som er av interesse for alle distrikter og særorganer – samt iverksette beredskapstiltak.

● **NORDISK ALARM:** Sende meldinger etter ulykker, alvorlige forbrytelser etc. til annet nordisk land.

● **INTERNASJONAL ALARM:** Sende informasjon til andre land utenfor Norden med henblikk på egne tiltak.

Dagskupp!

KUN ONSDAG OG TORSDAG

15 stk. roser 50cm

75,- ord. pris 150,-

Tilbudet gjelder ons. og tors. i uke 39 så langt beholdningen rekker.

Mester Grønn

bestill blomster for levering på mestergrønn.no

22/7-TERROREN

Flere politidistrikt mottok

Årsak: Kripos sendte til

SKAL STÅ HER: 14 minutter over midnatt sendte Kripos en «test» til datamaskinen til Asker og Bærum politidistrikt. Maskinen skal stå i operasjonssentralen, hvor virksomheten ledes av innsatsleder Thor Arne Bakken og stasjonssjef Per Christian Ottesen.

Av TERJE HELSINGENG og ROGER NEUMANN (foto)

Et nytt hull i landets beredskap er avdekket: En e-posttabbe førte til at den første riksalarmen ble forsinket til flere politidistrikt.

Etter det VG får opplyst skal også datamaskiner som skulle motta riksalarmen ha vært avslått – eller befunnet seg i et annet rom enn politidistriktets operasjonssentral.

Den første meldingen om Riksalarm ble sendt ut kl. 16.43 fredag 22. juli-77 minutter etter at bomben gikk av. Deretter gikk det ut åtte nye meldinger, herunder en Nordisk alarm. En av årsakene til at det ble sendt så mange nye meldinger var at noen politidistrikter ikke mottok den første.

Ikke oppdatert

– Årsaken til manglende mottak var trolig at de forhåndsprogrammerte e-postgruppene ikke var oppdaterte, slik at noen distrikter ikke mottok meldingene. Dette ble umiddelbart endret, og er noe av det vi nå ettergår i forbindelse med evalueringen, svarer politiinspektør Hans-Peder Torgersen i Kripos på VGs henvendelse.

– **Vet dere mer om hvorfor meldingene ikke kom frem?**

– Det er indikert at det er flere forhold som førte til at meldingene ikke kom frem – herunder forhold knyttet til mottaksfunksjonen i distrik-

tene. Dette vil vi også se nærmere på i evalueringen i regi av Politidirektoratet.

– **Hvilke politidistrikter fikk ikke den første meldingen fra Kripos og hvorfor var ikke e-postadressene oppdaterte?**

– Disse spørsmålene er sentralt i vårt videre evalueringsarbeid og vil bli forsøkt belyst så godt som mulig der. Å svare konkret vil være beheftet med så stor grad av usikkerhet at vi ikke ønsker å gå inn i detaljene omkring dette nå, sier Hans-Peder Torgersen.

I Kripos sin egen redegjørelse til Justisdepartementet om Nasjonal varslings fremgår det at de selv tok kontakt med operasjonssentralen i Oslo politidistrikt. Det skjedde litt over kl. 16.00, trolig kl. 16.10.

Tar litt tid

Som forklaring på at det likevel gikk over en halv time før riksalarm-meldingen nådde distriktene, skriver politiinspektør Hans-Peder Torgersen:

Listene var

ikke oppdatert

«Det tar litt tid å nedtegne, journalføre og effektivere en Riksalarm, og dette gjøremålet ble hele tiden prioritert opp mot andre presserende aktiviteter. Basert på de tidsstemplene man er kjent med i dag tok det ca. 25 minutter å effektivere varslings av alle landets operasjonssentraler fra Kripos.»

– **Er en halv time ikke lang tid for en så viktig melding?**

– En melding av denne karakter må ha substans og inneholde noe nytt. Riksalarmen var ikke så kritisk viktig at dette ble prioritert foran de andre gjøremålene. Men vi kommer nå til å se på erfaringene vi har med å sende slike meldinger og evaluere feil vi tidligere har hatt i systemet, sier Torgersen.

E-post: terje.helsingeng@vg.no

– OVERRASKE

Av MONA GRIVI NORMAN
Politiet sliter med samme problem som kommuner og småbedrifter.

Det sier professor i samfunnssikkerhet Odd Einar Olsen ved Universitetet i Stavanger.

– Dette er et klassisk problem

når man går gjennom beredskapsplaner i kommuner og småbedrifter.

E-postadresser er endret og maskiner er slått av. Men det er overraskende uproft at en beredskapsorganisasjon som politiet sliter med samme problem, sier Olsen da han får høre Kripos' svar til VG.

Professoren sier at han synes det er veldig rart at så viktige be-

Ikke aldri Riksalarmen. feil e-postadresser.

NDE UPROFT AV POLITIET

skjeder som en riksalarm foregår på e-post.

– Dersom det først skal meldes på e-post må det være et system for å sikre at mottager har fått beskjeden og svarer.

– Hva mener du bør gjøres i fremtiden?

– At e-postlistene ikke var i orden indikerer at riksalarm ikke blir slått så ofte og at ingen har tatt ansvar for å holde listene oppda-

tert. Det bør ikke være all verdens vanskelig å ha kontroll på adresser til 27 politidistrikt, sier Olsen til VG.

Professor i sikkerhetsledelse ved NTNU, Jan Hovden, mener problemene rundt riksalarm burde vært avdekket ved Oslo-øvelsen og andre kontroller.

Tragisk

– Det er veldig viktig at det fungerer

når det er behov for å slå riksalarm, og dette burde vært oppdaget, sier Hovden.

Tidligere statsminister Kåre Willoch ledet Sårbarhetsutvalget som blant annet vurderte Norges samfunnssikkerhet tidlig på 2000-tallet.

– Dersom det fungerer som hjemme hos meg, der e-posten ikke kommer fram fordi pc-en er slått av for kvelden, er det tragisk, sier Willoch.

ALARMEN GÅR: Kaos og sjokk i Regjeringskvar-
talet rett etter at bomben
smalt.

Foto: KYRRE LIEN

NI ALARMER BLE SENDT

Til sammen sendte Kripas ut åtte riksalarmen og en nordisk alarm. Her er meldingene:

KL. 16.43 - RIKSALARM:

Riksalarm - kl. 16.43 den 22. juli 2011

Riksalarm - Eksplosjon Mulig (e) bombe(r) i Oslo sentrum

Det vises til medieoppslag i saken.

Det anmodes at man ser etter en liten grå varebil, mulig reg nr XXXXXXXX Det er pr nå ukjent relasjon mellom eksplosjon og kjøretøyet, men dersom det påtreffes varsles Desken eller Oslo pd for ytterligere instruksjoner. Det anmodes om å utvise forholdsmessig forsiktighet ved tilnærming til kjøretøyet.

Ytterligere informasjon vil følge

VENNLIGST BEKREFT
MOTTAK AV DENNE MELDINGEN!

Vennlig hilsen
Desken Kripas

KL. 18.06 - NORDISK ALARM:

«POD har med umiddelbar virkning gjeninnført grensekontroll på indre Schengen grenser.»

KL. 18.50 - RIKSALARM:

«VIKTIG INFO til alle landets politidistrikt.

I forbindelse med pågripelsen av Anders Behring Breivik opplyste han til mannskaper fra Oslo/Nordre Buskerud at det var ytterligere to celler som var utplassert/var aktive.»

Lørdag 23. juli kl. 00.14: «Test» til Asker og Bærum politidistrikt.

23. juli kl. 00.51: Til alle landets operasjonsledere via nasjonalt nettverk ASAP.

23. juli kl. 02.18: Bombeeksplosjon i Oslo og skyting på Utøya.

23. juli kl. 03.51: Samme melding som overfor.

23. juli kl. 16.03: «Pårørende kontakt i forbindelse med hendelsen på Utøya i Nordre Buskerud.»

Søndag 24. juli kl. 00.12: «Viktig melding til politidistriktene fra POD».

POLITIALARMER

● Ansvar for å utløse riksalarm og nordisk alarm ligger hos Kripas, etter anmodning fra politidistriktene eller Politidirektoratet.

● En dedikert PC med egen brukeridentitet skal, ifølge den interne instruks, stå i operasjonssentralen og alltid være slått på i alle politidistrikter. Pc-en skal kun benyttes til å sende og motta alarmmeldinger – og skal restarter en gang i døgnet.

DISTRIKTSALARM: Send meldinger til politidistriktene enheter, særorganer og eventuelt nabadistrikter.

RIKSALARM: Send meldinger som er av interesse for alle distrikter og særorganer – samt iverksette beredskapstiltak.

NORDISK ALARM: Send meldinger etter ulykker, alvorlige forbrytelser etc. til annet nordisk land.

INTERNASJONAL ALARM: Send informasjon til andre land utenfor Norden med henblikk på egne tiltak.

22/7-TERROREN

Derfor nådde ikke nødmeldingene ut: Politiets alarm-PC-er var avslått

Av TERJE HELSINGENG

Flere politidistrikter hadde ikke PC-en påslått da Kripos sendte ut riksalarmen etter terroranslaget mot regjeringkvartalet. Det er et klart brudd på instruksen.

Dette avdekkes i den interne evalueringsrapporten som Politiets data- og materiell-tjeneste (PDMT) har utarbeidet etter hendelsene 22. juli.

Rapporten avdekker ikke bare en rekke svakheter i politiets datasystem. Også rutiner og oppfølging av ordrer som er gitt fra Politidirektoratet var mangelfulle.

Gamle adresser

Evalueringen avdekker en rekke kritikkverdige forhold:

■ Hvert politidistrikt har en egen PC som skal kun motta viktige varslinger. Den skal stå i operasjonssentralen og alltid være påslått. Men flere politidistrikter hadde problem med å logge seg på PC-en for nasjonal varsling.

■ Årsaken var blant annet passordproblematikk og at Kripos ikke hadde oppdaterte e-postadresser og derfor sendte varslingsmeldinger til gamle adresser.

Disse stammet fra før nåværende ordning for nasjonal varsling ble iverksatt. ■ Erfaringene fra 22. juli konkluderer også med at systemet for nasjonal varsling ikke har nødvendig sikkerhet for å ivareta taushetsbelagt informasjon.

Kjente feil

Så ille var situasjonen på datasiden at Oslo politidistrikt noen dager etter terroranslagene – tirsdag 26. juli, kl. 22.25 – måtte se seg nødt til å be om skriftlig informasjon om hvorfor hjemmesiden politi.no ikke var tilgjengelig.

■ Problemene toppet seg noen dager senere da pårørende ikke kom inn på nettsiden hvor de skulle få opplysninger

SMS-BEHOV: 22. juli avdekket behov for SMS-varsling internt i PDMT, går det frem av rapporten til direktør Lars H. Bøhler. Foto: ROGER NEUMANN

22. juli avdekket en rekke svikt i politiets datasystem

om savnede. Feilene viste seg å «ha vært kjent langt tilbake i tid».

■ Allerede ett døgn etter terroranslagene, kl. 16.00 lørdag 23. juli, ringte både Kripos og krimvakten i Oslo til PDMT og meldte om store problemer med å få sendt e-poster utenfor politinettet. Det var spesielt e-poster som inneholdt vedlegg med bilder som ikke kom gjennom på grunn av treghet i systemet.

Dårlig organisering

■ Pårørendetelefonen var i perioder ustabil – spesielt i slutten av perioden frem til 3. august som er evaluert.

Evalueringen avslører også

en rekke svakheter i organiseringen av de ansatte:

■ Det er ingen kontroll med hvordan politiets ressurser blir brukt.

■ Mange enkelthenvendelser gikk direkte til saksbehandlere i PDMT. I verste fall kunne man risikere at flere jobbet med å løse samme problem uavhengig av hverandre.

■ Masse tid går bort til å lete og sette sammen kontaktinformasjon til de involverte.

■ Det var bare tilfældigheter at man fikk tak i nok ressurser 22. juli til å bemanne en IKT-stab.

■ Kontakten mellom Politidirektoratet (POD) og PDMT ble ikke etablert som den skal umiddelbart, men fungerte

veldig bra når den først var på plass.

■ Telefonnummeret til jourhavende i PDMT var ikke kjent i POD eller i enkelte distrikter og særorganer i politiet. Derfor ble ansatte i PDMT, og ikke jourhavende, kontaktet for bistand.

Selv mener Politiets data- og materiell-tjeneste at de klarte å bistå politiet på en tilfredsstillende måte, og har bare fått positive tilbakemeldinger fra Oslo politidistrikt og direktoratet.

Alle som ble spurt stilte umiddelbart opp, og tilbakemeldingene er at ledelsen fungerte tilfredsstillende.

Vil endre beredskapsplanene

Av TERJE HELSINGENG

Politiets data- og materiell-tjeneste kommer til å gå gjennom beredskapsplanene og endre dem slik at de også omfatter store hendelser og terroranslag.

Det opplyser kommunikasjonsdirektør Espen Strai i PDMT. Han viser til at beredskapen så langt kun har vært innrettet mot hendelser som rammer PST og datasystemene. Det vil trolig også bli etablert en utvidet vaktordning.

– Vi vil vi fortsette utrulling av det digitale nødnettet. Vi har også et prosjekt for å modernisere IKT-infrastrukturen og gjøre dem mer robuste og mindre sårbare. Samtidig vil vi modernisere hele porteføljen i straffesakssystemet.

– *Hvorfor var det ikke bedre rutiner for å skaffe nødvendig informasjon?*

– Vårt jourvaktnummer står oppført i politiets beredskapsplaner og er kjent via rundskriv. Kontaktinformasjon til jourvakt i PDMT burde derfor være godt kjent i etaten. At det ble ringt inn til ulike ansatte i PDMT i oppstarten, hindret på ingen måte at vi kom raskt i gang med vår innsats.

– *Er dere fornøyd med hvordan datasystemene fungerte?*

– Alle datasystemene som vi har ansvaret for fungerte både 22. juli og senere. Vi styrket bemanningen for å sikre at alt fungerte. Utfordringen var at analogt nett, som var i Nordre Buskerud, ikke kommuniserer med det digitale nødnettet. Dette ga noen utfordringer for kommunikasjonen mellom tjenestefolk fra ulike distrikt.

Underdimensjonert

– *Hvorfor var kapasiteten på politi.no så dårlig?*

– Det fungerte frem til navnene på omkomne ble publisert. Antall treff ble svært stor, og serverne var ikke dimensjonert for en slik pågang. Men vi økte beredskap og tok umiddelbart kontakt med leverandøren som umiddelbart stilte opp. Det hele ble håndtert raskt, slik at politi.no fungerte på de neste tidspunktene for offentliggjøringen av navn på omkomne.

Om årsaken til at pc-er som skulle motta alarmmeldinger ikke sto på, og at pårørendetelefonen fungerte dårlig, mener Espen Strai er Kripos og Politidirektoratets ansvar å besvare.

FAKTA KLAR INSTRUKS

Politiets data- og materiell-tjeneste har klare retningslinjer for hvordan politidistriktene skal forholde seg ved innføring av nasjonal varsling:

■ Egen BID i hvert distrikt og særorgan som ikke er knyttet til person.

■ Lokal instruks for bruk av systemet.

■ Passord skal bekjentgjøres for ansatte i operasjonssentralen.

■ PC'n skal kun benyttes til å sende/motta alarmmeldinger.

■ Meldingen skal lesebekreftes.

■ PC'n skal ALLTID være slått på.

■ Den skal restarter en gang i døgnet.

■ Systemet skal testes jevnlig og brukes i forbindelse med øvelser.

E-post: terje.helsingeng@vg.no

Anna Anka i «Skal vi danse»:

LUKSUS-
LIV PÅ
OSLO-
HOTELL

● SIDE
24 og 25

FREDAG **40** SIDER FRILUFTSLIV

DET BESTE UTSTYRET

til fjellturen

SOMMERENS MEST LESTE AVIS

VG

Nr. 221
Fredag
12. august
2011
Uke 32
Kr. 17,00

Foto: FOTOLA

AUF-OFFER PÅGREPET PÅ UTØYA:

SPERRRET

INNE

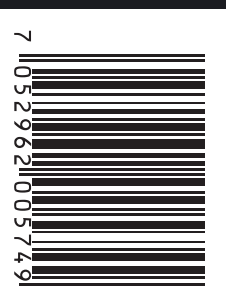
I HUS

MED

BREIVIK

● SIDE
2, 3, 4,
5, 6, 7,
8, 9, 10,
11, 12
og 13

ANHOLDT I 17 TIMER:
Først kjempet Anzor
(17) for livet. Så ble
han tatt av politiet,
som trodde han var
massemorderens
medhjelper.

ANGREPET MOT NORGE

Først ble AUF-gutten jag
Så ble han tatt av polit
Samtidig lette familien

DOBBELT MARERITT:
Anzor Djoukaev kom til Norge fra Grozny i Tsjetsjenia sammen med familien i 2001 og ble norsk statsborger i 2008. Han overlevde tragedien på Utøya, men fordi han reagerte annerledes enn andre overlevende, ble han mistenkt for å ha stått i ledtog med massedrapsmannen.

et av Breivik på Utøya. iet og holdt i 17 timer. desperat blant ofrene.

● Anzor (17) ble kastet på glattcelle ● Fikk ikke ringe hjem til foreldrene

Av MARIANNE VIKÅS, MORTEN S. HOPPERSTAD, SAMARIA IQBAL, GORDON ANDERSEN, TOR-ERLING THØMT RUUD og MATTIS SANDBLAD (foto)

Anzor Djoukaev (17) overlevde Utøya-massakren. Umiddelbart etterpå begynte et nytt mareritt: Han ble mistenkt for å ta deltatt i henrettelsene og satt i forvaring i samme hus som Anders Behring Breivik.

Terroristen hadde kort tid i forveien drept flere titall av 17-åringens venner og partifeller.

– Jeg tenkte at de måtte være syke i hodet for å tro at jeg hadde gjort noe sånt, sier Anzor Djoukaev til VG, med morens godkjenning.

Mens han satt i hovedhuset på Utøya, hørte han stemmer fra andre etasje.

Der oppe satt Anders Behring Breivik i forvaring.

– Jeg ble ikke redd og klarte å holde meg rolig. Jeg fikk aldri panikk, sier Anzor.

Ingen kontakt

Stabssjef Johan Fredriksen i Oslo-politiet bekrefter pågripelsen, men understreker at 17-åringen og Behring Breivik satt i forskjellige rom mens de ble holdt på Utøya.

– Det har ikke vært kontakt mellom dem, sier Fredriksen.

Etter å ha blitt utspurt av politiet på Utøya i timevis, ankom 17-åringen Hønefoss politistasjon klokken 22.20 – fem timer etter at massakren startet. Der ble han satt i en celle, som ifølge politiet er 3,5 kvadratmeter stor, uten toalett med madrass på gulvet.

Først klokken 10.33 lørdag ble han formelt avhørt av politiet. Politistasjonssjef på Hønefoss,

Kjell Magne Tvenge, bekrefter at avhøret forløp uten at 17-åringen hadde forsvarer til stede.

– **Fikk han tilbud om forsvarer?**

– Jeg har ikke mulighet til å gå inn og sjekke det. Jeg ber om forståelse om at det var en forholdsvis uoversiktlig situasjon på det tidspunktet, sier Tvenge.

Avhøret varte en drøy time, og først da slapp han fri – 17 timer etter pågripelsen. I løpet av denne tiden hadde hans familie desperat lett etter ham blant Utøya-ofrene.

– Hans familie ble aldri varslet, og der har vi gjort en feil, sier Tvenge.

– **Fikk han noen gang tilbud om å ringe hjem?**

– Det har jeg ikke mulighet til å gå tilbake for å sjekke, men det er helt klart at politiet ikke kontaktet familien hans og det beklager vi, sier han.

Selv hevder 17-åringen at han ba om å få ringe, men at han ble nektet.

Traumatisk oppvekst

VG får opplyst at tenåringsgutten i avhøret forklarte at årsaken til at han opptrådte annerledes var på grunn av traumatiske hendelser fra hjemlandet, som i en rekke år har vært preget av krig. Anzor Djoukaev bekrefter forklaringen.

– Da jeg var liten og bodde i Tsjetsjenia var byen full av lik. Jeg husker at jeg så bikkjer spise av dem. I tillegg er det andre ting i livet mitt som gjorde at jeg klarte å holde hodet kaldt når de andre fikk panikk.

Johan Fredriksen i Oslo-politiet sier at det var en statssekretær som kontaktet Politidirektoratet (POD) om Anzor. Bakgrunnen var at andre overlevende skal ha reagert på at 17-åringen trakk seg inn i seg selv og var vanskelig å få kontakt med etter massakren.

– **Han ble pågrepet fordi han hadde en veldig avvikende oppførsel fra de andre som var igjen på Utøya, sier Fredriksen.**

– De mente at jeg virket upåvirket, at jeg var kald og ikke gråt når de andre gråt. Så satte de på meg håndjern, sier 17-åringen.

Fryktet to skyttere

På dette tidspunktet visste ikke politiet om det var én eller flere gjerningspersoner som sto bak massakren. Etter det VG får opplyst, skal forskremte vitner ha beskrevet to ulike skyttere ovenfor politiet både før og etter at de ankom Utøya.

– **Man fryktet en situasjon der en gjerningsmann kastet fra seg våpen og blandet seg**

inn med gisler, sier Fredriksen.

Tvenge sier at de ikke klarte å fastslå AUF-erens alder og det at han sto på deltagerlisten før under avhøret lørdag formiddag.

– Han kunne ikke vise en tilfredsstillende identifikasjon, og kapasiteten tilsier at det var en spesiell situasjon. Hadde vi hatt fasiten der og da hadde foreldrene blitt varslet, men det var uklart hvem han var, og det beklager vi.

17-åringen avviser at identifikasjonskortet ikke var tilfredsstillende.

– Det var et helt vanlig bankkort hvor både fødselsdatoen og navnet mitt var godt synlig. Den eneste forskjellen var at jeg hadde langt hår på bildet, sier 17-åringen som nå er kortklipt.

Fylkesleder i Akershus AUF, Elin L'Estrange, bekrefter at Anzor Djoukaev sto på deres deltagerliste.

– Vi syntes dette er forferdelig, men vi ønsker ikke å kritisere politiet. Vi gir Anzor nå all den hjelp og støtte vi kan, sier hun.

E-post: marianne.vikas@vg.no
samaria.iqbal@vg.no
morten.hopperstad@vg.no
gordon.andersen@vg.no
tor-erling.thomt.ruud@vg.no

ANGREPET MOT NORGE

● Storebroren til Anzor dro til to sykehus for å lete

Av MARIANNE VIKÅS, MORTEN S. HOPPERSTAD, SAMARIA IQBAL, GORDON ANDERSEN, TOR-ERLING THØMT RUUD og MATTIS SANDBLAD (foto)

LILLESTRØM (VG) Etter at politiet hadde holdt Anzor Djoukaev (17) i forvaring i 17 timer, kjørte de ham til Sundvolden hotell og satte ham av.

Politiet varslet heller ikke da familien hans, og 17-åringen var fremdeles i politiets besittelse.

– Jeg fikk lånt en telefon på Sundvolden hotell og ringte hjem for å fortelle at jeg var i live, sier 17-åringen.

VG møter ham hjemme i Lillestrøm hvor han bor sammen med sin mor og fire søsken. Han er fremdeles preget av det dramatiske døgnet, og sliter med å sove.

Kaos

– Alle tsjetsjenerne hadde reist rundt og lett etter meg. Det gikk rykter om at noen hadde sett at jeg hadde løpt mot Breivik, andre mente jeg hadde druknet. Familien min var forberedt på å måtte hen-

te liket mitt.

Det var 17-åringens tredje tur til AUF-leiren på Utøya. Den skjebnesvangre fredagen regnet det voldsomt, og de flere hundre deltagerne på sommerleiren skulle snart samle seg til middag da lyden av skudd forandret alt.

Noen trodde det var kina-putter, andre visste ikke hva de skulle tro. Anzor Djoukaev sto i den store teltleiren da han hørte smellene.

– Jeg så Breivik komme gående mot hovedhuset, og jeg så han skyte folk. Da løp jeg inn i skogen hvor jeg støtte på en kamerat, sier 17-åringen til VG.

De løp sammen helt til de fant et gjemmested de mente var godt nok – under et lite bygg på den andre siden av

øya.

Mens lyden av skudd omringet de to kameratene, oppdaterte Anzor Facebook-statusen sin med at det var en morder som skjøt folk på Utøya, og sendte en SMS-melding til storebroren hvor det sto: «Vi blir drept på Utøya».

– Etterpå svarte han ikke på telefonen eller meldinger. Jeg fryktet at han var en av dem som hadde blitt drept, sier storebroren til VG.

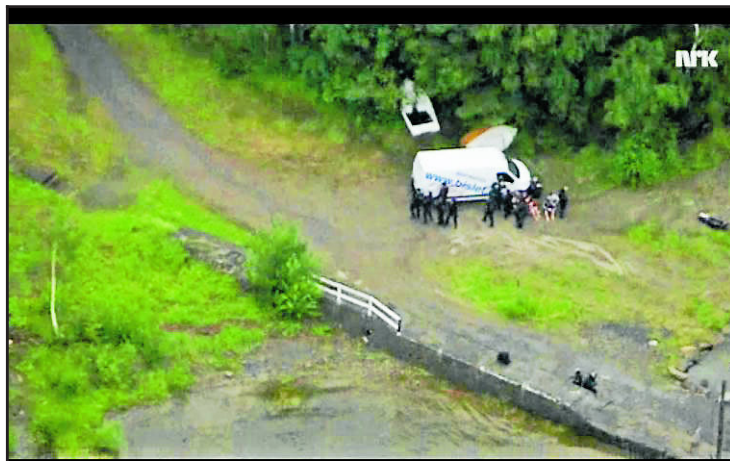
Fra gjemmestedet ble Anzor og kameraten hjelpeløse vitner til at en gutt som flyktet fra skuddene skled og falt i døden utenfor et stup.

Leteaksjon

Storebroren begynte desperat å lete etter lillebroren. Selv dro han til Ullevål sykehus, mens to av hans kamerater og onkelen dro til henholdsvis Sundvolden hotell, Rikshospitalet og sykehuset i Drammen for å lete.

Men ingen fant Anzor.

– Ettersom timene gikk ble jeg mer og mer sikker på at han var død, sier storebroren. I fengselscellen natt til lør-

PÅGREPET: Cirka 30 minutter etter at Delta-troppen pågrep Anders Behring Breivik, ble 17-årige Anzor Djoukaev pågrepet.

Foto: MARIUS ARNESEN/NRK

dag raste tankene gjennom Anzors hode.

Desperate

– At jeg ikke visste hvordan det hadde gått med vennene mine var det verste av alt. Å sitte der på cellen og ikke vite noe. Jeg følte meg som et dyr i et bur, mishandlet av makten,

sier 17-åringen.

Gjennom natten ble hans familie mer og mer desperate. De ante ikke at mobilen hans hadde gått tom for strøm, at politiet hadde beslaglagt den og at Anzor var i live.

– Jeg tenkte på hvordan broren min måtte ha det. Han hadde jo fått melding av meg om at folk ble drept. Så hadde

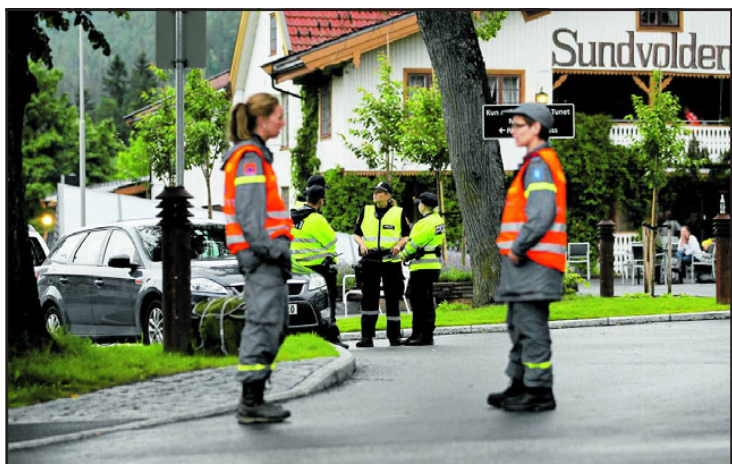

g mer sikker han var død

PÅ GLATTCELLE: Her på politistasjonen i Høyfoss satt Anzor Djoukaev (17) på glattcelle nat-ten etter Utøya-skytingen.

● Politimesteren: Beklagelig at familien ikke ble varslet

KJØRT HIT: Etter å ha vært i politiets forvaring, ble Anzor på lørdag formiddag kjørt hit til Sundvolden hotell av politiet. Først da fikk han varslet sine nærmeste.

Foto: SCANPIX

det bare blitt stille, sier 17-åringen som fortsatt har deltagerbåndet fra Utøya 2011 rundt håndledet.

Da han endelig ble løslatt, fikk Anzor vite at en av hans beste kompiser var blant de drept. Det var også «Mor Utøya» og politimannen Trond Berntsen, som han hadde blitt godt kjent med fra tid-

ligere somrer.

Omstendighetene rundt pågripelsen har allerede fått etterspill. Tirsdag denne uken møttes 17-åringen, hans familie, en representant fra Skedsmo kommune, nestlederen i Akershus AUF og en representant fra Delta-styrken for å snakke om situasjonen.

Stabssjef Johan Fredriksen

i Oslo-politiet ønsker ikke å kommentere hva som kom ut av møtet.

– Var møtet arrangert for at politiet skulle si unnskyld?

– Det er klart at politiet må vise klokskap og empati, og det syntes jeg det er blitt gjort. Men samtidig må vi forsøke å forklare hvorfor politiet gjorde som de gjorde i en slik situasjon. Vi må være vare for hva denne personen har vært igjennom, sier Fredriksen.

– Ser du problemet med å sette en 17-åring på glattcelle under disse omstendighetene?

– Jeg ser mange utfordringer i totalbildet, og grunnlaget for at vi har viet ham denne oppmerksomheten har ikke vært tilfeldig.

Reaksjon

– Vi gjør det som står i vår makt for å hjelpe ham, sier Fredriksen, og understreker at 17-åringens status umiddelbart ble endret fra mistenkt til fornærmet etter avhøret dagen etter terrorangrepet, og at han nå er kvittert helt ut av saken.

17-åringen hevder at politiet ikke unnskyldte seg på møtet, men at de forklarte hvorfor de hadde handlet som de gjorde.

– Kommer du til å ta denne saken videre?

– Det er ikke stort jeg som enkeltperson kan få til mot politiet, men de har ikke fulgt sine egne retningslinjer. Jeg skal ta det opp med bistandsadvokaten min så snart den er oppnevnt. Jeg skal gjøre alt for at de skal få betalt med samme mynt fordi jeg syntes håndteringen er forferdelig, sier 17-åringen.

Politimester i Nordre Buskerud, Sissel Hammer, bekla-ger hendelsen.

– Det er beklagelig at dette skjer med en 17-åring, men så vidt jeg har skjont var det en usikkerhet rundt hans identitet og at det avstedkom at vi ikke visste hvor gammel han var. Det er også beklagelig at familien ikke ble varslet, sier hun til VG.

E-post: marianne.vikas@vg.no
samaria.iqbal@vg.no
morten.hopperstad@vg.no
gordon.andersen@vg.no
tor-erling.thomt.ruud@vg.no

LETTE DESPERAT: Familien til Anzor Djoukaev lette desperat, men fant ikke 17-åringen sin. De ante ikke at han hadde blitt på-grepet og fengslet.

– MEGET KRITIKK-VERDIG

– At politiet ikke underrettet guttens foresatte er meget kritikkverdig i en slik situasjon. Man kan jo bare tenke seg hvor redde de har vært. Det er helt uholdbart, sier advokat Harald Stabell.

Loven sier at enhver som er pågrepet har rett til offentlig forsvarer, og at påtalemyndigheten skal sørge for underretning til husstanden når barn pågripes.

– **UHOLDBART:**

Advokat Harald Stabell reagerer sterkt på politiets behandling av 17-åringen.

Foto: ROGER NEUMANN

– Det blir ikke den store kompensasjonen, men det er ikke det som er det vesentlige. Hans foresatte gikk nesten et døgn uten å vite hva som hadde skjedd med gutten. Det må også ha vært forvilende for ham ikke å kunne si ifra. Stabell mener at gutten og hans foreldre burde vurdere å anmelde forholdet til Spesialenheten for politisaker for å la dem vurdere om dette er et forhold hvor det er begått grov uforstand i tjenesten. Advokat Kim Gerds mener imidlertid at politiet ikke har gjort noe straffbart.

– Det er ikke snakk om grove regelbrudd dersom han ikke har fått varslet familien eller at han har blitt avhørt uten forsvarer til stede. Vi opplever dette stadig vekst i en rekke saker.

SPAR
tusener på
GPS I
BILEN

● SIDE 30 og 31

DYRE JULEKALENDERE:

**- IKKE BRA
FOR BARN**

● SIDE 16 og 17

NORGES MEST LESTE AVIS!

V G

Nr. 330
Tirsdag
29. november
2011
Uke 48
Kr. 12,00

FEM EKSPERTER:

**slik er
Breiviks
PSYKE**

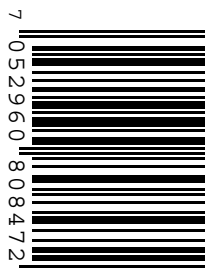
**VIND, REGN
OG SNØ:**

**UVER
HELLE
UKEN**

■ **BARNDOMMEN** ■ **STORHETSVANVIDDET**
■ **FORSTYRRELSENE** ■ **MILJØHOPPINGEN**

● SIDE 6 og 7

● SIDE 10 og 11

22/7-TERROREN

FEM EKSPERTER VURDERER BREIVIK: På en empatiskala fra 0 til 10 mener

Breivik har medfølelse med dyr – ikke mennesker

Av MORTEN S. HOPPERSTAD, GORDON ANDERSEN, DENNIS RAVNDAL, JARLE BRENNÅ, FRIDTJOF NYGAARD, MARIANNE VIKÅS, HENRIK IHME og MORTEN SAMDAL

Empati har vært et tema i politiavhørene med masse-morderen Anders Behring Breivik.

Masse-morderen har blitt spurt om det er noe han angret på eller som han gikk inn på ham som han kan huske.

– Da jeg kjørte til Åsta øst første gang, kjørte jeg på en mus på veien og hadde dårlig samvittighet for det i to dager, sier Breivik i avhør.

Masse-morderen har brukt tid på å forklare seg om sorgen og ubehaget han følte da det gikk opp for ham at musen han kjørte over under forberedelsene til terror-aksjonen – døde.

I tillegg har han fortalt om en hund han så under drapstoktet på Utøya og som han husker skal ha

virket forvirret og løpt rundt omkring.

– Jeg husker at jeg så en hund på forsiden av huset da jeg gikk mot huset fra skogen. Den var forfjamsset og løp rundt på plassen. Jeg så den også helt i begynnelsen, sier masse-morderen i avhør.

Breivik forklarer også at han tenkte at pressen kom til å demonisere ham som et monster etter episoden med hunden.

– Og da regnet de vel med at jeg hadde skutt den hunden. Jeg tenkte at jeg hadde aldri skutt den hunden, sier Breivik i avhør.

Ekstremt liten forståelse for andre mennesker

– Det er vanskelig å si hva disse dyrehistoriene sier om Breivik. Generelt kan jeg si at enkelte mennesker har mer empati for dyr enn for mennesker. Det kan henge sammen med at dyr, og da spesielt hunder, er ekstremt lojale overfor mennesker. Dyr vi mennesker omgir oss med representerer heller ingen trussel. De kan ikke snakke, og kan ikke skade oss.

Når det gjelder Anders Behring Breivik, så er det inntrykket man har fått av ham i media og i retten, komplekst, mener Grøndahl.

– Det er umulig å danne seg et grundig bilde, uten at man selv har møtt ham. Det mest spesielle med Breivik er ikke måten han fremstår på, men det han sier. Det at han ville si, og det at han i det hele tatt ville snakke med de pårørende og etterlatte i fengslingen, viser en ekstremt liten forståelse for andre mennesker.

Pål Grøndahl (50)
Rettspsykolog og spesialist i klinisk voksenpsykologi.

Han vil ikke legge skylden på Breiviks omgang med opptrening via data-spill.

– At han var dypt inne i dataspill trenger ikke nødvendigvis bety at han ikke forsto hva han holdt på med på Utøya. Det skal ikke så mye til for å komme seg tilbake til virkeligheten raskt etter å ha spilt, sier han.

Har en glede av å tilføre smerte og straffe

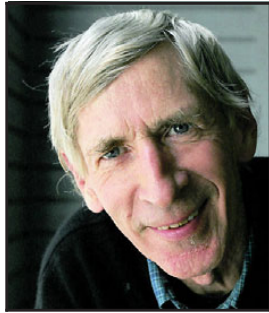
– Ut ifra det som er kommet frem viser Breivik klare sadistiske trekk. Sadister har en glede av å tilføre folk smerte og å straffe. Han er opptatt av våpen, uniformer og militære.

Han tror ikke Breivik har en forvrengt virkelighetsoppfatning, og at han vil bli forbauset om han blir regnet som utilregnelig.

– Det er ikke noe som tilsier det. Derimot er han meget fanatisk og har en besettelse knyttet til samfunnsspørsmål. Hans virkelighetsoppfatning er delvis glimrende, fordi han har en evne til å takle utfordringer og gjennomføre ting. Han har bare brukt det på en horribel måte.

Torgersen påpeker at Breivik har en veldig ustabil identitet.

– Folk som ham hopper av og til på ekstreme bevegelser for å bli sett og søke tilknytning. Både på politiske og religiøse områder i samfunnet. Han har meget sterke narsissistis-

Sverre Torgersen (70)
Professor emeritus i klinisk psykologi ved Universitetet i Oslo og forsker ved Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP Øst og Sør).

ke trekk, sier Torgersen.

Man kan ikke forklare Breiviks handlinger med noe som har skjedd i livet hans tidligere.

– Det blir bare spekulasjoner. Mange som har opplevd mye av det samme, og verre ting, har aldri gjort et menneske fysisk fortred, sier Torgersen.

psykiater Ulf Åsgård at masse-morder Anders Behring Breivik (32) ligger på 0,5.

ENS PSYKE

FAKTA

- **Empati:** Innlevelsessevne i andres situasjon og følelser.
- **Narsissisme:** I dagligtale brukes narsissisme synonymt med selvpøtthet, manglende empati og overdrevet grandiost selvbilde. En betegnelse hentet fra den greske myten om ynglingen Narkissos som så sitt eget speilbilde i vannet og ble så forelsket at han ble dømt til å tæres hen og dø.
- **Psykose:** Generell psykiatrisk betegnelse på en mental tilstand som ofte beskrives som «tap av kontakt med virkeligheten». Sykdommen ytrer seg i blant annet vrangforestillinger og manglende vurderingsevne.
- **Psykopati:** Beskrivelse av en bestemt type atferd kjennetegnet ved blant annet overfladisk sjarm, selvsentrert om egne verdier, manipulering og løgnaktighet, lite skyldfølelse, manglende empati, dårlig kontroll med sinne, uansvarlighet, impulsivitet og ofte kriminelle handlinger.

Kilder: Bokmålsordboken, Store norske leksikon, Wikipedia

TILBAKE PÅ UTØYA: Fastlenket og under svært streng bevoktning ble Anders Behring Breivik tatt med tilbake til Utøya for rekonstruksjon 13. august. Et kamera-team fra politiet festet alt han sa til film.

Foto: TROND SOLBERG

Han er unik i rettspsykiatrisk sammenheng

– Breivik er unik i rettspsykiatrisk sammenheng. Ingen av mine kolleger har noen gang sett lignende. Breivik er trolig en person som lider av en rekke forstyrrelser i sin personlighet, der både narsissisme og psykopati inngår. Etter hvert som jeg har lest Breiviks manifest, og lest deler av det som er skrevet om ham, så ser man stadig nye sider som overrasker.

Psykiater Ulf Åsgård mener at Behring Breiviks empati til dyr, og ikke mennesker, tilsier en personlighetsforstyrrelse.

– Han bryr seg om liv som egentlig ikke har noen verdi sett opp mot verdien til et menneske. Jeg vil si at Breivik på en empatisk skala fra én til ti, ligger på 0,5 eller én. Normale mennesker vil ligge høyt, og personer som Gandhi og Nelson Mandela vil ligge på ti. Utslaget av Breiviks empati svinger som en pendel, mens normale mennesker har en mer fast empatisk evne. Han har empati for dyr, og personer som står for hans syn, men ingen empati for ungdommene på Utøya.

Åsgård mener Breiviks oppvekst forteller om en

Ulf Åsgård

Svensk psykiater og ekspert på gjerningsmannsprofiler. Har blant annet erfaring fra Rikskriminalpolisens spesialgruppe på profiler.

personlighetsforstyrrelse.

– Breivik hoppet mellom ulike miljøer i oppveksten, opplevde familiebrudd og hadde en fraværende far. Han har åpenbart hatt problemer med å finne stabilitet i livet, og har vaklet fra side til side. Bruk av uniform, medaljer og titler tyder på en grad av personlighetsforstyrrelse, såkalt megalomani eller storhetsvanvidd. Det er samtidig identitetsskapende, og kan henge sammen med hans søken etter noe mer stabilt, sier han.

Det må jo ligge en sterk drivkraft bak

– Med tanke på utilregnelighet som det er beskrevet i straffeloven så må det foreligge alvorlig psykiatrisk sykdom. I det ligger det at det er en alvorlig psykose. Jeg kan ikke se at det er noen holdepunkter for det med det grunnlaget jeg har. Dette skal vi gå nærmere inn på så fort rapporten foreligger.

– **Breivik har prøvd seg på alt fra tagger til seriøs politiker. Hva sier de hyp-pige miljøskiftene om ham som person?**

– Spørsmålet er hvilket motiv han har for å søke disse miljøene. Det er nærliggende å lete etter sammenhenger, men vi har brent oss på konklusjoner før. Det er ikke sikkert denne typen oppførsel er så unik. De sakkyndige må jo ha gått inn i dette, men det vil vise seg hvor mye man vil vektlegge dette aspektet ved Breivik.

– **Hva sier det om Breivik at han gir seg selv titler og uniformer seg?**

– Han hevder jo at han har en høytstående posisjon og en militær toppstilling. Dette ønsker han å markedsføre fordi han er avhengig av å få medsamensvorne i sin revolu-

Henning Værøy (56)

Seniorforsker og psykiater ved avdeling for psykiatrisk forskning og fagutvikling ved Akershus universitetssykehus (Ahus).

sjon. I hans hode er det kanskje slik at en god tittel kombinert med handlingene 22. juli er med på å gi respekt i visse miljøer.

– **Tror han på det selv?**

– Det kan være kun taktikk, selv om det ville forundre mange. Men det kan ikke utelukkes. Sannsynligheten for at han mener at han faktisk representerer en organisasjon, og tror han er en som holder stand i kampen mot et flerkulturelt samfunn, er større. Det må ligge en sterk drivkraft bak terroren.

Hva han har gjort tidligere er irrelevant

Karterud sier til VG at forhold i Behring Breiviks barndom og oppvekst, som mulig omsorgssvikt i hjemmet, er uten betydning for de sakkyndiges vurdering.

– Rettspsykiaterne tar stilling til hans mentale tilstand nå i voksen alder, og hva den skyldes er uten betydning for dem. Forsvarets jobb er å finne formildende omstendigheter, men hva han har gjort tidligere er helt irrelevant for hva psykiaterne går inn for, sier han.

Karterud tror ikke at rapporten fra de sakkyndige vil inneholde noen overraskelser.

– Jeg tviler på at dette blir en kontroversiell rapport, med vurderinger som skulle tilsi noe annet en narsissistisk personlighetsforstyrrelse med psykopatiske trekk og en påfallende mangel på empati, kanskje sammen med noen autistiske trekk.

Karterud mener at mye

Sigmund Karterud (66)
Professor i psykiatri ved Universitetet i Oslo og overlege ved Avdeling for personlighetspsykiatri, Oslo universitetssykehus.

som har kommet frem i mediene om Behring Breiviks oppførsel tilsier dette.

– At mannen hoppet mellom ulike miljøer i oppveksten viser hvordan han ikke hadde noen tilknytning til andre, og hans forsterkede selvbilde er tydelig. Alt dette har blitt godt belyst, sier han.

DERE VIL ALLTID LEVE I VÅRE HJERTER

VG MINNEBILAG

Mandag 8. august 2011

” Vi må gjøre alt for å lege sårene, me

I de to ukene som har gått siden terrorangrepene i Oslo og på Utøya har vi alle kjent på sjokk, fortvilelse, sorg og avmakt. Men også rørende omtanke og sterkt samhold. Ingen selvfølgelig mer enn de mange som ble

direkte berørt av de groteske forbrytelsene. Foreløpig har ingen av oss kjent på glemsel. Tidene vil imidlertid ubønnhørlig rulle videre. Og glemsel er en funksjon av tid. Men denne gang kan vi ikke tillate oss å glemme.

22. juli 2011 vil måtte risse seg inn i vår kollektive, nasjonale hukommelse. Fordi tragedien hadde et forkvaklet politisk utgangspunkt. Vi må gjøre alt for å lege sårene, men aldri glemme hvorfor arrene oppsto.

Opp av utbombede bygninger, og terrorveldet på Utøya, vokste det et rosehav. Følelsen som skapte det kan vi ikke tillate får visne. 77 navn har blitt lest opp i nyhetssending etter nyhetssending, og fra Stortingets talerstol.

en aldri glemme hvorfor arrene oppsto.

Bak hvert enkelt navn fantes et menneske som bar på drømmer og ambisjoner. Svært mange av dem unge, på terskelen til voksenlivet.

Vi må bevare minnene om deres engasjement for å skape en bedre verden.

I dette bilaget omtales de som mistet sine liv, med egne minneord.

Noen er skrevet av familiemedlemmer, andre av venner og kolleger. Noen er også skrevet av Ap og AUF, på bakgrunn av informasjon de har fått fra personer som sto den døde nær.

Dette er en dokumentasjon over det store tapet vi alle har lidd.

Og det er vårt bidrag til å holde glemselens slør på avstand.

Margrethe Bøyum KLØVEN

16 år fra Bærum

UTØYA

Margrethe Bøyum Kløven var en kunnskapsrik, samfunnsengasjert og svært godt likt jente. Margrethe var avgangselev fra Belset ungdomsskole i Bærum. På skolen var hun en leder-skikkelse like mye som en venn. Som en sterk og tydelig leder av elevrådet bidro hun til å bedre elevenes vilkår og skape et godt skolemiljø. Hennes engasjement var stort, så også hennes energi, viljestyrke og rettferdighets-sans. Hun var representant i Elevenes fellesutvalg og Ungdommens kommu-nestyre. Margrethe var med på å utfør-me ungdommens manifest mot mob-bing som ble overrakt formannskapet i Bærum kommune rett før sommeren. Margrethe var også varamedlem i styret i Bærum AUF.

Musikk var en av Margrethes store lidenskaper. Hun spilte i Bryn skoles musikkorps og var en tydelig leder-skikkelse og et forbilde for yngre og eldre musikanter. På ungdomsskolen startet Margrethe og tre korpsvennin-ner bandet «Blondies & Brownies» som vant Ungdommens Melodi Grand Prix i Nansenparken på Fornebu i 2010. Margrethe betegnes av venner og familie som svært inkluderende,

omsorgsfull og en veldig god venn. Hun var drømmende, uredd, kreativ og en god motivator for andre. Margrethe var veldig glad for det liv hun levde.

Cato Asperud,
på vegne av familien

Diderik Aamodt OLSEN

19 år fra Nesodden

UTØYA

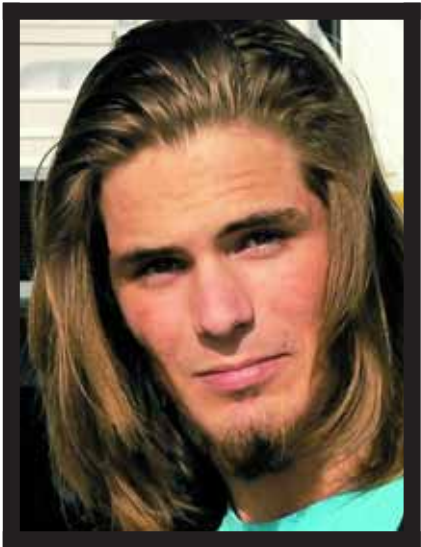
Det var med stor sorg vi mottok meldingen om at Diderik Aamodt Olsen var en av ungdommene som omkom på Utøya den 22.7. Hjertene våre er fylt av smerte. Våre tanker og dypeste medfølelse går til hans familie og mange venner.

Han var 19 år, nestleder i Nesodden AUF, aktiv og populær ung mann. Han sto på kommunestyrelisten til Nesod-den Ap ved høstens valg og var en engasjert, kunnskapsrik og dyktig politiker. Diderik var svært opptatt av internasjonal solidaritet og kjempet for rettferdighet og likeverd både i ut-landet og her hjemme, men interes-serte seg også for lokale saker.

Han ivret for at ungdom skulle engasjere seg politisk, og var opptatt av at de unges stemmer skulle høres.

Diderik var en ivrig debattant, og en av drivkreftene i AUF Akershus sitt medlemsblad «Replikk». Vennene i AUF beskriver ham som en raus og omsorgsfull person. Hans rolige og lune væremåte gjorde andre trygge og komfortable i hans nærhet. Han var et stort politisk talent.

Han hadde så mye ugjort. Det finnes ikke ord som kan beskrive hvor me-

ningsløst det er at han er borte. Når vi ser bildet av denne flotte unge man-nen, går tankene til Nordahl Griegs ord. «Det er de beste som dør. De sterke, de rene av hjertet. Som ville og våget mest.»

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Bano RASHID

18 år fra Nesodden

UTØYA

Våre hjerters elskede Bano. Bano hadde en unik personlig utstråling, hun var vårt elskede hjertebarn, man ble glad sammen med henne. Hun hadde en enorm positiv energi og en voldsom livslyst, var målrettet, men lydhør, omtenksum og inkluderende. Hun hadde alltid noe spennende på gang – og ga ikke opp selv om hun møtte motstand.

Bano engasjerte seg og arbeidet hardt. Hun var en dyktig elev på sko-len og ble i 2009 årets medarbeider på Tysenfryd, hvor hun arbeidet ved siden av skolen. Hun spilte håndball på et lag som var blant de beste. Som 15 åring ble hun politisk interessert. Hun meldte seg inn i AUF og ble i 2010 valgt til leder av Nesodden AUF. Hun likte diskusjonen og hadde klare me-ninger. Likestilling, kvinnespørsmål, miljøsak, menneskerettigheter og mangfold var av de tingene hun brant for. Bano ville gjøre Norge og resten av verden til et bedre sted å være.

Hun ville inn på Stortinget og hun drømte om å bli den yngste statsråden i Regjeringen. Da skulle hun forbedre politikk for asylbarna og få Norge til å anerkjenne Kurdistan.

Bano, det gjør så vondt i hjertet når du ikke finnes blant oss lenger.

Elskede Bano, vi lover å fortsette kampen for dine visjoner om større åpenhet, større toleranse og respekt mellom ulike kulturer, religioner og kjønn.

Mustafa, Bayan, Lara og Ali,
familien

Victoria STENBERG

17 år fra Årnes

UTØYA

Victoria ble født 23. oktober 1993, og hadde en rolig og stabil oppvekst på Årnes. Hun var ei blid, omsorgsfull, viljesterk og snill jente. Som førs-tefødte barnebarn på Sissels side, og første jente siden 1959 i Stein Ivars familie, fikk hun en spesiell plass i alles hjertet.

Hun var aktiv i idrett, og håndball var det helt store for Victoria. Hun var også glad i skogsturer og fisketurer. Victoria var ellers ei veldig sosial jente. Hun hadde en stor venneflokk, og brukte mye tid på vennene sine.

Victoria og kjæresten Haakon la planer for framtida. De ønsket å stu-dere på samme sted, så de kunne være nær hverandre. Victoria ønsket ikke en jobb der hun måtte sitte på kontor. Hun ville være i aktivitet og arbeide med mennesker. Politi og fysioterapeut var yrker hun vurderte.

Hun var på alle måter livsglad og hadde stor appetitt på livet. Det var aldri noe tull med henne - hun var en lettvinnt unge å være forelder til.

Victoria var ikke blant ungdommene som ble busset til Sundvollen hotell. Navnet hennes stod ikke på lista over de som lå skadet på sykehus. Hun ble

bare 17 år. Hun var høyt elsket. Fram-tiden og livet hun ble frarøvet, var hennes.

Familien

Ingrid Berg HEGGELUND

18 år fra Vinterbro

UTØYA

Av respekt for familiens ønsker, trykker VG ikke minneord.

Fredrik Lund SCHJETNE

18 år fra Eidsvoll

UTØYA

Smil. Glød. Iver. Latter. Vennskap. Snillhet. Engasjement. Respekt. Hjelpsomhet. Det er sånn vi kjente 18-åringen Fredrik fra Eidsvoll. Om det var i kokkelæra, på toget, i Taekwondo-klubben, i AUF eller hjemme hos sin flotte familie. Det var sånn han var. Han satte sitt preg på dem rundt seg.

Som leder av Taekwondo-klubben lærte jeg Fredrik å kjenne igjennom 5–6 år. Fra den litt forsiktige gutten, til en mer selvsikker og lærevillig elev. Han ble trener, og gjennomførte flotte treninger både med barn og voksne. Fredrik ble godt likt av alle. Alle likte å være med ham. Det var aldri noe vondt i han. Vi kunne trene og slite i flere timer, men selv tom for krefter var han like blid. Det var ikke mulig å mislike Fredrik. Han var god tvers igjennom.

Han rakk nesten å bli 19 år. Men han rakk å sette sitt preg på alle rundt seg. Det er utrolig meningsløst og trist at han ikke skal prege oss mer. Nå er det kun de vakre minnene vi har igjen. De må vi ta vare på, og huske med

kjærlighet. Vi må prøve å være like gode som Fredrik var. Han hjalp andre, helt til siste hjerteslag. Der var det ikke egoismen som rådde, der var det omtanken for andre. Det er noe vi kan ta med oss videre.

Terje Førsund,
Taekwondotrener og venn

Karar Mustafa QASIM

19 år fra Vestby

UTØYA

Det har vært tunge dager og netter siden den grusomme dagen. Men støtten og varmen fra venner, lokalmiljøet, partiet og det norske folk har gjort sorgen lettere å bære.

Karar kom til Utøya for å leve ut sine drømmer. Sammen med AUF-ere fra hele landet, skapte han Utøya-magien. Nå er han borte. Han ble bare 19 år, og det er ikke til å forstå.

Karar gledet seg til turneringene på Utøya og var en ener på fotballbanen. Han bidro raust til fellesskapet og samholdet.

Han var veldig glad for å være på Utøya. Han fortalte meg nesten hvert kvarter hvor flott Utøya var og at han angret på at han ikke hadde blitt med tidligere. Han var forelsket i Utøya. Karar var en snill og omtenksom venn.

Han tok vare på alle og fikk stadig flere venner, som han tok vare på. Han sørget for at alle som var rundt ham, hadde det bra hele tiden.

Klarer vi som står igjen å ta med oss verdiene og samholdet, klarer vi å styrke demokratiet, deltagelsen og samholdet, så er det den beste måten å hedre minnet til Karar og de andre ungdommene som nå er tatt fra oss.

Karar var med å bygge det flerkulturelle Norge. Det nye vi. Det skal jeg og mange andre fortsette å gjøre. Det er det minste vi kan gjøre.

Jeg savner deg, kjære bror, venn og AUF-er.

Ahmad Mido Hamid,
venn

Sharidyn SVEBAKK-BØHN

14 år fra Drammen

UTØYA

Det var med stor sorg og smerte at vi i dag fikk beskjeden vi har fryktet skulle komme gjennom flere dager. Vår elskede datter er bekreftet død. Sharidyn mistet livet under attentatet mot AUF og Utøya.

Sharidyn – kjent som Sissi – fylte 14 år to dager før hun reiste til Utøya, og var bare så vidt i gang med livet. Hun var ei vakker, omsorgsfull og livskraftig jente som hadde gledet seg masse til å reise på Utøya for første gang.

Sharidyn var modig, og tok utfordringer på strak arm. En av hennes sterkeste sider var hennes store omsorg for andre. Hun var en stolt storesøster til sine to små søstre, og passet alltid så godt på dem. Med sitt store hjerte hadde hun mye empati for andre. Hun var lojal og flink til å gi støtte og trøst når andre hadde det vanskelig. Hennes smil kunne lyse opp et helt rom, og smittet over på alle i nærheten.

Hun skilte seg ut som en jente som gikk til handling når en sak engasjerte henne. Hun skrev brev og sa sin mening, og vi var så ufattelig stolte av henne. Nå er hun revet bort fra oss. Sorgen er bunnløs.

På vegne av familien vil vi takke alle som har vist oss omsorg, kjærighet og støtte gjennom de siste dagene. Omtanken har gitt oss styrke i denne vanskelige tiden.

Vanessa Svebakk og Odd Roger Bohn
med familien

Modupe Ellen AWOYEMI

15 år fra Drammen

UTØYA

Dupe Ellen var en solstråle som skulle ha blitt 16 år i august. Hun var en snill, aktiv og livsglad jente. Hun sang i kor, var konfirmantleir-leder og engasjert i politikk. I tillegg var hun svært engasjert i andres velvære, både mennesker og dyr. Hun var alltid blid og hadde en utrolig evne til å spre glede rundt seg.

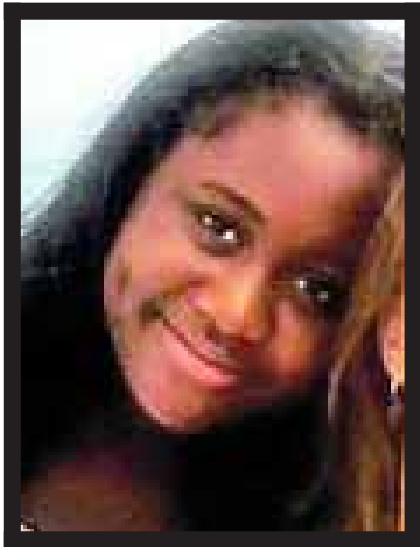
Dupe følte at verden lå foran henne, og hun var klar til å ta sats.

Hun hadde kommet inn på Drammen videregående og var i full gang med å planlegge garderoben sin for høsten. Hun hadde endelig bestemt seg for at hun skulle bli advokat, og brukte mye av tiden sin i sommer på finne ut hvor hun ønsket å studere jus, selv om vi syntes det var litt tidlig å begynne med dette.

Dupe hadde lenge gledet seg til å dra til Utøya. Hun ble medlem av AUF i fjor. Rett før hendelsen på Utøya, ringte hun og fortalte om at hun hadde det kjempegøy og stortrivdes.

Nå er alt dette tatt ifra oss for alltid. Det er vondt og ubegripelig.

Vi vet at dersom hun fortsatt hadde vært hos oss, hadde hun gjort store ting for oss og sine medmennesker. I

stedet vil hennes lys skinne i våre hjerter, og hennes kjærighet og livsglede vil være til inspirasjon for alle som kjente henne.

Yemi Awoyemi (søster)
for familien

Monica Elisabeth BØSEI

45 år fra Hole

UTØYA

Kjære Monica. Du var et menneske det var lett å bli glad i. Savnet og tomrommet etter deg så uendelig stort. Vi savner din omtanke og raushet. Vi savner ditt smil og din latter. Vi savner ditt engasjement og pågangsmot. Vi savner deg Monica!

Monica var tillitsvalgt i fagbevegelsen, fylkessekretær i AUF i Oslo og sentralstyremedlem i AUF i fire år. Gjennom to tiår har Monica, tatt imot stadig nye generasjoner AUFere på Utøya. Det som skulle være en jobb i noen få år, ble til 20 år. Uten et politisk engasjement og stor lojalitet ville dette aldri vært mulig. Sammen med sin kjære Jon la hun ned en enorm innsats for Utøya. Hun gjorde mer for ungdom, AUF og arbeiderbevegelsen enn noen kunne forvente. Nå skulle hun ta fatt på nye oppgaver.

Monica var en omsorgsfull mamma. Hun var sine venners venn. Hun brydde seg om folk rundt seg. Samtidig var hun opptatt av dem som trengte solidaritet, i Palestina og andre steder i verden.

Når Utøya den 22. juli ble rammet av den ufattelige tragedien, var det ikke overraskende at Monica sto i

første rekke. Hun trodde alltid at det var mulig å nå igjennom med gode argumenter og man ikke ga seg. Kjære Monica, takk for alle gode minner!

Trond Jensrud,
venn og tidligere kollega

Trond BERNTSEN

51 år fra Øvre Eiker

UTØYA

Vår alles kjære Trond ble brått revet bort på Utøya 22.juli 2011, hvor han jobbet med å sikre alle leirdeltagerne.

Han vokste opp i Skotselv i Øvre Eiker, hvor han trivdes godt og hadde et meget godt forhold til sine besteforeldre, samt øvrig familie.

Det ble tidlig klart at Trond ønsket en karriere innen politiet, og sommeren 1992 begynte han på Øvre Eiker lensmannskontor. Her ble det også tid til å yte en ekstra innsats for de som trengte litt ekstra hjelp, og som den dag i dag takker han for dette.

Her var han ansatt frem til 1994, da han startet i PU.

Kolleger beskriver Trond som løsningsorientert og en til å stole på.

Han var utrolig stolt av barna sine, Sanna og Erlend, som betydde alt for ham. Han snakket mye om dem, sine kjære og sin familie.

Mitt første møte med Trond var for over 25 år siden da han var på vakt på lokalet i Åmot. Derfra utviklet vennskapet seg. Fysisk trening og spesielt boksing lå hjertet hans nær. Dette resulterte i NM gull i 1989, samt 5 stk. NM sølv.

Trond var meget sosial og pratet

med alle, han hadde glimt i øyet og en vittig kommentar på lur.

Kjære Trond, nå lå veien klar for deg og Gun fremover, med Sanna og Erlend, familie og venner, men slik skulle det altså ikke bli.

Thor Olaf Dovigen,
forlover

Hanne Ekroll LØVLIE

30 år fra Tyristrand

REGJERINGSKVARTALET

Vår kjære kollega Hanne Løvlie var på jobb 22. juli, nesten klar for helg med familien.

Hanne ble født i 1981. Hun var fra Tyristrand, bosatt i Oslo. Etter mastergrad i statsvitenskap var ønskejobben i offentlig forvaltning. Til vårt hell kom hun til Arbeidsdepartementet. Hun passet perfekt i «kommandosentralen», der hun som nøkkelmedarbeider i departementsrådenes stab sørget for at sakene fra administrasjon til politisk ledelse ble løst gjennom til rett tid, og på rett måte.

Vi vil huske Hannes lure smil, med hodet litt på skakke. Den kjappe kommentaren, latteren, energien og profesjonaliteten. Vi vil huske tidenes morsomste julebordsfilm i departementet. Kreativt og veldig Hanne!

Hanne hadde fremtiden foran seg. At hun aldri får tatt denne fremtiden i bruk, er vanskelig å bære.

Hanne: Takk for alt du var for dine kolleger. Våre varmeste tanker går til dine nærmeste, som har lidd det aller største tapet.

Vi lyser fred over minnet ditt.

Hanne Bjørstrøm, arbeidsminister
Ellen Seip, departementsråd

Rune HAVDAL

43 år fra Øvre Eiker

UTØYA

Det var med sjokk og vantro vi fulgte med på nyhetene. At du var vakt på Utøya visste vi, men nyheten om at du så brutalt ble revet vekk var ikke til å forstå og var tung å bære.

Som vakt var du alltid en dine kollegaer kunne stole på, og vi visste at vi alltid hadde deg i ryggen. Du rygget aldri for noe, og bestod mang en stor prøvelse både på vakt og i vekterbransjen. I tiden etter var det mange som hjalp til med å ta vare på deg. Dette er de samme folkene som nå må ta vare på hverandre.

Du hadde et pågangsmot og en vilje som ikke var til å rikke. Vi som kjente deg vet at du gjorde alt det du kunne for å stanse angrepet mot Utøya, som viste seg å bli fatalt for både deg og så ufattelig mange andre. Våre tanker går til deg, og dine nærmeste som har mistet en varm og god mann.

Du etterlater deg et stort tomrom hos dine venner, og du skal vite at vi har utrolig mange gode minner om deg. Selv tenker jeg tilbake til da vi jobbet sammen i skogen høsten 2010. Vi hadde flere timer med mimring tilbake til tiden da du jobbet som gårdsgutt for bestefar på 80-tallet.

Du var en klippe i dine venners liv, Rune. Du var alltid en vi kunne lene oss på og få støtte fra i vanskelige stunder. Din uforglemmelige latter og gode humør vil bli et savn.

Kristian Bergan,
venn og tidligere kollega

Henrik André PEDERSEN

27 år fra Porsanger

UTØYA

Vår kjære Henrik André, som ga så mye, som møtte så mange og berørte oss alle. Full av livslyst og tro på mennesker var du veldig synlig og alltid til stede.

Med din kreativitet og musikalske sans viste du oss evner som alltid ivaretok det vakre i alt og alle. Du kunne være så mye, bli så mye, mye mer enn hva din tid hos oss tillot.

Du har lært oss så mye. Med din utadvendte, ærlige skikkelse finner man en aksept for de riktige verdiene i livet.

Du roste og viste din beundring for oss. Med deg følte vi oss hele, styrket i vår tro på oss selv og andre. Det skapte engasjement og vilje til å nå våre mål og stå sammen. Det skal vi aldri glemme.

Din kjærighet til små og store er forevigt i våre hjerter.

Henrik André, en sann og brennende fakkell i våre liv. Han var en mann uten grenser, med stor geografi og rom for alle.

Når nattermørket her i nord senker seg, og stjernene glitrer om kapp med nordlyset, kan vi se opp og beundre den største glitrende stjernen og vite

at han er der - og han er med oss.

Mona Skanke,
ordfører Porsanger kommune

Tina Iversen SUKUVARA

18 år fra Vadsø

UTØYA

I den vonde tiden etter 22. juli har mange funnet trøst i Sangen «Mitt lille land» av Ole Paus. Den ble også framført under minnestunden for Utøya-offeret Tina Iversen Sukuvara (18) i Vadsø Kirke.

«Hun var så utrolig fantastisk», er setningen som går igjen når Tina beskrives av venner. Ei jente man ble glad i med en gang, et medmenneske som passet på å fortelle alle rundt seg hvor glad hun var i dem. En person som gjorde oss alle bedre og rausere. Det var så mange som trengte henne, og det er så ufattelig at hun er revet bort.

Tina deltok svært aktivt i politikken som ble ført både lokalt og i fylket. Hun var leder i Vadsø AUF, styremedlem i både Finnmark AUF og i Arbeiderpartiet i Vadsø. Hun sto på lista til kommunevalget 2011. Tina blir omtalt som et stort politisk talent.

Tina var lærer og fagorganisert i Fagforbundet. Hun skulle bli barne- og ungdomsarbeider. Hun var allerede nesten som en mamma for mange av de yngre AUFeerne.

Vi som står igjen, som sørger over tapet av verdens snilleste jente, kan

likevel forsøke å fylle hennes sko. Ved å være gode med hverandre, ved å jobbe sammen, ved å støtte hverandre. Ved å være medmennesker. Vi skal minnes Tina med glede, med varme, med samhold og med kjærighet.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Åsta Sofie Helland DAHL

16 år fra Vadsø

UTØYA

Åsta vokste opp i Vadsø hvor hun fullførte ungdomsskolen i 2010. Hun har det siste året vært elev ved Trondarnes frilynte folkehøyskole i Harstad.

Åsta var en sterk, omsorgsfull og utadvendt jente med et stort hjerte og stor omsorg for alle rundt seg, også firbeinte. Hun hadde sterke meninger og gav tydelig uttrykk for dem. Gjennom medlemskap i AUF og som elev ved Trondarnes utviklet hun seg til en trygg og selvstendig jente, med tro på seg selv, tro på livet og framtiden.

I sommer hadde hun jobb i parkvesenet i Vadsø - en jobb hun trivdes veldig godt i og opplevde som en positiv opplevelse.

Men Åstas store høydepunkt i sommer var sommerleiren på Utøya. Hun deltok for andre gang, og gledet seg veldig til å møte kjente og å stifte nye bekjenskaper blant AUF-erne. I løpet av tiden Åsta var medlem i AUF, knyttet hun mange og sterke vennskapsbånd.

Til høsten skulle Åsta begynne på videregående skole i Kabelvåg, noe hun gledet seg veldig til.

Hun var spent og forventningsfull til å møte nye utfordringer og å ta fatt på

et utdanningsløp. Hun hadde kunnskap og engasjement om og for samfunnet. Hun var kreativ, pliktoppfyllende og opptatt av rettferdighet.

Hun hadde stor livs- og utviklingslyst.

Grete Foslund Dahl,
mamma

Steinar JESSEN

16 år fra Alta

UTØYA

Steinar Jessens 16-årsdag skulle bli hans siste. En gutt som var med å prege AUF og imponere partiet. Det er ubegripelig at vi ikke skal treffe ham igjen.

Vår dypeste medfølelse går til Steinars nærmeste familie og venner.

Til tross for sin unge alder rakk Steinar å sette tydelige fotspor etter seg. Steinar meldte seg inn i AUF allerede som 14-åring, og stilte til valg som styremedlem på sitt aller første møte. Han ble sekretær og nøkkelperson i Alta AUF, et av de største AUF-lagene i Finnmark.

Steinar var spesielt opptatt av utdanningspolitikk. Han ville være med å skape en bedre skole, en skole uten mobbing. Han var i seg selv et godt argument for at 16-åringer burde fått stemme ved valg. Han visste hva han ville, kjente sitt politiske ståsted. Han kjempet utrettelig for det han trodde på.

AUF-kamerater beskriver ham som en kunnskapsrik, sosial, omsorgsfull og varm person. Han var en som brydde seg om andre.

Svømming var viktig for Steinar, og han var en del av den nordnorske

svømmefamilien. Et annet fellesskap han rakk å prege før han ble tatt fra oss.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Andreas Dalby GRØNNESBY

17 år fra Ottestad

UTØYA

Andreas hadde bare så vidt fylt 17 år da han ble et uskyldig offer. Under flukten fra gjerningsmannen mistet han fotfestet og falt ned en bergskrent mot vannet.

Andreas var positivt opptatt av andre og ville at alle skulle ha det bra. Hvis det var en knute på tråden mellom noen, prøvde han alltid å mekle og være problemløser. Selv om han var en ertekrok i blant, likte han egentlig ikke ufred mellom noen. Hvis det ble litt opphisset stemning, ville han at alle skulle bli venner etterpå. Han var åpen, søkende og fordomsfri.

Under konfirmasjonstiden reiste han mange viktige spørsmål. Han fant mye inspirasjon i Frans av Assisis bønn, som handler om de mørke og destruktive kreftene i livet, hatet og ondskapen, egoismen og uretten, som ikke må få overtaket. Hvis vi puster liv i disse kreftene, er det akkurat som en negativ spiral.

Under selve konfirmasjonen reiste han seg og holdt en tale, der han takket alle i familien for den kjærligheten som alle hadde til han. Han avsluttet talen sin med å spørre litt undrende hva Gud hadde tenkt at han

skulle gjøre med livet sitt.

Mange sier at det ikke finnes ord for tragedien som har skjedd. Heldigvis finnes det hjerterom. For oss har det varmet at så mange har delt sorgen over Andreas og de andre.

Kristin Grønnesby, mor

Kjersti BERG SAND

26 år fra Nord-Odal

REGJERINGSKVARTALET

Kjersti Berg Sand, født 1984, var opprinnelig fra Nord-Odal kommune i Hedmark, men bosatt i Oslo. Hun var utdannet jurist ved Universitetet i Oslo og hadde tilleggsutdannelse fra University of Oregon i USA.

Hun vokste opp på Sand, eldst av tre søsken. Kjersti var en aktiv jente som likte utfordringer. Idrett, sjø, fjell og skog betydde mye og gav henne mange fine opplevelser. Fotball og skøyter var hovedaktivitetene. Hun var utadvendt og hadde stor vennekrets som var svært viktig for henne. Kjersti syntes det var fantastisk å reise, både med venner og familie, eller for å studere.

Kjersti begynte å arbeide deltid i Justisdepartementets sivilavdeling ved siden av jusstudiene våren 2007. Etter endte studier ble hun i august 2010 ansatt i full stilling. I årene Kjersti var tilknyttet departementet arbeidet hun blant annet med barnebortføring, megling og endring av konfliktrådsloven.

Kjerstis bortgang innebærer et enormt tap både faglig og personlig for departementet og for kollegaene, og hun etterlater seg et stort tomrom. Vi

vil minnes Kjersti med glede og takknemlighet. Våre tanker går til Kjerstis familie og venner. Hun er dypt savnet.

Knut Storberget, justisminister
Morten Ruud, departementsråd

Ismail Haji AHMED

19 år fra Hamar

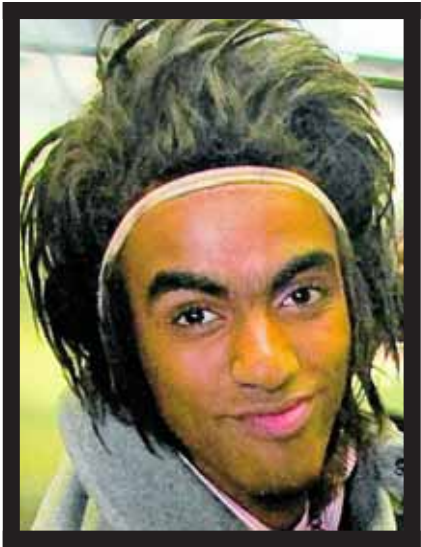
UTØYA

Twins, bestevenn. Hvor skal jeg starte? Et minneord om deg Isma kan ta flere år for meg å skrive ned, fordi minnene vi hadde sammen du og jeg er så store, så mange, så unike, at ingen andre kan forstå dem – bare du og jeg. Vi ble dømt til å bli bestevenner fra Gud Allah. Alle de årene vi har opplevd sammen er låst trygt inni i hjertet mitt.

Jeg kunne aldri tro at jeg hadde en person som deg i livet mitt. Vi hadde så mye felles at vi skrøt av det hele tiden, jeg følte meg alltid så heldig som hadde deg som min bestevenn og tvilling.

Vår humor var så annerledes enn de andres, vår smartheit sammen var så sterk. Vi pleide å le av den minste ting, vi pleide å gjøre rare grimaser, vi brydde oss aldri om folk som ville knuse vårt talent. Vi to kalte oss alltid for «survivors», kjempere. Vi ville aldri gi opp drømmene våre, om å stå på for vennskap, håp, frihet, likestilling, ta vare på andre og alltid ha positivitet rundt oss. Vi likte å motivere folk som ikke hadde det bra.

Du fikk meg alltid til å le, du fikk oss alle til å le. Du var alltid kreativ, en

fantastisk danser, ekspert på gode råd – et multitalent.

En ting vet jeg Isma, du skal alltid være en del av meg og alle som elsket deg. Og ingen i verden, ingen, skal erstatte deg.

Mohammed Abdi Farah «Mo», bror

Tore EIKELAND

21 år fra Bergen

UTØYA

Tore Eikeland var ein av våre aller beste. Han var ein markant og respektert politiskar. Tore sto støtt der andre vakla og vart flakkande i blikket. Han var ein gut du kunne lita på, tok han ei oppgave eller ei sak var den i trygge hender. «Sjølvsagt» var eit ord han ofte nytta og for Tore var det sjølvsagt å følgja opp. Han var alltid oppteken og på farten med store og små arrangement.

Tore var eit multitalent. Alt som liten var han oppteken av å halda seg oppdatert, han las aviser og leiarartiklane var like interessante som sports-sidene. Fotball og musikk var område som opptok han. Han var ein naturleg akkompagnatør til allsongen og eg kan framleis sjå han for meg i hovudrolla som «Simba» i musikalen «Løveriket» når 10. klassane sette den opp på ungdomsskulen. Tore skreiv mangt og mykje, og framførte alltid på dialekt med klår og tydeleg røyst.

Han var stolt av familien og heimstaden sin, han var ein omsorgsperson og tok vare på alle.

Vi har mista ein samfunnsbyggjar og ein heidersmann som ville nådd langt. Vi står tappa og fortvilte attende, men

må gle oss over å ha fått kjenne Tore og hatt han som ven. Vi skuldar den lyse glade guten å kjempa vidare for alt det han trudde på og sto for og lyser fred over hans gode minne.

Kari Foseid Aakre,
venn og ordfører i Osterøy

Kevin Daae BERLAND

15 år fra Askøy

UTØYA

Kevin Daae Berland hadde hele livet foran seg. Han ønsket å jobbe med politikk. Livet til en slik våken og ressurssterk ung mann kunne tatt mange retninger.

På Ravnanger ungdomsskole vil skolestarten bli preget av sorg og savn. I 10. klasse vil en pult stå tom. En god klassekamerat er borte. Et vennlig smil er vekk. Lokalsamfunnet på Askøy er i sjokk, men tusenvis samlet seg til minnestund og fakkeltog for å vise sin støtte og medfølelse.

Kevins engasjement i AUF startet så sent som i april. Han gjorde seg imidlertid raskt bemerket som et svært aktivt og dyktig medlem. Han lyttet til hva andre hadde på hjertet, og var opptatt av at folk skulle stå for sine standpunkt og meninger. Kampen mot rus-og gjengmiljøer var noe av det som opptok ham mest. Gjennom sitt engasjement i ungdommens kommunestyre på Askøy, ble han et forbilde for andre ungdommer på Askøy.

Kevin blir av sine venner beskrevet som en god og glad gutt som alltid stilte opp, og som raust ga omsorg og klemmer til dem som trengte det. Han engasjerte seg fordi han ville gjøre en

forskjell. I år skulle han på politisk ungdomsleir og møte andre likesinnede ungdommer med brennende samfunnsengasjement.

Vi takker hans nærmeste for den tiden vi fikk med Kevin.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Silje STAMNESHAGEN

18 år fra Askøy

UTØYA

Silje var en glad jente med masse idéer om ting hun ville gjøre eller oppleve. Hun var veldig spontan og ga seg ikke så lett.

Hun var åpen til alt og ville ingen noe vondt. Silje var veldig omtenkso og hvis det var et problem jeg eller andre hadde, så ga hun seg ikke før hun fikk hjelp til. Silje var en jente som var utrolig glad i å gi klemmer og ville at alle skulle ha det bra rundt henne.

Humor var viktig for henne og hun lo av det meste. Hun syntes de enkleste ting var morsomt så lenge det kom fra ting hun likte eller fra sine venner. Det kunne være alt i fra en dum liten sang, til den mest geniale spøken noensinne. Silje syntes det var like morsomt uansett. Silje hadde en stor kjærighet for dyr, både hester og hunder. Hun skulle egentlig blitt hestepasser til høsten, noe hun gledet seg masse til. To hunder hadde hun også hjemme, som hun var utrolig glad i.

Hun ville veldig gjerne gjøre en forskjell i samfunnet, det var grunnen til at hun ville være med i politikken. Hun diskuterte alltid ivrig for det hun mente var rett og kunne ofte etterlate

motstanderen forbløffet.

Hun er en person som kommer til å bli dypt savnet av sine nærmeste og av alle som hadde gleden av å kjenne henne. Jeg for min del savner henne enormt allerede.

Marte Lyngbo og Dennis Vestheim Pedersen,
venninne

Tarald Kuven MJELDE

18 år fra Osterøy

UTØYA

Tarald. En god gutt er borte. Smilende, blid og vitebegjærlig.

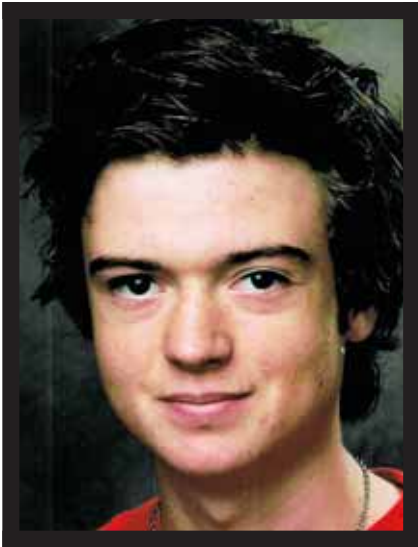
I skolesammenheng kunne han være en utfordring for oss lærere fordi han enten visste ting fra før, eller så gikk han hjem og gjorde grundig arbeid for å kunne utfordre til debatt. For medelevene var han en ettertraktet bidragsyter.

Han var inkluderende og oppmuntrende, sørget alltid for at alle følte seg sett. Dersom noen uttrykte seg upassende eller sårende, opplevde mange Taralds skarpe tunge i form av et ransakende spørsmål.

Han var trygg på seg selv, aldri redd for å ta egne valg. Typisk eksempel var å møte opp på skolen i eget T-skjortedesign, eller etter en seriøs debatt om yrkesvalg og viktigheten av utdanning, så velger han arbeidsuke der lek er arbeidsredskap.

At han hadde tillit, viste han som tillitslev i klassen og han gjorde en god jobb i elevrådet på ungdomsskolen.

I denne siste tiden har en stor vennekrets vært synlig gjennom åpent hus og minnesamvær der en har klamret seg til håpet. Så kom bekreftelsen –

det ufattelige – en gutt med framtidsdrømmer for seg selv og samfunnet er blitt fratatt mulighetene til å kjempe videre.

Arvid Holleland,
lærer

” De som har dødd i dag, de skal ikke ha dødd

d forgjeves, de skal for alltid være våre forbilder.

FABIAN STANG

Monica Iselin DIDRIKSEN

18 år fra Sund

UTØYA

Hvorfor skjer sånne ting med fantastiske mennesker? Mennesker som betyr så mye for andre, at andre er villige til å gjøre hva som helst for å få dem tilbake? Mennesker som deg, Monica.

Du var stor i ord, du kunne alltid noe om alt! Men det som var viktig med deg, det var at du hadde dine egne meninger og at du var ikke redd for å si dem, kanskje det var derfor du kom inn i politikken?

Noen av de beste minnene fra tiden vi hadde sammen var filmkveldene hjemme hos deg, med snop, brus og de sinnssyke skrekkfilmene du skulle pine folk igjennom. Du var alltid den som lo høyest og lengst!

Le var også noe vi gjorde på buss-turene vi hadde i lag, der vi kunne sitte og skravle i ett sett, jeg er sikker på at når du var på ditt mest engasjerte snakket du på både inn- og utpust! Du var virkelig noe for deg selv, Monica.

Hva gjør man når den personen man betrakter som umistelig, blir mistet? Forsvinner fra livene våres? Da gråter vi, vi skriker, vi hylr og det gjør vondt! Og vi har grått for deg Monica,

vi har hylt, vi har hatt det vondt. Men det har også brakt oss nærmere hverandre, vi har grått på skuldrene til hverandre, og minnes alt det fine vi husker om deg, det fantastiske vesenet du var.

Cesilie, Silje, Malene, Anne Sofie og Stein Ove, venner

Guro Vartdal HÅVOLL

18 år fra Ørsta

UTØYA

Guro var ein av dei mest talentfulle, engasjerte og viktigaste drivkreftene i fylkeslaget og lokalt. Alltid frampå og med stor tiltaksvilje. Vi har no mist eit sjeldan politisk talent.

Som leiar i Volda/Ørsta AUF var ho særst synleg i media og vart kjent for sine sterke meiningar både i lokal-aviser, på nett og i møte med folk på gata.

Guro var ein open og inkluderande person. For henne var alle like verdfulle og interessante. Hjartesakene hennar inkluderte fred, miljø og rettviss fordeling. Ho prøvde alltid å vere eit talerøyr for dei svakaste i samfunnet.

Guro var uredde – ho var alltid seg sjølv. Ho gjekk i blomstrete kjolar, elska å lese bøker og synge. Ho sette dei små tinga i livet høgt, som til dømes å gå på fjellet. Ho var svært glad i heimbygda si Vartdal og tykte fjella der var mykje flottare enn Alpane. For Guro var livet fantastisk.

Ein såg fram til å møte Guro og vart fort glad i ho. Ho smilte alltid, lo ofte og viste lett omtanke. Guro var solstrålen i vennegjengen, og ingen av oss som kjente ho, kan no fatte at ho ikkje lenger skin.

Ho elska å sitere førebileta sine, som til dømes Gandhi: «Be the change you want to see in the world», sa Guro. Og det var nettopp det ho var.

Volda/Ørsta AUF

Sverre Flåte BJØRKAVÅG

28 år fra Sula

UTØYA

Sverre ble brått revet bort fra oss under angrepet på Utøya. Alle er i sorg over å ha mistet en kjær venn og kollega.

Han var den som alltid sa ja når vi spurte om hjelp, var alltid så grundig i alt han gjorde.

Sverre ble ungdomstillitsvalgt i Fagforbundet Sula i 2004.

I februar 2011 tok Sverre over vervet som leder av ungdomsutvalget i Møre og Romsdal. Vi visste alle at han kom til å utføre dette med glans, noe han rakk å bevisse.

Han har hatt en rekke verv i LO og Arbeiderpartiet – verv han har utført på en glimrende måte!

Sverre var stille og reflektert, men likevel en person du la merke til.

Han var engasjert, interessert i andre og hadde et fantastisk godt humør.

Sverre var opptatt av rettferdighet for alle, likeverd og fellesskapstenkning.

Han var ekstra engasjert i saker som angikk rettigheter for elever og studenter, og retten til hele stillinger i arbeidslivet. Hans engasjement, det lure smilet, vitsene og de gode diskusjonene med Sverre vil være med oss.

I tillegg til å være en dyktig tillitsvalgt var Sverre også en veldig god venn. Han var den du kunne ringe til om du trengte hjelp.

Hvil i fred, kjære gode Sverre! Du er dypt savnet!

Kjersti Hafsås Svensli, Fagforbundet

Espen JØRGENSEN

17 år fra Bodø

UTØYA

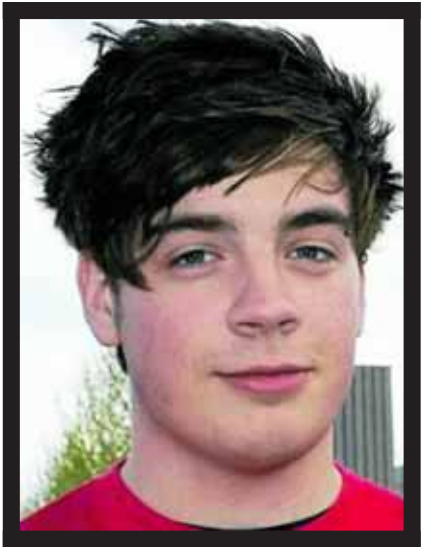
En tåre triller ned mitt kinn
Minner om en gutt med varme i sitt sinn
Håpet og troen vil aldri bli borte
Selv på dager som er uvirkelig sorte

Ingen vet hva du hørte,
eller hva dine øyne har sett
Ingen vet hva du følte,
det kan umulig vært lett
Verden har mistet
en veldig godhjertet gutt
Men tankene vil ikke ende,
og varmen aldri ta slutt

Hver gang jeg tenker på deg
så ser jeg en engel som vil vise meg vei
Et varmt hjerte og et utrolig mot
Det dype savnet er ufattelig stort

Jeg snakker nok for alle når jeg nå vil si
At ord og tanker du aldri fikk frem, vil heller aldri ti
Alle tanker og ord du aldri fikk frem
Et budskap du fikk gitt i enhver klem

Så hvil i fred vår alles kjære Espen
Vi savner deg masse, og vi sees igjen

Vilde Jensen, venninne

Ronja Søttar JOHANSEN

17 år fra Vefsn

UTØYA

Ronja var jenta som alltid tenkte på andre før seg selv, som stilte opp for alle som trengte henne.

Hun engasjerte seg like sterkt i små som store saker og sto på for det gode. Hun hadde en stor og sterk tro på menneskerettighetene og dyrs rettigheter. Urettferdighet og intoleranse var viktige tema i Ronjas liv og det jobbet hun mye med i kraft av sitt engasjement i AUF, men også gjennom musikken som betydde så mye for henne.

Ronja var en fargerik person, glad og sær. Hun likte å stikke seg ut. Hun hadde en egen stil – hun var unik. Ingen var som henne. Ronja var en gledesspreder med sitt gode humør og sine vittige kommentarer. Hun ga alle en sjanse og hadde derfor mange venner i alle kretser. Hun hadde allerede et enormt nettverk som mange av oss bare kan drømme om.

Vårt savn blir stort. Vi har mistet vår kjære datter, vår unike søster, og felles for alle oss som kjente henne: vi har mistet vår særdeles gode venn.

En engel helt ny, i himmelen er.
Ikke hvit som de andre,
men fargerik og sær.
Hun kjenner vårt savn,
vi vil ha henne hjem.
Hun hvisker: mine kjære, vi sees igjen.

Familien

Karin Elena HOLST

15 år fra Mo i Rana

UTØYA

Karin var ei herlig jente som kom til verden med et skjønt, stort smil. Hun har alltid vært blid, åpen, ærlig og snill. Hun spredte glede overalt hvor hun var. Hennes latter kom fra hjertet. Det var umulig ikke å bli smittet av den.

Hun var kjempeglad i mennesker og var veldig, veldig sosial. Karin hadde mange venninner og venner. Hun elsket alle og alle elsket henne. Hun stilte alltid opp, når noen trengte det.

Karin var veldig glad i dyr. Jenta vår var også glad i å danse og glad i musikk, samt diktskriving og fotografering.

Det siste året begynte Karin å interessere seg for samfunnsspørsmål. Hun ønsket en skole for alle, sosiale aktiviteter for alle ungdommer, og en arbeidsplass for alle. Hun var aktiv og gikk på alle AUF-møtene lokalt, hvor hun følte seg ivaretatt og trygg.

Vi ønsker at dette aldri hadde skjedd! Vi ønsker at det som har skjedd bare er dårlig drøm! Men det er det ikke. Det som har skjedd på Utøya er virkelig. Vi har mistet vårt eneste barn! Vi har mistet den kjæreste vi hadde! Med Karins plutselige bortgang har vi mistet drømmene våres og

håpet! Det er tomt og stilt hos oss!
Det er tomt og stille i våre hjerter!
Hvil i fred, vår kjære Karin.

Mamma og pappa

Henrik RASMUSSEN

18 år fra Melbu

UTØYA

Familien bodde på Sortland da Henrik ble født, men flyttet til Melbu da han var ca. ni måneder. Allerede på hans første julaften kom lillesøster Nelly til verden, så vidt ti måneder etter broren. De jevngamle søsknene fikk et veldig nært forhold. Da de var rundt fire år, fikk de lillebroren Jonas.

Henrik var stille og rolig. Pliktopplyllende. Hjelpsom. I tillegg var han en veldig omsorgsfull person, ikke bare overfor sine nærmeste, men også andre. Som bror var han alltid opptatt av at Nelly og Jonas hadde det bra.

Etter å ha blitt vervet som støtte-medlem i AUF, ble han etter hvert mer og mer engasjert i politikken og ble blant annet samvittighetsfull kasserer. Det som interesserte Henrik, det gjorde han fullt ut. For en tid siden sto han åpent frem som homofil. Han var stolt over å våge å være den han var.

Når Henrik reiste noen steder, var han bestandig nøye med å ringe hjem og si hvor han var. Sånn var det også da han nylig reiste på sin første tur til Utøya. Han ringte flere ganger og fortalte hvor fint han hadde det. Han ringte også da dramaet var i gang.

På Henriks rom henger en tekst som

beskriver noe av det han ønsket med livet sitt: «Du ble født som en original. Ikke dø som en kopi!»

Det får være Henrik sitt siste budskap til oss.

For familien,
diakon Ingrid Bergquist

Emil OKKENHAUG

15 år fra Levanger

UTØYA

Når utvikler et menneske et demokratisk sinnelag? Noen vil aldri tilegne seg det. Emil hadde det allerede i seg fra han var liten gutt.

I barnehagen hadde de voksne registrert at Emil ville høre alles mening i en sak før beslutningen skulle tas. En slik gutt får mange venner.

Minnebøkene etter Emil forteller hvem han var for vennene sine: «For alltid bestevenn, kjære Emil». «Du var en virkelig «gokar», av den sjeldneste sorten. Aldri før har æ møtt noen så unik som dæ!». «Du blir aldri glemt, kompis!»

Det er godt å vite at Emil også rakk å oppleve kjærligheten sammen med Kjersti. Og Oda og Maria skal for alltid bevare minnet om en omtensksom, snill og trygg storebror. Verdens beste bror! Godguten som kunne komme Oda i møte å gi henne en ordentlig bamseklem når han var i det humøret. Idrettsgutten Emil – tennisspilleren, skiløperen og syklisten. Han som tok trenerkurs for å lære opp yngre skiløpere i SP-KL Nessegutten.

Den som gir av seg selv får mye igjen. Jonas Gahr Støre sa i sin minnetale over Emil at det for ham ikke

finnes noen sterkere inspirasjon enn en 15-åring som kaster seg inn i politikken, i troen på at han kan gjøre en forskjell.

Onkel Knut (43) og Oda (13)

Lene Maria BERGUM

19 år fra Namsos

UTØYA

Lene Maria ble født den 16.3 1992. Hun var eldst av fire søsken. Tidlig viste hun stor interesse for dyr, og hest ble den store lidenskapen. Lykken var stor da hun kjøpte seg hest for konfirmasjonspengene.

Til tross for mye tid med hestesport hadde hun tid og omsorg for familie og venner.

Etter hvert overtok studier og nysgjerrighet på verden. Dette resulterte i mye reising, som hun finansierte selv. Studietur til Sør-Afrika, venninetur med Hanne på interrail, eller en sydentur, fjell- og trimtur med familien.

Lene Maria var en åpen, varm og tolerant person. Hun klarte å bevare sin integritet og selvstendighet i de fleste situasjoner.

Alle følte seg vel i hennes nærvær, uansett alder og bakgrunn.

Lene Maria hadde mange framtidsplaner, og skulle begynne å studere i Barcelona til høsten. Det var med stor sorg at en så livsglad jente ble tatt fra oss på Utøya.

Våre tanker går til familien, og du vil aldri bli glemt.

Ole Johnny Bergum, onkel
på vegne av familien

Aleksander Aas ERIKSEN

16 år fra Stjørdal

UTØYA

Aleksander var en ung mann med et enormt engasjement og pågangsmot. Han ga tidlig uttrykk for at han ville bli medlem i Hjelpekorpsset, og at det var hans drøm.

Dessverre var han da for ung til det. For å bli en «hjelpekorps» måtte han være 17 år. Han skulle ha blitt 17 år 29. august. Han hadde tatt alle kursene, men manglet førstehjelpsprøven.

Han ble i vinter spurt om han kunne starte Røde Kors Ungdom. Det hadde han veldig lyst til, og han tok de kursene han trengte for å sette i gang.

I februar 2011 startet han Røde Kors ungdom i Stjørdal. Han ble svært aktiv i rollespillet «På flukt», og reiste landet rundt. Han var også rundt i de forskjellige ungdomsmiljøene i Stjørdal og holdt foredrag om temaer som opptar ungdommen, og alltid med et STORT smil. Han var en naturlig leder.

På grunn av hans engasjement ble han også med i styret til Røde Kors Stjørdal.

Han påpekte ofte at han likte våre prinsipper, og da spesielt vårt mandat: «Hindre og lindre menneskelig nød og lidelse.»

Han ville hjelpe andre mennesker i nød.

Norge, og Røde Kors har mistet en stor, stor ung mann!

Vi vil savne deg, Aleksander. Hvil i fred.

Roar Eidem,
leder i Røde Kors Stjørdal

Hanne Anette Balch FJALESTAD

43 år fra Lunner

UTØYA

Vår modige og engasjerte Hanne Fjalestad ble brutalt revet bort mens hun var i tjeneste for Norsk Folkehjelp Sanitet. Hennes innsats og pågangsmot blir for alltid stående som en inspirasjon for oss alle.

Hanne meldte seg inn som frivillig i Norsk Folkehjelp Sanitet Hadeland i 2009, og var blant annet svært aktiv i den frivillige redningstjenesten og i det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet. Hanne var omsorgsfull, med et varmt blikk for sine medmennesker. Hun var engasjert, og ikke redd for å si ifra hvis hun var uenig med andre i ulike saker. Med sin saklige og konstruktive væremåte skapte hun forståelse og toleranse for meningsforskjeller.

Hanne var aktiv i barnemisjonen på Grua, og engasjert korpsmamma for barna sine som har spilt i korps i mange år. Hun var til stede for barn og unge i eget lokalmiljø og satte alltid andres behov foran sine egne. Hanne etterlater seg fire barn, Anna, Per Olav, Emil og Willy. Vår varmeste medfølelse og tanker går til dem og resten av hennes familie.

Frivillighet og dugnadsånd er tuftet

på verdier som nettopp deltagelse, omtanke og solidaritet. Det skal vi fortsette med, Hannes innsats var ikke forgjeves, tvert imot: Den vil alltid stå som en påminnelse og inspirasjon for oss alle.

Vennene i Norsk Folkehjelp

Even Flugstad MALMØDAL

18 år fra Gjøvik

UTØYA

En ildsjel har gått bort. Even Malmødal var en gutt som brant for mye. Engasjert i politikken gjennom AUF, i idretten som aktiv fotballspiller og dommer, og i kristent ungdomsarbeid som konfirmantleder. Even stilte alltid opp der det var behov for det, og ga mye av seg selv for det han trodde på.

Det var med stor sorg familien og venner mottok budskapet om at Even var gått bort. Han ble aktiv i AUF i fjor høst. Fra første stund spredde han glede og humor på organisasjonens tilstelninger. Sterke diskusjoner endte som regel opp i rungende latter når Even kom med en av sine treffende kommentarer.

Selv husker jeg godt en gang i starten av juli, da Even var innom kontoret for en prat og litt jobbing. Det endte opp med at vi ble sittende og se på gamle Hotel Cæsar-episoder på YouTube et par timer. Jeg minnes utrolig godt hans latter.

Even var av de aller første fra Oppland som meldte seg på sommerleiren. Jeg kunne se at han gledet seg veldig. Den siste kvelden vi hadde sammen med Even hadde han det så fint. Det var dansing til karaoke, og vi holdt ut

til langt på natt. Vi vil for alltid huske gleden Even viste den kvelden.

Et menneske som var mer opptatt av andres vel enn sitt eget – aldri vil vi glemme Even og den omsorgsfulle gutten han var.

Morten Djupdal,
venn

Ida Beathe ROGNE

17 år fra Toten

UTØYA

Vår solstråle. Vår gledesspreder. Vår aller kjæreste Ida.

En blid jente med et vinnende vesen. En trillende og smittsom latter som alltid lå på lur. Utadvent, sprudlende og livsglad.

Stort nettverk med mange venner som hun delte nye og gamle opplevelser med. Kontaktsøkende og uredd. Kom lett i kontakt med folk. Nysgjerrig på livet. Vært aktiv med både fotball, håndball og sang. Stort nettverk av venner og bekjente. En jente med sunne interesser, og som passet godt på venninnene sine.

I fjor var Ida med og representerte Lena videregående i European Youth Meeting 2010 i Bologna (kongress/workshop for å bekjempe fattigdom). Ida var veldig omtenksom og mislikte urettferdighet. Hun var svært engasjert.

Hadde veldig sterke meninger og var ikke redd for å stå opp for andre og si hva hun mente. Hun hadde nettopp begynt å snuse litt på politikk for å finne ut av om det kunne være noe for henne.

Ida drømte om å reise til et engelskspråklig land for å studere. Samtidig

var hun også hjemmekjær og likte å være på hytta med familie og hunder.

Dette er et dikt hun selv skrev:
«You swim. You're breaking through. You are growing. Then you get born. Later you're growing more. You are alive. And Suddenly you die. It's called life».

Camilla Rogne,
søster

Håvard VEDERHUS

21 år fra Oslo

UTØYA

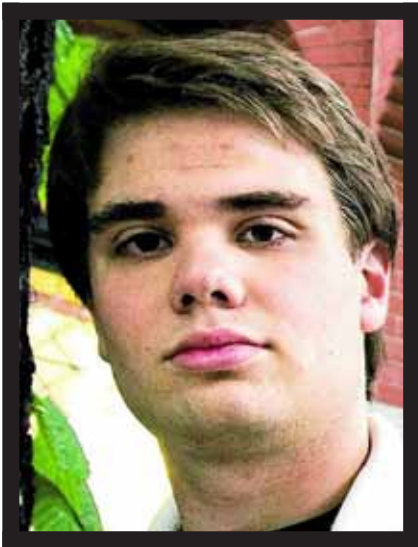
Vi sørger alle over tapet av Håvard Vederhus, som ble revet fra oss bare 21 år gammel.

AUF i Oslo føler en bunnløs sorg over tapet av sin leder. Håvard omtales som en omsorgsfull leder og en organisatorisk klippe. Han hadde en beundringsverdig arbeidskapasitet og en egen evne til å levere på alle arenaer.

Håvard var blant annet leder av Elevorganisasjonen skoleåret 2008/2009. Som den yngste noensinne ble han som 18-åring oppnevnt til et offentlig utvalg i statsråd. Fra 2010 var han leder i Norsk Studentorganisasjons internasjonale komité og samskipnadskontakt i Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus.

For Håvard var alle mennesker likeverdige. Han snakket like engasjert og naturlig med nye unge medlemmer i AUF som han gjorde med Norges topp-politikere. Han var en sann gledesspreder, en som fylte rom han kom inn i med godt humør og smil. Kanskje Håvard best kan beskrives med to ord: Dyktighet og kjærlighet.

Han var et stort politisk talent, en inspirerende taler, en ung mann som imponerte med nyskapende politikk

som alltid var faglig basert. Han var en politisk så vel som en menneskelig ressurs.

Vi har mistet Håvard, men vi skal aldri miste håpet. Derfor skal vi hedre Håwards minne ved å fortsette å kjempe for hans idealer og verdier.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Hanne Marie Orvik ENDRESEN

61 år fra Oslo

REGJERINGSKVARTALET

Hanne M. Endresen kom til Departementenes servicesenter (DSS) 8. september 2005, etter mange år i hotellnæringen. I sitt første engasjement i DSS var hun vikar, og hennes leder så straks at dette var en medarbeider vi ønsket å beholde.

Fra 1. april 2006 fikk hun fast ansettelse som resepsjonsvakt i Sikkerhetstjenesteavdelingen. I nesten seks år har hun vært her. Fredag i forrige uke falt hun på sin post for regjeringens sikkerhetstjeneste.

Hanne har i de år hun har vært i DSS, vært en solid og trygg medarbeider. Hun skjøttet sitt arbeid med en rolig verdighet som besøkende og kollegaer fort la merke til. De som møtte henne i hennes daglige virke, forteller om en vennlig og imøtekommende person, som med smil og vennlighet bidro til å legge til rette for et smidig møte mellom departementene og de som besøkte regjeringskvartalet. Det var tydelig at hun hadde tatt med seg til DSS en rotfestet serviceinnstilling fra tidligere arbeidsplasser.

Hennes kollegaer har mistet et medmenneske og en nær venn, som

ble satt veldig pris på. Vi sørger med hennes pårørende over at vi har mistet henne for alltid.

Jon Blaallid, direktør i DSS
Rigmor Aasrud, fornyings-, administrasjons- og kirkeminister

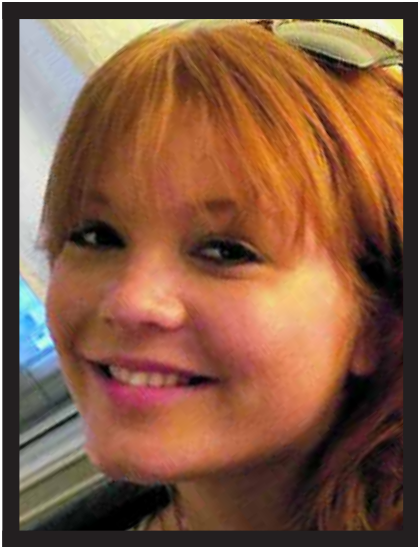
Carina BORGUND

18 år fra Oslo

UTØYA

Carina var familiens etterlengtede attpåklatt, og fylte ethvert rom med smil og latter. Hun var raus i måten hun ga av seg selv, ambisiøs, og viste stor omsorg for omgivelsene og alle rundt seg. Hun gjorde det godt som elev ved Oslo Handelsgymnasium, og var populær blant både medelever og lærere. Carina hadde store planer for voksenlivet som ventet henne, og hadde søknader klare for økonomistudier i Storbritannia. Som med alt annet gikk hun inn i Østensjø AUF, og senere som styremedlem i fylkestyret AUF Oslo, med optimisme og pågangsmot. Gjennom sitt engasjement i AUF ønsket Carina å utgjøre en forskjell i sakene hun trodde på.

Carina levde ikke forgjeves. Hun utgjorde en forskjell, og etterlot seg dype spor. Mamma og pappa har mistet sin solstråle. Søken har mistet sin høyt elskede søster og beste venn. Nevoer har mistet en tante de forgudet. Venner har mistet en kjær venninne og gledesspreder. Tomrommet etter Carina kan aldri fylles. Likevel vil minnene om smilet og latteren hennes fylle alle rom til de som kjente henne. Familie og venner

vil for alltid huske og hedre livsgleden, hennes optimisme og fremtidshåp.

Sammen skal vi sørge for at Carinas fremtidsvisjoner blir videreført.

Lillian Slaaen,
søster

” Hvis én mann kan vise så mye hat, ten

k hvor mye kjærlighet vi kan vise sammen.

HELLE GANNESTAD

G Å M O T D E T U K J E N T E - F R A V R I S T D E T S V A R .

Porntip «Pamela» ARDAM

21 år fra Oslo

UTØYA

Pamela, du var en så god og fantastisk person. Man sier at man tar noe fra enhver venn - fra deg har vi lært at det alltid finnes en løsning, stå for det man mener og at man skal tenke positivt! Du berørte så mange hjerter og var alltid deg selv – en utrolig god venn, snill søster og god datter! Du var så ordentlig og veldig politisk interessert. Vi har skjont at du har hatt det bra på Utøya, da din siste oppdatering på Facebook var at du var på verdens beste øy. Du var en person som var veldig sosial, meget intelligent og likte å være rundt mennesker, så den øya må ha vært perfekt for deg.

Du hadde mange utfordringer, men du taklet dem så bra. Du var en sterk person, og en utrolig skjønn jente med verdens beste latter og det fineste smilet! Og dansen din var bare fantastisk. Du var spesiell, på en bra måte! Ingen var som deg.

En ting skal være sikkert: de menneskene du har møtt har du berørt på en spesiell måte. Man kan ikke sette ord på hvor mye du betydde for mange! Du hadde mange venner og familie som er virkelig glad i deg og håper at hvor enn du er så har du det bra. Du

vil alltid å ha en del av våre hjerter, og minnet om deg vil aldri dø!

Jessica Brinchmann og Andreas Solberg
på vegne av alle vennene

Tove KNUTSEN

56 år fra Oslo

REGJERINGSKVARTALET

Gladjente og godjente, vår egen umistelige, elskede Tove.

Tove så det morsomme i de fleste situasjoner. Frisk, blid og glad. Med en smittende latter og gode replikker. Men aldri på andres bekostning.

Særdeles raus og inkluderende med en egen evne til å se alle, også ukjente, og få dem til å føle seg vel og satt pris på.

Hun skapte trivsel og hygge rundt seg. Musikk, lys, blomster og mennesker. Alt som var levende, levde hun for.

Tove var svært familie kjær. Med sin uforbeholdne og store morskjærighet var hun en omtenksom, dedikert og flott mor for Erlend, og en kjærlig, varm, snill og inspirerende ektefelle for Tor.

Tove hadde vært aktiv i idrett; norgesmester i fotball, krets mester i langrenn, på toppnivå i håndball. Nå var det turer på sykkel og bena hjemme, på fjellet og i utlandet.

Hun elsket å reise, og å være på hytta ved Møsvatn. Hun likte seg svært godt sammen med gode venner. Nøt å lage spennende og god mat, og å slappe av i sofakroken med en god bok og et glass god vin.

Den tiden hun fikk, var så altfor kort. Men hun brukte den godt, og ga oss de beste årene av våre liv.

Erlend og Tor,
sønn og ektemann

Thomas Margido ANTONSEN

16 år fra Oslo

UTØYA

«Vi er en dal med mange ulike kulturer og mange forskjellige mennesker. Vi lærer mye av å være så mange forskjellige kulturer på et sted. Jeg er stolt av å bo i Groruddalen og på Romsås. Det syntes jeg dere alle burde være også!»

Ordene er et utdrag fra Thomas sin 17. mai-tale.

Thomas mente at multikulturen og Groruddalen med hele sitt mangfold er en styrke for vårt samfunn, ikke en tikkende bombe. Det føles ufattelig at Oslo og våre ungdommer skulle angripes av en som stod for noe totalt annet. Med bombe og maskingevær.

Tross hans unge alder var Thomas en ledestjerne. Han ble tidlig med i speideren, og ble fort patruljefører. Han begynte tidlig å interessere seg for politikk. På 15-årsdagen sin, når han kunne bestemme selv, meldte han seg inn i AUF.

Thomas var engasjert i Framfylkingen, og ble for en måned siden valgt inn i sentralstyret som den yngste. Mange vil også huske Thomas som den engasjerte elevrådslederen på Bjøråsen skole.

Vær en god venn, engasjer deg og

vis at du setter pris på det, og de, du har rundt deg. Angrepet var rettet mot vårt demokrati. La oss svare med økt demokrati og deltakelse. Det vil være å hedre Thomas sitt minne.

Anders Roberg-Larsen,
bystyre kandidat for Ap

Mona ABDINUR

18 år fra Oslo

UTØYA

Kjære elskede Mona.

Vi vet ikke hvordan vi kan leve i hverdagen etter at du er borte. Vi må ta en dag av gangen og alle dager vil vi tenke på deg og savne deg. Du var vår glade og sterke søster og datter. Du delte ditt gode humør, ditt pågangsmot, din livsglede og dine talenter med familie og venner. Du elsket mennesker og hadde mange gode venner på Mortensrud/Bjørndal og i hele Oslo. På Mortensrud vil barn, ungdom og voksne huske deg for ditt artisteri på fotballbanen og for ditt saksofonspill i korpset. Din sterke danseglede fikk utløp i dansegruppen Quick. Alle vil huske deg for din gode replikk og din glade latter. Ungdommer vil takke deg for måten du førte venner fra ulike miljøer sammen. For deg betydde rettferdighet, toleranse og demokrati mye. Derfor var arbeid i AUF naturlig for deg. Det var viktig for oss at du også hadde bevart verdiene vi har lært i vår religion og kultur i ditt hjerte. Vakre, elskede datter og søster. Vi kan aldri leve en dag uten å savne deg. Men vi vil ære deg ved å glede oss over alle gode minner fra ditt liv.

Mamma Hodan, Zamzam, Amal, Harun

Kai HAUGE

32 år fra Oslo

REGJERINGSKVARTALET

Jeg traff Kai i 2009. Da drømte han om å åpne egen bar. Og når Kai først satte seg et mål, så nådde han det. I våres – på min bursdag – åpnet han «Blå resept» i Oslo sentrum.

Han drev baren sammen med faren sin, Øyvind Hauge. Og han håpet å få søsteren Kristina til å jobbe der som kokk, slik at det kunne bli en ordentlig familiebedrift.

Kai var en sjarmerende fyr. Han var morsom og spøkefull, men hadde også en sindig og reflektert side. Folk fikk en ro over seg når de var sammen med ham.

Og det gjaldt mange. Kai hadde mange gode venner. Han var en varm person som ville alle rundt seg vel.

På veggen i baren henger et maleri han har laget. Målet var at han etter hvert skulle få mer tid til å male.

Jeg er glad for at ingen hadde noe uoppgjort med Kai. Han hadde en god tone med alle, og jeg vet at veldig mange kommer til å savne ham.

En sangtekst jeg kommer på når jeg tenker på Kai, er Eva Cassidys «Song-bird»:

To you, I would give the world.
To you, I'd never be cold.

*'Cause I feel that when I'm with you
it's all right, I know it's right.
And the songbirds keep singing
like they know the score.
And I love you, I love you, I love you
like never before.*

Linda Mee Thoresen,
kjæreste

Synne RØYNELAND

18 år fra Oslo

UTØYA

Synne var en person som alltid var der for deg. Hun var forståelsesfull, empatisk og kjærlig. Hun hadde alltid en vittig kommentar på lur og kunne få alle til å brøle av latter.

Ingen var, eller vil noen gang være som Synne. Hun er dypt savnet og høyt elsket.

Synne var en av de mest begavede fotografene på mediatrinnet på skolen. Hun var flink til å skrive, elsket musikk og var politisk aktiv.

Jeg minnes hvitvinsflasker på mar-morbord, latter og kaffe på Bare Jazz, dype samtaler med tårer og trøst, dansing i stuen, lykkebrøl i klasserom-met.

På armen hadde hun tatovert ordet «kjærlighet». Slik forklarte hun det i et dikt:

*«Det er morgengry. Det er kram snø under
vintersko med tykke sokker i. Det er munn-
spill og gitar-toner. Det er hjerteskjell på
stranden og tang mellom tærne. Det er
latteren til vennene mine. Det er smil på gata.
Det er jazz om natten. Det er København og
det er Oslo. Det er når jeg med én gang kan
se Orions belte uten å engang lete på natte-
himmelen. Nyvasket sengetøy og nydusjet
kropp. Det er fantastiske kyss.*

*Når alt kommer til alt, så er det det og de
jeg har kjærlighet til, og de som har kjærlig-
het til meg. Det er det som holder meg her,
det er det som løfter meg. Så enkelt er det.»*

Sol Iren Ulvang,
venninne

Jon Vegard LERVÅG

32 år fra Ålesund

REGJERINGSKVARTALET

Jon Vegard Lervåg, født 1979, var opprinnelig fra Ålesund. Han tok utdanning ved Universitetet i Oslo, der han ble master i rettsvitenskap i 2006. I 2010 begynte han i Lovavdelingen i Justisdepartementet, i avdelingens enhet for privatrett. Jon Vegard var ansatt i advokatfirmaet Kluge DA før han begynte i Lovavdelingen. Han hadde et sterkt sosialt engasjement, og var aktiv i Amnesty International, Gatejuristen og Rettspolitisk forening.

Vi har mistet en kjær og høyt verd-satt medarbeider i Jon Vegard. Hans bortgang er et enormt faglig og per-sonlig tap for departementet og kolle-gaene. Jon Vegard var en meget dyk-tig, kunnskapsrik og engasjert jurist. I tillegg var han særdeles sosial og om-gjengelig, og en varm og omsorgsfull person. Når vi minnes Jon Vegard, er det med glede og takknemlighet. Våre varmeste tanker går til Jon Vegards familie og venner. Han vil bli dypt savnet.

Knut Storberget, justisminister
Morten Ruud, departementsråd

Isabel Victoria GREEN SOGN

17 år fra Oslo

UTØYA

Det går ikke en dag uten at vi tenker på deg og savner deg. Du har lyst opp hverdagen vår med smilet ditt og den fantastiske latteren din. Det er blitt et stort hull i vennegjengen, da du var en gledesspreder, og det var nærmest umulig ikke å bli i godt humør i ditt selskap. En solstråle var du!

Da du meldte deg inn i AUF strålte du enda mer. Du fant ditt kall, og livet ble igjen fylt med mening. Du ble leder av Stovner AUF og det gikk vel ikke én uke uten flere politiske sammen- komster. Du var på nesten alle.

Hverdagene tilbrakte du med gode venner på og utenfor AUF-kontoret. Med vennegjengen diskuterte du også politikk, selv om vi ikke alltid var enige innenfor politikken, var vi fortsatt utrolig glade i hverandre. Vi kunne snakke sammen om alt og ingenting, og i vanskelige tider var det alltid enkelt å komme til deg, uansett hva det handlet om.

Vi hadde mange fremtidsplaner sammen, men dessverre ble du tatt fra oss alt for tidlig. Du kommer alltid til å ha en plass i våre hjerter. Vi kommer til å savne deg utrolig mye.

Tusen takk for alle de gode stunde-

ne, latterkrampene og flotte, uforglem- melige minner som vi nå sitter igjen med.

Katrine, Silje, Marie og Suganthan,
venninner

Ida Marie HILL

34 år fra Grue

REGJERINGSKVARTALET

Ida Marie var bosatt i Oslo og var utdannet jurist ved Universitetet i Oslo.

Hun arbeidet i Amnesty International fra november 2003 til april 2004. Deretter begynte hun i Sivilavdelingen i Justisdepartementet mai 2004, og jobbet der i litt over to år før hun begynte å jobbe for FN (UNCHR). Ida Marie jobbet for FN i fire år, først i Tanzania, deretter i Genève. I 2011 kom Ida Marie tilbake til Sivilavdelingen. Etter kort tid begynte hun å jobbe i Justisdepartements Internasjonale sekretariat.

Ida Marie har i hele sin tid i Justisdepartementet vært interessert i, og arbeidet med, internasjonale saker, herunder barnebortføring, rettsanmodninger fra utlandet, internasjonale straffedomstoler og Norges forhold til EU. Hun har også arbeidet med regelverksutvikling.

Vi har mistet Ida Marie, en kjær og høyt verdsatt medarbeider. Det er et enormt tap både faglig og personlig for departementet og for kollegaene som sitter tilbake. Våre tanker går til Ida Maries familie og venner. Vi vil minnes henne med glede og takknemlighet.

Hun vil bli dypt savnet.

*Knut Storberget, justisminister
Morten Ruud, departementsråd*

Marianne SANDVIK

16 år fra Stavanger

UTØYA

Marianne meldte seg inn i AUF for et halvt år siden. Hun trivdes, og blomstret i AUF-miljøet. Men første gang hun var på Utøya, skulle også bli hennes siste.

Det er utrolig vondt for oss venninner at vi aldri skal se henne igjen. Hun var så snill og omtenksum, stilte alltid opp for andre som trengte støtte. Hun var målbevisst, og jobbet svært hardt for å oppnå sine mål. Hun imponerte oss gang på gang, hvor mye hun vokste. På mange måter var hun den ansvarlige i gjengen.

Samtidig kjenner vi henne som en veldig livsglad jente. Hun fant på mye «lått og løye» sammen med oss. Om sommeren var det besøk i Kongeparken, det var tradisjon, hvert eneste år.

Marianne var som en søster. Vi gjorde alt sammen, både på skolen og i fritiden. Hun var en herlig jente, en fantastisk bestevenn, høyt elsket.

Vi hadde så mange planer for hva vi skulle gjøre i årene framover. Vi gledet oss til videregående skole, Marianne skulle gå på helse- og sosialfag på Jåttå. Det passet godt med interessene hennes, og den omsorgsfulle personen hun var.

Det er umulig å forstå at Marianne aldri skal komme smilende mot oss mer. Ufattelig at hun som var så snill, skulle bli offer for slik ondskap.

Vi vil alltid huske henne som den gode, snille og omsorgsfulle venninnen hun var.

Malin Dahle Olsen og Nimco Elmi, bestevenninner

Sondre Furseth DALE

17 år fra Haugesund

UTØYA

Sondre Furseth Dale er gått bort. Haugesunds unge, fruktbare musikk-miljø har mistet en av sine beste gjødslere, skapere og ryttere.

Sondre var et reflektert menneske og en tenkende musiker. En rockens øyesten, ekte vare, som formidlet sine oppdagelser, både politiske og musikal-ske, med kraft og følsomhet. Og alltid med øye for å lære. Jeg tror Sondre levde for de fineste verdiene rock-musikk og kultur har å by på. Det progressive, og ikke destruktive. Sist-nevnte ble han et offer for.

Det var ingen overraskelse for meg at han var et politisk og samfunnsen-gasjert menneske. Artister som har noe å melde og gi, er ofte det. Sondre hadde en finger med i spillet i mye av det som skjedde. Fordi han hadde noe å si. Jeg møtte Sondres foreldre etter tragedien. De kunne fortelle meg at sønnen deres hadde et sterkt og nært forhold til meg som journalist. Det er sterkt å høre. Jeg ble ydmyk, og veldig, veldig stolt. Jeg ser fortsatt opp til hans unge, fryktløse mot.

Sondre var spesielt aktiv i Hauge-sund. Som AUF-er trodde han på respekt og debatt, som rocker satset

han på inspirert larm. Det er ikke småtterier.

I kveld skal jeg spille et av favoritt-bandene våre veldig høyt på stereoan-legget mitt. Må du høre godt etter, Sondre.

Roar Eskild Jacobsen, journalist i Haugesunds Avis

Rafal YASIN

20 år fra Egersund

UTØYA

Rafal var en elskverdig person. Det gikk aldri en dag der vi ikke så hen-ne smile. En mer glad person fantes ikke. Hennes engasjement for politikk var inspirerende. Hun er grunnen til at vi aldri vil gi oss. Den modige jenta hadde en god fremtid foran seg. Hen-nens drøm var å gå på skole med norsk ungdom. Deretter få seg god utdan-ning, karriere og en familie. Hun var så lykkelig over å få sjansen til dette her i Norge.

For et år siden not vi sommeren sammen. Det var sol, latter og lykke. Slike minner vil alltid være med oss. Ikke minst husker vi hennes sterke ønske om å bidra til å bygge videre det samfunnet hun hadde blitt en del av, noe som kom godt frem gjennom hennes politiske deltakelse i AUF. Hun var i startfasen av sitt politiske enga-sjement og hadde ennå ikke rukket å ta på seg så mange formelle verv, men var en svært levende del av miljøet i Dalane AUF.

Vi vil aldri glemme det norske flag-get i vinduet til familien Yasin. Deres nydelige datter er borte. Vi har aldri kjent en person som setter så stor pris på demokratiet og ytringsfrihet som

henne. Norge var hennes nye hjem. På kort tid ble vi alle glad i Rafal. Hennes følelser og kjærighet for Norge vil aldri bli glemt.

Frida Ripland Moberg, venninne

Hanne Kristine FRIDTUN

19 år fra Stryn

UTØYA

Omsorgsfull, positiv og engasjert. Eit menneske med meir entusiasme og livsglede er det vanskeleg å finne. Hanne Kristine møtte alle med eit smil - uansett. Ho hadde den eigenskapen at ho kunne gjere sjølv den mest grå og triste kvardagen om til ein solskinsdag.

Uansett kva ho skulle gjere, la ho flid i arbeidet sitt. Fekk ho ei oppgåve, kunne du vere sikker på at det blei gjort. Hanne Kristine sitt hjerte hadde plass til alle. Ein trengde ikkje å ha tilbrakt mykje tid i lag med Hanne Kristine, før ein vart glad i denne sprudlande, varme og rause jenta. Ingen blei ekskludert og alle kjende seg velkommen!

I februar 2011 vart ho fylkesleiar i AUF i Sogn og Fjordane. Hanne Kristine blei politisk aktiv fordi ho ønska å påverke, og fordi ho ønska å utgjere ein forskjell! Hanne Kristine tenkte alltid på andre og all hennar godheit viste nettopp dette. Dette gjaldt også politisk. Sakene ho brann særleg for var kulturtilbod, kollektivtransport, helsepolitikk og likestilling. Ho meinte mangfald var viktig, og at vi igjennom eit godt kulturtilbod kunne gjere livet meir fargerikt. Hanne Kristine kjempa

dei svake si sak og sa sjølv at ho ville gå i bresjen for å finne gode løysningar for dei svakaste i samfunnet.

Hanne Kristine var der for alle. Og det er store tomrom å fylle no når ho ikkje lenger er her.

Maria Hovland Faye, god venninne og kollega

Sondre KJØREN

17 år fra Orkdal

UTØYA

Fredag 22. juli ble en av Orkdals flotteste ungdommer frarøvet livet. Men til tross for sin unge alder rakk Sondre Kjøren å sette dype spor. Han ga så mye av seg selv. Han var snill, omtenkstom, morsom og veldig lett å bli glad i.

Det siste halvåret gjorde Sondre seg sterkt bemerket som leder i ungdomsrådet, og kommunen opplevde et ungdommelig engasjement man knapt hadde sett maken til. Sondres ukuelige entusiasme ble avgjørende for at det ble idrettshall på Follo og festival i Vannspeilet. Både festivalen og hallen vil stå som monumenter over Sondre. Han var også sterkt engasjert i å kjempe mot grendestriden i hjembygda.

Han hadde håpet å komme nær favorittlaget Liverpool da han skulle ta neste skoleår i Storbritannia. Skuffelsen var stor da han fikk vertsfamilie i Skottland. Men humøret steg da han fant ut at Liverpool ikke lå altfor langt unna med tog, og at de skotske dame-ne var finere enn de engelske.

Men først skulle han til Utøya, og møte nye og gamle venner i AUF.

Sondre kom aldri hjem. Et vakkert menneske har forlatt oss. Men vi vil

alltid huske de varme, brune øynene og det nydelige smilet.

Men aller vakrest var han innvendig. Derfor er vi så mange som gråter over hans bortgang.

Catharina Morken, for familien

Snorre HALLER

30 år fra Trondheim

UTØYA

Snorre Haller fra Trondheim var faglært maler og var på Utøya som representant for Fellesforbundet da han fredag 22. juli ble drept i tragedien som rammet oss alle.

Som maler var han et aktivt medlem i Malernes fagforening, hvor han siden 2008 hadde vært styremedlem. Snorre var medlem av Fellesforbundets sentrale ungdomsutvalg og medlem av LOs ungdomsutvalg i Sør-Trøndelag. Snorre var også klubbleder på bedriften han jobbet.

På Utøya ville Snorre rekruttere enda flere til LO-familien. Han så det som naturlig at man skulle være medlem i både fagforening og partiet. Han ville rekruttere flere unge til å ta på seg verv i fagbevegelsen. Snorre døde med andre ord midt i en aktiv gjerning for noe han trodde på.

Som menneske var Snorre engasjert, rettferdig, snill, raus og rolig. Han var full av omsorg for andre mennesker, og var en person som først og fremst tenkte på andre framfor seg selv.

Foruten sitt faglige og politiske engasjement var Snorre sosialt anlagt, og trivdes godt i lag med venner. Men han kunne også søke stillheten, men da

helst i selskap med fiskestanga. Våre tanker går i dag til hans nærmeste pårørende og til hans mange venner.

Vi lyser fred over Snorre Hallers minne!

Arve Bakke, forbundsleder Fellesforbundet Jan Thore Martinsen, nær venn

Gizem DOGAN

17 år fra Trondheim

UTØYA

Gizem var svært fargerik på alle måter. Med sin multikulturelle bakgrunn var hun i stand til å leve seg inn alle disse kulturene på en utmerket måte. Et unikt og praktisk eksempel på det multikulturelle og mangfoldige Norge!

Allerede som 17-åring hadde hun utmerket seg på den politiske arena, personlig anså jeg henne som et naturlig politisk talent. Hun jobbet fra hjertet for en verden til det beste for deg og meg, uansett bakgrunn, tro, hudfarge, og etnisk bakgrunn.

Blant annet engasjerte hun seg sterkt for det palestinske folket og drømte om å være med en nødhjelpskonvoi til Gaza. Blant hennes store politiske idoler var næringsminister Trond Giske og Tyrkias statsminister Recep Tayyip Erdogan.

Hennes glade og humorfylte hverdag var preget av lidenskapen til og drømmen om demokrati, solidaritet, toleranse og mangfold.

Terroren skal ikke skremme oss. Terroren skal ikke stoppe oss. Vår siste plikt ovenfor Gizem samt de andre døde og skadede etter tragedien på Utøya og i Oslo, er at vi skal love et

sterkt mot til å jobbe for enda mere demokrati, toleranse og åpenhet!

Gizem Dogan og mange andre av våre fremtidige håp og ledere ble helter selv i deres arbeid mot en bedre hverdag for hele menneskeheten.

Ilknur Tung, Gizems kusine

” Vi har valgt å besvare grusomhet med na

ærhhet. Vi har valgt å møte hat med samhold.

KRONPRINS HAAKON

S O L S K I N N O G B R Ø D O G Å N D E I E S A V A L L E .

Håkon ØDEGAARD

17 år fra Trondheim

UTØYA

Det var lett å like Håkon. Han ble bare 17 år, men rakk å sette spor. Han var umistelig, men mye fra Håkon bæres videre!

Håkon var musikk. Han spilte tuba i korps og på videregående, og var bassist i band eller på konfirmantenes musikal i kirka. Store helter var jazztubaist Kristoffer Lo, eller rockebandet 22. I deilige døgn på Utøya før udåden, var «Håkons ønskekonsert» et begrep.

Musikk er også å lytte, ta til seg, og å finne sitt uttrykk. Håkon kunne se og lytte til andre som trengte ham, i korpset, på konfirmantleir, eller blant venner. På Utøya var han en god lytter til Gro, Gahr Støre og Datarock. Og så hadde han sin stil. Med Palestina-skjerf, eller den enorme T-skjorta med plass for mange, i dobbel forstand. Og han fant en tro.

Det føltes hellig for mamma Hanne da Håkon ble født. Han sang før han snakket. Fikk et nært forhold til sin gode storesøster Ida. Håkon utviklet en sterk omsorg for andre, og pappa Tor tror han ville spurt oss nå: -Hvordan går det med dere?

Det gjør vondt. Og vi skal ikke forstå. Vi kan kjenne takknemlighet for

gode minner med Håkon. Men også sorg for alt som var ugjort.

Steinar Leirvik, prest i Byåsen kirke

Rolf Christopher Johansen PERREAU

25 år fra Malvik

UTØYA

Rolf Christopher gjorde inntrykk på de fleste han møtte. Han hadde et glimt i øyet, en sjelden evne til å bli engasjert og til å engasjere andre. Han var alltid omsorgsfull og tilstede for folk.

Han kom fra et tospråklig hjem, med norsk mor og fransk far, snakket begge språk og hadde sterk tilknytning til begge sine hjemland. Som liten gutt bodde han i Tromsø hvor han tidlig viste sine sosiale evner og sin evne til å snakke med alle. Han hadde daglig kontakt med de gamle i vår familie. Han hadde en egen evne til å uttrykke kjærlighet og kunne ringe familie eller venner bare for å si at han var glad dem og for å høre hvordan det gikk.

Engasjementet og omsorgen for andre brakte Rolf Christopher tidlig inn i politikken og AUF. Her fikk han raskt en sentral posisjon som fylkessekretær og leder for AUF i Sør-Trøndelag. Han elsket å diskutere ting og var kjent som en glitrende debattant, men var også god til å lytte.

Han var en utrettelig organisator og hadde en egen evne til å sette politiken ut i praksis. For eksempel kunne han møte opp hos Norsk Folkehjelp og

be om bøsser for så å stille seg opp på egen hånd og samle inn penger til et godt formål. Rolf Christopher har rekruttert og inspirert utallige til politisk arbeid.

Ingrid J. Aune, søskenbarn på vegne av familien

Silje Merete FJELLBU

17 år fra Rjukan

UTØYA

Du var den som omfavnet de fleste. Hadde et smil på lur og en klem til de som kom din vei. Håndhilsing var, etter din mening, for amatører!

Jazzercise og fotografering var din store lidenskap. Vi sitter igjen med mange flotte minner på grunn av din glede for dette.

Det er så mye å savne: De glitrende øynene. Det glade smilet. Klemmen. Varmen i stemmen. Hormonrykka (vi snakker om en 17-åring...). De store tårene når livet føltes urettferdig.

Vi sitter igjen med et hull i bar-nerekken. Storebror har mistet sin plagsomme lillesøster han var så glad i, lillesøster har mistet sin læremester i jentelivets underfundigheter. De herlige slåsskampene på stuegulvet vil nå ha en deltaker for lite...

Kjærligheten til Roy var stor. Plane-ne mange. Hybelliv i første omgang, barn om noen år. Slekstreet var saumfart og du hadde funnet navn du likte – men disse lå langt inn i fremtiden.

En fremtid du ble frarøvet på grunn av en gal manns fantasier om hvordan verden etter hans mening burde være...

Vi lover deg, jenta vår; vi skal gjøre

vårt beste for å føre din livsglede videre.

Randi, Geir, Kim-André og Linn Marika, familien

Eivind HOVDEN

15 år fra Tokke

UTØYA

Eivind Hovden var lenge savnet. Vi har håpet i det lengste, og det er med dyp sorg vi nå erkjenner at vi har mistet ham.

Han var den eneste AUF'eren fra Vest-Telemark på Utøya i år. Han var også blant de yngste, bare 15 år gammel. Likevel gledet han seg, og var ikke redd for å reise alene.

Bare ei uke før Utøya meldte han seg inn i partiet. På sms til Lene Vågs-lid, skrev han: «sei i frå om det er noko eg kan hjelpe til med då!». Han gledet seg til å drive valgkamp. Det er så kort tid siden, så nært, men likevel så fjernt.

Han sa selv at han var motstander av privatisering av skole og opptatt av likestilling. Hjertesaker for ham. Hjertesaker for AUF og Arbeiderpartiet. Han spilte også gitar og sang, var en fantastisk entertainer. Eivind smilte mye, var omtensom og hjelpsom. Han beskrives som en fantastisk elev, svært dyktig, uredt og morsom.

Det siste Lene skrev til Eivind var: «Velkommen i partiet, kos deg så mykje på Utøya, og hels Telemarks-delegasjonen frå meg.» Han svarte: «Takk, det skal eg gjere Lene! Me

snakkast:»

Det er vondt å tenke på at vi aldri igjen får snakke med ham. Han var en av mange roser vi mistet på Utøya, og savnet er nesten ikke til å bære. Vi skal aldri glemme ham.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Simon SÆBØ

18 år fra Salangen

UTØYA

Simon ble født i Kirkenes. Etter fire fine år i vakre Sør-Varanger, flyttet familien til Salangen.

Engasjementet for samfunnsliv, og det som gjør samfunnet bedre, startet tidlig for Simon. Som 13-åring fikk han være med til Tromsø på ungdommens fylkesråd. Det påfølgende medlemskapet i AUF ble starten på et eventyr av vennskap, engasjement og læring som betydde svært mye.

Landsmøtet i Ap i 2009 ble ett av de store politiske høydepunktene. Der fikk han møte sine forbilder og delta på 70-årsdagen til ett av dem, Gro Harlem Brundtland. Det gjorde dypt inntrykk å bli tatt på alvor, til tross for hans unge alder.

Også i Salangen har Simon fått være med å bidra til et bedre ungdomsmiljø, blant annet gjennom idrett, ungdomsrådet og som engasjert elev på skolen.

Ord kan ikke få frem savnet vi føler og kommer til å ha for bestandig. Vi vil likevel ikke bruke tiden på hat og destruktive krefter. I respekt for Simon vil vi prøve å føre videre noe av det han sto for: Omtanke for andre, respekt for medmennesker, troen på

fellesskapet, den enkeltes betydning for dem rundt seg, og at det er mulig å bygge bro på tvers av alder og kulturforskjeller.

Vi vil lyse fred over Simons minne og alltid ha han med oss, både i våre tanker og i våre gjerninger.

Familien

Anders KRISTIANSEN

18 år fra Bardu

UTØYA

Anders arvet sitt fantastiske smil fra sin mamma. Og sine snille øyne fra sin pappa. I 18 år spredte Anders glede, humor og omsorg overalt hvor han beveget seg. For Anders elsket mennesker. Han elsket livet. Og han elsket politikk.

Jeg møtte Anders da han var 16 år. Han gjorde et dypt inntrykk med sin utstråling og et uvanlig sterkt samfunnsengasjement. Han elsket 17. mai, Grunnloven, Kongehuset og Fylkeskommunen. Det amerikanske presidentvalget var like viktig som det lokale eldresenteret.

Som leder i AUF og i Ungdommens fylkesråd var han et forbilde for andre. Ansvarsfull, raus og morsom.

Rettferdighetssansen var stor. Han nølte ikke med å påpeke urettferdighet med et bestemt «Unnskyld DÆ!!».. Han skilte ikke mellom høy og lav eller partifarger. Det var mennesket han var opptatt av. Gjennom vervet i Ungdommens fylkesråd, ble Fylkeshuset hans andre hjem. Han var på fornavn med alle - fra de ansatte i trykkeriet til Fylkesmannen. Anders sjarmerte alle han møtte med sine snille øyne og sitt store smil.

Familien har mistet en kjær bror og sønn. Landet har mistet et politisk talent. Vi er mange som sørger over tapet av en god venn.

Han falt på post.
Hvil i fred, kjære Anders.

Lene Hansen,
venn av Anders og familien

Gunnar LINAKER

23 år fra Bardu

UTØYA

Den store bamsen med det store hjertet

I dyp sorg kjenner vi også gleden for vår sønn og bror. Gleden over barndom og ungdom, gleden over gode stunder. Gleden over å se et engasjement for omgivelsene. Gleden over å se hans omsorg. Hanne sin kjære storebror og gode venn, som gav trygghet og vern helt til det siste. Gunnar vil alltid være hos oss, slik han alltid var for andre. Det er med stolthet vi husker ham, det er med stolthet vi kjenner at hans liv og død ikke er forjeves, ikke skal være uten mening. Hans død vekker kjærlighet og varme. Gunnar og alle ofrene på Utøya var sammen om det de trodde på; fellesskap, demokrati og solidaritet. Nå er Gunnar død. Hans unge liv fikk betydning mer enn noen kan håpe på. Tårene vil fortsette å komme, sorgen, tristheten, savnet over Gunnar vil være der i resten av våre liv. Vi tror Gunnar har fått fred. At vi en gang skal møtes igjen. Til da vil hans gode minne være med oss. Takk kjære sønn og storebror!

Inger, Roald og Hanne

Johannes BUØ

14 år fra Mandal/Svalbard

UTØYA

I dag gråter Svalbard. Vi gråt i går og vi vil gråte i morgen. Men i sorgen vil vi minnes, og vi vil smile ved minnene. For Johannes var en gutt det var lett å bli glad i.

Hans lune humor gjorde ham til en ekte gledesspreder, en som kunne snu det kjedelige til noe morsomt.

Med sitt rolige og diplomatiske vesen og humoristiske sans ble Johannes et naturlig samlingspunkt i venneflokken.

Han hadde et stort hjerte, var hensynsfull og stilte alltid opp når noen trengte hjelp. Han var en god venn.

Han hadde dette gode, lure smilet som gikk rett hjem hos alle som kjente ham.

Johannes var nysgjerrig på livet. Erfaringer fra utenlandsreiser, både med familien og gjennom CISV, vekket interessen for andre kulturer og for samfunnsaktuelle spørsmål.

Det var naturlig for Johannes å ta ledelse og vise ansvar på skolen. Han var et positivt faglig forbilde.

Livet på Svalbard ga Johannes mange nye perspektiver og interesser. Han var styremedlem i Longyerbyen AUF. I Svalbardhallen trente han judo.

Han likte hunder, og som ungdommer flest i Longyearbyen elsket han snøscooter. Han gledet seg allerede til neste vinter.

Johannes vil bli dypt savnet. Vi lyser fred over Johannes Buøs minne.

Mari Tefre, ungdomskonsulent
Aimée Lind Adamiak, lærer
Tore Ørjasæter, kateket

Syvert KNUDSEN

17 år, fra Lyngdal

UTØYA

Det finnes noen mennesker som umiddelbart gir deg et positivt inntrykk, som sprudler av livsglede og pågangsmot. Syvert Knudsen var et slikt menneske.

Han var medlem i Mandal AUF da han kom til oss i Lyngdal for å starte et AUF i hjemkommunen sin. Han var den typen menneske som ikke lot seg stoppe, men gikk på med krum hals samtidig som entusiasmen smittet over på oss eldre.

Jeg hadde gleden av å samarbeide med ham om planene for å bygge et politisk miljø i Lyngdal og forberede den kommende valgkampen da han fortalte at han ikke kunne være med på valgkampåpningen som skulle starte den 23. Han skulle til Utøya for å lære mer, og for å treffe kamerater. Så skulle han komme tilbake for å kjempe for hjertesakene: Flere læringsplasser, bedre skoler og opprusting av den lokale ungdomsklubben.

Samtidig ville han bruke valgkampen til å rekruttere medlemmer til sitt nystartede Lyngdal AUF. Så ble det ikke slik.

Jeg vet at Syvert helt til det siste var oppglødd og ivrig etter å komme i

gang og jobbe i valgkampen. Han nådde aldri dit, men vi skal ta med livsgleden og entusiasmen hans videre og skal fortsette det arbeidet han begynte for å skape et politisk ungdomsmiljø i Lyngdal.

Bjørn Bækkelund,
leder Lyngdal Arbeiderparti

Torjus Jakobsen BLATTMANN

17 år fra Kristiansand

UTØYA

Torjus Jakobsen Blattmann døde fordi han trodde på noe. Det er vanskelig å fatte, og det er dypt urettferdig. Ingen ord kan bringe ham tilbake. Men som en fattig trøst kan de minne oss om hvem han var, og være med på å hedre hans minne.

Torjus likte seg på Utøya, og på årets leir ble han godt kjent med Syvert Knudsen. De to 17-åringene hadde blant annet en felles interesses i musikk. Nå er de begge døde. Det er uutholdelig vondt.

En av grunnene til at Torjus ble aktiv i AUF var at han brant for et inkluderende og flerkulturelt samfunn. Torjus satt i styret i Kristiansand AUF. I partiet og AUF er han kjent for sitt utrolig gode humor. Han var også veldig inkluderende, for Torjus gikk prat og praksis hånd i hånd.

Torjus ønsket å bli barne- og ungdomsarbeider. I vår var han utplassert i småbarnsavdelinga i Hellinga barnehage i Kristiansand, der han selv gikk som barn. Der har Torjus mange bitte små venner. At de ikke får leke og lære mer med Torjus er vondt å bære.

Over hele landet har folk søkt til gater og torg, kirker og moskeer, i

sympati med de berørte og avsky for voldshandlingene. I Kristiansand møtte 15 000 opp.

Midt i tragedien opplever vi at mulighetene til å skape et mer inkluderende samfunn kan være bedre enn noen gang. Vi savner deg, Torjus.

Ledelsen i Ap og AUF

Maria Maagerø JOHANNÆSEN

17 år fra Nøtterøy

UTØYA

Maria
Vår kjære, kjære Maria.
Elskelig, enestående, umistelig.
Maria var så god og glad og vakker.
Seg selv - fullt og helt.
Maria elsket dans, musikk, teater.
Våget livet - våget drømme.
Maria var rettferdighet. Lojalitet.
Trofast venn. Familiekjær.
Maria vant en plass i manges hjerter.
Åpnet sitt til de som ville inn.
Maria. Evig nær og full av kjærlighet.
Gjennom godhet skal vi minnes deg
og leve videre.

Takk til alle som har kjent og delt vår sorg

Mamma
Pappa
Mads
Kristin

Birgitte SMETBAK

15 år fra Nøtterøy

UTØYA

Birgitte var ei varm, god og kjærlig jente. Som de fleste andre gråt hun da hun ble født. Men etter denne dagen var det få tårer, for hun var ei tøff jente med vilje og mot. Ei jente med livsglede, energi og humor, og et stort hjerte for andre. Navnet hennes betyr «høy og mektig» eller «styrke og kraft» og dette beskriver henne godt.

Hun vokste opp i Drammen. Barnedomsårene var preget av fisketurer og sykling. Sommerens store høydepunkt var den årlige St. Hans-feiringen på Bekkestranda. Hjemme var hun også en veldig aktiv kjøkkenassistent, og koste seg i timevis med å lage mat sammen med Mona.

Birgitte hadde også en rolig og kreativ side. Hun likte å synge og spille gitar. Kirkekor, skuespill og konserter var andre interesser.

Hun var i tillegg samfunnsengasjert og var aktiv i ungdomskaféen Quasimodo. Hun viste stor omsorg for de rundt seg og var elsket av mange.

Birgitte ble brått og brutalt revet bort fra alt og alle. Pappas lille engel vil for alltid ha en stor plass i mitt hjerte. Vi vil ta vare på minnene om vår alles kjære edelsten.

All styrke, kraft og makt som navnet hennes tilsier, vil være nødvendig for å stå i sorgen over tapet av henne. Fred være med henne i all tid.

Jarl Robert Christensen
far

Benedichte Vatndal NILSEN

15 år fra Tønsberg

UTØYA

Benedichte ble bare 15 år. Hun var en flott og utadvent jente. En som alltid spredte positivitet og glede. Hun hadde planer for fremtiden. Til høsten skulle hun begynne på Færder videregående skoles design og håndverklinjé.

Hun fikk ikke realisert sine planer og vi får ikke lenger ta del i den glede hun omga seg med. Benedichte ble revet bort fra sine kjære så alt for tidlig. Våre tanker går til hennes nærmeste pårørende og nære venner som har opplevd en tragedie vi knapt kan fatte og forstå.

Dette var Benedichtes andre sommerleir på Utøya. Hun storkoste seg på fjorårets leir og gledet seg til årets. Ungdommene på Utøya trodde på styrken i å stå sammen. De sto sammen for rettferdighet og solidaritet. Nå står vi sammen med de som sto Benedichte nærmest og deler sorgen.

De gode minnene om Benedichte vil vi ta med oss i all fremtid.

Vi lyser fred over Benedichte Vatndal Nilsens minne.

Ledelsen i Arbeiderpartiet og AUF

Så tomt og stille,
så trist her hjemme
Når den vi elsket,
forlatt oss har
Ei mer vi hører
din kjære stemme,
Men vi vil minnes
deg slik du var.

Familien

Andrine Bakkene ESPELAND

17 år fra Sarpsborg

UTØYA

Andrine hadde ei fantastisk tid bak seg, og hun hadde enorme forventninger til Utøya. Hun hadde funnet mange venner i AUF-miljøet, fått bedre karakterer enn noen gang og gledet seg til å bli konditor. Høstens valgkamp ville bli kjempeartig, og alt i AUF-regi ville fortsette å være helt topp.

Sånn hadde det ikke alltid vært. Andrine ville gjerne ha venner. For noen av dem stilte hun opp og forsøkte å støtte dem når de ble plaget. Følgene ble at de Andrine forsøkte å snakke til, forsvant. Fortsatt hadde hun god kontakt med Emma og Cecilie fra grunnskolen, og i tillegg fått nye venner på Glemmen videregående og i AUF.

Vi syntes av og til at Andrine var nokså sta og litt for tilbakelent og bedagelig. Etter hvert gjorde brillen og senere linser at hun så godt og fikk opp lesehastigheten. Hun ble en lesehest, spilte litt teater og likte godt teaterbesøk og konserter.

Samfunnsfag var favoritten, og hun var godt orientert. AUF ble kombinasjonen av samfunnsfag og engasjement. På Facebook kan vi lese at hun rågledet seg til «Sommerens vakreste

eventyr» – Utøya, og det vet vi at det ble – helt til...

Livet var ikke alltid like lett, men de siste månedene i Andrines liv var en festreise og er blant god-minnene vi nå tar vare på.

Hildur og Henning Bakkene,
søster og pappa

Anne Lise HOLTER

51 år fra Våler

REGJERINGSKVARTALET

Det var med sjokk at vi på lørdag morgen mottok det triste budskapet om at vår gode skyttervenn Anne Lise Holter var gått bort. Anne Lise var en aktiv og blid person, som var veldig engasjert når det gjaldt mannen og barnas hobby. De hadde mange idretter å forholde seg til, og var nesten alltid på farten.

Med 3 barn og så mange idretter var det utrolig at hun fikk tiden til å strekke til.

Hun var også en ivrig turmarsj-gåer, der hun samlet familien minst en gang i uken for å gå en tur sammen. Som medlem fra Moss og Våler skytterlag var hun alltid engasjert når vi hadde egne stevner og samlinger. Hun var aldri vanskelig å spørre om en tjeneste.

Vi i Moss og Våler skytterlag vil savne henne på det dypeste.

Vi lyser fred over hennes minne!
Hilsen i fra skyttervennene.

Moss og Våler skytterlag

Bendik Rosnæs ELLINGSEN

18 år fra Rygge

UTØYA

På Utøya ble vår kjære sønn, bror, barnebarn, fetter, nevø og kamerat, Bendik, tatt fra oss. Minnene er mange. Vi husker godt alle familieselskapene, med konkurranser i medisterkakespising, vitsekonkurranser som han alltid vant, eller PlayStation-maraton med den yngste fetteren.

Etter hvert som Bendik ble mer interessert i politikk ble det også til at vi ofte diskuterte politikk. Det var heftige diskusjoner, men Bendik avsluttet alltid med vennskap.

Bendik var en god venn, med omtanke og mange smil som vi vil savne. Han var alltid midt blant oss, og vi trodde han alltid kom til å være der i fremtiden – vi skulle jo alle gifte oss, få barn og bli gamle sammen.

Han har alltid hatt mange baller i luften, men selv i en hektisk hverdag var han alltid klar for en liten prat, noen varme klemmer og litt moro. Bendik var en man kunne ha det gøy med, han var det fødte entertainer!

På skolen var Bendik alltid flink, han fikk gode karakterer. Vi beundrer ham dypt for hvordan han kunne stå foran forsamlinger, sterk og selvsikker.

Nå står det en tom stol her, men

hjertene våre et blitt fylt av gode minner. Han er borte, savnet, men aldri glemt. Fred over Bendiks minne.

Familien

Eva Kathinka LÜTKEN

17 år fra Sarpsborg

UTØYA

Kjæreste hjertet mitt. 03.0794 gråt jeg av glede. En jente, min lille solstråle. En tidlig viljesterk jente, følsom, hissig men ubeskrivelig morsom. De første sju år i Bærum med ballett og hestene du var så glad i. Så til Danmark i to år med sport og en flott familie. Etter det til Østfold hvor du ble en av initiativtagerne til cheerleading som du brant for, og politisk engasjert. Noen harde tider, mange utfordringer - helt umulige uten sterke deg. Ord kan ikke beskrive hvor utrolig flott du var. Du brente for og støttet alle, og energien din satte alle pris på. Ufattelig at dette skulle skje deg som hadde livet foran deg.

Mamma

Ord blir så fattige, min engel. Det er så uendelig trist at du gikk bort fra oss så altfor tidlig. Du hadde nettopp fylt 17 år og hadde hele livet foran deg. Du hadde så mange tanker om fremtiden - om hva du ville gjøre og oppleve. Du var en uredd gladjente som tok utfordringer på strak arm, og viste stor omtanke og sjenerøsitet overfor andre.

Jeg var så utrolig glad i deg, og kjærligheten til deg vil leve videre. Selv om du var helt umistelig, ble du brutalt revet fra oss. Men minnene kan ingen ta fra oss, og du vil alltid være i våre hjerter og i våre tanker.

Savnet etter deg er så uendelig stort.

Pappa

Lejla SELACI

17 år fra Fredrikstad

UTØYA

Det uforståelige og tragiske har skjedd. Vår alles kjære Lejla Selaci var blant de omkomne etter den tragiske hendelsen på Utøya. Lejla var en fantastisk person man bare måtte bli glad i. Hvis du møtte Lejla, glemte du henne aldri igjen. Hun var alltid positiv og blid, kunne også være bestemt, men hun var alltid rettferdig mot alle. Hun hadde mange gode egenskaper som gjorde henne til en fantastisk leder av Fredrikstad AUF, jeg var stolt av å ha henne som vår leder.

Det var både min og Lejla sin første tur til Utøya, vi hadde gledet oss enormt til å få oppleve sommerens vakreste eventyr, alle snakket så positivt om Utøya, så denne turen måtte jo bare bli fantastisk. Vi hadde noen herlige dager før det uvirkelige inntraff.

Skjønnte fort at Lejla hadde et utrolig konkurranseinstinkt, spesielt når det kom til idrett. Hun likte virkelig ikke å tape, men hun var ikke langsint. Etter noen minutter var hun tilbake til sitt vanlige jeg - bare blid og positiv.

Lejla var et samlingspunkt for venner og familie, og det gjør ubeskrivelig

vondt å miste en så fantastisk jente. Vi skal tilbake på Utøya igjen, og da vil Lejla være med oss i våre hjerter.

Jaran Berg, venn og styremedlem i Fredrikstad AUF

Elistabeth Trønnes LIE

16 år fra Halden

UTØYA

Den 22. juli var AP, AUF og Norge under angrep. Det ble tatt 77 menneskeliv, blant dem vårt styremedlem Elisabeth Trønnes Lie. Elisabeth var Haldens lille rose. Hun hadde et vakker smil som hun delte med alle rundt seg. Aldri redd for å vise omsorg. Hun var utrolig snill og trengte aldri å bevisse dette ved å si det alle ville høre. Hun var ærlig og innsiktsfull. Mer enn gjerne tok hun seg av de som holdt seg for seg selv, løftet dem opp og fikk dem til å føle seg vel og trygge på seg selv. Elisabeth kunne lyse opp et helt rom med sitt nærvær. Det var ingen som kunne måle seg med hennes utstråling av varme og kjærlighet. Hun var den vakreste av oss alle, ikke på grunn av det nydelige ansiktet hennes, men på grunn av alt hun ga oss. Hun var en fantastisk venn, datter, søster og kjæreste, og hun vil minnes med varme og glede. For å ære henne, bøyer vi våre hoder og gråter, men til hennes minne skal vi også fortsette vår virksomhet for et mer inkluderende samfunn. Våre tanker går til familien som er hardt rammet av hendelsene den 22. juli. Elisabeth, du var en engel i for-

kledning, og jeg håper du vet hvor høyt du er elsket og savnet. Til vi sees igjen.

Julia Sofie Rosseland Hansen Leder i Halden AUF

Andreas EDVARDSEN

18 år fra Sarpsborg

UTØYA

Det er fortsatt uvirkelig at du ikke kommer inn døra og roper «hællæ»; vi vil bare at du skal komme tilbake og rote litt, spille musikken din, høre latteren din og gi deg en klem i ny og ne. Du betydde så mye for så mange mennesker. Du aner ikke hvor mye vi har sittet sammen med mange av dine flotte venner og grått over savnet av deg og ledd av alle de rare tingene dere gjorde. Du har tatt med deg mange hemmeligheter som ble betrodde deg; de ble hos deg som du lovet dine venner!

Vi hørte musikken din i gata før vi så bilen din komme kjørende, nå må naboene spille sin egen musikk. At du plaga håndballgutta på vei til trening med det hardeste du hadde måtte de bare finne seg i. Men du hadde mye forskjellig og fin musikk Andreas, med mange flotte tekster. Hjemme her savner vi å høre deg spille på gitaren din, og det vet vi og mange av vennene dine gjør.

Du var kunnskapsrik, reflektert og hadde gode argumenter. Å diskutere med deg var en kamp vi ofte tapte.

Du hadde hele livet foran deg; ufattelig at du skulle bli revet fra oss på en

så brutal måte. Ønsker du bare kunne sitte på stolen din på kjøkkenet, ligge trygt i senga di eller henslengt på sofaen i stua.

Vi savner deg sånn du kjære, flotte gutten vår. Vi er så stolt av deg! Sov godt

Mamma og pappa

Tamta LIPARTELLIANI

23 år fra Georgia

UTØYA

Tamta var medlem av ungdomsorganisasjonen til Georgias sosialistparti, «Young Socialist of Georgia», der hun var internasjonal leder i sitt distrikt. Hun kjempet for det hun karakteriserte som «sann sosialisme».

Til Utøya kom hun for å lære, og knytte kontakter og vennskapsbånd. I stedet ble hun drept i en ufattelig terrordåd.

Tamta var min personlige venn gjennom mange år. Vi kom fra samme by, familiene våre var også nære venner.

Vi studerte ved samme universitet, og studentenes og ungdommens kår var blant Tamtas fremste kampsaker.

Sammen skulle vi to erobre fremtiden. Vi skulle ta mastergrad sammen. Tamta forsikret meg om at det skulle gå, selv om vi møtte hindringer på veien fram mot målene vi satte oss.

Nå er planene revet i filler. De triste dagene i mitt liv var dagen da hun ble drept av en iskald massedrapsmann, dagen da kisten hennes kom hjem til Georgia, og dagen da hun ble gravlagt.

Jeg vil aldri, aldri glemme Tamta.

Hun var en person du alltid kunne stole på. Hun var et tvers igjennom ærlig menneske. Personlig, og politisk. Det er et stort tomrom i hjertet mitt nå, etter henne. Jeg tror aldri noen andre, noen sinne, vil kunne fylle det.

*Natia,
bestevenninne*

VGs MINNEBILAG

Minneordene i dette bilaget er forfattet av familiemedlemmer, venner, kolleger og parti-/organisasjonsfeller som kjente de omkomne etter tragediene på Utøya og i regjeringskvartalet.

VG har redigert flere av minneordene i forståelse med personene som har skrevet dem, slik at alle har fått tilnærmet lik plass.

Noen minneord er signert «ledelsen i Ap og AUF». Disse personene er Jens Stoltenberg (partileder og statsminister), Helga Pedersen (nestleder og parlamentarisk leder), Raymond Johansen (partisekretær), Eskil Pedersen (leder i AUF), Åsmund Aukrust (nestleder i AUF) og Tonje Brenna (generalsekretær i AUF).

SEND DIN HILSEN PÅ VGNETT:

Minnebilaget finnes også i en digital versjon på vg.no, med tekster, bilder og video. Der kan du lese Ap og AUF sine minneord om alle de døde. Du kan også skrive ditt eget minneord til ofrene på VG nett.

VG-REPORTERE:

Ida Hanstad, Ivar Brandvol, Eirik Linaker Berglund, Morten Samdal, Synnøve Åsebø, Mona Langset, Jorunn Stølan, Øyvind Engan, Øystein Larsen-Vonstett, Eric Utheim, Ingrid Hvidsten, Morten Hopperstad og Gry Granum Stang.

FOTOGRAFER:

Espen Rasmussen/VG, Matt Dunham/AP/Scanpix, Sara Johannessen/VG, Karin Beate Nøsterud/VG og Helge Mikalsen/VG har tatt de store bildene i dette bilaget.

UTFORMING PAPIR OG NETT:

Dag Bæverfjord, Simen Grytøyr og André Roaldseth.

REDAKTØRER:

Ansvarlig redaktør/adm.dir.:
Torry Pedersen

Redaktør avis:
Helje Solberg

Redaktør digital:
Espen Egil Hansen

COPYRIGHT 2011:

Avfotografering av VGs stoff, bilder og annonser for videreproduksjon er ikke tillatt uten etter avtale.

” Han tok noen av de vakreste rosene

e våre. Men han kan ikke stanse våren.

— ESKIL PEDERSEN —

S O M O M V I B A R E T B A R N V A R S O M T P Å A R M E N !

”Nå skal vi vise at vi er et folk som evner å gi hverandre omsorg

Norge besto den første prøven da vi ble rammet av det verst tenkelige. Folk drev ondskapen tilbake med roser, en bølge av deltakelse og løfte om mer demokrati.

Vi klarer den andre prøven også. Vi tar avskjed med våre døde i en atmosfære av ro og respekt. Hvert liv er like umistelig. Hvert siste farvel krever styrke. Fellesskapet stiller opp for dem som sørger med en skulder å gråte mot, en rygg å hvile mot og en hånd å holde i.

Snart venter en tredje prøve. Også den vil kreve mye av oss, men på en annen måte. Sakte er vi i ferd med å finne en hverdag igjen. Ikke den samme som før. 22. juli vil forandre Norge. Men vi skal igjen bli opptatt av skoleveien, TV-kvelden og været. Noen er der allerede, andre trenger mer tid.

Da skal vi huske på at i stillheten etterpå vil noen slite. De som har mistet en sønn, datter, ektefelle eller

bror. En ungdom som overlevde skuddene på Utøya og som om noen uker må konsentrere seg om matte igjen. En ansatt i regjeringskvartalet som hører eksplosjonen om igjen og om igjen. Frivillige som

ikke er ferdig med å fortelle sin dramatiske historie. Andre som ikke blir kvitt bildene av vold og død.

Nå skal vi vise at vi er et folk som evner å gi hverandre omsorg. Som ser hverandre. Husk at også de uten synlige sår lider. De trenger fellesskaps styrke. Som land har vi bygget systemer og apparater for å gi tilbud til folk som sliter. Alle som trenger det skal få tilbud om hjelp via det offentlige.

Like viktig er det med de små fellesskapene. At vi ser en nabo, en kollega eller en klassekamerat. I de uvirkelige ukene vi har bak oss har vi lært hvor mye omsorg betyr. En mor og far som våket over sin lille datter ble rørt av venner som hadde klippet plenen for dem. Det skal vi ta med når høstmørket senker seg. En kake, roser på fredag, en invitasjon til samtale. Det

er omsorg.

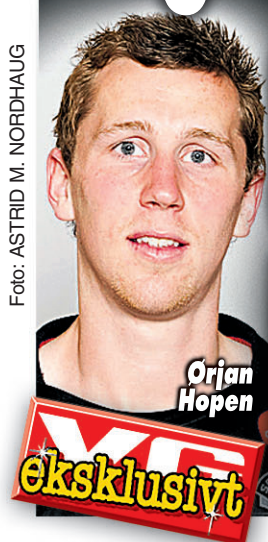
La oss minnes de døde med å se hverandre.

Jens
STOLTENBERG

Foto: ASTRID M. NORDHAUG

Sogndal-spillerens GAMBLING- MARERITT

● SE SPORTEN!

SE VINNERNE I BANK-NM 2011: SPAR TUSENER PÅ BANK-BYTTET

● SIDE 26 og 27

Foto: TV NORGE

NORGES MEST LESTE AVIS!

VG

Nr. 331
Onsdag
30. november
2011
Uke 48
Kr. 12,00

KOMI- GENI!

● SIDE 36 og 48

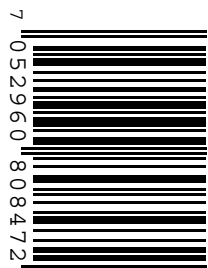
PSYKIATRI-RAPPORTEN:

Breivik om

FORHOLDET

TIL SIN MOR

” Hun er den eneste som kan gjøre meg
emosjonelt ustabil. Hun er min akilleshæl.

● SIDE 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 42 og 43

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL M

MOREN: HAN V

I 2006 flyttet han inn på gutterommet og isolerte seg i sin egen fantasiverden. Da han flyttet ut igjen, var han klar for å bli norgeshistoriens verste drapsmann.

Strafferettslig utilregnelig. Psykotisk i planleggingen, gjennomføringen og i etterkant av terrorangrepene 22. juli.

I går kom hovedtrekkene i den 243 sider lange rapporten de rettsoppnevnte psykiaterne Synne Sørheim og Torgeir Husby har laget på mannen som tok livet av 77 mennesker, Anders Behring Breivik.

VG har fått innsyn i de sakkyndiges rapport, som er basert på 13 samtaler gjennom 36 timer.

Der kommer det fram at Breivik i 2006, samtidig som han flyttet inn igjen hos moren på Oslos vestkant, begynte å vise klare tegn på isolasjon, paranoia og vrangforestillinger.

Ble annerledes

I rapporten kommer det frem at moren gråtende har fortalt at sønnen må ha vært sinnssyk i tiden han bodde sammen med henne.

Når hun ser tilbake, ser hun tegn og eksempler på at sønnen ikke kan ha vært frisk.

– Han må ha vært sinnssyk, så annerledes som han ble. Man tror ikke at sånt kan skje, jeg tror ikke på det ennå, skal moren ha fortalt til psykiaterne.

De sakkyndige har konkludert på bakgrunn av samtalene med Breivik, gjennomlesning av flere hundre sider med avhør, og intervjuer med familie og venner – deriblant moren.

Breivik sa i politiavhør i går at han var fornærmet og ikke aksepterte konklusjonen i rapporten.

Moren har fortalt psykiaterne at sønnen mot slutten var svært opptatt av politikk og historie, og at han må ha vært «helt hinsides, og at han trodde på alt tullet han sa».

Moren skal ha vært svært preget og ha grått mye da hun snakket med de sakkyndige.

Hun forteller at sønnen vekslet mellom å sette seg helt nær henne i sofaen, til å nekte å spise maten hun laget.

Breivik uttaler seg følelsesløst og uten emosjoner både når det gjelder barndommen og moren.

Akilleshæl

Massemorderen sier imidlertid at han håper moren ikke vil være til stede i rettssaken.

«Jeg håper bare ikke min mor er der. Hun er den eneste som kan gjøre

Av MORTEN HOPPERSTAD, GORDON ANDERSEN, ERIC UTHEIM, ANNE STINE SÆTHER, DENNIS RAVNDAL, JARLE BRENNÅ, FRIDTJOF NYGAARD, JORUNN STØLAN, MARIANNE VIKÅS, MORTEN SAMDAL, TOR-ERLING THØMT RUUD, GEIR ARNE KIPPERNES, LARS JOAKIM SKARVØY, OLE N. OLSEN, HENRIK IHME, EIRIK MOSVEEN, TERJE HELSINGENG, ANDREAS NIELSEN, THOMAS NILSSON (foto), FRODE HANSEN (foto) og HARALD HENDEN (foto)

BREIVIK
OM MOREN:

”HUN HAR VÆRT HARDTARBEIDENDE, OG HAR GJORT EN GOD JOBB MED X (HALVSØSTEREN) OG MEG.

BREIVIK
OM
UTSEENDET:

”DA JEG VAR 20 ÅR, GJORDE JEG EN «NOSE JOB». I ETTERTID HAR JEG SETT PÅ DET SOM DUMT, HADDE EN FLOTT, NORDISK NESE, MENS DEN JEG HAR NÅ IKKE ER ORIGINAL.

MOREN PSYKIATERNES DOM OPPFØRSELEN EKSPERTENE FREMTIDEN

VAR SINNSSYK

BREIVIK OM HALVSØSTEREN:

» HUN HADDE MOR FOR SEG SELV
I SEKS ÅR, SÅ DET BLE NOK EN
OVERGANG DA JEG KOM.

BREIVIK OM SEX:

» DE SISTE TI ÅRENE HAR
DET IKKE VÆRT ANLEDNING
TIL FORHOLD PÅ GRUNN AV
ORDINERINGEN I KNIGHTS
TEMPLAR. JEG HAR IKKE
VÆRT SEKSUELT AKTIV ETTER
22-ÅRS ALDEREN. SER PÅ
KROPPEN SOM ET TEMPEL.

re meg emosjonelt ustabil. Hun er min akilleshæl.»

Breivik flyttet ut fra morens leilighet i Hoffveien, og inn på Vålstua gård på Rena 2. mai i år.

I samtalene med psykiaterne gir moren minst ett konkret eksempel på oppførsel hun reagerte på.

I tiden rett etter at Breivik hadde flyttet til gården ringte han og fortalte at det hadde kommet en spaner som ville ta bilder inn på tunet.

I sin dagbok beskriver Breivik selv situasjonen. Han forteller at han snakket med mannen, som sa han tok «landskapsbilder». Breivik var overbevist om at det var en sivilkledd politimann.

I rettspsykiaternes vurdering ligger Breiviks barndom sentralt.

«Krevende»

Fra 1981 var mannen som skulle bli norgeshistoriens største massemor-der i kontakt med barnevernet. Fordi moren fant sønnen «krevende».

Da Breivik var fire år hadde familien et opphold hos Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri. I tilbakemeldingen fra senteret skal det hete at gutten hadde samspills-vansker med sin mor.

Senteret meldte også tilbake til barnevernet at fireåringen var kontaktavvisende, engstelig og passiv, og at han brukte et «påtatt og av-ergende» smil som forsvarsmekanism.

Hans forsvarer Geir Lippestad har i flere intervjuer forklart at Breivik også i voksen alder smiler mye, spesielt når han blir nervøs.

Tross bekymringsmeldinger og oppholdet på senteret skal ikke Breivik ha fått en konkret psykiat-risk diagnose, eller psykiatriske hjelpetiltak i barneårene.

Sporadisk

Hverken politiet eller de sakkyndige har funnet noen bevis for at Breivik har blitt utsatt for overgrep på noe tidspunkt.

Som VG tidligere har omtalt ble Breiviks foreldre skilt da han var bare halvannet år gammel. Faren forsøkte å få foreldreretten, men nådde ikke frem i tingretten. Faren har hatt fire ekteskap.

Diplomatfaren flyttet til Frankrike, og Breivik besøkte ham flere ganger der frem til han var 14 år.

Kontakten mellom far og sønn var sporadisk, og etter at han var 16 hadde den blivende massedrapsmannen null kontakt med sin far.

Tagging og skadeverk

Breivik sier selv at faren ikke kunne tilgi ham for at han ble tatt for tagging. Breivik har imidlertid holdt en viss kontakt med sin tidligere ste-mor.

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL MOR GIKK MED MOR

««« I tenårene ble barne-
vernet igjen koblet inn,
etter at Breivik flere
ganger var anmeldt for tagging og
skadeverk.
Etter det VG kjenner til skal det
heller ikke i tenårene ha blitt satt i
gang hjelpetiltak opp mot hans psy-
kiske helse.
Om sin egen ungdomstid sier Brei-
vik at han var «limet» i kamerat-
gjengen.
Han beskriver seg som suksessrik
og vellykket, både sosialt og på sko-
len. Han skryter av at han var best
intellektuelt – og i ballspill og Nin-
tendo.
Breivik fullførte to og et halvt år
på videregående, med litt over mid-
dels gode karakterer. Han sluttet et
halvår før han var ferdig.
Rettspsykiaterne oppsummerer at
Breivik fremstår som med normal
tilknytning til venner og familie i
perioden 1998- 2002.

Minkende kontakt

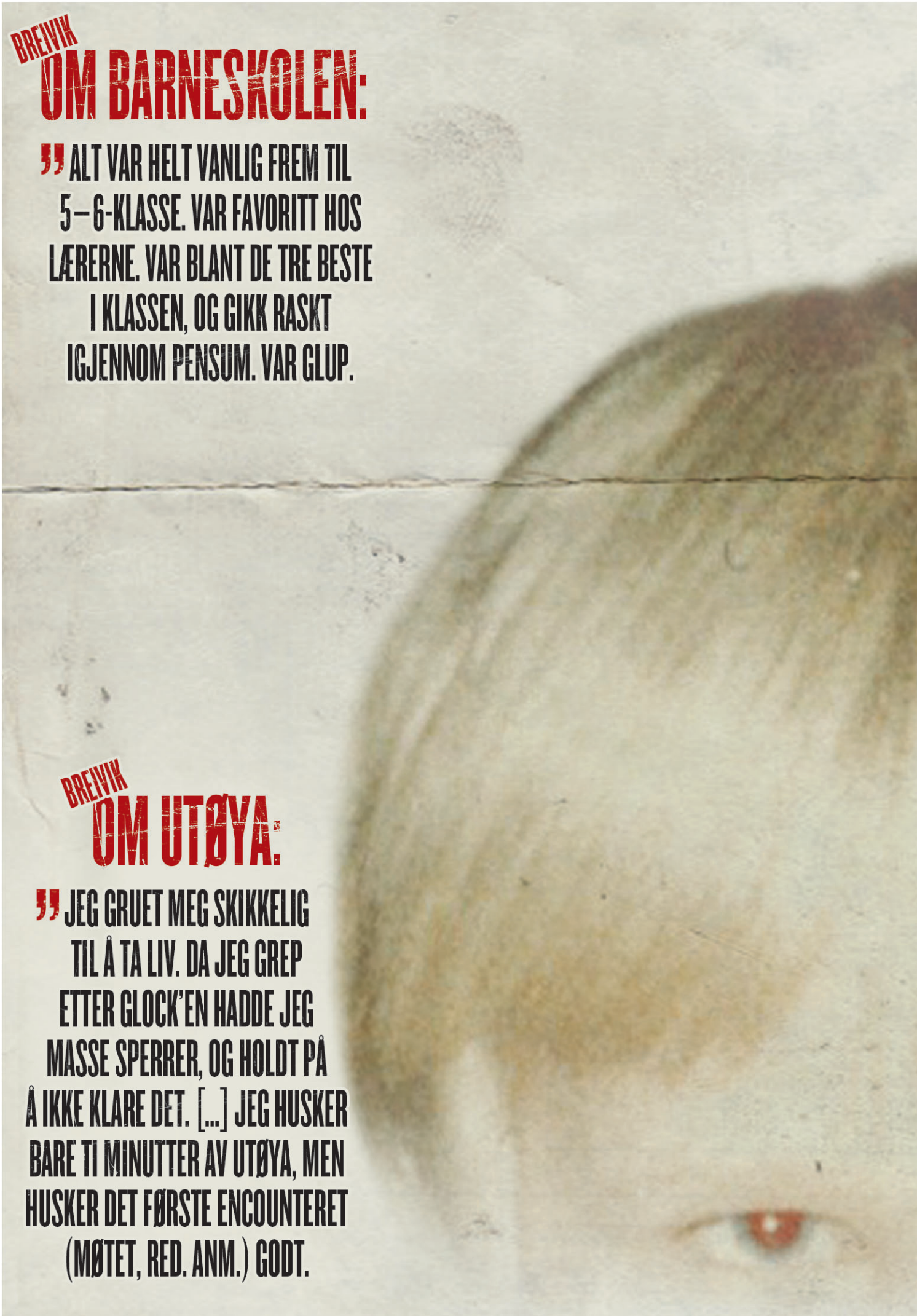
I denne tiden bodde han i en periode
i kollektiv med kamerater.
Fra 2002 kommer det fram at
kontakten med jevnaldrende min-
ker. Det er fra og med denne peri-
oden Breivik selv har forklart at han
begynner sin «revolusjonære
kamp».
Breivik har fortalt at han i denne
perioden var en suksessfull busi-
nessmann, med millioninntekt og
mange ansatte.
Ingen ligningsattester eller opp-
lysninger i Brønnøysundregistrene
bygger opp under dette.
Rettspsykiaterne kan ikke slå fast
når Breivik begynte å vise psykotis-
ke trekk, men utelukker ikke at det
kan ha skjedd i denne perioden.
De skriver at Breivik i perioden
fra 2002 begynner å vise tiltagende
isolasjonstendens med gradvis svik-
tende funksjonsevne.

Isolasjon

På spørsmål innrømmer Breivik
liten kontakt med det motsatte
kjønn fra og med denne perioden.
Han begrunner det med at det «fra
2002 har vært umoralsk for meg å
gå inn i noe forhold. Det har blitt lite
av det».
Samtidig forteller han at han ikke
har hatt sex på ti år fordi han anser
sin kropp «som et tempel».
Fra 2006 konkluderer Sørheim og
Husby med sikker endring i Breiviks
oppførsel.
Han skal i stadig større grad ha
trukket seg tilbake fra sosial kon-
takt, blitt stille og stort sett oppholdt
seg hjemme hos moren, hvor han nå
bodde.
De sakkyndige mener Breivik i
denne perioden viser tilbaketrekning
og isolasjon.
Moren har overfor rettspsykiaterne
opplyst at Breivik på snudde døgnet,
spilte mye dataspill og tilbrakte
svært mye tid på sitt eget rom.
Selv sier han at han jobbet mye.
Han vasket ikke egne klær, hjalp
ikke til med matlaging eller husar-
beid. Moren måtte også stå for alle
innkjøp.

BREIVIK
OM BARNESKOLEN:
JEG ALT VAR HELT VANLIG FREM TIL
5–6-KLASSE. VAR FAVORITT HOS
LÆRERNE. VAR BLANT DE TRE BESTE
I KLASSEN, OG GIKK RASKT
IGJENNOM PENSUM. VAR GLUP.

BREIVIK
OM UTØYA:
JEG JEG GRUET MEG SKIKKELIG
TIL Å TA LIV. DA JEG GREP
ETTER GLOCK'EN HADDE JEG
MASSE SPERRER, OG HOLDT PÅ
Å IKKE KLARE DET. [...] JEG HUSKER
BARE TI MINUTTER AV UTØYA, MEN
HUSKER DET FØRSTE ENCOUNTERET
(MØTET, RED. ANM.) GODT.

MOREN PSYKIATERNES DOM OPPFØRSELEN EKSPERTENE FREMTIDEN UNNBIND INNE

BREIVIK

OM UNGDOMSSKOLEN:

» SKOLEN OG LÆRERNE VAR BRA, MEN JEG KOM INN I HIP-HOP-MILJØET PÅ SKOLEN, DET VAR KLIMAKS FOR DEN REBELSKE PERIODEN MIN. VI TAGGET. VI RESPEKTERTE IKKE LÆRERNES AVGJØRELSE.

BREIVIK

OM SUKSESS:

» HADDE BESTEMT MEG FOR AT JEG ALDRI SKULLE HA NOEN SJEF, JEG VILLE BLI RIK OG STARTE EGET SELSKAP.

Behring Breivik om at han sluttet på videregående ved juletider i tredje klasse.

Til tross for at moren ba sønnen gå til NAV for bistand, nektet han.

Skiftet væremåte

I det siste året de bodde sammen beskriver moren at sønnen mer og mer skiftet væremåte.

Han ble svært opptatt av smitte, eget utseende, politikk og historie. Moren skal ha hatt vanskelig for å forstå sønnen, og hva han ønsket å formidle. Han ville gjentatte ganger prate om sine politiske ideer.

I møtet med rettspsykiaterne har Breivik forklart at han var redd for både stråling, avlytting og det å bli syk. Han ville ha et godt utseende, for å fremstå som den perfekte martyr.

Redd for smitte

I april 2011, mens han ennå bodde hos moren, gikk han med munnbind innendørs, fordi han var redd for smitte.

Han skal ha ringt sin fastlege, og forklart at han fryktet at moren hadde smittet ham med sin bihulebetennelse. Breivik ba om antibiotika – men ønsket *ikke* å komme på konsultasjon.

I samtale med sakkyndige har Breivik fortalt at han er «irritert på folk som går rundt og smitter andre». Han skryter av aldri å ha vært syk, og sier at «hypokondermentalitet er tapermentalitet».

Den siste tiden han bodde hjemme, tok han også med maten moren laget inn på sitt eget rom – for å spise der.

– Jeg hentet maten, og spiste alene for å unngå smitte. Jeg lot mor røyke alene på verandaen, og gikk ikke ut til henne, skal han fortalt i et av møtene med psykiaterne.

Han har også fortalt at han fra slutten av 2009 fryktet at hans egen telefon var avlyttet. I tiden før aksjonen var han også redd for overvåkningskameraer.

– Jeg har lett (etter kameraer), men ikke funnet noen, har han forklart om tiden på Vålstua gård.

Sovemedisiner

Rettspsykiaterne konkluderer med at dette er paranoide vrangforestillinger.

Psykiaterne har også spurt Breivik om hvordan han oppfatter sin egen psykiske helse.

Fra 1998 til 2003 skal han ha fått utskrevet sovemedisiner en til to ganger i året, på grunn av akutt stress og situasjonsbetinget psykisk ubalanse – det vil si en vanskelig livssituasjon.

Han får én ny og siste resept på sovemidler i 2008.

Massemorderen sier selv at han «har svært sterk psyke», og nekter noen gang å ha hatt psykiske plager eller besvær, bortsett fra det han betegner som «synkende kampmoral», angitt i prosent, etter pågripelsen på Utøya 22. juli.

Hverken Breiviks mor eller far ønsket i går å kommentere det som kommer frem i de sakkyndiges rapport.

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL M

SLIK AVSLØR

Grandios og patetisk egosentrisk, mener rettspsykiaterne om Anders Behring Breiviks egne tanker om seg selv. Slik har de avkledd masse-morderen.

Breivik selv mener at han om 50 år vil fremstå som en frelser, og at han kan utnevnes til både enehersker og regent i Norge og Vest-Europa etter revolusjonen hans grufulle gjerninger vil fremkalle.

32-åringen fremstiller seg som unik og et midtpunkt for alt som skjer, og mener at alle psykiatere i verden misunner de sakkyndige at de får snakke med ham. Han sammenligner sin situasjon med landssvikoppgjøret etter krigen, ifølge de sakkyndiges rapport.

De sakkyndige stusser over Breiviks manglende evne til å se manifestets til tider åpenbare banale og barnslige fremstilling og fokus på dagligdagse detaljer:

«Når man betrakter manifestet ut fra dette perspektivet, fremstår det både i enkelte deler og som konsept nærmest patetisk egosentrisk», mener de sakkyndige.

Etter det VG får opplyst har den egosentriske vinklingen i dokumentet vært viktig for rettspsykiaterne fordi det er Breiviks beskrivelse av sin fremtidige betydning for Europa og verden.

Fremstår intelligent

De sakkyndige ønsket å se årsaken til hans storhetsbilde i forbindelse med at Breivik i utgangspunktet fremstår intelligent, men mangler en forståelse av verdenen rundt seg.

På et tidspunkt mellom 2000 og 2006 virker det som han mister evnen til å forstå hvordan omverdenen forstår og leser manifestet, mener de.

OM ETNISK RENSING:

Fra cellen arbeider han med løsninger som skal sikre den norske genetiske pølen, utrydde sykdom og redusere skilsmisseraten, har Breivik fortalt psykiaterne. Han ser for seg fem reservater for «urfolket nordmenn», der man har massefabrikker for fødsler. Disse reservatene skal styres av lokale vokterråd.

BREIVIK
UM ANABOLE STEROIDER:

JEG TOK DEM, OG TRENT
FORDI JEG PLANLA Å
BLI EN ENMANNSHÆR.
VI ER EGENTLIG MOT
BOLING, MEN DET ER
TILLATT SOM
MILITÆRSTRATEGI.

BREIVIKS SELVLAGE ORD:

Nasjonaldarwinist
Suicidalmarxist
Suicidalhumanisme
Ridderjustitiarius
Ridderjustitiariuskommandør
Ridderjustitiariusmester
Ridderjustitiariusstormester

DOMMEN KLAR:
Psykiater Torgeir Husby er her på vei inn i Oslo tingrett for å overlevere sakkyndigrapporten om Anders Behring Breivik.

OREN

PSYKIATERNES DOM

OPPFØRSELEN

EKSPERTENE

FREMTIDEN

RTE DE HAM

BREIVIK

UM ACTA-JOB BEN:

LEDELSEN DER EVALUERTE
MINE RETORISKE EVNER. JEG
FIKK MYE BEDRE RESULTATER
ENN SYV ÅR ELDRE STUDENTER.
VAR EKSEPSJONELT GOD, OG
SKULLE FÅ MILLIONER TIL
VIRKSOMHETEN.

BREIVIK

UM Å TA LIV:

HADDE EN PRAGMATISK
TILNÆRMING, VILLE DREPE
NOK TIL AT LANSERINGEN AV
KOMPENDIET (MANIFESTET,
RED. ANM.) FIKK VERDENS-
PRESSE. OPERASJONEN VAR
BARE EN FORMALITET.

MANIFESTET:

De sakkyndige konkluderer med at Breivik lider av en intellektuell svikt, en ekstrem egosentrisme. Manifestet gjenspeiler hvordan han behandler sin egen betydning ved å ende opp med å utpeke seg som en forløser for den nye tid og det nye Europa:

«Manifestet fremstår nærmest som fødselsskriftet som lanserer hans betydning i en nærmest altomfattende senere frelsessammenheng», skriver de sakkyndige.

Etter det VG får opplyst mener de sakkyndige at manifestet også inneholder religiøse storhetsforestillinger – og trekker paralleller til Bibelen, som også er inndelt i flere bøker. De viser også til Breviks fiktive organisasjon med sine 12 grunnleggere i London, som minner om Jesus' 12 disipler, frelseraspektet og forberedelsene til martyrdøden.

KNIGHTS
TEMPLAR:

Breivik beskriver overfor psykiaterne hvordan han er den nær perfekte ridder, som gjennom sine handlinger og manifest skal «sørge for rekruttering og seier i Europa.» Som leder av Knights Templar, opplever han seg som sjef for en militær orden, domstol, jury og avretter. Ansvaret oppleves reelt, men tyngende, mener de sakkyndige.

Flere ganger lo og smilte han da han snakket om sin egen storhet. Breivik skal under samtalen med de sakkyndige ha brukt ordet «vi» når han forklarer bakgrunnen for organisasjonen Knights Templar og sin såkalte «operasjon» 22. juli.

MARTYRDØDEN:

Breivik beskriver at han selv ville ha lidd martyrdøden om han omkom under angrepene på Utøya eller i forbindelse med de tragiske hendelsene 22. juli. Ifølge de sakkyndige, ender forklaringen ut i hvilke dekorasjoner han selv mener å ha gjort seg fortjent til etter terrorangrepene – uavhengig om angrepene endte med hans egen martyrdød eller dagens situasjon.

OM OFRENE:

Når de sakkyndige spør han om drapene, svarer han med å snakke om seg selv og sine reaksjoner. Han vurderer hvilken betydning drapene – som han konsekvent kaller henrettelser – har for hans eget ry, og hvordan det vil fremskynde hans politiske prosjekt. Breivik er ikke i stand til å ta ofrene eller samfunnets perspektiv i forhold til det han har gjort, mener de sakkyndige.

FIENDEBILDET OG
STORHETEN:

De sakkyndige skal ha blitt slått over intensiteten i Breviks bruk av krigsterminologi og hans opplevelse og beskrivelse av å være i krig. De mener det er grunnlag for å konkludere med at han både emosjonelt og reelt har en oppfatning av å være i krig og at det er hans oppgave å frelse Norge og den vestlige verden.

Han ser på seg selv om en revolusjonsleder med endelig makt over hvem som skal få leve og hvem som må dø, ifølge psykiaterne.

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL M

LER OG SM

I det første møtet med psykiaterne satt Breivik med fotlenke og venstre arm lenket til et magebelte.

De to sakkyndige, Torgeir Husby og Synne Sørheim, satt ansikt til ansikt for første gang med massemorderen på Ila fengsel 10. august.

Fengselsledelsen insisterte da på at samtalen med den terroriltalte 32-åringen skulle foregå gjennom en glassvegg.

De sakkyndige nektet å godta en slik ordning, og flertallet av samtalenene i ettertid ble gjennomført der Breivik satt ansikt til ansikt i samme rom som psykiaterne, men med fotlenke og venstre arm lenket til et magebelte. I alle samtalenene har han blitt passet på av to fengselsbetjenter og det har vært tre bord mellom Breivik og de sakkyndige.

Massemorderen var smilende og håndhilste ved første møte. De sakkyndige beskriver han som velstelt, kledd i en stripe Lacoste-genser, og med et direkte stirrende blikk.

Emosjonelt avflatet

Breivik åpnet med at han hadde syv spørsmål til dem som han ville at de skulle besvare før samtalen startet.

De sakkyndige svarte at det ikke det ikke var forenlig med rollen som sakkyndig i en straffesak å besvare spørsmål av personlig karakter. Breivik svarte at han syntes det ville være vanskelig å samarbeide, om han ikke fikk høre de sakkyndiges syn på verden.

Hvis dere er ideologisk på venstresiden, er dere partisk, sa Breivik.

De sakkyndige beskriver likevel Breivik som høflig og samarbeidsvillig i løpet av samtalenene, men at han var emosjonelt avflatet med fullstendig distanse til sin egen situasjon og til psykiaterne. De mener også at han fremstod med uklar identitetsopplevelse, fordi han skiftet på å omtale seg selv i entall og flertall.

Han ler og smiler relativt ofte, da knyttet til temaer omkring egen persons betydning og egne handlinger, skriver de sakkyndige.

En spesiell måte

Breivik blir beskrevet med at han hadde lett stirrende blikk, og at han blunket en del. Han fremstod med noe redusert mimikk, og et lett tilstivnet kroppsspråk, og han beveget seg svært lite i stolen under de timene samtalen varte.

Han snakket sammenhengende i de fleste samtalenene og hadde normal setningsbygging, selv om det første møtet med Breivik ble preget av at de sakkyndige ikke klarte å følge ham og ordbruken og utlegningene hans.

Psykiaterne sier Breivik snakket på en spesiell måte og brukte ord, som egentlig ikke finnes i ordboken. Breivik har forklart at

han har satt sammen disse ordene fordi de ikke finnes fra før.

Breivik benytter tallverdier og anslag i prosent i større grad enn det som er vanlig i tale. De sakkyndige mener han bruker et språk som er teknisk og formelt, også når det er snakk om personlige forhold.

Et eksempel er når han beskriver barndommen sin:

Han benytter i samtalen et teknisk, avemosjonalisert og lite dynamisk språk, i det han beskriver sin oppvekst i barneårene i termer av nettverksbygging, allianser og sosial posisjon, skriver psykiaterne.

Alvorlig empatisvikt

I den første samtalen ga Breivik eksempler på at han har en teknikk, som gjør at han kan vite hva folk han snakker med tenker på.

Han viste til sine tusenvis av timer med salgsarbeid, som gjør ham i stand til å forutsi med 70 prosent sannsynlighet hva personer han snakker med tenker på.

Fenomenet vurderes som psykotisk fundert, til tross for at Breivik forklarer at han har lært seg teknikken gjennom tusenvis av timer med salg, skriver de sakkyndige.

Breivik er ute av stand til å ta sine ofres, samfunnets eller andres perspektiv. Han kan ikke beskrive eller gjenkjenne egne eller andres følelser. Fenomenet vurderes som alvorlig empatisvikt.

De sakkyndige mener Breiviks terminologi viser at han har drapstanker, og at han kommer til å være en fare for omgivelsene sine i fremtiden.

I samtaler med de sakkyndige fastholdt Breivik at en rekke personer skal drepes i fremtiden. Antallet skal ha variert fra et par tusen til flere hundre tusen gjennom de 36 timene de snakket sammen totalt.

Inn på drapslisten

Blant Breiviks mål er både statsminister Jens Stoltenberg og kongefamilien, men også personer uten offisiell status som journalister, universitetsansatte og demonstranter.

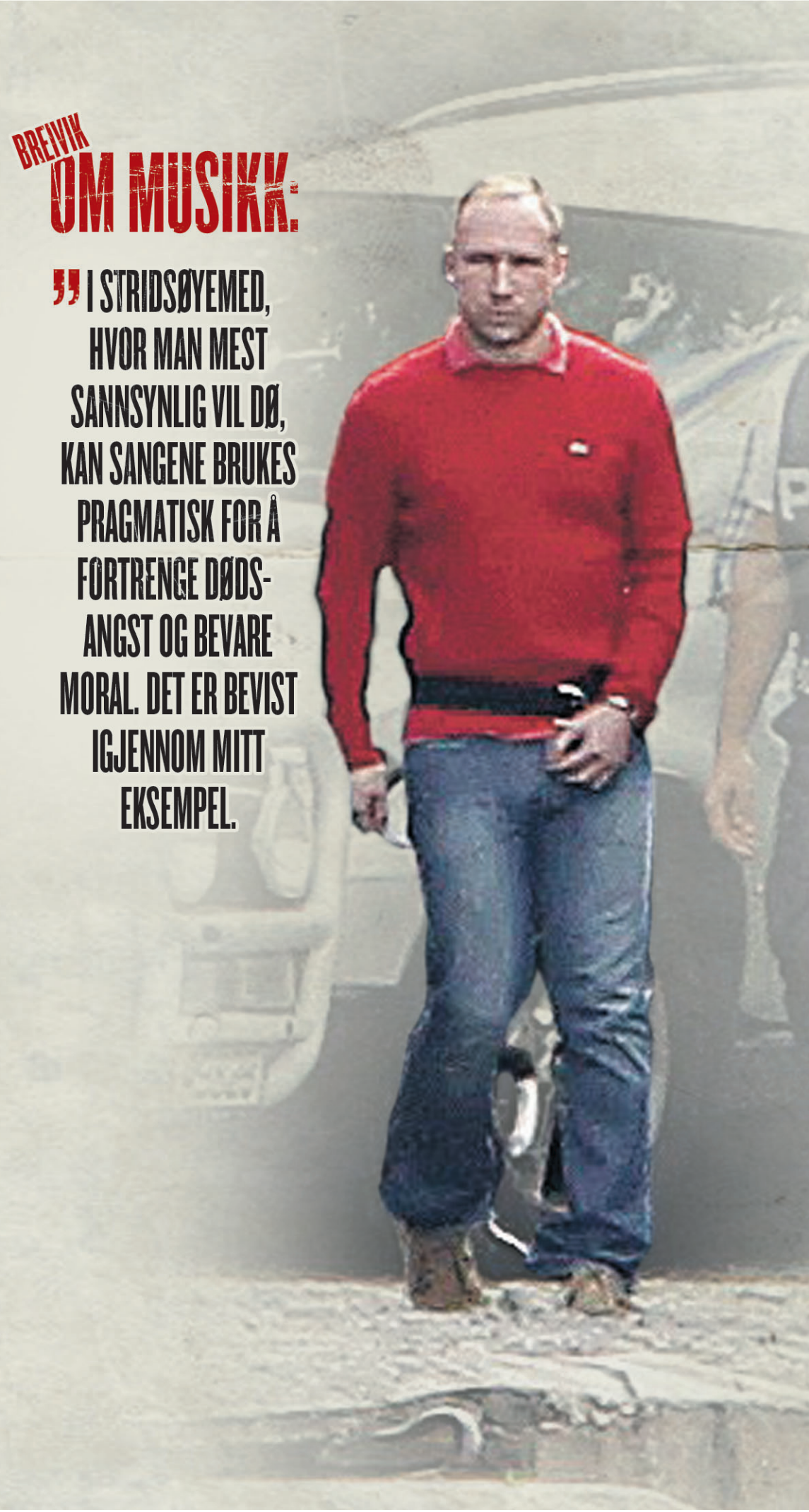
Etter at Husby og Sørheim hadde gjennomført en rekke samtaler med Breivik dukket også de to sakkyndige opp på Breiviks liste over legitime mål. Til tross for at de sto på drapslisten, likte terroristen å snakke med dem.

Dere er interessant, intelligente og utfordrende samtalepartnere, har Breivik sagt til dem.

Rettspsykiaterne mener Breiviks drapstanker er dynamiske og alle som befinner seg i nærheten av ham står i fare for å bli en del av hans paranoide vrangforestillingsverden og inkluderes i hans drapstanker.

BREIVIK
OM MUSIKK:

I STRIDSØYEMED,
HVOR MAN MEST
SANNSYNLIG VIL DØ,
KAN SANGENE BRUKES
PRAGMATISK FOR Å
FORTRENGE DØDS-
ANGST OG BEVARE
MORAL. DET ER BEVIST
IGJENNOM MITT
EKSEMPEL.

MILLER OFTE

BREIVIK OM «FORRÆDERE»:

” JOURNALISTER FLEST ER
MULTIKULTURALISTER. DERFOR
ER NRK ET VIKTIG MÅL.
HØYSKOLEN I VOLDA ER OGSÅ
ET STED DER DE HJERNEVASKER
JOURNALISTSPIRER. OG SÅ ER
UNIVERSITETET I OSLO
GJENNOMINNFILTRERT, OG ALLER
VERST ER SOSIOLOGISTUDIET.

BREIVIK
UM RØYK OG
GODTERI:

**MAN KAN HOLDE MORALEN
OPPE VED Å BRUKE RØYK, SNUS,
MUSIKK, GODTERI, GOD MAT,
OG KAFFE. DE BESTE GODTERIENE
ER «KROKODILLER» OG
«HEKSEHYL». DET ER I TILLEGG
BRA FOR DEN REVOLUSJONÆRE
KAMPMORALEN Å SE EN
FAVORITTSERIE PÅ TV.**

BREIVIK OM INNVANDRING:

JA, VI I MOTSTANDSBEVEGELSEN MENER AT DET NORSKE FOLK BLIR FORFULGT OG DREPT. ENKLAVENE VIL VOKSE SOM KREFT. NORDMENN MÅ FLYTTE FRA GRORUD, TIL OSLO VEST OG VIDERE TIL BÆRUM. VI ENDER OPP I ET HJØRNE, KANSKJE I VESTFOLD ELLER I NORD-NORGE. EPISENTERET FOR KREFTEN ER ISLAM I OSLO.

OVERLEVDE: Torunn Kanutte Husvik.

**– MÅ ALDRI
SLIPPE UT**

Overlevende og etterlatte forventer at Breivik sperres inne for resten av livet.

– Hvis denne konklusjonen blir stående, er det viktig at de som er i samme båt som jeg, skal slippe å frykte at gjerningsmannen er ute igjen om tre år.

Det sier **Torunn Kanutte Husvik**, overlevende fra Utøya.

Etter siste fengslingsmøte sa hun at hun hadde tiltro til at både de psykiatriske sakkyndige og rettsvesenet vil gjøre den jobben de er satt til på en grundig og skikkelig måte.

– Det betyr også at jeg må stole på den jobben rettspsykiaterne har gjort så langt, og på at kommisjonen og rettsvesenet går de nødvendige runder videre. Slik kan de bidra til at vi ikke skal gå rundt og være redd for at han slipper ut igjen, sier hun.

Også **Bjørn Ihler** overlevde dramaet og massakren på Utøya. På forhånd var han svært spent på konklusjonen til rettspsykiaterne.

– Det viktigste for meg, er at Breivik aldri kommer ut igjen. Han har allerede påført samfunnet en ekstrem og omfattende skade, sier Bjørn Ihler.

Overraskende

Tim Viskjer er leder i Telemark AUF, og overlevende fra Utøya. Også han sier det viktigste er at Breivik ikke slippes ut igjen.

– Det er veldig viktig at denne personen holdes borte fra samfunnet for resten av sitt liv.

Viskjer sier at han stusset da han så nyheten på VG Nett i går.

– Jeg så det komme at han er psykisk syk på et eller annet nivå, men det er overraskende at han kjennes utilregnelig.

Jarl Robert Christensen mistet datteren Birgitte Smetbak (15) på Utøya.

Han tror personlig at Breivik ikke kunne ha fått en verre straff – sett med gjerningsmannens egne øyne. Og han tror aldri at han vil slippe ut i samfunnet igjen.

– **Hvorfor tror du dette var den verste konklusjonen for ham personlig?**

– Jeg har forstått at det var akkurat dette han selv ikke ville. Det å bli erklært utilregnelig og syk, pulveriserer hele ideologien hans, mener Christensen.

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL M

EKSPERT

RETTSPROSESSEN

Advokat John Christian Elden uttaler seg på vegne av bistandsadvokatene og mener det ikke er sannsynlig at Breivik kan bli satt på frifot.

– Det skulle slik jeg ser det ikke være grunnlag for at siktede i overskuelig fremtid – gitt at en psykosediagnose opprettholdes – skulle bli satt på frifot eller bli satt i en situasjon som ikke er underkastet påtalemyndighetens eller domstolens kontroll, uttaler Elden.

Hvis Breivik ikke lenger skulle regnes som psykotisk kan han overføres til forvaring i fengsel ut i fra samfunns-

vernshensyn. Elden viser til et eksempel der en domfelt senest i år ble overført fra psykiatrien til lla fengsel.

– Det er ingen grunn til å tro at ikke det samme samfunnsvern vil fanges opp i nærværende sak, sier Elden.

– Det er ikke første gangen en tilsynelatende rasjonell handling er basert på en irrasjonell forståelse av verden omkring seg, sier jussprofessor Aslak Syse ved Universitetet i Oslo.

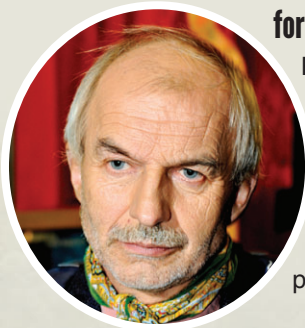
Reglene om utilregnelighet stammer fra England i 1843 der paranoide Daniel M'Naghten skjøt statsministerens sekretær, og ble kjent utilregnelig.

– Så kom reaksjonene som vi kunne se i går – om man som samfunn kunne leve med dette – men etter at ni sakkyndige etter hverandre hadde sett på saken kom retten til konklusjonen om

utilregnelighet, sier Syse.

Samfunnsvernet kan like fullt sikres ved å dømme til tvungent psykisk helsevern, opplyser professoren.

– Vi oppfatter at personer som begår straffbare handlinger ut i fra en psykotisk villfarelse ikke har skyldene og at det av moralske grunner der for ikke er riktig å straffe dem ikke kan derfor ikke straffedømme dem, sier Syse.

OPPVEKSTEN

Barne- og ungdomspsykiater ved Oslo Universitetssykehus, Jo Erik Brøyn, har sett så mange tilfeller av schizofreni at han mener det er tydelig i Breiviks tilfelle at dette handler om sykdom og ikke politisk overbevisning.

– Unger som er under sterkt emosjonelt press kan man plukke ut tidlig. Helt ned til 4-årsalderen kan vi si mye om risikoen for å få psykiske vansker i voksen alder. Barn som senere utvikler psykoser er spesielt sårbare for slikt stress, sier han.

– Mor kan bli overinvolverende i barna på en måte som barna opplever som emosjonelt klatmt. Mange av disse barna som senere utvikler psykoser har også opplevd viktige tap av personer som har stått de nær, ikke nødvendigvis død, sier Brøyn.

Han er ikke overrasket over at Breivik fikk diagnosen paranoid schizofreni. Da han var ett år flyttet faren fra moren, og Breivik var som barn også i barnevernets søkelys.

– Utvikling av schizofreni kommer sjelden som lyn fra klar himmel. Barnepsykiatrien har i dag mange nøkkel-

spørsmål for å plukke opp barn som er i faresonen. En kan si at alle er født med en terskel for å bli psykotisk, høy og lav. Noen tåler bedre emosjonelt press enn andre.

Brøyn har selv jobbet som sakkyndig i over 100 barnevernsaker.

– Burde Breivik vært plukket opp tidligere?

– Det jeg ser er at vi får mye mer gjennomslag for omfattende inngrep overfor barn som viser tegn på psykisk belastning, enn tidligere. Men min bekymring er at man ikke klarer å ivareta denne kunnskapen, og at man ikke forstår viktigheten av å satse mer på den kunnskapen vi har om hvordan man kan forebygge.

TATT: Anders Behring Breivik på vei til fengslingsmøtet 25. juli.

LOREN PSYKIATERNES DOM OPPFØRSELEN EKSPERTENE FREMTIDEN ENES DOM

SINNSSYKDOMMEN

Henning Værøy, seniorforsker og psykiater ved Ahus, mener diagnosen de sakkyndige har satt på Anders Behring Breivik virker helt korrekt.

– Dette er en av de mest alvorlige sinnslidelsene vi har. Jo mer stygge og bisarre drapene er, jo oftere er de knyttet opp mot psykoser. Paranoid schizofreni behandles med antipsykotisk medisin. Effekten varierer veldig, men man skal kunne se brukbar effekt allerede ved 6-8 uker. Da får man se om effekten også medfører sykdomsinnsikt og erkjennelse av at man er syk. Dette vil være avgjørende i forhold til videre behandling og prognose.

– Dårlig samarbeid og sabotering av behandling gir dårlig prognose, og muligheten for å falle tilbake til farlige handlinger er større, sier Værøy.

– Hva skjer om Breivik viser tydelig

forbedring etter så kort tid?

– Rettsprosessen vil gå sin gang. Etter tre år vil man ta opp saken og gjøre en full psykiatrisk vurdering igjen, men sannsynlig av nye rettspsykiatere. Her danner man seg et bilde av hvordan lidelsen har utviklet seg og om den er under kontroll, og respons på behandling.

Værøy sier at brikkene falt på plass etter at rapporten ble lagt frem i går.

– Det gjenstår å se hva den rettsmedisinske kommisjonen sier, men jeg tror ikke vi har noen overraskelse i vente der. Diagnosen virker rimelig sikker.

Debutalderen for denne diagnosen er på høyden mellom 24-27 år, noe som stemmer overens med Breivik, påpeker også psykiateren.

SAMFUNNET

Filosof og forfatter Einar Øverenget mener at Breivik handlet rasjonelt og at han uansvarliggjøres av sakkyndigerapporten.

– Jeg tror det også derfor det er legitimt å utfordre de sakkyndiges konklusjon. Handlingene er en gal manns verk, men ligger det også en galskap til grunn som fritar ham fra ansvar, spør Øverenget.

Han mener at rapporten fra de to rettspsykiaterne kan støte den allmenne rettsoppfattelsen.

– Hans fremferd tyder på at han planla

handlingene og gjorde rasjonelle valg og beregninger. Det er nok utfordrende for mange at han ikke skal stå ansvarlig for dette, sier han.

Øverenget mener også at de to rettspsykiaterne i praksis har fått i overkant stor makt.

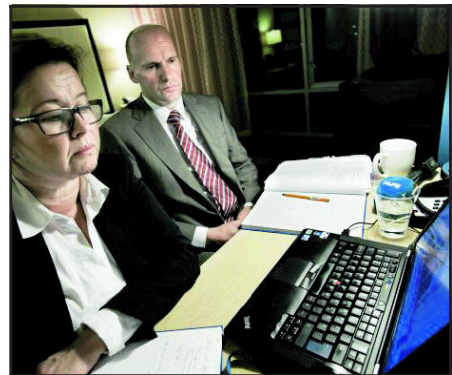
Thomas Hylland Eriksen, professor i sosialantropologi, tror folk vil spørre seg om straffen blir hard nok.

– Jeg tror lidelsen hans vil være større på psykiatrisk sykehus. Pårørende vil nok oppleve dette ulikt, men dersom jeg var nær pårørende så ville jeg hatt lettere å leve med at dette var en gal manns verk, og ikke et utslag av politisk vold, sier Hylland Eriksen.

Sosialantropologen mener Breiviks lekse om

den muslimske fare vil ha større problemer med å bli tatt alvorlig nå enn før han ble erklært utilregnelig.

– Han stemples som paranoid og med en forstyrret realitetsorientering. Dette vil være svært dårlig nytt for Behring Breivik selv og hans «prosjekt», sier Hylland Eriksen.

FULGTE MED FRA USA: Forsvarerne Geir Lippestad og Vibeke Hein Bæra ser på statsadvokatenes pressekonferanse.

NÅ SPISSSES FORSVARET

CALIFORNIA (VG) Anders Behring Breivik (32) mener det er god kontakt mellom terrorplanleggeren Anders og den Anders han var foran venner og familie.

Men det er altså rettspsykiaterne som har utredet hans mentale helse uenig i. Likevel; at Breivik ifølge rettspsykiaterne har vært syk helt siden 2006, får advokatene til å spisse fokuset i forsvaret av ham.

Ansvar

De sier at samfunnet har hatt et helt annet ansvar for å oppdage og forhindre katastrofen når Breivik var syk enn hvis han var tilregnelig.

– Husk, det fantes en bekymringsmelding til barnevernet da han var fire år gammel. Og han har vært aktiv på en rekke nettsteder, sier Lippestad.

– **Bør det undersøkes om psykiatrien skulle ha oppdaget at Breivik var syk?**

– Ja, det bør undersøkes, sier han.

– Jeg tror ikke han ble overrasket, men frem til rapporten ble fremlagt har han opplevd seg som tilregnelig og at det er han som sitter med sannheten, sier Lippestad.

Ikke overrasket

– **Siden han selv hevder seg tilregnelig, er det da deres oppgave å utfordre de sakkyndiges rapport?**

– Nå må vi ta en ting om gangen og lese rapporten. Vi kommer til å legge den frem for siktede og i ro og mak skal vi legge planene videre, sier Lippestad.

VG møtte ham på et hotell på USAs vestkyst sammen med forsvarer Vibeke Hein Bæra kort tid etter at det ble kjent at Breivik erklæres strafferettslig utilregnelig.

Ingen av dem ble overrasket over konklusjonen.

– **Breivik har en virkelighetsoppfatning som jeg tror han er alene om å ha i hele verden. Det handler om hvordan han oppfatter at samfunnet fungerer og hvordan han forholder seg til det, sier Lippestad.**

Politadvokat Christian Hatlo opplyser at Breivik kan bli overflyttet til psykiatrisk sykehus for behandling allerede før rettssaken.

– Det er ganske vanlig i slike saker, men det vil ikke skje umiddelbart. Vi vil gå i en dialog med helsevesenet og kriminalomsorgen for å se hva som blir riktig oppholdssted, sier Hatlo.

Politiet vil uansett avvente vurderingen til den rettsmedisinske kommisjon (RMK) før de foretar seg noe.

STRAFFERETTSLIG UTILREGNELIG

BARNDOMMEN OG FORHOLDET TIL MOR

HER KAN H

De rettspsykiatrisk sakkyndige tror at det vil bli vanskelig å behandle Anders Behring Breiviks omfattende vrangforestillinger.

Psykiaterne Torgeir Husby og Synne Sørheim, som etter tretten samtaler med Breivik har gitt ham diagnosen paranoid schizofren, mener han totalt mangler sykdomsinnsikt.

De mener også det er en betydelig fare for at Breivik forsøker å ta sitt eget liv, helst gjennom en handling som også tar livet av andre. Etter de VG får opplyst, sier de i sin rapport at han fremstår både som suicidal og som en reell fare for andre.

Kan nekte

Husby og Sørheim tror det kan bli vanskelig å få en «behandlings-allianse» med Breivik og få ham med på frivillig inntak av antipsykotiske medikamenter. Breivik kan nekte medisiner og klage dette inn for fylkesmannen som fatter et endelig vedtak.

– I ytterste konsekvens kan vi holde pasienten fast mens det settes sprøyter, men dette skjer svært, svært sjelden. Pasienter får som regel injeksjoner i fred og fordragelighet, sier avdelingsoverlege Anne Kristine Bergem ved Regional Sikkerhetsavdeling, Oslo Universitetssykehus, som uttaler seg på generelt grunnlag.

Det er ved avdelingen som ligger på Dikemark i Asker, at Breivik trolig skal behandles når dommen er rettskraftig. Dette blir først klart når tiltalen tas ut.

Men kanskje vil sykehuset bli anmodet om å ta i mot ham også i varetektstiden. Forespørselen kan ifølge forsvarer Geir Lippestad komme allerede når den rettsmedisinske kommisjon om få uker har vurdert rettspsykiaternes konklusjon.

– Vanlig behandling er antipsykotiske medikamenter, miljøterapi og samtaler med psykolog. Psykotiske pasienter har ofte en biologisk ubalanse i signalstoffer i hjernen. Antipsykotiske medikamenter minsker disse symptomene, sier Bergem.

Innsikt avgjørende

Psykiaterne Sørheim og Husby mener sjansene for tilbakefall er formidable hvis Breivik får avbrudd i medisineringsen. De mener blodprøver kan være aktuelt for å kunne følge med på den antipsykotiske behandlingen.

– Det avgjørende er at pasienten får innsikt i sin egen sykdom og følger opp medisineringsen, sier Anne Kristine Bergem.

Psykolog og professor Bjørn Rishovd Rund er redaktør for boken «Schizofreni» og har forsket på schizofreni i over 20 år. Han forklarer at diagnosen Anders Behring Breivik har fått er en diagnose som hører til i gruppen under schizofreni.

– Schizofreni er en tilstand som kjennetegnes ved at en ikke har en realistisk oppfatning av virkeligheten. Schizofrene har gjerne også en tilbaketrekning sosialt og liten

evne til å ha kontakt med andre personer, sier Rund.

Også Breiviks diagnose paranoid schizofren har fellestrekk, ifølge psykologen.

– Paranoid schizofrene fungerer bedre intelligensmessig enn mange av de andre pasientene som lider av schizofreni. De fungerer også bedre i sosiale settinger som arbeidsliv og skole, sier Bjørn Rishovd Rund.

Sårbarhetspunkter

Hvis Breivik dømmes til behandling og overføres til Dikemark, vil han bli tatt imot i en mottaksenhet på sykehuset. Teamet rundt ham vil bestå av overlege som er spesialist i psykiatri, psykolog, sosionom, sykepleiere og miljøterapeuter.

– En ny pasient får eget rom på en av avdelingene, med mindre det er nødvendig med skjerming. Det er ikke noe mål å ha pasientene skjermet. Det er heller tvert imot. Mange har vært skjermet for lenge, sier Bergem.

Miljøterapien skal sørge for at pasienten får en god søvn- og døgnrytme, at kostholdet er bra og stressnivået lavt. En stabil situasjon er viktig for behandlingen.

– Gjennom samtaler med miljøterapeut og psykolog vil vi lete etter sårbarhetspunkter. Hva trigger psykosen, hva fører til voldsrisiko, det er viktig å finne forløpet for å hindre at volden utvikler seg, sier Bergem.

Sikkerhetsvurdering

Minstetid for pasienter som dømmes til behandling er tre uker i lukket avdeling. En av pasientene har vært innlagt på Dikemark i 18 år.

Etter minstetiden er den videre behandlingen opp til faglige ansvarlige. De aller fleste pasientene vil etter hvert bli så friske at de får bevege seg utenfor sykehuset.

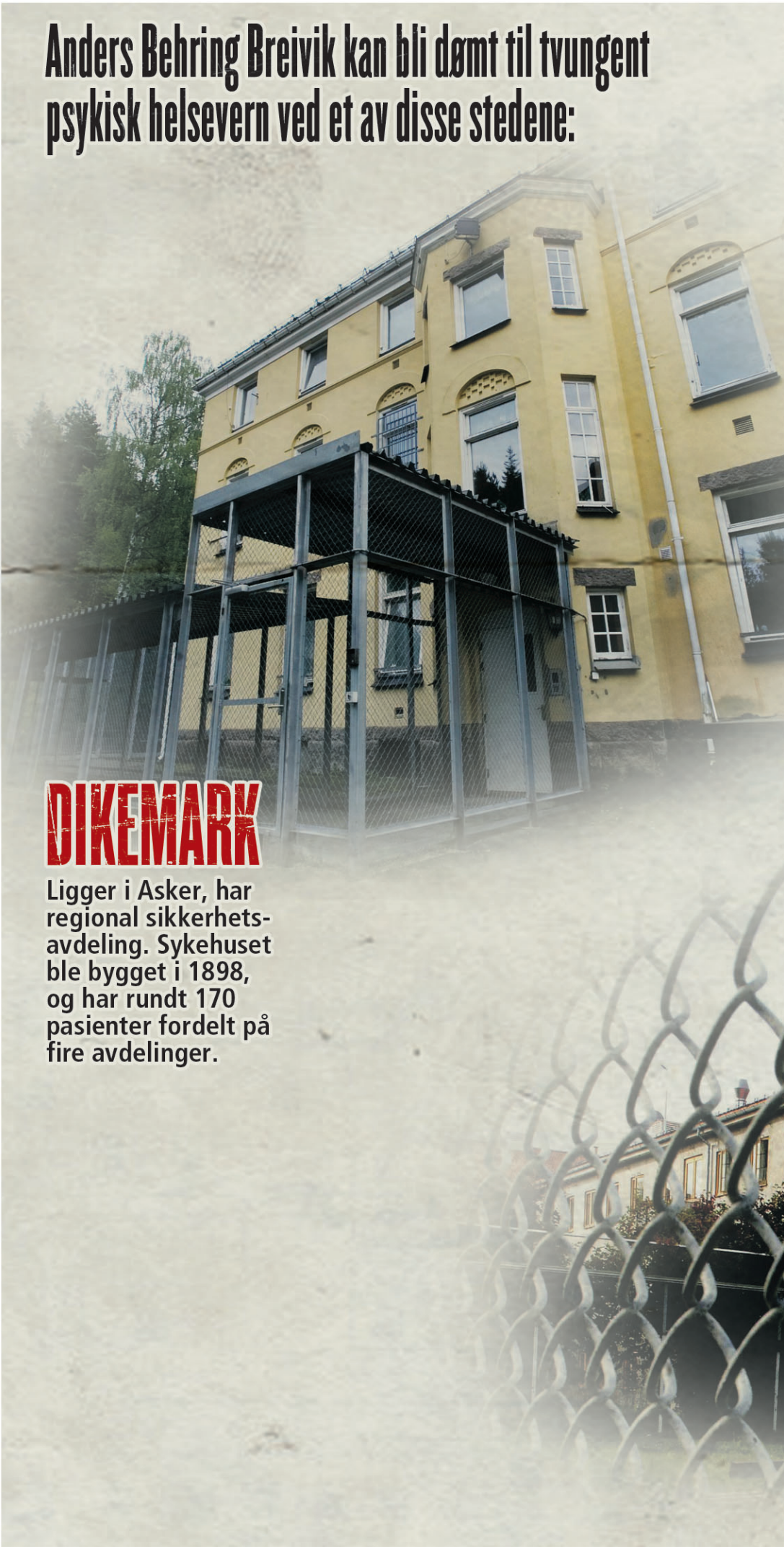
– Det er ingen grunn til å være redd for at en pasient får utgang for tidlig. Bak det ligger en grundig sikkerhetsvurdering, sier Bergem.

Dommer som ender med tvungen psykisk helsevern skal opp til ny behandling i domstolen hvert tredje år.

– Vi leverer en rapport til statsadvokaten etter ett år, etter to år og etter to år og fem måneder. Vurderingene tas på et bredt grunnlag. Blant annet lages det hvert døgn tre miljørapporter som handler om alt pasienten har foretatt seg. En pasient som har vært hos oss i fem år, har en journal på tusen sider, sier Bergem.

Sykehuset har et omfattende sikkerhetssystem.

– Ansatte har samhandlings-trening to ganger i uken. Det trenes blant annet på gisselsituasjoner, utagering og rømning. Ansatte er godt trent på dette, sier Bergem.

LOREN PSYKIATERNES DOM OPPFØRSELEN EKSPERTENE FREMTIDEN IAN HAVNE

KAN SELV HYRE INN EKSPERTER

Anders Behring Breivik har nå to muligheter dersom han vil bli kvitt stempelen som sinnslidende: Be retten oppnevne nye sakkyndige, eller leie inn eksperter selv.

Men det mest sannsynlige er at Torgeir Husby og Synne Sørheims konklusjoner legges til grunn i straffesaken som etter planen begynner 16. april.

Breivik fortalte i avhør i går ettermiddag at deres konklusjon, om at han ikke er strafferettslig tilregnelig, var noe han fryktet.

– Breivik kan gjennom sin advokat begjære at retten oppnevner nye sakkyndige. Og retten kan oppnevne nye sakkyndige også før Rettsmedisinsk kommisjon har sagt sitt om rapporten. Men det er veldig lite vanlig at domstolene er villige til det, sier Randi Rosenquist, som tidligere har ledet Rettsmedisinsk kommisjon.

Det er denne kommisjonen som nå skal gjennomgå Husbys og Sørheims svært omfattende rapport. At psykiaternes konklusjon skal settes til side av kommisjonen, er også svært lite sannsynlig, ifølge Rosenquist.

Sjelden kost

– Enten vil kommisjonen si at den ikke har bemerkninger, eller så vil den be om utdypninger eller begrunnelser. Da vil de sakkyndige skrive en tilleggserklæring, der de holder seg til kommisjonens spørsmål, sier Rosenquist.

Men også slike tilleggsspørsmål fra kommisjonen er sjelden kost; i fjor skjedde det bare åtte ganger av totalt 330 rapporter.

Breivik kan også velge å engasjere egne sakkyndige. Deres rapport vil eventuelt bli lagt fram for retten for vurdering på lik linje med annet bevismateriale forsvaret presenterer.

– Vi kan havne i en situasjon der retten har to ulike synspunkt fra sakkyndige. Men det vi ofte ser, er at de partsoppnevnte sakkyndige ofte ikke følger de samme formkrav som de rettsoppnevnte, sier Rosenquist.

● Oslo tingrett er ikke bundet til å følge de sakkyndiges konklusjon. Men det er svært sjelden at det ikke skjer.

● Selve bevisføringen i retten påvirkes ikke av om Breivik er tilregnelig eller ikke. Men hvis retten er enig i Husby og Sørheims vurdering, kan ikke aktorene, statsadvokatene Svein Holden og Inga Bejer Engh, legge ned påstand om fengsel eller forvaring. Da er det tvungent psykisk helsevern som blir rettens reaksjon mot Breivik.

● Breivik vil da ikke bli overført til kriminalomsorgen, men til sin helseregion – Helse Sør-Øst – som vil få ansvaret for behandlingen. Mest sannsynlig havner han på Dikemark i Asker.

● I motsetning til en fengselsdom, skal beslutningen om tvungent psykisk helsevern opp til ny vurdering hvert tredje år. Men skulle Breivik bli erklært frisk, kan han likevel holdes innesperret, og vil trolig bli overført til forvaring, som er en tidsubestemt fengselsstraff.

SANDVIKEN SYKEHUS

Fra 1891, ligger i Bergen. Både frivillig innlagte og tvangsinnlagte pasienter, inkludert personer dømt til tvungent psykisk helsevern, behandles ved sykehuset.

BRØSET

I Trondheim. Ligger under St. Olavs Hospital og har tre sikkerhetsposter for personer som er dømt til psykisk helsevern. Sikkerhetspostene ved Brøset var den første av tre regionale sikkerhetsavdelinger i Norge.

Nå er
skogen
full av
SOPP

● GODE RÅD
SIDE 22 og 23

Slik gjør du barnet ditt

**KLAR
FOR SKOLEN**

● SIDE
12 og 13

Sarah
Natasha
Melbye

**TV2-
Sarah
til Big
Brother**

**SE, SÅ
SLANK!**

● SIDE
30 og 31

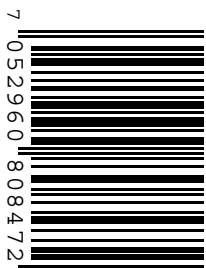
SOMMERENS MEST LESTE AVIS

V G

Nr. 225
Tirsdag
16. august
2011
Uke 33
Kr. 12,00

Breivik ringte politiet allerede kl. 17.59:

**Så han ville
overgi seg
28 min. før
han ble tatt**

● SIDE 4, 5, 6 og 7

ANGREPET MOT NORGE

Fra han ringte politiet for å overgi seg, tok det **28 minutter** til drapsmannen ble tatt. Mens fortsatte toktet.

TILBAKE PÅ UTØYA: Påført skuddsikker vest og sikkerhetssele med et tau festet på ryggen var massedrapsmannen Anders Behring Breivik tilbake på Utøya sist lørdag.

Av GORDON ANDERSEN, MARIANNE VIKÅS,
MORTEN S. HOPPERSTAD og ERIC UTHEIM

Nesten en halvtime før han ble pågrepet, ringte massemorderen politiet. Han ba om å bli satt over til Delta-styrken for å overgi seg.

Det ble han ikke – og Anders Behring Breivik fortsatte sitt drapsraid på det han beskriver som «autopilot».

Klokken var 17.59, det var gått 35 minutter fra den første nødmeldingen kom inn fra Utøya. På fastlandet ved Utøya var to tjenestemenn fra Nordre Buskerud politidistrikt kommet frem. Delta-troppen fra Oslo var ti minutter unna.

Da ringte telefonen hos politiets operasjonssentral i Nordre Buskerud politidistrikt:

«En norsktalende mann sier at han vil overgi seg til politiet,» heter det i politiets logg.

Samtalen skal så ha blitt brutt.

Ville «kapitulere»

Forsvarer Geir Lippestad sier til VG at Anders Behring Breivik (32) har denne versjonen av det som skjedde da han ringte inn den første samtalen:

– Han sier at han presenterte seg med fullt navn og at han «ville kapitulere». Han ba om å bli satt over til Delta, men så fikk han et svar han ikke forsto. Da ba han om at noen med beslutningsmyndighet skulle ringe tilbake, sier Lippestad.

Han sier at Breivik har forklart at ingen ringte tilbake.

Massemorderen skal da ha fortsatt sin grufulle vandring på øya. Han har forklart at han i løpet av de neste 28 minuttene påtraff to grupper med Utøya-deltagere som han skjøt, og at han i tillegg avfyrte skuddsalver utover vannet.

Klokken 18.26 ringte han igjen politiet og meldte at han var klar til å overgi seg.

Ett minutt etter var massakren over. Anders Behring Breivik ble pågrepet av Delta-troppen.

Prøvde flere ganger

Ifølge politistasjonssjef Magne Rustad ved Hønefoss lensmannskontor var telefonnummeret Breivik ringte fra ikke registrert på ham selv. Han ønsker ikke å si hvem det tilhørte.

I avhør har Breivik forklart at han tok en telefon han fant i kiosken på øya like etter at massakren startet.

Det er denne telefonen han hevder å ha ringt med.

Forsvarer Geir Lippestad sier at Breivik er klar på at han ved den første oppringingen rett før klokken 18.00, var klar til å overgi seg.

– Det er dette han selv forklarer. Om han hadde fått bekreftet at kapitulasjonen var mottatt, så var han ferdig med operasjonen, sier han.

På det tidspunktet var det betydelige problemer med mobilnettet på grunn av overbelastning, og telefonlinjen inn til operasjonssentralen var rødgledende på grunn av hundrevis av henvendelser fra ofre og pårørende.

– **Hvorfor ville Breivik overgi seg til politiet?**

– Han har forklart at han følte han hadde gjort nok. Han hadde tatt mange liv til at det ville bli nok pressedekning, slik at manifestet han ville bli spredt, sier Lippestad.

Breivik trodde også at politiet på dette tidspunktet ville være på vei.

– **Han hadde gjort beregninger på når han trodde det ville være naturlig at politiet ville dukke opp, sier forsvareren.**

I avhør har Breivik forklart at han ringte politiets operasjonssentral langt flere ganger enn de to gangene han kom gjennom. Han mener det totalt var ti oppringninger.

– Men det kan være åtte og det kan være 12. Han sier at han kom gjennom to ganger, sier Lippestad.

Fortsatte massakren

Breivik har forklart at da han ikke ble satt videre til Delta-styrken etter at han kom gjennom til operasjonssentralen i Nordre Buskerud klokken 17.59, stoppet opp en liten stund inne i skogen.

Der tenkte han seg om hva han skulle gjøre videre.

– Han har forklart at han da vurderte to ting: Det ene var å ta sitt eget liv, det andre var å fortsette, sier forsvareren.

– **Hvorfor tok han ikke sitt eget liv?**

– Å ta sitt eget liv er imot det han tror på. Han ville kjempe for sin sak. Han vil endre Europa og han mente det var større sjanse å greie det levende enn død. Det er vanskelig å kommentere dette spørsmålet videre fordi dette handler om hans virkelighetsoppfatning, sier Lippestad.

I stedet for å rette våpenet mot seg selv, fortsatte Breivik massakren.

– Han sier at han fortsatte på autopilot, sier Lippestad.

«Breivik. Kommandør.»

VG har tidligere omtalt Breiviks andre og siste telefonsamtale til politiet. Den ble loggført klokken 18.26, ett minutt etter at beredskapstroppen gikk i land på Utøya. Breivik sa følgende:

«**Breivik. Kommandør. Organisert i den antikomunistiske motstandsbevegelsen mot islamisering. Operasjonen er fullført og vil overgi seg til Delta.**»

Denne samtalen endte hos Søndre Buskerud politidistrikt.

Forsvarer Geir Lippestad har nå bedt om tilgang på lydloggene fra telefonsamtalene for å få klarhet i hva som skjedde de dramatiske minuttene.

– Det handler ikke om å finne noen sydebukk, men for meg som forsvarer er det viktig å snu hver stein for å finne om det dette er noe som kan ha betydning for de strafferettslige forholdene rundt hans gjerninger.

– **Det er også av samfunnsmessig viktig betydning at vi får et svar på hvordan disse nødsentralene fungerer i krisesituasjoner og om de er dimensjonert for kriser som dette, sier Lippestad.**

E-post:

marianne.vikas@vg.no
gordon.andersen@vg.no
morten.hopperstad@vg.no

FAKTA MASSAKREN PÅ UTØYA

17.08: Breivik går i land på Utøya. De første han dreper er Utøya-leder Monica Bøsei og politimannen Trond Berntsen, Utøyas innleide vaktmann.

HER BLE HAN TATT
18.27: Breivik pågripes.

17.24: AMK får første melding om skyting på Utøya.

17.33: Første ambulanse på plass.

17.52: To tjenestemenn fra Nordre Buskerud ankommer Utstranda.

17.59: Breivik ringer politiet og sier at han vil overgi seg.

18.09: Beredskapstroppen ankommer fastlandssiden i biler, men trøbbel med båten forsinker overfarten til Utøya.

18.25: Beredskapstroppen går i land på Utøya.

18.26: Breivik ringer nok en gang og sier at han vil overgi seg.

Stabssjef Magne Rustad i Nordre Buskerud politidistrikt har ikke hørt lydloggen av samtalen, men har snakket med operatøren tok den imot.

– Det var en veldig kort samtale som ble brutt etter noen få sekunder. Det ble forsøkt å ringe tilbake, men telefonen var da avslått.

– **Forsøkte operatøren å ringe tilbake flere ganger?**

– Han sier at han antagelig gjorde det, men at han ikke husker i detalj.

Rustad sier at nummeret

Breivik ringte fra ikke er registrert på ham selv. Han ønsker ikke å si hvem det tilhørte.

– **Breivik hevder at han presenterte seg ved fullt navn. Gjorde han det?**

– Det var så hektisk at operatøren ikke tør å si eksakt hva som ble sagt.

– **Var det noe mer politiet kunne gjøre?**

– Nei, ikke utover det som ble gjort. Det ble forsøkt å få opplysninger ut av vedkommende, men samtalen ble brutt veldig raskt uten at perso-

nen svarte på spørsmålene.

– **Ble samtalen meldt videre til Delta-styrken som på det tidspunktet var få minutter unna landsiden?**

– Nei, den ble ikke meldt videre til Delta, men til etterretningsstaben som hadde blitt nedsatt i politidistriktet.

– **Hva gjorde de?**

– Det ble gjort forsøk på å finne ut hvem denne personen var, og de undersøkte telefonnummeret, men de rakk ikke å komme noen vei før han ble pågrepet.

SLIK SVARER POLITIET

Foto: PATRIK EIAN FJELDSTAD

**HJEMME HOS
STÅLE SOLBAKKEN:**

**Familien gir meg
NY ENERGI**

● SE SPORTEN!

HELG

Hans Einar (60) og
Marwin (19 mdl.)

Foto: LINN CATHRIN OLSEN

NORGES MEST LESTE AVIS!

VG

Nr. 264

Lørdag

24. september 2011

Uke 38

Kr. 20,00

OFRET NYRE
for barnebarnet

80 SIDER HELGEKOS

Foto: THOMAS NILSSON

**VG MØTTE HENNES
EKTEMANN I USA:**

**Breiviks
søster
HAR DET
FRYKTELIG**

FRP-HANEKAMHAUG:

**SÅ SYK
VAR JEG**

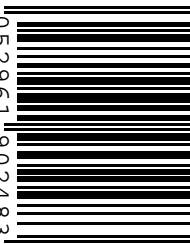

Foto: PRIVAT

● SIDE 8 og 9

● SIDE 6 og 7

7 052961 902483

ANNONSE

Kampanjepriser!

Egypt

Gran Canaria

Tenerife

Jordan

Fly + hotell + NÅ fra 3.798,-

Fly + hotell + NÅ fra 3.998,-

Fly + hotell + NÅ fra 2.998,-

Fly + hotell + NÅ fra 3.298,-

Priseks. gjelder 1 uke, pr. pers på rimeligste avr. fra Gardermoen i vinter. Min. 2 reisende. Begr. ant. plasser.

apollo

apollo.no

☎ 810 20 000

ANGREPET MOT NORGE

SØSTEREN

Breiviks amerikanske svoger: – Det er fryktelig for henne

LOS ANGELES (VG) Det er grytidlig morgen når Kevin (36) og to små barn kommer ut av eneboligen i den fredelige gaten midt i den amerikanske storbyen.

Kevin er svogeren til Anders Behring Breivik (32), den lille jenta og den enda mindre gutten er den terrorsiktedes niese og nevø.

De to små skal kjøres til skolen, faren skal på jobb.

Moren deres er ikke å se. Datteren spør etter henne idet VG går bort til dem.

– Hva vil dere? spør Kevin etter å ha spent ungene fast i barnesetene på den hvite Mercedesen.

– Vi vil bare snakke med henne.

– Hun kommer ikke til å snakke med noen. Jeg vet at hun ikke kommer til å snakke med noen, men jeg kan gi henne en beskjed fra dere.

På ukjent sted

Kevin's kone er gått i deking, og oppholder seg nå på ukjent sted, ifølge ektemannen.

Grunnen er at den 38 år gamle kvinnen han giftet seg med den 25. november 2003 er massemorderens storesøster.

Når vi spør ham om hvordan hans kone klarer å takle det som har skjedd, svarer han først:

– Hun har det vel så greit som det er mulig å ha det i denne situasjonen.

Så slår han forsiktig ut med armene, får et trist uttrykk i ansiktet og blir emosjonell når VG spør om hun har det svært vanskelig.

– Ja, det er fryktelig for henne.

Og med ett blir det klart at det også på den amerikanske vestkysten finnes en liten familie som er blitt satt i en usedvanlig vanskelig situasjon på grunn av ugjerningene. Gjerningsmannens egen familie.

Totalt forandret

I sitt såkalte manifest publiserte den terrorsiktede et bilde av seg selv sammen med søsteren og moren. Tilsynelatende var bildet fra søsterens bryllup med Kevin.

Da sjokkbekjeden kom på ettermiddagen amerikansk tid den 22. juli – om at det var hennes egen bror som sto bak bomben i Oslo

KJØRES BORT: Ifølge NTB skal rettspsykiaterne nå ha avsluttet samtaler med Anders Behring Breivik. Foto: GÖRAN BOHLIN

og massedrapene på Utøya – ble livet med ett totalt forandret for familien på fire.

Opplysningene om at en kvinne bosatt i Los Angeles var i nær slekt med Breivik fikk flere amerikanske medier til å beleire familiens bolig i Century City, en bydel sentralt i USAs nest største by.

Det var dette som fikk familien til å «flykte» fra sitt hjem allerede på ettermiddagen den 22. juli. Da hadde tjenestemenn fra FBI allerede vært inne i leiligheten, ifølge vitneforklaringer fra naboer.

Derfor treffer VG Kevin og barna utenfor foreldrenes hjem, fem minutters kjøring fra hjemmet de forlot.

Fra Anders Behring Breivik var ett år gammel bodde han kun sammen med søsteren – og moren. Teknisk sett

er hun hans halvsøster, de har felles mor.

Flyttet til USA

Men da Breivik var 15–16 år gammel flyttet søsteren, som da skal ha vært 24, til USA. Hun skulle aldri flytte tilbake igjen.

Omtrent samtidig brøt faren all kontakt med sønnen. I et forsøk på å beskytte kona, benekter Kevin overfor VG at han er mannen til Breiviks søster.

– Er det ingen forbindelse mellom deg og søsteren?

– Jo, det er en forbindelse. Jeg er en venn av familien. Hvis dere har en beskjed dere vil gi, kan jeg gjerne levere den videre til henne. Dere kan legge beskjeden igjen her, i postkassen til dette huset, sier han og peker.

VG legger et brev til søsteren i en konvolutt med spørsmål om vi kan komme i kontakt med henne, men får aldri noen respons.

Heller ingen andre i familien til Kevin ønsker kontakt med VG. De fleste av dem vi ringer til har slettet sine gamle telefonnumre. Vi kommer ikke i kontakt med noen.

Men både Kevin og Breiviks søster har beholdt sine Facebook-sider. Så sent som i går forandret søsteren det såkalte profilbildet på sin side. På forsiden som kan leses av alle oppgir hun «liberal» som sitt politiske ståsted, altså et stykke fra brorens ytterliggående konspirasjonsforestillinger.

Utover dette har særlig Breiviks søster holdt en meget lav profil. VG har de siste dagene snakket med praktisk talt alle naboene. Men alle sier det samme; stort bare «hei» og «adjø».

Stolt av henne

Ingen vet hvor hun jobber, eller om hun jobber. Det er heller ingen som kjenner til om hun har tatt utdanning i USA. I Norge gikk hun på Frogner Videregående skole i Oslos vestkant.

I sitt manifest omtaler Breivik søsteren flere ganger. Han er tydelig stolt av henne, men kritiserer henne for først og fremst å være opptatt av å ha et godt liv materielt, fremfor å være idealistisk på samfunnets vegne.

Han fremstiller søsteren og mannen som svært så velstående. Men huset de har bodd i de senere år har meget moderat standard.

Kevin jobber i et mindre firma som guider firmaer som skal lage eller forbedre sine nettsider. Han har utdanning fra Loyola University i Los Angeles, og har tre brødre.

Ifølge Breivik skal han og søsteren ha snakket sammen på telefon en gang i måneden de siste årene.

På den åpne delen av søsterens Facebook-profil oppsummerer hun sin livsfilosofi slik:

«Jeg vil bare leve mitt liv til det fulle. Intet mer, intet mindre».

VG
eksklusivt

I DEKNING

AVVISENDE: Kevin er lite lysten på å snakke med VG om hvor Anders Behring Breiviks søster oppholder seg. – Hun kommer ikke til å snakke med noen, sier ektemannen.

GRANSKER BARNDOMMEN

Politiet bekrefter at Breiviks barndom og oppvekst kommer til å være tema for de neste avhørene.

Ifølge politiadvokat Pål-Fredrik Hjort Kraby har politiet allerede hentet inn mye bakgrunnsinformasjon både i form av vitneavhør og innsamling fra en rekke etater. Breiviks mor er avhørt flere ganger.

– Halvsøsteren er avhørt én gang med bistand fra amerikansk politi, og vi vurderer nå om vi skal gjennomføre et nytt avhør av henne. I den vurderingen ligger også spørsmålet om vi selv skal dra over, om det er amerikansk politi som skal gjøre det eller om hun kommer til Norge. Dette er ikke avgjort ennå, sier politiadvokaten til VG.

SVEN NORDIN:

**NAKEN-
STOPP
PÅ TV**

● SIDE 52

**Slik holder du deg
HØST-FRISK**

● SIDE 28 og 29

NORGES MEST LESTE AVIS!

V G

Nr. 248
Torsdag
8. september
2011
Uke 36
Kr. 12,00

Foto: SCANPIX

ANGREPET MOT NORGE

**ANSIKT TIL ANSIKT
MED MASSEMORDEREN**

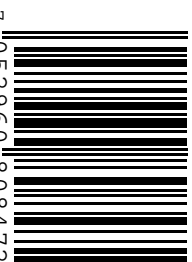
**Han har
AVHØRT
BREIVIK I
30 TIMER**

Politibetjent Geir-Egil Løken (39) sammen med Anders Behring Breivik på Utøya-rekonstruksjonen.

Foto: GISLE ODDSTAD

7 052960 808472

ANGREPET MOT NORGE

”Har en egen måte å være på som gjør at folk åpner seg.

Av GORDON ANDERSEN, DENNIS RAVNDAL, JARLE BRENNNA og MORTEN S. HOPPERSTAD

Geir-Egil Løken (39) er mannen som i time etter time har hørt Anders Behring Breivik forklare seg om terrorangrepet og massedrapene.

Politimannen fra Nordfjordeid er sentral i teamet som gjør avhør av Breivik, kanskje de viktigste politiforklaringene siden krigen.

Da massemorderen Anders Behring Breivik var tilbake på Utøya for å rekonstruere massedrapene var det politibetjent Geir-Egil Løken som fulgte ham rundt på øya, stilte spørsmål og noterte. Alle andre holdt seg i bakgrunnen for ikke å forstyrre relasjonen mellom de to. VG får opplyst at 39-åringen var håndplukket for oppgaven på Utøya, grunnet spesielle egenskaper.

Avhørslederen skilte seg ut under rekonstruksjonen. Mens tjenestemennene fra beredskapstroppen var iført caps, hadde 39-åringen valgt sixpence-lue som hodeplagg.

– Han begynte å gå med sixpence for et par år siden. Han er ikke en typisk polititype, sier en som kjenner Løken.

Litt Columbo-stil

Geir Egil Løken er en av to personer som har stilt politiets spørsmål til Breivik. Avhørene har pågått i 65-70 timer og Løken skal ha vært rundt 30 timer sammen med Breivik. Det er bare én i rommet sammen med siktede om gangen.

Avhørslederne er de som har mest kontakt med Breivik, i tillegg til forsvarer Geir Lippestad.

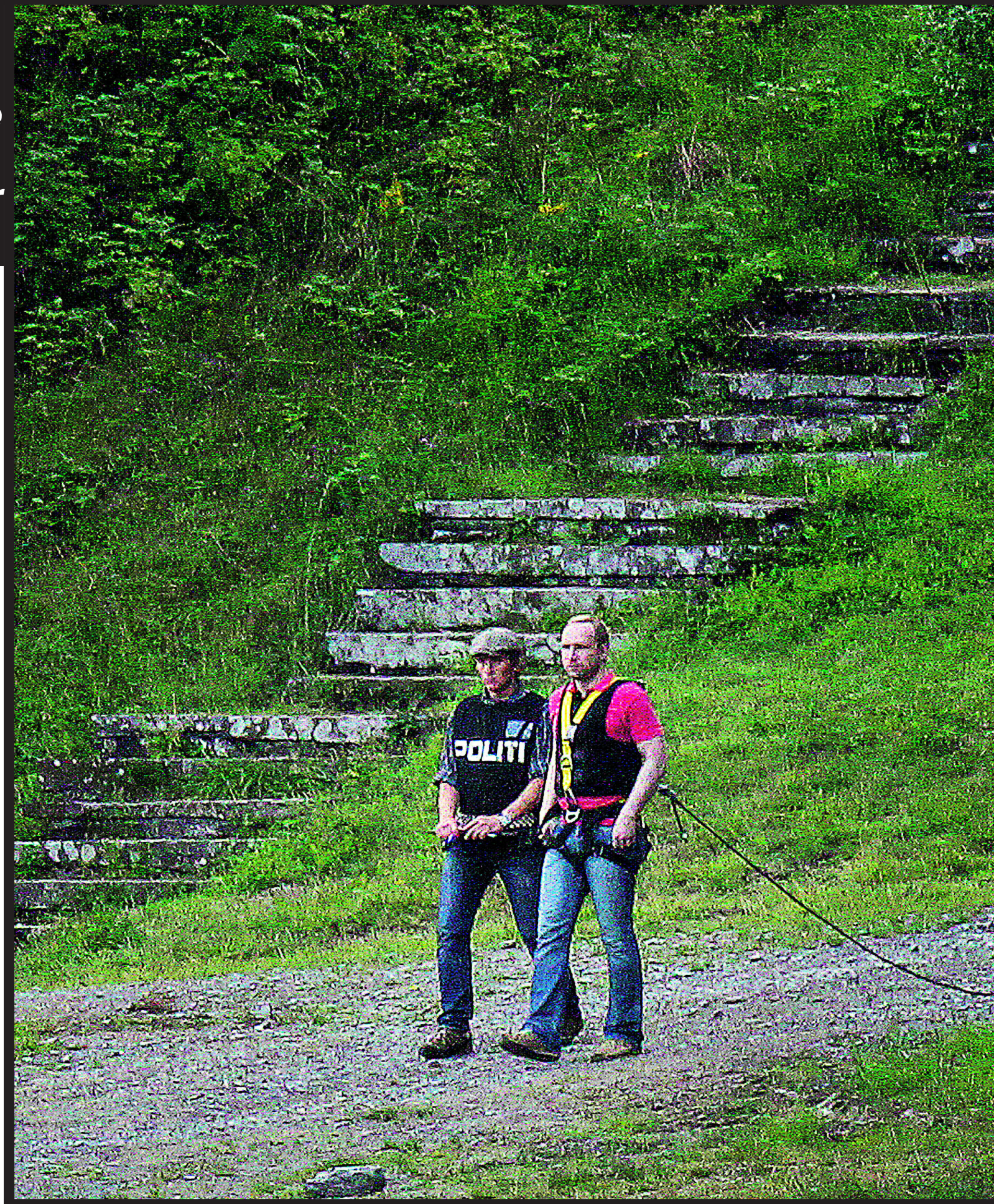
Løken fikk en høy stjerne som avhører etter det såkalte parteringsdrapet i Oslo i fjor, der han fikk den psykisk syke drapssiktede mannen til å snakke. Det blir betegnet som en svært krevende avhørssituasjon i en sak hvor politiet manglet sentrale tekniske bevis.

– Han har en egen måte å være på som gjør at folk åpner seg. Det er litt sånn Columbo-stil over ham, sier en kilde, og sammenligner med TV-detektiven fra 70-tallet.

Løken er også kjent internt for å være en av svært få som skriver sine rapporter på nynorsk.

Holdt foredrag

Etter suksessen med avhørene i parteringsdrapet, som blant annet gjorde at politiet gjennomførte søk i Oslofjorden, holdt Løken flere fore-

TETT KONTAKT: Varemerket til politimannen Geir-Egil Løken er sixpence-luen. Her hører han Anders Behring Breiviks forklaring under

Har sittet 30 timer ansik

drag for kollegene om hvordan han gikk frem.

Sjefene hans i Oslo politidistrikt ønsker ikke at Geir Egil Løken stiller til intervju. Politispektør Hanne Kristine Rohde opplyser til VG at artikkelen blir trykket i avisen uten avhørerens samtykke og mot hans vilje: –Han ønsker ikke eksponering i media med navn og bilde, sier Rohde.

Da Breivik ble fremstilt for varetektsfengsling for andre gang, var Løken med i Oslo tingrett for å bistå politiadvokat Pål-Fredrik Hjort Kraby

under rettsmøtet. Løkens navn offentliggjøres i rettsboken fra tingretten som er tilgjengelig på nettet.

Avhørsteknikk

Løken kommer fra Bjørhovde i Nordfjordeid og hadde bakgrunn fra deltidsarbeid både i barnehage og psykiatrien før han ble politimann. Han har også jobbet litt over ett år i Bergen fengsel som deltidsansatt. Han er ugift og har ingen barn.

Etter det VG får opplyst,

avtjente Geir-Egil Løken sin førstegangstjeneste i 1991-1992 som soldat i støttekompaniet i Garnisonen i Porsanger (GP) i Finnmark.

Løken gikk ut av Politihøyskolen i Oslo i 1997 og ble ansatt på Bergen sentrum politistasjon sin ordensavdeling høsten 1997. Her jobbet han som politimann i byens gater i fire år, før han høsten 2001 fikk jobb på Grønland politistasjon i Oslo. I 2006 tjenestegjorde 39-åringen FN-politiet i Pristina i Kosovo som en del av en norsk kontingent på 20 politi-

folk. En av 39-åringens spesialiteter er avhørsteknikk, og han er i dag en av politiets instruktører på avhørskurset K.R.E.A.T.I.V.

Kurset er utviklet av politioverbetjent Asbjørn Rachlew, som har mastergrad i avhørsteknikk, og lektor ved Politihøyskolen, Ivar Fashing. De to regnes som Norges fremste eksperter på avhørsteknikk, og inngår begge som veiledere i avhørsteamet som nå jobber med Anders Behring Breivik.

K.R.E.A. T.I.V.-instruktør er

Han er hånd- plukket til Breivik- avhør

rekonstruksjonen på Utøya.

Foto: TROND SOLBERG

Et til med massekiller

et kurs som gir 20 studiepoeng og er beregnet på kompetente og egnede tjenestepersoner som har, eller er tiltenkt rollen som avhørsinstruktør sentralt og lokalt i politiet. Ut-danningen har som formål å bidra til at avhørskompetansen innad i politiet hele tiden blir utviklet og vedlikeholdt.

Ingen relevans

Løken regnes for å være en dyktig instruktør innenfor sitt felt, og en politimann som er flink til å få ut informasjon

som kan holde som bevismateriale i retten, og som tar hensyn til den siktedes rettigheter.

39-åringen jobber til vanlig som etterforsker ved avdelingen for Organisert kriminalitet, og har blant annet bakgrunn fra en rekke narkotikasaker, et kriminalitetsfelt hvor avhør ofte er svært krevende. Nå er han utlånt til terrorenheten som er lagt under Vold- og sedelighetsavsnittet i Oslo-politiet.

Voldsavsnittet har også tidligere nytt godt av Løkens

egenskaper som avhørsleder. For noen uker siden gikk Asbjørn Rachlew ut i media og kritiserte VG og Dagbladets fremstilling om at Breivik skulle knekkes i avhør.

– Det har ingen relevans for oss å forsøke å knekke mistenkte, snarere tvert imot. Vår oppgave nå er å samle inn så mye informasjon som overhodet mulig fra vedkommende. Det er ingen som vet så mye om denne saken som han, sa Rachlew til Adresseavisen da det var gjennomført rundt 40 timer avhør.

Til VG forklarte Rachlew at Breivik fremsto som samarbeidsvillig, høflig og detaljorientert i avhørene.

– Han følger de instruksjoner som de har gitt ham. Han har god avhørskondis og er selv innstilt på progresjon. Breivik har selv tatt initiativet til å fortsette avhør, selv om han har fått tilbud om pauser, sa Rachlew.

E-post: gordon.andersen@vg.no
dennis.ravndal@vg.no
jarle.brenna@vg.no
morten.hopperstad@vg.no

ANDRE SENTRALE i etterforskningen

JOHN ROGER LUND (48), Leder av terrorenheten

Politioverbetjenten er til vanlig etterforskningsleder ved Seksjon for organisert kriminalitet i Oslo-politiet. Han begynte å jobbe umiddelbart når det smalt, og sov bare noen få timer de første nettene. To uker senere ble han utnevnt til leder for terrorenheten. Bakgrunn som etterforsker på voldsavsnittet.

KNUT JENSEN, Prosjektleder

Politiførstebetjent Knut Jensen har hatt en rekke større saker som etterforsker ved Seksjon for organisert kriminalitet. Han var blant annet hovedetterforsker på Munchranet i 2004. Jensen var også til stede under rekonstruksjonen på Utøya.

ASBJØRN RACHLEW (42), Konsulent

Regnes som en av landets fremste på avhørsteknikk og er veileder for avhørsteamet sammen med høyskolelektor Ivar Fahsing (43). Rachlew har mastergrad i rettspsykologi fra Liverpool og doktorgrad i avhørsmetoder fra Universitetet i Oslo.

CHRISTIAN HATLO (40), Påtaleansvarlig

Politoadvokat på vold- og sedelighetsavsnittet. Har vært påtaleansvarlig for en rekke voldssaker i gjengmiljøet og drapssaker i Oslo. Jobbet sammen med avhører Geir-Egil Løken på parteringsdrapet.

PÅL-FREDRIK HJORT KRABY (47), Påtaleansvarlig

Politoadvokat på vold- og sedelighetsavsnittet. Hadde nylig ansvaret for Høybråten-drapet og har tidligere blant annet arbeidet med historiens groveste voldtektssak i Norge, hvor en egypter ble dømt for syv brutale overfalls-voldtekter.

BREIVIK I FENGSELET: JEG ER I DVALEMODUS

● SIDE 6, 7, 8, 9 og 10

NORGES MEST LESTE AVIS

VG

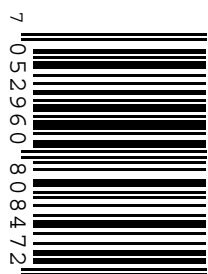
Nr. 332
Torsdag
1. desember
2011
Uke 48
Kr. 12,00

EKSTREMVÆRET

ORKAN OG NYE STORMER I KØ

**Meteorologer
vil advare mot
«dødsbølger»**

● SIDE 18 og 19

Er du i faresonen?

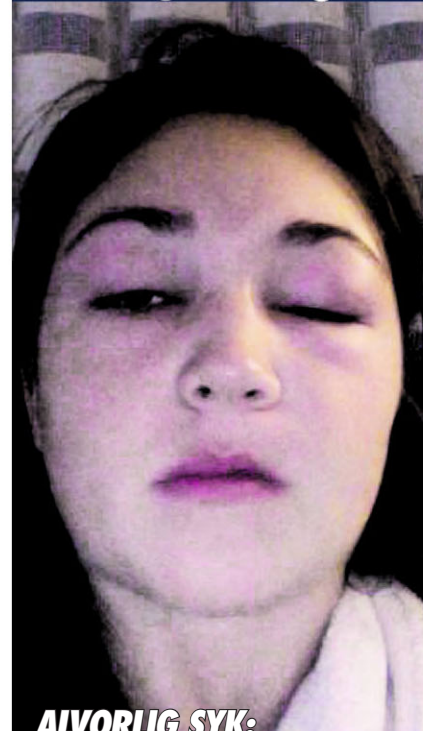

Foto: SCANPIX

Derfor blir det samlivs- BRUDD

● SIDE 12 og 13

Strengere regler:

ALVORLIG SYK:
Slik så Hannah (21) ut fire dager
etter hårfargingen. Foto: PRIVAT

Hårfarging gir KREFT- FARE

● SIDE 38

22/7-TERROREN

”Jeg er i d

Av MORTEN S. HOPPERSTAD, JARLE BRENNÅ, GORDON ANDERSEN, DENNIS RAVNDAL, MARIANNE VIKÅS, HENRIK IHME og TOR-ERLING THØMT RUUD

Anders Behring Breivik (32) mener at det å legge seg tidlig er en sentral strategi for rett og slett å overleve.

Det kommer frem av de rettssakkyn- diges rapport om massedrapsmannens mentale helse, får VG opplyst.

Dagen etter at massemorderen ankom Ila fengsel i slutten av juli, fikk han besøk av fengselslegen på cellen. Breivik var opptatt av at rommet var ryddig før legen fikk komme inn og håndhilse på ham.

– Han snakker velformulert Oslo- dialekt og setningene henger sammen. (...) Stemningsleiet virker noe opp- stemt, nærmest munter, skrev feng- selslegen etter konsultasjonen.

Trener fire timer

Livet på isolasjon var nytt for Breivik på dette tidspunktet, og til tross for at han bare fem dager tidligere drepte 77 mennesker i Oslo og på Utøya, be- skriver han hverdagen som «helt fin» og forteller at han er overrasket over hvor godt han behandles.

– Jeg holder meg i form med å gjen- nomføre et fire timers treningspro- gram og får på den måten trent alle kroppens muskelgrupper, sa masse- morderen til legen.

Ifølge Breivik, brukte han to typer anabole steroider fra i våres og frem til terrorangrepene 22. juli som han hadde kjøpt via Internett. Under an- grepene var han også påvirket av en egenkomponert blanding av efedrin, koffein og aspirin som han kaller «Ekastac» og som skulle gi ham høy- ere yteevne.

– Kjenner du tristhet eller depre- sjon? spurte fengselslegen.

– Nei, jeg føler meg svært vel, svar- te Breivik, som ble forundret da legen forklarte at en avdelingsleder hadde fått høre at han ønsket å ta livet sitt.

– Jeg er prinsipielt mot selvmord og kommer ikke til å gjøre det.

Liten selvmordsfare

I dagene som fulgte ble massedrap- smannen både vurdert og observert daglig – spesielt i forhold til om han var suicidal.

Hverken legene eller psykiatriske sykepleiere ved anstalten hadde på dette tidspunktet funnet tegn til psyko- se eller depresjon, og de vurderte faren for selvmord som lav.

Breivik har også stilt spørsmål om lengden på isolasjon i norske fengsler og forklart at han ikke vet hvordan han vil takle en langvarig isolasjons- periode på over ett år.

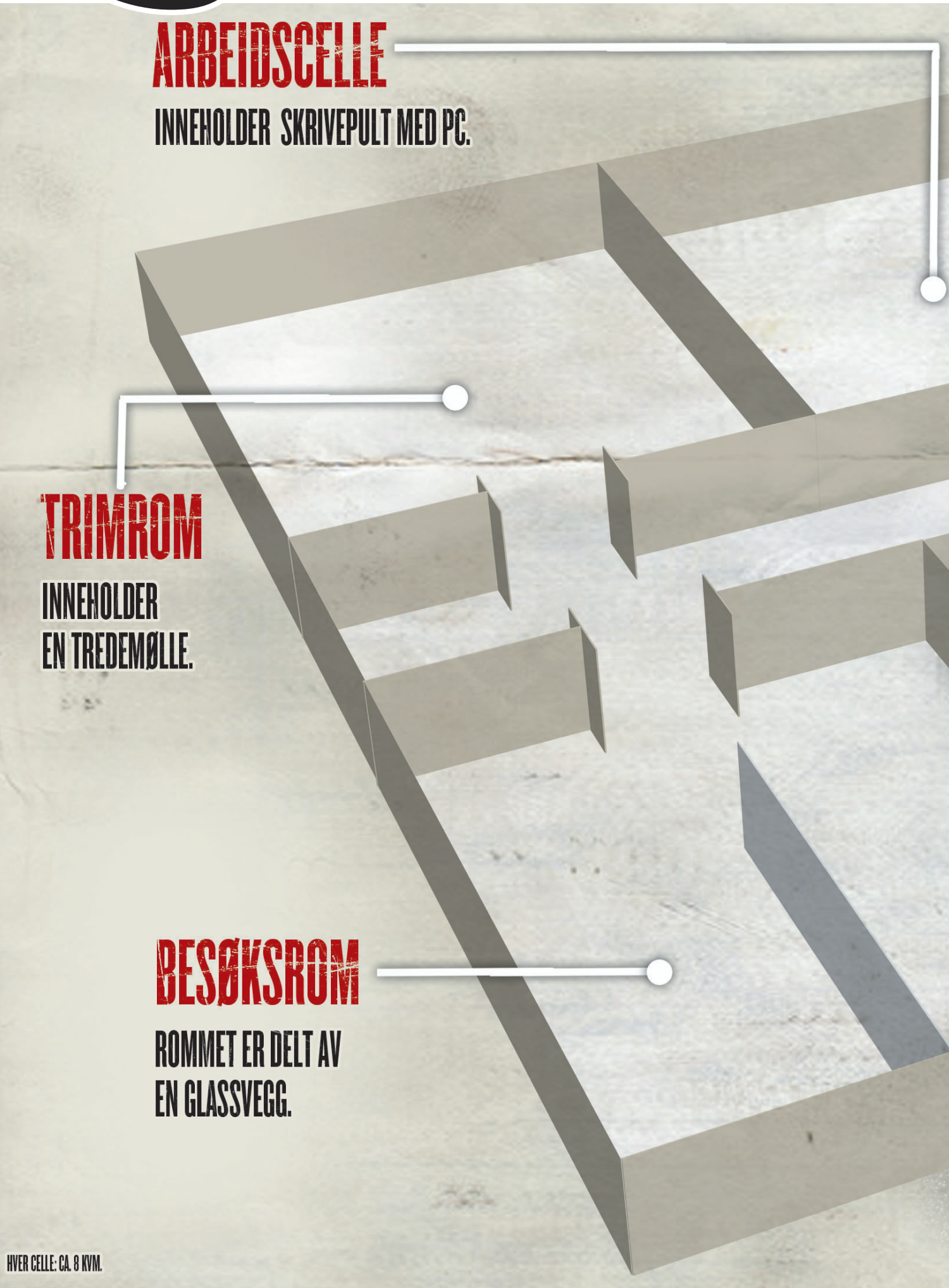
Fengselslegen tok ikke diskusjonen og minnet isteden Breivik om at deres oppgave var å ivareta hans fysiske og psykiske helse.

– Foreløpig går det greit, og jeg vil si fra om jeg merker problemer eller nedstemthet, svarte Breivik.

Sover godt

Breivik forklarer også legen om sitt søvnmonster og at han sover godt på cellen. Hver dag står han opp klokken 07.00 og legger seg klokken 21.00.

– Det er en overlevelsesstrategi å legge seg tidlig. De siste ukene har jeg

Breivik i isolat: ● Sover 12–14 timer ●
● Erstatter anabole steroider med godt

dvalemodus

SOVECELLE
INNEHOLDER SENG, TV
OG DVD-SPILLER

ILA FENGSEL

**Mediterer ● Trener alle muskelgrupper
godteri ● Røyker fem sigaretter om dagen**

sovet opp mot 12–14 timer i døgnet. Jeg er i dvalemodus, sa Breivik

I samme tidsrom innrømmer imidlertid Breivik at han er mer nedstemt og angir sin livslyst i prosent.

– Jeg ligger på 10 prosent på dårlige dager, og mellom 25–30 prosent på bedre dager. Apatigrensen kommer på null prosent og under der selvmordstankene, sa massedrapsmannen i begynnelsen av august.

Ifølge hormonlabben på Aker sykehus, kan Breiviks inntak av anabole steroider føre til konsentrasjonssvikt, slapphet og depresjon.

Under en samtale med legen 1. august forteller massemorderen at han kjeder seg og ber om tilgang på mer lesestoff. I tillegg ber han om røyk og godteri.

– Jeg har tidligere spist søtsaker ved stopp av steroidkur for å dempe ubehag, sa Breivik.

Massemorderen mener at lang tids forskning har vist at man kan holde moralen oppe ved å bruke røyk, snus, musikk, godteri, god mat og kaffe.

Fullstendig isolert

Hver dag i fengselet røyker han fem røyk og tar en eller to porsjoner med snus.

– De beste godteriene er «Krokodiller» og «Heksehyl». Det er i tillegg bra for den revolusjonære kampmoralen å se en favorittserie på TV, sa Breivik til de sakkyndige under en samtale.

Til det svarte de sakkyndige at massemorderens utsagn hørtes ut som vanlig tilfredsstillelse for folk flest.

– Nei, dette er militærstrategi i encellestruktur, svarte Breivik.

Massemorderen har sittet fullstendig isolert på avdeling G ved Ila siden tirsdag 26. juli. Under samtaler med helsetjenesten i fengselet har massemorderen også fortalt at flere timer meditasjon hver dag hjelper ham slik at han fornyes som menneske, blir mer kreativ og får nye ideer til et tidspunkt når han skal produsere noe mer.

Breivik ser på seg selv som en intellektuell person med bred kunnskap om psykologi og politisk analyse.

– Det første benytter jeg meg av for å håndtere isolasjonen, mens det andre for å forutse hvilken innflytelse mine handlinger har hatt på det kommunevalget som var og de fremtidige valgene, sa massemorderen.

Eget trimrom

Fengselsdirektør ved Ila fengsel, Knut Bjarkeid, forklarer overfor VG at Breivik disponerer tre ulike celler. En sovecelle, en arbeidscelle med PC med skriveprogram og et trimrom. Det er også et besøksrom, eller samtalerom, som er delt i to av en glassvegg.

Han presiserer at TV-en på sovecellen kun er tilkoblet en DVD-spiller, slik at han kan se film.

– Før jul vil vi kalle inn til en pressekonsferanse der vi vil vise bilder og film av hvordan den innsatte har det. Vi kan ikke vise noe fra sovecellen, for å verne om hans privatliv, men vi vil vise fra arbeidscellen og fra trimrommet, sier Bjarkeid.

Breivik har ikke kontakt med andre og sitter isolert. For å motvirke skader får han derfor drive med disse aktivitetene.

– Kriminalomsorgen legger til rette for aktiviteter for å motvirke skader av isolasjon. Men på grunn av sikkerhetshensyn kan ikke fanger selv bestemme timeplanen eller hva slags aktiviteter som skal gjøres, sier Knut Are Svenkerud, leder i Kriminalomsorgens yrkesforbund.

22/7-TERROREN

- MINNER OM

Av GORDON ANDERSEN, MORTEN HOPPERSTAD,
JARLE BRENNÅ og MARIANNE VIKÅS

Massemorder Anders Behring Breivik har laget sitt eget språk med ord som ikke finnes. Professor mener det minner om språket til dem som vil opprette en kult.

I samtaler med de sakkyndige Torgeir Husby og Synne Sørheim, har Breivik kommet med ord og uttrykk som de sakkyndige aldri har hørt om før.

– Breivik benytter ord han selv poengterer å ha konstruert, som for eksempel nasjonaldarwinist, suicidalmarxist og suicidalhumanisme, skriver de sakkyndige.

– Ord manglet

Breivik snakker også om anarkojihadister og lavintensiv jihad. Han omtaler ungdom tilknyttet Blitz for anarkomarxister. Psykiaterne har bedt Breivik forklare disse ordene.

– Anarko er en forkortelse for anarkisme. Jeg har laget ordene selv, fordi det har vært ord som har manglet, sier Breivik.

Professor i retorikk ved Universitetet i Bergen, Jens Kjeldsen, har fått gjengitt ordvalgene og de språklige vendingene Breivik har brukt i samtaler med de sakkyndige.

– Det første som slår meg er hans måte å lage nyord på. Det kan minne om typen språkbruk man finner blant mennesker som prøver å skape en kult. De oppretter sine egne mentale kategorier og sitt eget språk, sier Kjeldsen.

– Lav appell

Professoren mener likevel Breivik skiller seg fra kultskaperne på et viktig felt.

– De som prøver å skape en kult bruker ord og uttrykk med mer emosjoner for å få med seg folk. De teknokratiske ordene som Breivik bruker, har svært lav appell. På en måte kan man si at det ikke så rart at alt tyder på at han er helt alene om det han har gjort, sier Kjeldsen.

De sakkyndige skriver at Breivik bruker et teknisk språk også når han snakker om personlige forhold. De skriver at språket er uten følelser. Et eksempel de viser til er når Breivik snakker om skolegangen.

– Man lærer å bli sivilisert på ungdomsskolen. Det er en sensitiv periode. Barn er slemme og kyniske, og siviliseringsprosjektet begynner på ungdomsskolen. Det er evolusjonen, sier Breivik.

Professor i retorikk ved Universitetet i Oslo, Kjell Lars Berge, sier at Breivik bruker ord og språk på lik linje med det man finner i en NOU-rapport (offentlig utredning).

– Hvis vi prøver å se bort fra det Breivik har gjort, så er det ikke noe unormalt eller schizofrent ved språket til Brei-

Professor om Breiviks retorikk

vik. Selve språket han bruker er helt normalt når man jobber innenfor et spesialisert felt. Det er et typisk trekk for spesialister å skape nye ordformer for å ha system og orden, sier Berge.

Teknisk språk

Professoren mener det heller ikke trenger å være noe galt eller sykt i at Breivik også bruker et teknisk språk når han snakker om personlige forhold.

– Det teknisk instrumentelle språket er noe som brer om seg i samfunnet, sier professoren.

Han viser til utrednings-, rapportspråket som har stor påvirkning på hvordan mange tenker man skal fremstå språklig.

– For Breivik virker livet å være et strategisk forløp med et mål om noe som skal oppnås. Han bruker et språk som er tilpasset dette. Man kan finne slik livsforståelse og språk også blant politikere som vil oppnå sine mål og vinne frem med sine politiske prosjekt, sier Berge.

E-post: gordon.andersen@vg.no
morten.hopperstad@vg.no
jarle.brenna@vg.no
marianne.vikas@vg.no

FAKTA KULT

● Kult (latin: cultus) kommer fra et ord som betyr å dyrke, kultivere.

● Begrepet «kult» ble opprinnelig brukt for å beskrive en gruppe mennesker som tilba en felles guddom, men i slutten tjuende århundret begynte betydningen av ordet å utvikle seg. I den moderne verden, er ordet vanligvis brukt nedsettende, for å referere til en ekstremistisk religiøs gruppe som eksisterer i utkanten av samfunnet.

● Begrepet brukes også til å beskrive feil teologiske lære. For mange kristne er en kult en gruppe som avviste læren til kristendommen.

● Ofte legger disse marginale religiøse gruppene tunge restriksjoner på sine medlemmer, og anses – i alle fall fra utsiden – å være farlige.

● Kult er ut ifra et religionsvitenskapelig perspektiv summen av religiøse handlinger i en religion. Kult omfatter da alle typer religiøse riter – en regelmessig, symbolsk handling.

Kilder: Wikipedia.com og Digoo.info

UTVIKLET TEKNISK SPRÅK: Massemorderen Anders Behring Breivik har utviklet mange egne ord, og Utøya 13. august.

I KULT-SPRÅK

BREIVIKS ORDBRUK

ANARKOJIHADISTER:

Breivik forklarer at de muslimene som kom innom Tåsen-miljøet han var en del av i ungdommen, var anarkojihadister.

ANARKOMARXISTER:

Breivik omtaler ungdom som er med på Blitz som anarkomarxister.

ANARKONASJONALISTER:

Breivik har ikke forklart hva dette ordet betyr, men sier han har laget alle anarko-ordene selv, fordi de har manglet. Anarko er en forkortelse for anarkistisk.

LAVINTENSIV JIHAD:

Breivik sier at pakistanske gjenger som han påstår tok T-banen til Vestkanten på 90-tallet og ranet, voldtok og lemlestet, drev lavintensiv jihad.

NASJONALDARWINIST:

Breivik forklarer at ordet ble brukt i Storbritannia på 1920-tallet. Breivik sier at darwinist er en pragmatiker med logisk kynisme overfor politiske beslutninger.

AKKREDITERING AV UTDANNELSE:

Breivik bruker dette uttrykket når han forklarer for de sakkyndige at han vurderte å ta opp igjen fag fra videregående. Han bruker også ordet når han forteller at han har

akkreditert 16 000 studietimer, mens han jobbet ved siden av.

SUICIDALMARXIST:

Breivik forklarer ikke dette begrepet for de sakkyndige.

SUICIDALHUMANISME

Breivik mener at da Amerika bombet Japan, så brukte de en pragmatisk tilnærming: Bedre å drepe 300 000, men spare millioner. Dette kaller Breivik for suicidal humanisme.

SELVEKSTERMINERE:

Breivik bruker dette ordet om muligheten for å ta sitt eget liv, dersom ingen vil jobbe sammen med ham.

RIDDERJUSTITIARIUS

RIDDERJUSTITIARIUS-KOMMANDØR

RIDDERJUSTITIARIUS-MESTER

RIDDERJUSTITIARIUS-STORMESTER

Breivik forklarer ikke for de sakkyndige hva ordene betyr, men de sakkyndige vurderer dem som såkalte neologismer, eller såkalte nyord.

AVGJØRELSE TROLIG KLAR FØR JUL

Av TERJE HELSINGENG

Anders Behring Breiviks skjebne kan være avklart allerede før jul. Etter planen skal den rettsmedisinske kommisjonen da komme med sine konklusjoner.

I utgangspunktet foreligger fire muligheter:

- Godkjenne erklæringen slik den foreligger.
- Avvise den rettspsykiatriske erklæringen fra Torgeir Husby og Synne Sørheim.
- Be de to besvare nye spørsmål og komme med en tilleggs-erklæring.
- Oppnevne nye psykiatrisk sakkyndige.

Skal kvalitetssikre

Den rettsmedisinske kommisjonen, som ledes av Tarjei Rygnes-tad, er et kvalitetssikringsorgan innen rettsmedisin, og har som oppgave å gå gjennom rettsmedisinske rapporter.

Medlemmene skal, ifølge loven, representere landets fremste eksperter på området og opptre med nødvendig legitimitet og autoritet overfor de sakkyndige, retten, rettens parter og publikum for øvrig.

Som hovedregel skal hver sak behandles av tre eller minst to medlemmer. I Breivik-saken vil trolig alle syv som ikke er inhabile delta i vurderingene.

Kommisjonens uttalelser sendes skriftlig til retten. De kan også bli pålagt å forklare seg for Oslo tingrett.

Rettsmedisinsk kommisjon har fire faggrupper, hvorav psykiatrisk gruppe er en av disse.

To inhabile

Den består av ni psykiatere med ulik bakgrunn. To av medlemmene har allerede erklært seg inhabile i behandlingen av Breivik-saken.

Gruppen består av:

Karl Henrik Melle, spesialist i psykiatri (leder)

Gunnar Johannessen, spesialist i psykiatri (nestleder)

Jannike Snoek, spesialist i barne- og ungdomspsykiatri

Kirsten Rasmussen, professor, dr.philos ...

Knut Waterloo, professor, dr.philos ...

Andreas Hamnes, spesialist i psykiatri

Agneta Nilsson, spesialist i psykiatri

Hege Saltnes, spesialist i psykiatri – inhabil i Breivik-saken på grunn av klinisk kontakt med berørte.

Annika Melinder, spesialist i klinisk psykologi – inhabil i Breivik-saken fordi hun har flere berørte ungdommer til behandling.

22/7-TERROREN

OVERRASKET: VG møtte Arbeiderpartiets partisekretær Raymond Johansen på Stortinget før Ap's gruppe-møte i går.
Foto: FRODE HANSEN

Det er nok de som føler at deres rettsfølelse ikke er ivare tatt

Ap-partisekretær Raymond Johansen sliter med å forstå at Anders Behring Breivik kan være utilregnelig når han gjennom flere år planla massedrapet i detalj.

Johansen ble overrasket da rettssakkyndige erklærte at Breivik ikke bør dømmes til fengselsstraff tirsdag og forstår de som reagerer.

– Det er nok de som føler at deres rettsfølelse ikke er ivare tatt, hvis han ikke kan stilles til ansvar for sine handlinger. Det er vanskelig for mange å forstå at det innenfor den bobla er et rasjonelt planleggende menneske.

– Jeg kjenner ikke sykdommen. Det første jeg og mange vil tenke, er at det ikke er forenelig med den rasjonaliteten han har vist gjennom planleggingen av

terroren og drapene. Her er det eksperter som har uttalt seg og intervjuet ham i 36 timer. De må vi ha tillit til.

? Tror du det hadde vært lettere å forstå dette hvis man hadde en ekstra sakkyndigrapport?

– Jeg har forstått at gjerningsmannen kan kreve det for å bevise at han ikke er sinnssyk, så der ligger vel en mulighet til å få en second opinion. Men dette er krevende. Det er ingen eksakt vitenskap, det er basert på betraktningene og intervjuene fra to erfarne psykiatere.

? Ble du overrasket da han ble erklært utilregnelig?

– Ja, jeg vil si det. Jeg hadde faktisk ikke trodd det, men jeg har jo ikke snakket med ham.

? Er det lettere å tilgi ham nå, hvis han bare var syk?

– Nei, jeg vil aldri ha de følelsene rundt dette. Det er fle-

re med alvorlige diagnoser som verken dreper eller gir uttrykk for hatefulle og høyreekstreme holdninger.

? Selv om han da er alvorlig syk, så er det ikke slik at du mener vi bør synes synd på ham?

– Jeg er ikke rette mannen å spørre om det. Jeg har ikke de følelsene inni meg. Punktum.

? Hva har det å si for debatten etter 22. juli at Breivik ifølge sakkyndige er strafferettslig utilregnelig?

– La meg si det slik: De som får den tunge diagnosen paranoid schizofrene er ikke alle kalde, kyniske drapsmenn. De fleste er gode, snille mennesker med sunne politiske holdninger.

? Hva er Anders Behring Breivik da et resultat av?

– Han har ikke formet meningene sine i et vakuum, og han har funnet næring til sitt verdensbil-

de fra høyreekstreme miljøer blant annet på nettet. Men han har satt det inn i sin verden, i sin boble.

? Kan den politiske debatten i Norge la seg definere av det som oppfattes i boblen til en paranoid schizofren?

– Ikke i det hele tatt. Den offentlige debatten om hatefulle ytringer og ekstremisme skal møtes med argumenter og fakta. Det er ikke unikt at folk får en forestilling der de mener frem fiendebilder. Osama bin Laden hadde sine forestillinger,

sine konklusjoner. Hitler hadde det samme.

? Tror du bin Laden og Hitler var strafferettslig utilregnelige?

– Det var ingen diagnose på dem, men de lyktes i hvert fall med noe av sitt prosjekt. Og det var jo gal manns verk.

E-post: lars.molteberg.glomnes@vg.no

Lars Molteberg Glomnes

INTERVJUET

Kronprinsesse i 10 år. Stort intervju:

**– Jeg har vært
veldig heldig**

22 sider
Mette-Marit
spesial i

VG
FREDAG

SOMMERENS MEST LESTE AVIS

VG

Nr. 214
Fredag
5. august
2011
Uke 31
Kr. 17,00

Anders Behring Breivik

**Massemorderens
forbilde står
frem i VG**

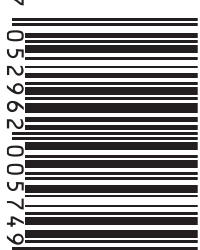
GÅR I DEKNING:
Peder Jensen (36).

**– Jeg er
«Fjordmann»**

**– Avviste Breivik fordi
han virket kjedelig**

VG
eksklusivt

ANGREPET MOT NORGE

HER ER DRAPS- MANNENS FORBILDE

FJORDMAN STÅR FREM: ■ Går under jorden på ubestemt tid ■

Av MORTEN S. HOPPERSTAD, MARIANNE VIKÅS, HANS HENRIK TORGERSEN, JARLE BRENNÅ, DENNIS RAVNDAL, GORDON ANDERSEN, ROLF J. WIDERØE og MAGNAR KIRKNES (foto)

Massemorderen Anders Behring Breiviks store helt er bloggeren «Fjordman». Mannen bak pseudonymet er Peder Jensen (36) fra Ålesund.

22. juli klokken 15.26: Peder Jensen sitter hjemme i sin egen leilighet i Oslo når han hører en kraftig eksplosjon. Tanken om et terrorangrep slår ham ikke.

– Jeg trodde det var et lynnedslag, sier Jensen.

VG møter den 36 år gamle mannen fra Ålesund på en kafé i Oslo sentrum. Iført en hvit t-skjorte, mørk bukse og en bag over skulderen setter han seg ned ved bordet.

36-åringen har i samråd med sin advokat valgt å stå frem i VG, og

han ber media ettertrykkelig om ikke å kontakte naboene eller familien hans.

– Jeg har varslet min familie om saken og vil nå gå under jorden på ubestemt tid av hensyn til min egen sikkerhet og vil ikke oppholde meg i leiligheten min, sier han.

Overrasket

To uker har gått siden terroristen Anders Behring Breivik (32) detonerte en bilbombe utenfor Regjeringskvartalet og drepte åtte.

Deretter likviderte han 69 uskyldi-

ge mennesker på Utøya. I timene etter angrepet kommuniserte den 36 år gamle bloggeren med miljøet han er en del av.

Dette er personer han har hatt kontakt med på internett og har møtt i forbindelse med konferanser rundt omkring i Europa.

– Etter det første angrepet trodde jeg det var en islamsk jihadistisk gruppe som sto bak. Men da skytingen på Utøya ble kjent, og nyheten om at en person med nordisk utseende sto bak, syntes jeg fremgangsmåten virket uvanlig, sier Jensen.

UTRYGG: – Jeg har varslet min familie om saken og vil nå gå under jorden på ubestemt tid av hensyn til min egen sikkerhet, sier Peder Jensen.

Blogget i skjul for familien ■ La ned blomster til minne om ofrene

Han ble overrasket over at en nordmann sto bak grusomhetene.

– Han viste en ekstrem brutalitet som er helt ufattelig, og han må ha trodd at han var en del av et data-spill hvor han selv var superhelten. Jeg forstår det ikke.

– **Er du en ekstremist?**

– Nei, jeg er en som er pasjonert på det jeg skriver om. Ellers er jeg en stille person, sier Peder Jensen.

La ned blomster

I dagene som fulgte, var han våken i over 60 timer i et strekk, og han

gikk blant annet en tur i Oslo sammen med et familiemedlem og la ned blomster til minne om ofrene.

– Det var helt uvirkelig å se byen med masse politi og soldater i gatene med våpen. Jeg kjente en av de overlevende fra Utøya, og det var veldig fint å se alle blomstene, spesielt ved Slottet, sier Jensen, som mener at sorgen har vært tung og slitsom for hele landet.

– Spesielt for meg. Hele verden trodde at jeg var Breivik. Det var ikke spesielt hyggelig, sier 36-åringen.

Dagen etter terrorangrepene ble

manifestet til den terrorsiktede nordmannen kjent i media og for politiet. I dokumentet på over 1500 sider gjengir Breivik en rekke av bloggerens ytringer, og hyller ham som sitt store forbilde.

– Det er helt vilt og forferdelig uhyggelig. Jeg kjente hverken igjen navnet eller ansiktet hans, sier Jensen, som ikke er kjent med at han har mottatt manifestet.

Orket ikke å lese

Selv sier 36-åringen at han ikke har orket å lese dokumentet, men han

har fått med seg bruddstykker av innholdet via utklipp på internett og media.

I perioden 2009–2010 mottok bloggen en håndfull e-poster fra Breivik hvor han blant annet fortalte at han skrev på en stor bok, og at han samlet e-postkontakter. I tillegg ønsket terroristen å møte idolet sitt personlig. Dette var mot slutten av 2009.

– Jeg vet ikke hvorfor han ba om det, men jeg takket nei. Ikke fordi han snakket om vold, men fordi jeg syntes han virket kjedelig – som en støvsugerselger.

ANGREPET MOT NORGE

Luftsløtt, tenkte jeg for meg selv da jeg leste e-postene, sier Jensen, som hevder at han aldri har møtt Breivik.

– Jeg vet heller ikke hva han skulle med e-postene som han samlet på Facebook eller hva han ville oppnå med dem.

– Ble sensurert

I februar 2005 opprettet 36-åringen sin egen blogg på internett. Årsaken var ifølge ham selv at det han karakteriserer som kritiske leserinnlegg ble sensurert av norske medier.

– Ingen av innleggene kom igjen gjennom sensurfilteret, og jeg har følt meg ignorert. Det har endret seg dramatisk, og jeg har de siste ukene blitt kontaktet av flere internasjonale og norske medier, sier han.

Inntil de grufulle terrorangrepene var bloggeren et nærmest uskrevet blad for den norske befolkningen – bortsett fra blant likesinnede i miljøet.

Både Breivik og «Fjordman» har skrevet innlegg på det islamkritiske nettstedet «Document.no», hvor det publiseres nyhetsartikler og foregår utstrakt debatt.

Ifølge Jensen har Breivik ved flere anledninger signert sine høyreekstremer meninger under fullt navn.

– Folk som skriker høyt under anonyme navn, drar ikke rundt og skyter folk, sier han.

Sykehus-jobb

Kontrasten mellom oppveksten i Ålesund og hans nåværende liv som verdenskjent blogger – og idol for en av historiens mest grufulle terrorister – kunne ikke ha vært større.

Til daglig jobber Jensen ved et dagsenter i Oslo. Han har også jobbet ved psykiatrisk avdeling på Alesund sykehus.

– Jeg har vært borti psykopater før, og det er veldig vanskelig å vite hva som trigger en slik person. Ut fra det som Breivik selv har sagt, hadde han bestemt seg for å gjøre dette før han leste de bloggene jeg skrev. Det er selvfølgelig en trøst, men det er forferdelig ubehagelig å bli sitert av en slik person, sier han.

I går ble han avhørt i flere timer ved Manglerud politistasjon. Politiet beslagla PC-en hans.

– De finner ingenting der, sier han.

Politikilder bekrefter overfor VG at Peder Jensen har blitt avhørt som bloggeren «Fjordman». Etter avhøret opplyste politiadvokat Pål-Fredrik Hjort Kraby til media at de er sikre på det er riktig person.

– Jeg plikter å avgi en forklaring til politiet, og jeg står frem fordi navnet mitt vil bli kjent i offentligheten uansett. Det ville blitt en heksejakt på meg fra media før eller siden. I tillegg er det en måte å bli sjekket ut av saken på, sier Jensen.

Master om Iran

36-åringen har blant annet en mastergrad ved Universitetet i Oslo (UiO) i kultur og teknologi, studert arabisk ved Universitetet i Bergen (UiB) og ved American University i Kairo. I masteroppgaven sin fordypet han seg i sensur og blogging i Iran. Han har aldri vært knyttet til et politisk parti i Norge.

Etter at han gjennomførte første-gangstjenesten på Setermoen, hevder han selv ikke å ha tatt i et våpen.

– Jeg var ingen god soldat, sier han.

I avhør har Breivik forklart at det er ytterligere to celler til i Norge. Det mener Jensen er usannsynlig.

– Men det er opp til politiet å finne ut. Jeg mener han er for narsissistisk til å ha samarbeidet med noen. Han lever i et univers som består av én person, og det er ikke plass til andre der, sier han.

Ifølge Jensen er det ingen i det norske eller internasjonale islamkritiske miljøet som kjente til Breivik før terrorangrepene.

– Han hadde ingenting å bidra med, og jeg har aldri hørt om ridderne han henviser til, sier 36-åringen.

– Lettvint sydebukk

Tilbakemeldingene fra venner i miljøet har vært upåklagelig, ifølge ham selv.

– De har forstått meg, og jeg har fått meldinger fra Australia, Canada og Israel, sier 36-åringen.

Han har ment at muslimer burde stenges ute fra Europa og kaller politikere og journalister forrædere.

– Jeg skjønner at folk trenger en sydebukk, og nå som Breivik er bak lås og slå, kan jeg bli en lettvint sydebukk, særlig fordi jeg er den eneste nordmannen han siterer. Jeg forstår at jeg blir et hatobjekt.

Han sier at familien ikke har visst

om bloggingen hans som den høyreradikale «Fjordman», og at arbeidsskolleger får vite det gjennom VG.

– Det blir sikkert et sjokk for dem, og det beklager jeg.

Livvakter

Etter at tekstene hans ble sitert av massemorderen og terroristen Anders Behring Breivik, frykter han for egen sikkerhet.

– Jeg kjenner mange i miljøet som av og til må ha livvakter, og som ikke kan bevege seg fritt og gjøre som de vil på grunn av sine meninger. Det går forhåpentligvis ikke så ille med meg.

– Men skjønner du at folk kan oppleve det er feigt ikke å tørre stå frem med navn når du har så ekstreme meninger?

– Jeg kan forstå det, men la meg si det slik. Man kan skrive for og imot

EU, og det kan være veldig pasjonert, men man får vanligvis ikke drapsrusler. Er man islamkritisk, får man det.

Jensen sier han har nedlagt et betydelig arbeid for å holde seg anonym, og at det bare er et fåtall i miljøet som kjenner hans rette identitet.

– Slaver for islam

Siden 2005 har «Fjordman» blogget, både for seg selv og for andre nettsteder. Hovedtrekkene i det han forfekter, støtter ideologien om en vestlig verden som gjør seg selv til slaver for islam. Som «Fjordman» har han ved en rekke anledninger anklaget politikere, akademikere og journalister for å være forrædere som svikter sitt land ved å tillate det han ser på som muslimsk masseinnvandring til Europa.

Jeg forstår at jeg blir et hatobjekt

SKRIVER BOK: – Jeg var nesten ferdig med et bokmanuskript da dette skjedde. Den skulle være ferdig i august. Arbeidstitelen var «Den nysgjerrige sivilisasjonen». Boken handler om myter om europeisk kultur. Jeg vet ikke om den vil bli publisert. Jeg må ta en pause og tenke på hva jeg gjør med mine skrivelser nå, sier Peder Jensen til VG.

– **Hva mener du om den flerkulturelle situasjonen i Norge?**

– Det eneste prinsippet i multikulturalismen er at alle skal få beholde sin kultur, utenom innfødte nordmenn. Det betyr at man skal oppløse etniske nordmenn som en gruppe. Det er ganske grovt.

– Multikulturalismen har blitt en form for reservekommunisme. Det eneste kommunismen oppnådde, var 100 millioner døde på 70 år.

– Hat og vold

– **Hvorfor kan ikke innvandrere og etniske nordmenn leve side om side her i landet?**

– Jeg vil skille mellom to typer innvandring. Muslimske og ikke-muslimske. Muslimske innvandring er vesensforskjellig fra annen innvandring. Man har 1400 år med erfaring

med muslimsk innvandring, som aldri har klart å leve i fredelig sameksistens med andre. Skal man ignorere det?

– Du kan selvsagt si at det finnes muslimer som er hyggelige. Det gjør det, men det er mer på tross av islam enn på grunn av islam. Folk er ikke født til å bli vonde, men de har en ideologi som aktivt oppfordrer til hat, vold og aggresjon.

– **Ditt miljø preges av kontroversielle meninger. Hvor går grensen?**

– Det finnes enkelte bloggere der det tillates at man bruker ord som gris og svin på mennesker, det liker jeg ikke og skriver aldri. Det er dehumaniserende. Og jeg har aldri direkte oppfordret til vold.

– **Du er tydelig misfornøyd med norsk politikk. Hvordan ser du for deg et ideelt samfunn?**

– Si opp Schengen- og EØS-avtalen, og vi må holde oss unna EU. Vi bør revurdere den nasjonale kontrollen ved grensen og lovgivning knyttet til dette. Vi er en nasjonalstat som har mistet kontroll med grensene våre. Vi bør også begrense innvandringen, og få slutt på masseinnvandringen av muslimer.

Frykter knebling

36-åringen fra Ålesund frykter nå at innvandringsdebatten blir kneblet.

– Jeg frykter at Breivik ikke bare har henrettet flere titalls mennesker, men også henrettet det politiske klimaet der man kunne diskutere innvandring i Norge.

Etter å ha blitt satt i sammenheng med Behring Breivik, vil Jensen nå vurdere å slutte å blogge – for godt.

– Jeg tror ikke jeg kommer til å blogge under det navnet igjen. Jeg mister lysten når jeg blir knyttet til en sånn person. Det kan hende jeg blogger igjen, men ikke i overskuelig fremtid, og ikke som «Fjordman».

– Alle kan trenge litt tid til ettertanke. Jeg kommer til å ta en lang tenkepause der jeg ikke skriver. Alle kan tenke over hvilke formuleringer som er brukt, og reflektere over det. Det gjelder også meg.

– **Angrer du på noe av det du har skrevet?**

– Jeg har prøvd å tenke på om det er noe jeg har formulert galt, men jeg har aldri opplevd at noen har angrepet noen på grunn av det jeg skriver. Og det er mange hundretusener over hele verden som har lest det jeg har skrevet.

KJØP TRYGT med VGs bruktbilskole

NORGES MEST LESTE VALGAVIS

● SIDE 34,
35 og 36

**Slik får du
bilen billigst – og
slik klager du**

VG

Nr. 253
Tirsdag
13. september
2011
Uke 37
Kr. 12,00

SV-kilder:

Audun
Lysbakken

**– TAR
OVER**
etter Kristin

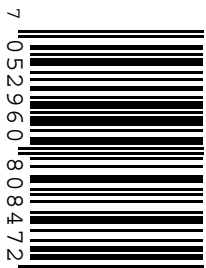
Utøya-ofre FEIRET valget sammen

**YLVA (14)
SKUTT
FIRE
GANGER**

GENERASJON UTØYA: AUF-ere møttes på valgvake i Trondheim, Tromsø og flere andre steder i landet.

Foto: ØYVIND NORDAHL NÆSS

VALG 2011 SV

De overlevde Utøya. I går feiret AUF-ere over

JUBELK

TROMSØ (VG) Hun ble skutt fire ganger på Utøya. Likevel føler Ylva (14) at hun er blant vinnerne.

Hun har gjennomgått ni operasjoner, sydd 124 sting og ligget nesten en måned på sykehus. I går valgvaket Ylva Schwenke blant venner i AUF Tromsø og Troms.

– Det føles som om vi har vunnet allerede. Mange flere har engasjert seg og blitt medlem i AUF. Det har bare blitt mye kulere å drive med politikk, sier Ylva.

10.-klassingen er merket av opplevelsene på Utøya.

– Jeg kommer til å ha arrene for resten av livet, men det gjør ingenting. Det viser bare hva jeg har vært gjennom – og det gjør dem lettere å bære, sier 14-åringen.

- Terroren åpnet øynene

Ylva var i går kveld veldig fornøyd med at Arbeiderpartiet synes å ha gjort et godt valg. Men hun tror ikke at 22. juli har hatt direkte påvirkning på resultatet.

– Jeg tror at terroren førte til at flere har åpnet øynene for hvor viktig politikk er. Jeg tror at mange flere har satt seg inn i sakene og brukt stemmeretten, sier Ylva.

Hun så aldri gjerningsmannen, som traff henne med fire skudd. Ett i skulderen, ett i magen og to i lårene, etter at hun hadde falt på bakken.

– Jeg har aldri vært god til å løpe og ble alltid truffet da vi spilte kanonball i gymmen. Så jeg var sikker på å bli skutt, da jeg sprang med de andre for å komme unna, sier Ylva.

Skaden i magen var mest alvorlig. Kulen gikk på skrå gjennom mageregionen og gjennomhullet tarmen.

– Jeg rullet meg inn mellom to steiner bare to meter fra sjøen. Der lå jeg og presset på såret i skulderen.

Mistet partikolleger

Ylva vet ikke hvem som reddet henne, men tror det var en rød ambulansebåt. Hun lå to dager i kunstig koma. Den første uken på sykehuset husker hun ingenting av.

14-åringen har kastet rullestolen, men er ikke like sterk til beins som hun var før. Legene måtte fjerne 400 gram av muskelen i venstre lår.

– Jeg har fått beskjed om at jeg ikke kan bli toppidrettsutøver, men det var aldri planen uansett, ler Ylva Schwenke.

Hun var heldig og overlevde. Det gjorde ikke hennes kolleger i Troms AUF, Anders Kristiansen (18), Simon Sæbø (18) og Gunnar Linaker (23).

Leder i Troms AUF, Trond Agnar Eilifsen, synes det er trist at tre glade og engasjerte politikertalenter manglet på gårdagens valgvake i Tromsø.

– Vi kjenner hele tiden på savnet og sorgen. Det har vært vanskelig å håndtere. Men sammen, som vi er her i kveld, blir vi sterkere og sterkere, sier Eilifsen.

SKUTT FIRE GANGER: Ylva Schwenke (14) viser arret etter kulen som traff henne i skulderen på Utøya. AUF-jenta ble truffet av fire skudd. I går møtte hun leder i Troms AUF, Trond Agnar Eilifsen, på Aps valgvake i Tromsø.

Liten terror-effekt

6,4 prosent av velgerne sier at terroraksjonen 22. juli påvirket partivalget deres.

Det viser en meningsmåling Infact har utført for VG.

– Arbeiderpartiet høster mest på Utøya-effekten, men effekten har avtatt gjennom valgkampen, sier fagsjef Knut Weberg i Infact.

Professor Hanne Marthe Narud ved Universitetet i Oslo tror at terrorangre-

pene kan ha mobilisert en del velgere.

– Men det er ikke slik at ett spesielt parti tjener på at valgdeltakelsen stiger, sier Narud.

Forsker Jo Saglie ved Institutt for samfunnsforskning sier at effekten var tydelig rett etter 22. juli.

– Nå er hverdagen tilbake, sier Saglie.

**PÅVIRKET TERROR-
AKSJONEN 22. JULI
DITT PARTIVALG ?**

Hvilket parti
stemte du på

JA	11,2%	4,8%	3,3%	4,5%
NEI	88,8%	95,2%	96,7%	95,5%

Av EIRIK LINAKER BERGLUND, SVEN ARNE BUGGELAND, ØYVIND ENGAN, HARALD VIKØYR, MARGRETHE ASSEV, BODIL SUNDØY, IVAR BRANDVOL, ANNE-LISE VON DER FEHR, HALLGEIR VÅGENES (foto), TERJE MORTENSEN (foto), PÅL ANDREASSEN (foto), OLE-MARTIN GRAV (foto) og ALF ØYSTEIN STØTVIG (foto)

hele landet Arbeiderpartiets valgresultater.

VELDEN

– Gruer meg til hverdagen

SKIEN (VG) Adrian Pracon (21) har brukt valgkampen som medisin mot de tunge tankene fra Utøya.

– Å få lov å kjempe i valgkampen sammen med gode partifeller har vært veldig god medisin for meg. Jeg gruer meg til hverdagen begynner, når det blir stille, sier Pracon.

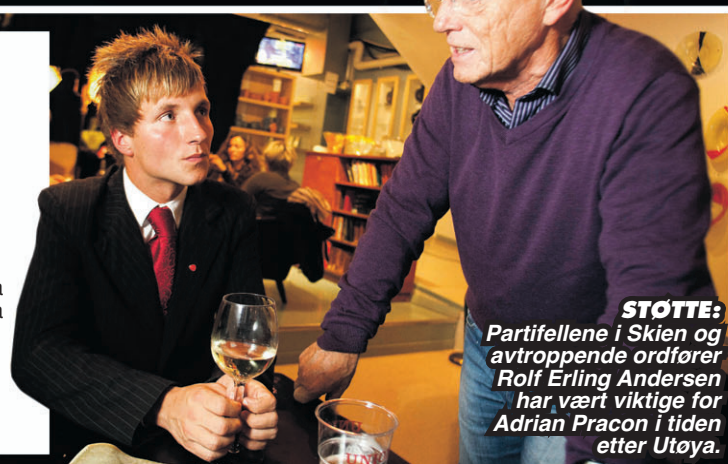
I natt avsluttet han arbeidet med Aps valgvake i Skien.

– Folk er blitt engasjert av det forferdelige som skjedde, det er bra. Jeg tror ikke det er så

mange av de såkalte sympatistemmene til Ap, sier fylkessekretæren i AUF Telemark.

21-åringen skal nå ta ferie fra jobben for å få tankene over på andre ting.

– Jeg drømmer om Peru eller pyramidene i Egypt, sier Pracon.

STØTTE: Partifellene i Skien og avtroppende ordfører Rolf Erling Andersen har vært viktige for Adrian Pracon i tiden etter Utøya.

– Dypt meningsfullt å drive valgkamp

BERGEN (VG) – Etter opplevelsene på Utøya har jeg og flere andre som var der, opplevd en travel og hektisk valgkamp som terapi.

VALGKAMP SOM TERAPI: AUF-leder Eigil Knutsen (22) i Bergen.

Dette sier leder for AUF i Bergen, Eigil Knutsen.

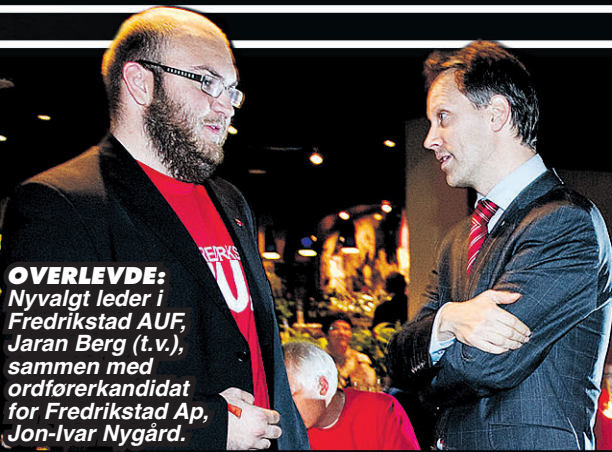
– Flere med meg har følt det som dypt meningsfullt å drive valgkamp og jobbe hardt for partiet. Det tenker vi at de som har gått bort også ville ønsket at vi gjorde, sier Knutsen.

Den 22 år gamle studenten gjemte seg ved vannet i to timer da drapsmannen begynte å skyte ned

AUF-venner systematisk.

– Vi var i alt syv stykker som gjemte oss, og historien min blir, sammenlignet med mange andres, nokså udramatisk. Jeg ble til slutt reddet av private som kom i båt.

Av 25 AUF-ere fra Hordaland som dro til Utøya, kom bare 20 tilbake – flere av dem etter sykehusopphold.

OVERLEVDE: Nyvalgt leder i Fredrikstad AUF, Jaran Berg (t.v.), sammen med ordfører kandidat for Fredrikstad Ap, Jon-Ivar Nygård.

– Deilig å se at folk ønsker mer solidaritet

MOSS (VG) Utøya-overlevende Jonas Johansen (17) håper at Ap-fremgang kan gi ham plass i kommunestyret.

– Det er deilig å se at folk ønsker mer fellesskap og solidaritet, sier 17-åringen under valgvaken i Moss. Han ble skutt i beina, armen og fingeren, mens han var trengt opp i et hjørne i lillesalen i hovedhuset på Utøya.

Til valgvaken kom han på krykker.

MED KRYKKER: Utøya-offeret Jonas Johansen (17) var i går på sin livs første valgvake – med krykker.

– Rullestolen har jeg latt bli hjemme, sier Johansen. Han var strålende fornøyd over at Arbeiderpartiet ser ut til å ha gjort et godt valg.

– For meg er dette herlig. Jeg tør håpe og tro at det er plass for meg i kommunestyret, sier Johansen, som står på åttende plass på Ap-listen i Rygge i Østfold.

– Viktig for meg å fortsette

FREDRIKSTAD (VG) Fortsatt går Jaran Berg (24) med Utøya-båndet rundt håndledet. Den røde fargen er bleknet til oransje.

For én uke siden ble studenten ny leder i Fredrikstad AUF. Den tidligere lederen Lejla Selaci (17) og nestleder Andrine Bakkene Espeland (16) mistet livet på Utøya.

Jaran Berg overlevde ved å gjemme seg i en liten hule under

fjellveggen nede ved vannkanten.

– Det er viktig for meg å fortsette å jobbe med politikk, for det Lejla og Andrine trodde på, og det jeg tror på, sier Berg.

Han anslår at medlemstallet i Fredrikstad AUF har gått fra 90 til det dobbelte etter 22. juli.

4,3%	2,2%	3,0%	0%	0%	12,2%	6,3%
95,7%	97,8%	97,0%	100%	100%	87,8%	93,7%

Kjønn

JA	5,3%	7,4%	6,4%
NEI	94,7%	92,6%	93,6%

FAKTA OM UNDERSØKELSEN:

Utfører: InFact AS. Populasjon: Landsrepresentativt, stemmeberettigede som har avlagt stemme. **Antall intervjuer:** 1.020. **Vekting:** kjønn, alder, bosted og partivalg ved kommunevalget 2007. **Feilmargen:** Maksimalt +/- 3,2 % - gjelder totalutvalget. **Metode:** InFact automatiske telefonintervjuer. **Periode:** 12 september 2011.

VALGET 2011

GENERASJON UTØYA:

Trond Giske jublet sammen med AUF-erne fra Utøya. Nærmest Giske f.v.: Leder i Trondheim AUF, Eirik Schröder, Stian Fosseid Sellie og Kjartan Løvaas.

Hva har terroraksjonene 22. juli betydd for valgresultatet for ditt parti?

Liv Signe Navarsete, partileder Sp:

– Jeg tror 22. juli har ført til at det har blitt mye mer fokus på store parti. Vi i Sp faller litt mellom alle stoler. Jeg tror også at det har ført til at folk søker trygghet. Det viser Frps fall: man vil ikke lenger ha noe eksperiment.

Carl I. Hagen, ordfører-kandidat for Oslo, Frp:

– Når vi ser meningsmålingene i juni og august, ser vi et klart skille. Den eneste hendelsen var 22. juli. Den har slått mye hardere ned i det politiske Norge enn vi har trodd. Det er helt åpenbart. Vi, som det partiet som har kjempet mot islamisme, ikke islam, og har sagt en del ting om den faren, har blitt hardt rammet. Men det vil gå over.

Hans Olav Lahlum, leder i Oppland SV:

– Utøya-hendelsen har hatt en effekt på SVs resultat. Partiet kom i en vanskelig situasjon. Det så man spesielt ved at Ap gikk så markant frem. Jeg tror det er bred enighet om at SVs dårlige resultat skyldes velgere som gikk til Ap, delvis som resultat av en sympatiefekt etter Utøya. Jens Stoltenberg og andre i Ap håndterte Utøya på en god måte, og nærmet seg 40 prosent på noen målinger.

– VILLE VINNE

Av TOR-HARTVIG BONDØ og ØYVIND NORDAHL NÆSS (foto)

TRONDHEIM (VG) 50 Utøya-ungdommer på valgvaken i Trondheim jublet over et historisk godt Ap-valg i trønderstaden.

For få uker siden bar de vennen til graven. Så kastet AUF-erne Kjartan Løvaas og Stian Fosseid Sellie seg inn i valgkampen:

– Vi ville vinne valget for våre døde venner. Å jobbe sammen med alle de andre som var på Utøya var en god måte å bearbeide det fryktelige vi opplevde, sier de to AUF-erne.

På valgvaken til Trondheim Arbeiderparti deltok mer enn 50 ungdommer som opplevde Utøya-terroren. Etter hvert som gode resultater tikket inn, sto jubelen i taket.

For Kjartan, Stian og partivennen Håkon Ødegaard var turen

til Utøya deres første samling. Bare to av dem kom tilbake i live.

Ofrenes samhold

Dagen da de to AUF-vennene bar Håkon til graven føles i dag som uvirkelig.

... og slik ble deres døde venner hedret

– Det var fryktelig tungt å komme i gang igjen, sier Fosseid Sellie.

– Samtidig var det også godt å ha noe å gjøre. Valgkampen har vært viktig for å få hjelp med de tunge tankene som kan komme når en sitter for seg selv. Det har vært et fantastisk samhold blant oss som kom levende fra angrepet, sier Løvaas.

– Tror dere at Ap har fått drahjelp av støtten etter terrorangrepet?

– Kanskje litt i starten, er de enige om.

– Men i valgkampen har det vært bemerkelsesverdig lite snakk om Utøya. Kan ikke huske mer enn to-tre ganger at tragedien er blitt nevnt på stand, sier Løvaas.

Siv Jensen, partiformann Frp:

– 22. juli har lagt en demper på hele valgkampen, og jeg tror ikke noen enkeltpartier skal skyve det foran seg. Hverken på godt eller vondt. Det har blitt mindre temperatur, og valgkampen har vært kortere. Men jeg tror ikke vi skal bruke det som en årsaksforklaring.

Erna Solberg, partileder i Høyre:

– Jeg tror ikke terrorangrepet har hatt så stor betydning for Høyres valgresultat. Vi lå på et noe lavere nivå like etter 22. juli, men dagens resultater viser at vi er tilbake på det nivået vi så før terrorangrepet.

Status quo

FOLKETS HUS (VG)
Alderssnittet i Folkets Hus har aldri vært lavere på en Ap-valgvake. Det var så definitivt AUFs kveld i går.

Men stolte og jublende AUF-ere var ikke nok til å skape energisk trokk i Aps storstue. Til tross for at partiet gjør et svært godt kommunvalg – det beste siden 1987 – så var det likevel en noe resignert stemning. Oslo gikk tapt også denne gang, det samme gjelder de blå storbyene Bergen, Stavanger og Drammen, og tidligere røde Tromsø.

Det er selvsagt ikke godt nok for landets mektigste parti. Selv om Ap gjør et godt valg i hovedstaden – «formidabelt» ifølge byrådsleder-kandidat Libe Rieber-Mohn – så skyldes det først og fremst at SV gjør et ditto dårlig valg. Høyre har styrt hovedstaden i 14 år, og går frem over ti prosentpoeng. Det må svi for et Ap som denne gangen hadde store forhåpninger om å ta tilbake hovedstaden.

I utstillingsvinduet Trondheim, med Rita Ottervik som populær frontfigur, holder partiet stand. Noe som ikke er en liten prestasjon etter åtte år ved makten og tross avsløringer om betydelige lovbrudd i sykehjemssektoren. I tillegg gjør partiet et svært sterkt valg i flere folkerike kommuner nord for Oslo. 54,8 prosent i Rælingen er et sterkt resultat. Også seieren i Frp-styrte Fredrikstad er viktig for partiet.

«Utøya-effekten» spilte inn. Ap gjør et langt bedre valg enn det meningsmålingene tydet på før 22. juli. Ap vokste på SVs bekostning. Da Kristin Halvorsens avgang ble kringkastet i Folkets Hus ved halv elleve-tiden i går kveld, ble det først stille, før applausen braket løs. Halvorsen har utvilsomt en høy stjerne i Ap.

Samtidig fører hennes oppsiktsvekkende avgang til en ny situasjon i norsk politikk. Det er liten tvil om at regjeringsspørsmålet i realiteten er i drift. Det ekstraordinære landsmøtet i SV til våren vil bli svært avgjørende for det rødgrønne prosjektet.

Jens Stoltenberg ser nok store muligheter etter dette valget. Det er liten tvil om at en betydelig andel Ap-ere ønsker en alenegang i regjeringkontorene, noe som vil utløse et ras med attraktive jobber for et rastløst tillitsmannsapparat.

Etter Frps kraftige fall er det nok mange i Ap som ser for seg et langt regjeringssliv, med skiftende alliansepartnere. Å kjøre alene er nok et svært fristende scenario for partiet.

Debattredaktør
hans.petter.sjoli@vg.no

VALGET 2011

Stor guide til SYDENKUPP fra hele landet

TIL VARMEN FRA 398,-

VG

Nr. 229

Lørdag

20. august 2011

Uke 33

Kr. 20,00

● SIDE 36 og 37

DØGNET SOM FORANDRET OSS

BUDBILSJÅFØREN:

FORSINKET
terroristen

UTØYAOFFERET:

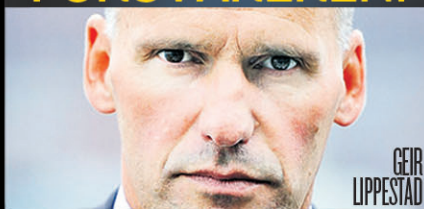
SVØMTE
for sitt liv

STATSMINISTEREN:

STYRTE
fra trimrom

FORSVAREREN:

SEILTE
i Oslofjorden

16
nordmenn
forteller

● SIDE 22 til 35

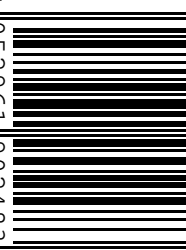

THOMAS:
Han skulle egentlig
 hete Anders.

FØDT 22/7

Foto: KIRSTI HOVDE

7 052961 902483

● LES **VG**
HELG

**I MORGEN ER
DET NASJONAL
MINNEDAG.**

**HER FORTELLES
HISTORIEN OM
TERRORDØGNET
GJENNOM
16 PERSONER.**

**HVA FØLER EN
BRANNMANN SOM
SELV ER FAR, NÅR
HAN MÅ LEGGE
TEPPER OVER
DØDE BARN?**

**NÅR GRÅT
STATSMINISTEREN
FØRSTE GANG?**

**HVA TENKTE
BUDBILSJÅFØR
MOHAMED, DA HAN
FORSTO AT UHELLET
HANS KAN HA
REDDET GROs LIV?**

**DØGNET
SOM
ENDRET
NORGE**

TOR EINAR STENSRUD
Brannmann

HANS KRISTIAN AMUNDSEN
Taleskriver

VERA CATHRINE LÜTKEN
Mor, mistet sin datter

JENS STOLTENBERG
Statsminister

KATHRINE KJÆRHEIM FREDWALL
På jobb i justisdepartementet

RUNE SEM
Gravlundsarbeider

JONAS GAHR STØRE
Utenriksminister

ØYSTEIN MÆLAND
Politidirektør

Klokken er 00.00, natt til 22. juli. Dette er begynnelsen på døgnet som skal forandre Norge.

Jens Stoltenberg (52) leser The Financial Times i statsministerboligen, mens brannmann Tor Einar Stensrud (31) har lagt seg, for å gå på morgenvakt på Briskeby brannstasjon.

Utenriksminister Jonas Gahr Store (50) står i fjæresteinene ved hytta i Tvedestrand og sjekker for-tøyningen på båten. Han føler seg urolig.

Et fryktelig vær er på vei, med 40 millimeter regn på et døgn.

Hva gjør advokat Geir Lippestad (47) ved midnatt? Den fortsatt ukjente advokaten sitter i sin 36 fot store seilbåt i en båthavn i Østfold-skjærgården og drikker rødvin, med visesangeren Evert Taube på stereo. Det er en usedvanlig vakker solnedgang, minnes syvbarns-faren i dag.

I sin leilighet på Ekeberg sitter den mystiske bloggeren Fjordman og leser boken Science and Religion, skrevet av den amerikanske historikeren Edward Grant.

Fortsatt kjenner vennene ham kun som Peder Jensen (36).

På samme tid, et annet sted i Oslo, ligger den muslimske budbilsjåføren Mohamed (20) og sover. Dagen

etter skal det skje en ulykke med bilen hans, som kan være årsaken til at tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland er i live i dag.

KLOKKEN 00.00 har stillheten senket seg ved Utvika Camping, men ikke på Utøya, knappe 700 meter ut i Tyrifjorden, formet som et hjerte i vannet.

I storsalen er det høy stemning med karaoke. I løpet av det neste døgnet skal 69 av de over 600 ungdommene på øya bli skutt og drept. Ytterligere 40 blir skuddskadet.

Venninnene Ragnhild Kaski (21) og Helén Andreassen (21) synger ikke karaoke, men har gått til sengs. Helén med ørepropper.

Neste kveld svømmer hun for livet, mens skudd slår

HELÉN ANDREASSEN
Svømte fra Utøya

GEIR LIPPESTAD
Forsvarer

HÅVARD GÅSBAKK
Politimann

MOHAMED
Kolliderte på E18

SINDRE FOSSUM BEYER
Politisk rådgiver

RAGNHILD KASKI
Skadet på Utøya

PEDER JENSEN
Bloggeren «Fjordman»

ANNIKEN HUITFELDT
Statsråd, tidligere AUF-leder

ned i vannet rundt henne. For å presse seg, skal hun gjenta for seg selv: – Jeg er god til å svømme. Jeg er jævlig god til å svømme.

Hva Anders Behring Breivik (32) gjør klokken 00.00, natt til 22. juli vet vi ennå ikke. Det vi vet er at han i løpet av natten går til ro i sin mors leilighet på Skøyen, som et tilsynelatende vanlig menneske, med et rent rulleblad. Ennå er han en av oss.

Neste morgen er Jens Stoltenberg på forsiden av Finansavisen. De store avisene skal sette ham til veggs etter oppslaget om at statsministeren har mottatt en fritidsbåt til 380 000 kroner på sin 50 årsdag, uten å oppgi det til Stortingets gaveregister.

Når dette døgnet er over, er Anders Behring Breivik et utstøtt menneske, mens Jens Stoltenberg er den nye landsfaderen.

VG har i dette dokumentet intervjuet Jens Stoltenberg og flere rådgivere i statsministerens stab, samt utenriksminister Jonas Gahr Støre, politidirektør Øystein Mæland – Anders Behring Breiviks forsvarer Geir Lippestad og en rekke andre personer som var berørt av bombeangrepet i Oslo og skytingen på Utøya 22. juli. Saken er i tillegg basert på politiets logg, samt skriftlige beretninger om norgeshistoriens verste terrorangrep.

22. JULI starter som en helt vanlig dag i Norge. En ny dag med Thor Hushovd opp de bratteste bakkene i Tour de France. På nettet melder NRK at den savnede Kiwisjefen Per-Erik Burud er funnet død i sjøen ved Tjøme, forulykket i en båulykke.

Det skjer også hyggelige ting denne dagen. 13 par

gifter seg i Oslo tinghus denne dagen. Ingeniøren Håkon Kruge (33) og juristen Juliana Stechhahn (32) fra Brasil er det siste paret som spaserer ut av Tinghuset, kun 19 minutter før bomben går av i regjeringskvartalet.

Når Juliana legger seg denne kvelden synes hun det har vært en fantastisk feiring.

I stuen sitter mannen og følger nyhetssendingene på TV.

Tidligere denne dagen, litt over klokken to, kjører en Peugeot fra budbilfirmaet Bata Transport på E18 ut av Oslo.

Bak rattet på bilen sitter budbilsjåfør Mohamed, med lasterommet fullt av TV-er, som skal leveres i Drammen. Mohamed har akkurat passert Frogner-

**DØGNET
SOM
ENDRET
NORGE»**

Skal han bruke ord som sjokkerende, blodig og feigt?

JOBDET FRA TRIMROMMET: Fra dette trimrommet i kjelleren i statsministerboligen styrte Jens Stoltenberg Norge fredag kveld 22. juli. Først ringte han statsrådene for å forsikre seg om at de var uskadet. Så snakket han med Kongen.

Foto: SMK

«kilens Seilforening, midt i en vanddam, da han mister veigrepet på bilen.

«Nå går det til helvete», er det siste Mohamed tenker, før bilen treffer autovernet og kastes inn i midtdelene på E18, og bilen går rundt, som i en karusell.

«Opprydningsarbeidet tar lang tid, og det oppstår svært lange køer», skriver politiet i sin logg. Denne køen skal forsinke Anders Behring Breivik, både inn til Oslo med bomben, og ut av byen, der planen er å drepe Gro Harlem Brundtland, har Breivik forklart i politiavhør.

Det begynner å renne drivstoff fra bilen til Mohamed. Noen trekker ham ut av bilen, før han motvillig kjøres til legevakten. Han tenker: «Jeg lever faktisk».

PÅ SAMME tid har advokat Geir Lippestad og barna passert Drøbak i seilbåten, denne siste dagen av ferien. Båten har mye vind i seilene, for uværet har kommet. Lippestad tenker på gjerdet han må hjem å male, og gresset som skal klippes. Barna synger sanger.

Lippestad kan ikke så mange barnesanger, men dikter inn navn og melodier så godt han kan.

I annen etasje i OBOS hovedkontor, rett ved regjeringskvartalet, står sommervikar

Åne Folkesson Arneberg (26) og titter ut vinduet, mens han slår nummeret til sjefen sin. På gaten under seg får han se noe underlig: Et menneske som går ned gaten, med hjelm på hodet.

Dette er Anders Behring Breivik, som ikke vil skade hodet i eksplosjonen.

Advokat Geir Lippestad nærmer seg Bygdøy, innerst i Oslofjorden, da han hører et drønn. Klokken er 15.25,19. Først tror Lippestad det er torden, men så får han se røyk stige til værs.

På samme tid styrer Åne Folkeberg Arneberg og en kollega ut av kontoret i OBOS, for å hjelpe. Bak et hushjørne, på en gressplen, får de se et lik. Åtte mennesker dør, 30 skades.

Eksplosjonen er så kraftig at den gir utslag på Richters skala i Sverige.

Da fungerende ekspedisjonssjef **Katrine Kjærheim Fredwall** (42) i Justisdepartementet kryper ned trappe fra 12. etasje i høyblokken, gjennom vrakdeler, over knust glass, tenker hun på eksplosjonen som en ubeskrivelig høy lyd: «Ikke skarp, men som en dyp tone.»

HVA GJØR Jonas Gahr Støre klokken 15.25? Han står utenfor hytta i Tvedestrand og skifter kroker på makrellharpa og gjør klar snørene for fisketur. Kulturminister **Anniken Huitfeldt** (41) er i ferd med å lande i Molde, på vei til jazzfestival.

I statsministerboligen i Parkveien sier Jens Stoltenberg inn i telefonrøret:

– Nå hørte jeg et drønn.

I den andre enden svarer stortingspresident Dag Terje Andersen: – Jeg også.

De to mennene fortsetter samtalen, når politisk rådgiver **Sindre Fossum Beyer** (33) løper inn på kontoret og roper:

– Det har skjedd en eksplosjon i regjeringskvartalet!

Hvordan reagerer statsministeren på en slik beskjed? Ansiktet til Stoltenberg uttrykker en mild forbauselse.

– Gå og ring vaktene, sier han.

Fire minutter senere blir Stoltenberg og Beyer ført til en bunker under boligen av statsministerens livvakter. Det tilhørende trimrommet ryddes til kontor.

Noen kaller bunkeren for sikkerhetsrommet. Andre omtaler det som Safe Room.

EN HALV TIME senere kommer assisterende regjeringsråd Arne Spildo (63) inn i den samme kjelleren, blodig på klærne, med bandasje på hodet.

Stoltenberg går opp til Spildo, klapper ham på skuldrene, klemmer ham. Det er ikke mye som blir sagt, men i dette øyeblikket synker alvorret inn hos statsministeren:

Spildo jobbet i et av de sikreste kontorene i 15. etasje. Hvordan står det da til med menneskene i etasjene under, tenker han.

Til vanlig har Stoltenberg en uformell og vennlig sjargong med sine nærmeste medarbeidere. I de neste timene blir han kortere og mer dirigerende: Løs det! Ring dit!

Flere sikkerhetsvakter ankommer statsministerboligen, med bager fulle av skuddsikre vester, våpen og ammunisjon.

Fra en av Stoltenbergs sikkerhetsvakter får Sindre Fossum Beyer tak i en boks med General portionsnus.

FROKOSTBORDET LØRDAG MORGEN: For noen timer siden fikk statsministeren tekstmelding fra politidirektør Øystein Mæland, om at antall døde trolig var over 80. «Forferdelig», var det eneste Stoltenberg svarte. Her skriver han hva han skal si på pressekonferansen om få minutter.

Foto: SMK

Beyer, som har vært nikotinfri i ett år, leser helseadvarselen bak på boksen:

Det er uvesentlig nå, tenker han.

Siden 22. juli har Beyer brukt snus.

VED FONTENEN på Youngstorget i Oslo er rundt hundre brannmenn samlet, ved femtiden. Den erfarne brannmannen Tor Einar Stensrud har kledd av seg røykdykkerdrakten, sliten etter en times slit i den søndersprengte lavblokken i regjeringskvartalet.

Det Stensrud ennå ikke vet, er at han skal bli en av to brannmenn som jobber både ved regjeringskvartalet og på Utøya dette døgnet.

Stensrud tenker at scenene fra regjeringskvartalet ligner på bilder han har sett på CNN, fra krigsområder som Afghanistan.

De samme bildene får kulturminister Anniken Huitfeldt se på Seilet hotell i Molde.

Hun må være der av sikkerhetshensyn, selv om planen var å gå på jazzkonsert med mannen sin.

På direktesendingen til NRK får Huitfeldt se bilder av sin egen far med en glassplint i ryggen. Lagdommer Iver Huitfeldt blir filmet i Akersgata, der han tilfeldig ble truffet av fallende glass.

Da ringer det i mobiltelefonen til Anniken. I den andre enden hvisker AUFs nestleder, Åsmund Grøver Aukrust i telefonen: – Anniken, du må høre. Noen skyter!

Aukrust er på Utøya og forteller at mange er døde.

– Jeg prøver å få ham til å bli rolig, sier Anniken.

Når hun ringer til politiet skjelver hun på hendene.

Etterpå sender hun en sms til statsministeren: «Skyteepisodet på Utøya. Dødsfall».

Klokken 1740. Ennå er det 44 minutter til resten av Norge skal få vite hva som skjer på AUFs sommerleir.

På Youngstorget i Oslo sitter brannmann Tor Einar Stensrud og spiser et pizzastykke fra Peppes, da det meldes om en drukningsulykke på Utøya, via sambandet. Stensrud tenker at det er et rutineoppdrag: «Det er ikke sikkert at jeg må gå i vannet engang».

NOEN MENNESKER blir apatiske i en krisesituasjon. Andre fylles av redsel og frykt, mens atter andre blir fokuserte. Politimann **Håvard Gåsbakk** (37) fra Nordre Buskerud politidistrikt er en slik mann.

– Kan jeg få en «hade»-kos», spør et av barna hans i entreen i huset i Hønefoss.

– Jeg har ikke tid, svarer Gåsbakk og forsvinner ut døren.

Innsatslederen i Nordre Buskerud politidistrikt, som egentlig har ferie, sitter 20 minutter senere i en rød RIB-båt på vei til Utøya, sammen med tre tjenestemenn fra beredskapstroppen og en kollega fra den lokale politistasjonen.

Heller ikke de er redde, selv om de har snakket om at det kan være mellom tre og fem gjerningsmenn på Utøya.

Gåsbakk har skuddsikker vest, hjelm og tjenestevåpenet sitt: en MP 5 maskinpistol. Til sammen veier utstyret rundt 25 kilo.

400 meter ut i fjorden får politibåten problemer, men en fritidsbåt nærmer seg.

– Vi skal ha båten din. Denne båten er vår! roper en av politifolkene.

I en lånt skjærgårdsjeep setter Gåsbakk fart mot Utøya.

I ET HUS I NÆRHETEN, sitter **Rune Sem** (51) foran fjernsynet og tror ikke det han ser: Er dette virkelig? Kan det ha med Norges innsats i Libya å gjøre?

Sem er ansatt i Gravferdsetaten i Oslo kommune og er den mannen som har gravd flest graver i Norge i fredstid. Over 10 000 graver har det blitt på over 20 år i jobben.

Når Rune Sem går bort til stuevinduet med kikerten, tenker han: Nå vil det bli mer å gjøre på jobben.

Etter 22. juli har Sem gravlagt to ungdommer som ble drept på Utøya.

Han åpner verandadøren, men hører ikke en lyd fra øya, som ligger en mil unna. Sem kan heller ikke se noe.

Han ser ikke at Ragnhild Kaski ligger under et tre i skogen på Utøya, tildekket av jord og grener.

Da hun og bestevenninnen, Helén Andreassen, hørte skudd, tok de sats og hoppet alt de klarte ut av et vindu. Fire meter rett ned.

I fallet skadet Helén ryggen, mens Ragnhild knuste hælen. Etterpå virket ikke foten lenger, selv om hun ikke kjente smerte.

En gutt bar Ragnhild inn i skogen, og la henne tett inntil en trestamme. Den-

KRISEMØTE, STATSMINISTERBOLIGEN KLOKKEN 20.30

Statsministeren leder et koordinerende møte mellom ansvarlige i regjeringsapparatet.

På dette tidspunktet vet han at det er flere titalls drepte på Utøya, blant andre hans venn Monica.

Møtet varer bare en drøy halvtime.

MERETE GUIN

Rådgiver, SMK

Førte referat. Hun jobber til daglig tett på statsministeren.

GRETE FAREMO

Forsvarsminister

Var hjemme i Oslo da bomben eksploderte i regjeringskvartalet. Koordinerte redningsinnsatsen i forhold til Forsvaret.

NINA FRISAK

Regjeringsråd, SMK

Administrativ sjef på Statsministerens kontor. Leder regjeringens kriseutvalg, som møttes tidligere på ettermiddagen den 22.juli.

JENS STOLTENBERG

Statsminister

JANNE KRISTIANSEN

PST-sjef

Ansvarlig for Politiets Sikkerhetstjeneste og kontakt med utenlandske tjenester.

ARNE SPILDO

Ass. regjeringsråd, SMK

Var i SMKs lokaler i toppen av høyblokken og ble skadet. Han har fortsatt bandasje på venstre side av hodet.

SINDRE FOSSUM BEYER

Politisk rådgiver, SMK

Var tettest på statsministeren hele denne fredagen og den første som varslet Stoltenberg om terrorangrepet.

CAMILLA RYSTE

Kommunikasjonsrådgiver, SMK

Tidligere journalist, jobber med presse og kommunikasjon.

ANNE KARI LANDE HASLE

Departementsråd, Helsedepartementet

Sitter i regjeringens kriseutvalg og koordinerte helsearbeidet på sykehusene.

ROBIN KÅSS

Statssekretær, Helsedepartementet

Politisk ansvarlig for helsesektoren, møtte for Anne-Grete Strøm-Erichsen som fortsatt var på Svalbard.

JONAS GAHR STØRE

Utenriksminister

Den første statsråden som kom til statsministerboligen fredag kveld fra ferie i Aust-Agder.

KNUT STORBERGET

Justisminister

Avbrøt ferien og reiste inn til Oslo fra Hedmark.

VIDAR REFVIK

Assisterende politidirektør

Politidirektør Øystein Mælands nærmeste medarbeider.

MORTEN RUUD

Departementsråd, Justisdepartementet

Koordinerte arbeidet opp mot politiet og redningstjenestene.

Det grusomme er så stort, tenker Stensrud.

BRANNMANNEN: Tor Einar Stensrud hadde slitt i ruinene av regjeringsblokken, da han fikk melding om å dra videre på en drukningsulykke på Utøya. Foto: MATTIS SANDBLAD

«ne gutten het Håvard Vederhus (21) og er tidligere leder i Oslo AUF.

«En av landets mest talentfulle ungdomspolitikere», har Jens Stoltenberg uttalt. Han ble funnet død, ikke langt unna stedet der Ragnhild gjemmer seg, blant jord og mose.

Et annet sted skjuler venninnen, Helén Andreassen seg ved svabergene, sammen med noen av de yngste barna på øya.

Hun klarer ikke å trøste dem, for hun har så sterke smerter.

Hun tenker at hun må være kynisk. Når drapsmannen kommer nærmere, senker hun seg ned i Tyrifjorden, som holder 15 grader og blir brådypt et par meter fra land. Hun svømmer utover og sier til seg selv: Jeg er god til å svømme. Jeg er jævlig flink til å svømme.

PÅ UTØYA løper Håvard Gåsbakk sammen med Delta-troppen mot sørpissen av øya, der de ser skuddsalver i vannet. Gåsbakk hører skuddene, og skjønner at gjerningsmannen har et større våpen enn ham selv.

Han er forberedt på å måtte skyte, men kjenner ikke redsel.

Gåsbakk har problemer med hjelmen. Han løfter opp visiret på hjelmen på grunn av dårlig sikt. Han tenker at «det er sikkert ikke veldig lurt», men han må se hvor han setter beinene i den tette skogen.

Gåsbakk og de andre runder hjørnet ved skolestua, der 47 ungdommer har barrikadert seg. Der får de se mannen som nettopp har utført norgeshistorien største forbrytelse. Han står med armene i været, klokken er 18.27.

Om ikke lenge vet alle at han heter Anders Behring Breivik.

PÅ DETTE tidspunktet ankommer brannmannen og dykkeren Tor Einar Stensrud fergeleiet på Utvika.

Han kan ikke se det selv, men 500 meter før fergeleiet kjører bilen hans over et minnesmerke fra krigen, som det er lagt ny asfalt over.

Under asfalten er det malt med store bokstaver: «VI-VIL-VINNE».

Hva gjør Jonas Gahr Støre klokken 18.27? Jo, han sitter i en bil på full fart til Oslo, med nyhetene på bilstereo, mens han tenker på dagen i forveien, da han var på Utøya og sparket fotball med de samme barna som denne dagen blir skutt på.

På Utøya sa barna at han var et forbilde for dem. Etter 22. juli tenker Støre at det isteden er de som er forbilder for ham.

På samme tidspunkt sitter advokat Geir Lippestad foran TV-en i huset sitt og følger NRKs direktesending sammen med 1.1 millioner andre nordmenn.

Neste morgen, klokken 07.00, vekkes Lippestad av

en politiadvokat, som spør om han vil forsvare Anders Behring Breivik. Hans første tanke er: «Dette går ikke. Det er for vanskelig og grusomt».

Senere bestemmer han seg for å lukke øynene for alt som vil komme av ubehag, fordi han tror på demokratiet og rettsprinsippet om at alle står fritt til å velge sin advokat. Lippestads kone synes han skal ta jobben, hvis han mener det er riktig.

KLOKKEN 19.30 fredag kveld går Støre inn dørene til statsministerboligen i Parkveien, som den første statsråden.

Støre skifter fra fiskeklær til dress og henter en boks med indisk takeaway, som står i en kasse midt på gulvet. Rett ved går assisterende regjeringsråd Arne Spildo rolig rundt og tar notater, med en bandasje på venstre side av hodet.

Klokken 20.07 skal Jens Stoltenberg intervjues på Dagsrevyen etter massakren på Utøya.

På et fly fra Evenes til Oslo har statsministerens taleskriver, **Hans Kristian Amundsen** (51) begynt å skrive forslag til manus og pressekonferanser.

Fortsatt er situasjonen uavklart.

— Jeg minnet om bombene i Madrid i 2004, forteller Støre:

— Der pekte regjeringen først på separatistbevegelse

Han er forberedt på å skyte, **men** **kjenner ingen redsel.**

POLITIMANNEN: Håvard Gåsbakk fra Nordre Buskerud politidistrikt hadde egentlig ferie 22. juli. Han dro så raskt han kunne på jobb.

Foto: ESPEN BRAATA

sen ETA, men så var det snarere Al-Qaida. To uker senere tapte regjeringen valget.

Landets politiske ledelse diskuterer hvordan Stoltenberg skal omtale angrepet. Skal han bruke ord som sjokkerende, blodig og feigt?

Ja, for det er slik det er, tenker Stoltenberg.

Han har fått vite at Monica Elisabeth Bøsei (45), kjent som mor Utøya, er skutt og drept.

— Det var som en knyttneve, sier han.

To dager senere, i sengen om morgenen, gråter Jens Stoltenberg for første gang etter terrorangrepet. Det skjer når han ser en tegning av Utøya på ledersidene i denne avisen, med teksten: «I dag er vi alle AUF.» Stoltenberg forstår ikke hvorfor han gråter over akkurat dette, men det er slik det var.

I SIN LEILIGHET i Oslo sitter Peder Jensen, alias bloggeren Fjordman og blir mer og mer forvirret. Først var han sikker på at bomben i regjeringskvartalet skyldtes et islamsk terrorangrep. Men hvorfor skyte ned ungdommer på Utøya? Det ga ikke mening. Deretter fikk han vite at gjerningsmannen hadde blondt hår og et nordisk utseende.

«Jeg reagerte med sjokk og vantro og kunne ikke tro at det var sant at en innfødt nordmann kunne gjøre noe slikt mot sitt eget folk», skriver Peder Jensen i en e-post til VG.

PÅ EN VEGG på Sundvollen hotell henger lister med navn på ungdommer som lever. Andre lister forteller hvem som er kjørt til sykehus. Mange av deltagere på AUFs sommerleir står ikke på noen av listene.

Helén Andreassen, som la på svøm over Tyrifjorden, står på listen over skadede, men hun kan ikke se det selv. Hun er nesten blind uten brillene, som ligger på bunnen av Tyrifjorden.

Selv om hun har sterke smerter i ryggen, leter hun etter bestevenninnen Ragnhild i mylderet på Sundvollen. Hun finner henne ikke.

Etter halvannen time blir Helén fraktet til sykehus i Hønefoss. Hun vet fortsatt ikke hvor Ragnhild er.

KULTURMINISTER ANNIKEN HUITFELDT går frem til veggen med listene.

— Hvor er de foreldrene som ikke har barna sine på listen, spør hun en politimann. Hun ledes til et rom, hvor det sitter seks foreldrepar. De neste timene fylles rommet av stadig flere foreldre og pårørende. De kommer fra hele landet. Med bil og fly.

Huitfeldt reiste selv fra Molde til Oslo med et post-fly.

Hun vet at dette er rommet for de som ikke skal få møte sine barn igjen.

— Hver gang det kommer nye ansikter inn døren, blir jeg fortvilet. Jeg vil ikke at noen skal komme inn. For jeg forstår hva det betyr, sier Huitfeldt.

I ROMMET SITTE Vera Cathrine Lütken fra Sarpsborg, som venter på livstegn fra datteren Eva Kathinka (17).

Hvorfor får jeg ikke vite noe, tenker hun. Noen må kunne si hvor datteren min er?

Via mobiltelefonen og internett ser hun at anslaget over antall døde stiger.

— Hvordan kan dere holde tilbake informasjon, spør hun en politibetjent.

Klokken 21.30 skriver politidirektør **Oystein Mæland** i sin tykke, blå notisbok: «Vi er heldige hvis det er under 20 drepte!!!»

Klokken halv fire om natten blir det antatte tallet omkomne lest opp i pårørendesenteret.

— Det er det verste øyeblikket, sier Anniken Huitfeldt.

— Inntil dette hadde mange håpet at barnet deres var et annet sted, på et sykehus kanskje. Men nå var nesten alt håp borte.

Noen stoler lenger bak sitter Vera

**DØGNET
SOM
ENDRET
NORGE**

DETTE TENKTE DE PÅ UTØYA

Livets store innsikter, eller hverdagslige tanker. Begge deler var til stede hos ungdommene under massakren. Her er noe av det ni overlevende rakk å tenke i flukten.

”Jeg er redd bensintanken eksploderer

EIVIND RINDAL (23)

Da massemorderen skjøt mot trebåten, la han seg ned og håpet på det beste.

– Dette er uvirkelig. Jeg ligger i en båt og blir beskytt, tenkte Eivind. Han tok kommandoen da 12–13 ungdommer flyktet i en gammel trebåt som lå ved bryggen. Motoren på den gamle fraktebåten ville ikke starte, og de ble tvunget til å ro.

Da de var kommet 70–100 meter fra øya, ble de beskytt fra bryggen.

– Jeg håpet han skulle gi seg og at båten skulle holde. Min mest irrasjonelle tanke var nok at bensintanken skulle eksplodere. Båten ble truffet, men alle om bord var tilnærmet uskadet, forteller Eivind Rindal.

”Hva skal være det siste jeg sier til pappa før jeg dør?

KJETIL KLAKEGG BERGHEIM (23)

Kjetil Klakegg Bergheim fra Florø lå i skjul under et tre og snakket i telefon med faren mens massemorderen gikk rundt på øya.

– Jeg var redd politiet ikke ville komme til Utøya i det hele tatt fordi jeg trodde det hadde skjedd mange angrep og at de måtte prioritere disse, forteller Kjetil.

Han lå i skjul i halvannen time og snakket nesten sammenhengende i telefon med pappa Oscar Bergheim.

– Jeg tenkte: Hva skal være det siste jeg sier til pappa før jeg dør? sier han.

– Fra det øyeblikket jeg var så truet at jeg visste at jeg ville bli skutt, ville jeg ha ett eller to sekunder på meg. Jeg måtte manne meg opp til å si det jeg skulle si. Det kunne ikke være mer enn to eller tre ord, sier Kjetil. Han oppholdt seg i lillesalen i hovedhuset da han først ble vitne til skytingen. Han løp over fotballbanen og inn i skogen. Der valgte han og en kamerat å ta en annen retning enn mange andre. – Jeg sa «jo flere vi er sammen, jo oftere nyser vi» til en av dem.

”Treffer han meg nå, kommer ikke kompisen min seg over i live

JØRGEN BUNK OLSEN (17)

Jørgen Bunk Olsen (17) fra Harstad måtte holde en kompis over vannoverflaten mens kulene smalt i vannet rundt ham.

– Treffer han meg nå, kommer ikke kompisen min seg over i live, tenkte jeg. Han fikk krampe og jeg måtte holde ham over vannet. Jeg tok armene mine under skuldrene hans, forteller Jørgen til VG.

Da de var kommet litt over halvveis til land, hørte de plutselig skudd. Det var fire venner som svømte sammen.

– Han bommet med 30 centimeter. Jeg tenkte at hvis han traff leggen min, så måtte jeg gå under vann, ta av meg joggebuksen og legge press på såret. Da ville ikke kompisen min klare seg, sier Jørgen.

Han var på teltplassen da han så en bli skutt foran seg. Jørgen skjønte med en gang at det handlet om å få mest mulig distanse til mannen som skjøt. Under svømmeturen trøstet de seg med galgenhumor.

– Jeg hadde brukt dagene til jobbing og hadde ikke fått muligheten til å bade. Mens vi svømte sa vi ting som «nå fikk jeg endelig svømt». Det var en form for panikkhumor. Jeg skjønner ikke hvor den kom fra, sier Jørgen.

”Nå kan jeg kjøpe meg iPhone 4

KRISTOFFER BERGERSEN (19)

Kristoffer Bergersen lå i skjul på en berghylle da Anders Behring Breivik dukket opp ovenfor han.

– Jeg hoppet ned i vannet og svømte. Jeg snudde meg bakover og så bare kruttøyken, forteller Kristoffer Bergersen til VG. Han tenkte ikke bare rasjonelt da han kastet seg i vannet.

– Da mobilen skled ut av hånden min, tenkte jeg «nå kan jeg kjøpe meg iPhone 4», sier Kristoffer. Han svømte langs øya før han gikk i land og gjemte seg sammen med flere andre i noen busker. Mens han flyktet fra gjerningsmannen tenkte han at slutten var kommet.

– Jeg tenkte: Nå skal jeg snart dø. Jeg lurar på hvordan det blir. Blir det bare helt svart? Blir det ingenting? Jeg strammet musklene i kroppen og ventet på å få en kule i ryggen.

”Jeg er f

ta

”Takk for alt

VEGARD GRØSLIE WENNESLAND (27)

Nestleder i Oslo AUF Vegard Grøslie Wennesland (27) lå musestille under en seng i skolestua og sendte meldinger til familien og kjæresten. Så dukket massemorderen opp og ville inn.

– Etter at han hadde skutt inn vinduet, trodde jeg at han hadde kommet seg inn. Jeg trodde jeg skulle dø, forteller han.

I en liten evighet lå han helt stille. Han ventet og ventet.

– Det er altfor tidlig å dø nå. Jeg vil ikke ha ting ugjørt og usagt med de nærmeste, tenkte han. Han tok farvel med kjæreste og familie på SMS.

«Takk for alt. Dere er fantastiske. Utrolig glad i dere.», skrev han til de nærmeste i familien.

Vegard så selv at folk ble henrettet på teltplassen. Han visste at det var alvor.

– Jeg sendte melding til ti stykker som jeg visste var på Øya. Jeg fikk svar fra én.

Jeg trodde de ni andre var drept, forteller Vegard.

Det viste seg senere at flere av kompisene hadde overlevd.

”Jeg er en idiot som gjemmer meg på toalettet

ARSHAD M. ALI (23)

Arshad M. Ali fra Stavanger ble skilt fra en god venninne da

Anders Behring Breivik begynte

åskytte i hovedhuset. Han var sikker på å dø mens han lå skjult på toalettet.

– Jeg tenkte at jeg var en idiot som gjemte meg inne på toalettet, sannsynligvis den mest utrygge plassen å gjemme seg. Tenkte at han når som helst kom til å kikke inn og få øye på meg og han andre. Men han gjorde ikke det. Han fortsatte bortover korridoren, forteller han til VG.

Klokken 17:45 fikk han melding fra venninnen: «I sikkerhet?»

Han svarte «Går bra?» klokken 18.37 og «Er du ok?» klokken 20.28.

– Jeg prøvde også å ringe henne. Jeg ble veldig, veldig bekymret, sier han.

Først på Sundvollen fikk han se sin gode venninne igjen

– Jeg hørte noen rope og så det var venninnen min. Hun hadde nektet å dra før jeg hadde kommet til Sundvollen.

”Beklager for at jeg har skuffet dere som datter

HAJIN BARZINGI (19)

Hajin Barzingi gjemte seg på et toalett i hovedhuset og sendte tekstmelding til pappa Faiq Barzingi:

«Det er en skyteepisode her. vet ikke hva som skjer men dere må vite at jeg elsker dere, deg, mamma, hoda og Bamo! Og beklager for at jeg har skuffet dere som datter..»

– Jeg snakket med min far i telefon, men han hørte ingenting. Så tenkte jeg at det ikke gikk, da la jeg på og skrev en tekstmelding i stedet. Pappa og familien skulle vite at jeg er glad i dem. De har vært skuffet over meg i enkelte tilfeller, vi har ikke alltid vært enige om ting, forteller Hajin til VG.

Også broen Dana og søsteren Hana var på Utøya. Alle de tre søsknene overlevde.

– Tekstmeldingen var ment som en unnskyldning. Pappa prøvde da å ringe meg tilbake og skrive tekstmeldinger. Jeg visste ikke hvor mine søsken var på dette tidspunktet. Pappa spør meg – hvorfor skrev du den meldingen? Han blir lei seg hver gang han ser den. Foreldrene mine kikker ofte på den meldingen, sier hun.

”Jeg er den eneste som lever

RAGNHILD KASKI (21)

– Jeg ligger alene i en og en halv time, under et tre, der jeg dekker meg til med jord. Jeg tenker på alt mulig. Også helt hverdagslige ting, som hva jeg skal ha til middag. Jeg hørte gjerningsmannen ta ladegrep, rett ved siden av meg, men han så meg ikke. Jeg har en ødelagt fot og må bare bli liggende. Det begynner å kripe maur og smådyr oppover kroppen min. Jeg tenker: Nå har det allerede begynt, det som drapsmannen vil skal skje. Jeg kommer ikke til å komme levende eller død fra Utøya. Jeg kommer til å råtne.

Flink til å svømme. Jeg er jævlig flink til å svømme

HELÉN ANDREASSEN (21)

– Jeg tror jeg overlevde fordi jeg er så god til å svømme. Jeg tenkte at om jeg svømte alene, så var det mindre sjanse for å bli skutt, enn hvis jeg svømte sammen med andre, i en mengde. Jeg snudde meg en gang og så gjerningsmannen ladegrep. Det eneste jeg tenkte var: Svøm, svøm, svøm.

« Cathrine Lütken og innser at hun aldri vil få igjen dat-
teren sin.
– Jeg kjente det i hjertet mitt. Eva Kathinka var mitt eneste barn.
Bare én mor går ut av dette rommet med beskjed om at barnet hennes er i live. Det er Lene Hansen, gift med stats- sekretær Roger Ingebrigtsen, som får vite at datteren, Ylva ligger skadet på Ullevål sykehus.

PÅ UTØYA er det merkelig stille, tenker brannmannen Tor Einar Stensrud. Han ser døde mennesker i vannkanten. Han føler at han er med i en skrekkfilm.
Han hører en ringelyd fra bukselommen til et barn, som ligger død på et svaberg. Det ringer i en ny telefon, ved en annen kropp. Når Stensrud går nærmere hører han snart et kor av mobiltelefoner.

Han forstår at det er en mor eller far som prøver å få kontakt med barnet sitt.

Det grusomme er så stort, tenker Stensrud. Han forsøker å gjøre som han alltid gjør når han er på vanskelige oppdrag: Å se, uten å se. Etterpå senker han seg ned i vannet og føler seg bedre. Det er dette han er trent til. Nede på fjordbunnen finner han støvler, gensere, regnjakker, lommebøker og bukser, som er vrent av, så det skal bli lettere å svømme.

Etterpå dekker Stensrud til de døde med pledd han ikke vet hvor kommer fra. Det var den lokale politimannen Håvard Gåsbakk som noen timer tidligere sto på Utøya og ringte til kollegene på Storøya:
– Jeg trenger 100 pledd.

VI VET i dag at Anders Behring Breiviks opprinnelige mål var å nå Utøya mens Gro Harlem Brundtland var der, og drepe også henne.

Noen dager etter 22. juli leser budbilsjåfør Mohamed i avisen om bilulykken som forsinket Breivik denne dagen. Noen spør ham på jobben: Det må være din krasj som gjorde at drapsmannen ble forsinket inn og ut av Oslo?

Når de ansatte i departementene jobber sommertid, går de hjem klokken tre. Flere kan ha reddet livet på grunn av Mo- hameds uhell. Kun 190 av 1600 ansatte i de hardest rammede departementene var på jobb da terrorbomben gikk av.

– I dag er jeg mest glad for at jeg krasjet. Om det gjorde at noen reddet livet sitt, er det det beste som kunne ha skjedd. For det gikk jo bra med meg, sier Mohamed i dag.

– Jeg har tenkt på Gro, hun er jo tidligere statsminister. Selv om jeg ikke er så opptatt av politikk, er hun en kjent kvinne.

Ved midnatt dette døgnet følger Mohamed med på nyhetssendingene. Han hører TV-reporterne snakke om den nordiske mannen med blondt hår.

Da Mohamed ble utskrevet fra legevakten noen timer tid- ligere tenkte han: Er dette islamisters verk? Hva vil nordmenn tenke? Hvordan skal livet bli for muslimer i Oslo etter dette?

GATENE RUNDT statsministerboligen i Parkveien er sperret. Væpnet politi står langs veiene, når Stoltenberg kjøres til Ullevål sykehus for å besøke ofrene etter massakren. For første gang denne kvelden er han alene. Det er snart midnatt.

Det er en dyster stemning i Oslo, tenker Stoltenberg. På setet ved siden av ham ligger hjelm og skuddsikker vest.

HVOR ER DE to venninnene klokken 00.00, som kom bort fra hverandre på Utøya?

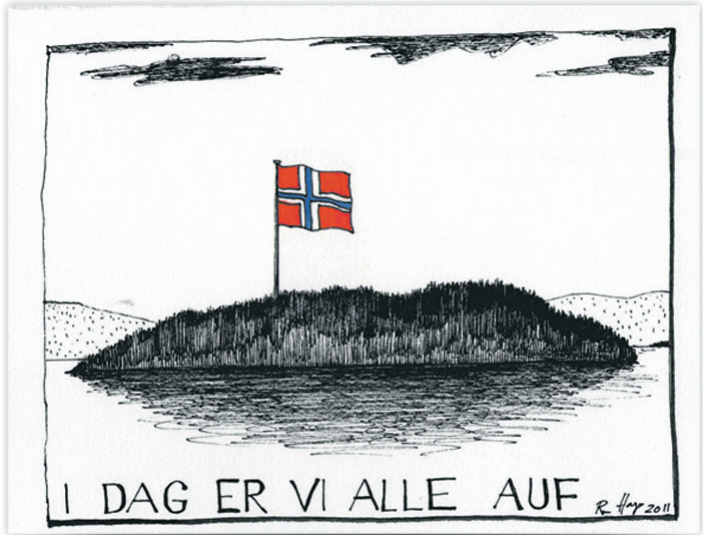
Helén Andressen med den ødelagte foten blir snart hentet av sin far på Hønefoss sykehus, men hun har ennå ikke fått udelt krykker. Denne natten bærer faren henne rundt i ar- mene sine.

Venninnen Ragnhild Kaski ligger på en barselavdeling, der jordmødrene steller henne. Rundt hånden har hun et bånd: «Kvinne nr. 5», står det skrevet.

Begge ligger på Hønefoss sykehus, kun noen meter fra hverandre, på hvert sitt rom.

Ennå vet ingen av dem at den andre er i live.

E-post: ronny.berg@vg.no synnove.osebo@vg.no

TEGNINGEN JENS GRÅT AV: Statsminister Jens Stoltenberg forstår ennå ikke hvorfor. Men søndag morgen, før han holdt sin personlige tale i domkirken, gråt han hjemme i sengen sin første gang – da han så denne tegningen på VGs ledersider.
Tegning: ROAR HAGEN

TIDEN ETTERPÅ:
De to AUF-jentene, Helén Andressen og Ragnhild Kaski har brukt mye av tiden etter at de berget livet på Utøya, på legebesøk og kiropraktor- psykolo- ger og begravelser. Her er de fotografert i bokollektivet på Tøyen.
Foto: FRODE HANSEN

DØGNET
SOM
ENDRET
NORGE

Begge ligger på
Hønefoss sykehus,
kun noen meter
fra hverandre,
på hvert sitt rom.